К 0
К 14

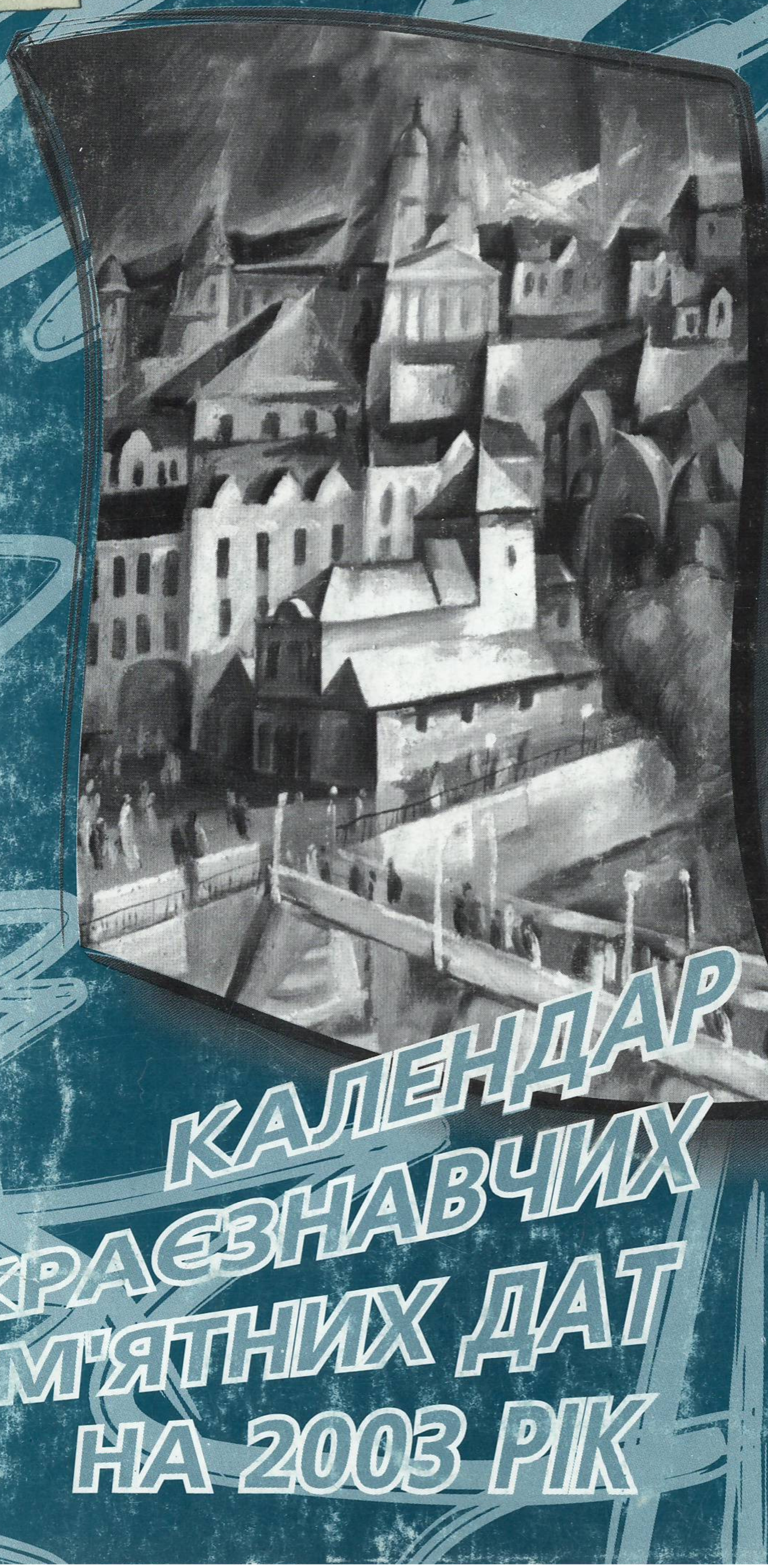

КАЛЕНДАР КРАЄЗНАВЧИХ ПАМ'ЯТНИХ ДАТ НА 2003 РІК

ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

ВІДДІЛ КРАЄЗНАВЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ВІДДІЛ ДОВІДКОВО – БІБЛІОГРАФІЧНОЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ РОБОТИ

КАЛЕНДАР

КРАЄЗНАВЧИХ ПАМ'ЯТНИХ ДАТ

НА 2003 РІК

Рекомендаційний бібліографічний посібник

Перевірено
20 16 р.

Перевірено
24

Пер. 2009

Ужгород
Видавництво В. Падяка
2002

УДК 015
ББК 92
К78

АВТОР-СКЛАДАЧ:

Т.І.ВАСИЛЬЄВА

Укладач «Календаря знаменних та пам'ятних дат 2003 року»:

Бобонич Г.В.

ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСНА
УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА М. УЖГОРОД
ПР. СВОБОДИ, 16, 88018

Відповідальна за випуск:

Л.З.Григаш

На обкладинці календаря репродукція картини «Ужгород»
роботи сучасного художника
Еврія Михайла

© ЗОУНБ, 2002;
© Васильєва Т.І., укладання, 2002;
© Алмашій М.І., Баглай Й.О, Белень О.М., Бідзіля Ю.М., Густі В.П., Густі І.В., Данилюк Д.Д., Джоганик Я., Довганич О.Д., Дурунда А.І., Жупанин С.І., Кобаль В.В., Лазоришин І.І., Ліхтей І.М., Мазурок О.С., Олашин М.В., Падяк В.І., Панчук Н.М., Росул Т.П., Сенько І.М., Скунць П.М., Сюсько М.І., Токар М.Ю., Федака П.М., Федака С.Д., Фединишинець В.С., Ференц Н.С., Хланта І.В. , статті, 2002;
© Видавництво В.Падяка, 2002.

ISBN 966-7838-41-2

ВІД УКЛАДАЧА

Календар краєзнавчих пам'ятних дат видається Закарпатською обласною універсальною бібліотекою з 1977 року.

Видання покликане надати бібліотекарям та читачам довідковий матеріал про важливі події з історії області; ювілеї уродженців краю та видатних діячів, які життям і діяльністю пов'язані з Закарпаттям.

Цьогорічне видання відкривається переліком основних краєзнавчих знаменних та пам'ятних дат 2003 року. (Можливі неточності пояснюються тим, що друковані джерела, якими укладачі користувались при підготовці видання, не завжди розрізняють старий і новий стилі). Якщо у попередніх випусках містилась довідка щодо цього – річного ювіляра чи знаменної події, у переліку вміщено відповідне посилання. Ювілейні статті вміщені у другій частині покажчика.

У додатку до даного видання подається також перелік знаменних та пам'ятних дат, які у 2003 році відзначатиме громадськість світу та України (укладач – головний бібліограф Бобонич Г.В.)

У підготовці рекомендаційного бібліографічного довідника брали участь:

Алмашій М.І., *заслужений вчитель України;*

Баглай Й.О., *канд. філол. наук, лауреат премії Національної спілки театральних діячів України за 1992 р. та лауреат обласної премії ім. братів Юрія-Августина та Євгена Шерегіїв за 2000 р.;*

Белень М., *заслужений художник України, скульптор, педагог, лауреат республіканської премії ім. М.Островського;*

Бідзіля Ю.М., *канд. філолог. наук, член Національної спілки журналістів України, заавідувач кафедри журналістики УжНУ;*

Густі В.П., *голова обласної організації Національної спілки письменників України;*

Густі І.В., *редактор відділу газети "Новини Закарпаття", член Національної спілки журналістів України;*

Данилюк Д.Д., *доктор істор. наук, професор, завідувач кафедри історичних наук УжНУ;*

Джоганик Я., *канд. філол. наук, доцент кафедри словацької філол. УжНУ;*

Довганич О.Д., *доктор історичних наук;*

Дурунда А.І., *член Національної спілки письменників України, член Національної спілки журналістів України;*

Жупанин С.І., *доктор пед. наук, професор, заслужений працівник народної освіти України, лауреат премії ім.Лесі Українки;*

Кобаль В.В., *композитор-пісняр, член Національної ліги композиторів України;*

Лазоришин І.І., *викладач УжНУ, член Національної спілки журналістів України, редактор відділу газети "Срібна Земля";*

Ліхтей І.М., *канд. іст. наук, доцент іст. ф-ту УжНУ, заступник декана іст. ф-ту УжНУ;*

Мазурок О.С., *доктор історичних наук, професор кафедри нової та новітньої історії та історіографії УжНУ;*

Олашин М.В., *канд. іст. наук, доцент кафедри нової та новітньої історії та історіографії УжНУ;*

Падяк В.І., *канд. філол. наук, директор ПП "Видавництво В.Падяка";*

Панчук Н.М., *член Національної спілки письменників України;*

Росул Т.П., *викладач державного музичного училища ім.Д.Задора;*

Сенько І.М., *канд. філол. наук, доцент, зав кафедрою рос. літератури УжНУ;*

Скунць П.М., *член Національної спілки письменників України, лауреат літературнх премій ім.Т.Г.Шевченка, А.С.Малишка, а також обласних Ф.М.Потушняка та Д.О.Вакарова;*

Сюсько М.І., *доктор філолог. наук, професор, академік АН ВШ України, заслужений працівник освіти України, завідувач кафедри української мови УжНУ;*

Токар М.Ю., *асистент кафедри політології УжНУ, член Національної спілки журналістів;*

Федака П.М., *канд. іст. наук, голова крайового товариства "Просвіта";*

Федака С.Д., *канд. іст. наук, доцент кафедри історії України УжНУ;*

Фединишинець В.С., *член Національної спілки письменників України;*

Ференц Н.С., *доцент кафедри української літератури УжНУ;*

Хланта І.В., *канд. філол. наук, лауреат премії ім.В.Антоновича.*

Складаємо всім щиру подяку.

Відбір літератури та документів закінчено у червні 2002 р.

КАЛЕНДАР КРАЄЗНАВЧИХ ЗНАМЕННИХ ТА ПАМ'ЯТНИХ ДАТ 2003 РОКУ

СІЧЕНЬ

1 – 80-річчя з дня народження Василя Васильовича Пагирі, письменника, літературознавця. Народився в с.Щербовці Воловецького р-ну (1923)

3 – 50-річчя з дня народження Василя Івановича Сопільняка, скульптора. Народився в смт. Іршава (1953-1997)

4 – 80-річчя від дня смерті Михайла Андрійовича Врабеля, фольклориста. Народився в с.Вирава Гуменного округу (нині Східна Словаччина) (1866-1923)

7 – 150-річчя з дня народження Миколи Миколайовича Аркаса, композитора, історика і культурно-громадського діяча. Народився в м.Миколаїв (1853-1909)

10 – 100-річчя з дня народження Ольги Іванівни Рішаві, поетеси. Народилася м.Містек в Моравії (нині Остравська обл. Чехії) (1903-1993)

11 – 110-річчя з дня народження Августина Емілійовича Штефана, педагога, громадського та культурного діяча, директора Торговельної академії в Ужгороді і Мукачеві, професора та директора українських гімназій, міністра культури й освіти Карпатської України, голови Сойму Карпатської України. Народився в с.Порошково на Перечинщині (1893-1986)

12 – 125-річчя з дня народження Василя Михайловича Пачовського, поета, драматурга, науковця. Народився в с.Жуличі на Львівщині (1878-1942)

Текстова довідка: "Відзначення в бібліотеках області краєзнавчих та пам'ятних дат 1997 року"

14 – 315-та річниця підписання акту капітуляції Ілоною Зріні після трирічної облоги Мукачівського замку (1688)

14 – 90-річчя з дня народження Івана Петровича Мочара, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Буштино Тячівського р-ну (1913-1989)

18 – 85-річчя з дня народження Михайла Михайловича Владимира, заслуженого працівника культури України. Народився в с.Олешник Виноградівського р-ну (1918)

22 – 57-річчя з дня утворення Закарпатської області у складі України (1946)

25 – 70-річчя з дня народження Павла Михайловича Копинця, талановитого митця-музиканта. Народився в с.Імстичево на Іршавщині (1933)

27 – 70-річчя з дня народження Василя Степановича Попа, літературознавця, критика. Народився в с.Рокосово Хустського р-ну (1933)

31 – 115-річчя з дня народження Пала Раца, угорського письменника (1888-1984)

У січні відзначається:

425-річчя з дня першої письмової згадки про село Ростоцька Пастіль Великоберезнянського району (1578)

ЛЮТИЙ

11 – 95-річчя з дня народження Михайла Дмитровича Поповича, поета, громадського діяча. Народився в с.Великі Ком'яти Виноградівського р-ну (1908-1956)

12 – 64-та річниця обрання Сойму Карпатської України (1939)

14 – 10-річчя з дня створення інтеррегіональної Асоціації "Карпатський єврорегіон", членом якої стала й Закарпатська область (1993)

17 – 80-річчя з дня народження Юлія Юлійовича Сташка, художника-графіка. Народився в м.Ужгороді (1923-1998)

21 – 120-річчя від дня смерті Іоана Дулішковича, вченого, історика. Народився в с.Голятин Міжгірського р-ну (1815-1883)

21 – 105-річчя з дня народження Ніни Царгородської, співачки Української капели Олександра Кошиця, однієї з фундаторок і актриси "Руського театру товариства "Просвіта" в Ужгороді (1898-?)

27 – 50-річчя з дня народження Йосипа Йосиповича Чернія, живописця. Народився в м.Ужгороді (1953)

У лютому відзначається:

625-річчя з дня першої письмової згадки про село Черна Виноградівського району (1378)

405-річчя з дня першої письмової згадки про село Онок Виноградівського району (1598)

80-річчя з дня виходу на лінію першого автобуса по Ужгороду (1923)
65-річчя з дня виникнення у Мукачеві "Драматичної студії" ім.Федора Корятовича (1938)

БЕРЕЗЕНЬ

4 – 65-річчя з дня народження Івана Івановича Ілька, живописця, засл. худож. України. Народився в с.Дулово Тячівського р-ну (1938)

5 – 55-річчя з дня першої обласної наради з питань ліквідації неписьменності і малописьменності (1946)

9 – 140-річчя з дня народження Арпада Філепа, видатного угорського педагога, публіциста, письменника, поета. У 1893 р. його призначають викладачем Ужгородської Королівської Головної гімназії. Він один із засновників літературного товариства ім.Дьєньдьєші. Публікував свої вірші в журналах "Кезмівелевдеш", "Карпаті Лапок", "Унг". Народився в Нярадсентбенедеку (1863-1953)

15 – 165-річчя з дня народження Івана Антоновича Сільвая, письменника і поета, одного із світочів русинського відродження, т.зв. будителів, відомий під псевдонімом Уріїл Метеор. Народився в с.Сусково на Свалявщині (1838-1904)

15 – 64-річчя з дня проголошення Карпатської України (1939)

17 – 90-річчя від дня смерті Олександра Андрійовича Митрака, письменника, журналіста, мовознавця, етнографа. Народився в с.Плоске на Свалявщині (1837-1913)

18 – 155 років тому було скасовано кріпацтво в Закарпатті (1848)

20 – 95-річчя з дня народження Матвія Григоровича Тевельова, прозаїка. Народився в с.Ілліні (нині Великолуцького р-ну Псковської обл.) (1908-1962)

Текстова довідка: "Відзначення в бібліотеках області краєзнавчих та пам'ятних дат 1998 року"

21 – 65-річчя з дня народження Василя Михайловича Малети, поета. Народився в с.Колочава Міжгірського р-ну (1938)

21 – 65-річчя з дня народження Андрія Андрійовича Бокотея, відомого українського художника скла і кераміки. Народився в с.Брід на Іршавщині (1938)

22 – 75-річчя з дня народження Георгія Дулішковича, композитора. Народився в с.Голубине на Свалявщині (1928)

22 – 100-річчя з дня народження Олекси Михайловича Улинця, поета, коломийкаря. Народився в с.Тишів Воловецького р-ну (1903-1978)

23 – 160-річчя з дня народження Юліана Целевича, автора першої української праці про історію Закарпаття, монографії "Історія скиту Манявського" (1887) та циклу історичних статей про карпатських опришків (1882-1891). Народився в с. Павлівка на Галичині (1843-1893)

25 – 115-річчя з дня народження Марії Приємської-Дніпрової, актриси і режисера Руського театру товариства "Просвіта" в Ужгороді (1921-1926), а згодом керівника аматорських театральних гуртків у Перечині, Великім Бичкові та інших населених пунктах Закарпаття (1888- ?)

25 – 60-річчя з дня народження Йожефа Ласловича Рущака, живописця. Народився у м.Хуст (1943)

25 – 70-річчя з дня народження Юрія (Георгія) Семеновича Чорі, фольклориста, прозаїка, поета, драматурга. Народився в с.Фогораш (нині Зубівка) Мукачівського р-ну (1933)

У березні відзначається:

355-річчя з дня першої письмової згадки про село Тишів Воловецького району (1648)

220-річчя з дня народження Василя Довговича (справжнє прізвище – Довганич), відомого філософа і поета, першого закарпатського акаделіка. Народився у с.Золотарьово тепер Хустський р-н (1783-1849)

10-річчя карпатського екологічного клубу "Рутенія" (RUTHENIA), який здійснює науково-суспільну діяльність у сфері охорони навколишнього середовища Карпатського регіону (1993)

КВІТЕНЬ

1 – 90-річчя з дня народження Федора Семеновича Лазорика, письменника. Народився у с.Бехерів Бардіївського р-ну (Словаччина) (1913-1969)

1 – 70-річчя з дня народження Олекси Васильовича Мишанича, літературознавця. Народився в с.Ляхівці (тепер Лісковець) Міжгірського р-ну (1933)

4 – 50-річчя з дня народження Івана Івановича Матіко, художника. Народився в с.Дулово Тячівського р-ну (1953)

6 – 110-річчя з дня народження Платоніди Іванівни Щуровської-Росиневич, другого диригента Української республіканської капели під диригентурою Олександра Кошиця, організатора музично-хорового товариства "Бандурист" в Ужгороді та викладача співу в Ужгородській державній реальній гімназії (1893-1973)

10 – 110-річчя з дня народження Олександа Васильовича Попова, письменника, журналіста, культурного діяча; засновника журналу "Карпатський край", укладача антології "Карпаторусскіе писатели: очерки жизни и творчества" (1893-?)

11 – 70-річчя з дня народження Івана Петровича Козара, музиканта. Народився в с.Ільниця Іршавського р-ну (1933)

16 – 10 років тому було створено з ініціативи Ужгородського Центру гунгарології Закарпатське угорськомовне наукове товариство (1993)

17 – 75-річчя з дня народження Антона Олексійовича Шепи, живописця. Народився в с.Підгоряни (тепер р-н Мукачева) (1928)

21 – 70-річчя з дня першого концерту хору "Боян" під керівництва П.Милославського у великому залі будинку товариства О.Духновича

24 – 80-річчя з дня народження Віктора Желтвая, біолога, іммунолога, винахідника, кандидата товариства гельмінтологів наукового товариства бактеріологів та наукового товариства ООСБ УАН. Має наукові контакти з акціонерним товариством Береша Йожефа. Автор 19 патентів, із них 1 зареєстрований у Німеччині і у США. Народився в м.Ужгороді (1923)

24 – 200-річчя з дня народження Олександра Васильовича Духновича, видатного громадсько-культурного діяча-будителя, поета, письменника, педагога, публіциста, збирача фольклору. Народився в с.Тополя під Бескидом (теперішня Східна Словаччина) (1803-1865)

27 – 95-річчя з дня народження Степана Івановича Томашовського, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с.Рівне на Мукачівщині (1908-1982)

28 – 60-річчя з дня народження Петра Петровича Матія, співака, композитора, народного артиста України. Народився в с.Сасово Тячівського р-ну (1943)

У квітні відзначається:

630-річчя з дня першої письмової згадки про село Брід Іршавського району (1373)

625-річчя з дня першої письмової згадки про село Доробратово Іршавського району (1378)

555-річчя з дня першої письмової згадки про село Арданово Іршавського району (1448)

10-річчя з дня виходу 1-го номера літературно-культурного журналу "Паншіп". Головний редактор Карой Балла Д. (1993)

ТРАВЕНЬ

3 – 60-річчя з дня народження Юрія Васильовича Шипа, поета. Народився в с.Мокра Перечинського р-ну (1943)

9 – 60-річчя з дня народження Володимира Степановича Фединишинця, письменника. Народився в с.Репинне Міжгірського р-ну (1943)

10 – 90-річчя з дня народження Івана Юрійовича Спічкея, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився у м.Хуст (1913-1996)

11 – 180-річчя з дня народження Йожефа Мезеї, художника (1823-1882)

22 – 65-річчя з дня народження Василя Михайловича Сабова, живописця. Народився в с.Свобода Берегівського р-ну (1938)

25 – 85-річчя з дня народження Василя Павловича Поліщука, прозаїка. Народився в с.Михайлівське Черепанівського р-ну Новосибірської обл. (Росія) (1918-1979)

26 – 65-річчя з дня народження Івана Івановича Попа, історика-слависта, мистецтвознавця. Народився в с.Страбичово Мукачівського р-ну (1938)

26 – 70-річчя з дня народження Петра Васильовича Мартина, поета. Народився в с.Гребля Іршавського р-ну (1933-1978)
Текстова довідка: "Відзначення в бібліотеках області краєзнавчих та пам'ятних дат 1998 року".

27 – 70-річчя з дня народження Маріона Йожефа Ілку, художника, доцента Львівського інституту прикладного мистецтва, голови Товариства культури львівських угорців; чл. спілки художників України. Народився в Ужгороді (1933)

28 – 80-річчя з дня народження Василя Юрійовича Колчара, делегата Першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с.Крайниково Хустського р-ну (1923-1990)

У травні відзначається:

455-річчя з дня першої письмової згадки про село Вучкове Міжгірського району (1548)

ЧЕРВЕНЬ

3 – 10-річчя відкриття Генерального консульства Угорської Республіки в Ужгороді (1993)

7 – 80-річчя з дня народження Івана Юрійовича Чопея, поета, педагога. Народився в с.Ромочевиця (тепер Залуж) на Мукачівщині (1923)

7 – 300 років тому почалася визвольна війна проти Австрійської імперії. Битва біля с.Довге Іршавського р-ну (1703)

8 – 85-річчя з дня народження Миколи Панасовича Лакизи, літературознавця. Народився в с.Салогубівці Роменського р-ну Сумської області (1918)

10 – 95-річчя з дня народження Ганни Іванівни Васько, казкарки. Народилася с.Заріччі Іршавського р-ну (1908)

Текстова довідка: "Відзначення в бібліотеках області краєзнавчих та пам'ятних дат 1998 року".

11 – 75-річчя з дня народження Фелікса Давидовича Кривіна, письменника. Народився у м.Маріуполь на Донеччині (1928)

13 – 60-річчя з дня народження Василя Васильовича Кобаля, композитора-пісняра, члена Національної ліги композиторів України. Народився в с.Арданово Іршавського р-ну (1943)

13 – 60-річчя з дня народження Олега Михайловича Гораля, живописця. Народився в с.Завишень Сокальського р-ну Львівської області (1943)

22 – 150-річчя з дня народження Костянтина Яковича Грота, російського історика і літературознавця, провідною темою наукових досліджень якого були слов'яно-угорські відносини доби раннього середньовіччя, автора монографій "Моравия и мадяры с половины IX века" та "Из историиии Угрии и славянства в XII веке (1141-1173 гг.)" (1853-1934)

29 – 58-річчя возз'єднання Закарпатської України з Україною (1945)

29 – 100-річчя з дня народження Івана Гавриловича Коломійця, історика, першого декана істфаку УжНУ. Народився в м.Нікольськ-Уссурійський Приморського краю (Далекий Схід) (1903-1962)

У червні відзначається:

525-річчя з дня першої письмової згадки про село Бабичі-Покуття Мукачівського району (1478)

ЛИПЕНЬ

1 – 80-річчя дня народження Михайла Наумовича Роскіна, графіка Народився в м.Нікополь Дніпропетровської області (1923-1998)

3 – 60-річчя з дня народження Василя Івановича Вароді, поета. Народився в с-щі Королево Виноградівського р-ну (1943-1998)

6 – 80-річчя з дня народження Олени Дем'янівни Закривидороги, бібліографа (1923)

7 – 80-річчя з дня народження Володимира Федоровича Панченка, поета. Народився в с.Василівка Немирівського р-ну Вінницької обл. (1923-1972)

8 – 70-річчя з дня народження Василя Юрійовича Вовчка, поета, прозаїка, драматурга. Народився в с.Нижній Бистрий Хустського р-ну (1933)

21 – 80-річчя з дня народження Іллі Михайловича Леманинця, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с-щі Тересва Тячівського р-ну (1923-1997)

У липні відзначається:

630-річчя з дня першої письмової згадки про село Біла Церква Рахівського району (1373)

10-річчя з дня відкриття пам'ятника Л.Кошуту – визначному політичному діячеві, героєві визвольної боротьби угорського народу проти Габсбургів 1848-1849 рр. у с.Велика Паладь Виноградівського р-ну за участі Держсекретаря МЗС Угорщини Т.Катони (1993)

СЕРПЕНЬ

16 – 70-річчя з дня народження Михайла Миколайовича Романишина, народного художника України. Народився у Великому Березному (1933-1999)

21 – 50-річчя з дня народження Дмитра Дмитровича Кременя, поета. Народився у с.Суха на Іршавщині (1953)

24 – 100-річчя з дня народження Василя Васильовича Короловича, казкаря. Народився в с.Страбичово Мукачівського р-ну (1903-1993)

24 – 75-річчя з дня народження Василя Івановича Ілька, історика, педагога. Народився в с.Тересва на Тячівщині (1928)

28 – 165-річчя з дня народження Кирила Антоновича Сабова, педагога, публіциста, видавця. Народився в с.Ставне нині Великоберезнянського р-ну (1838-1914)

28 – 70-річчя з дня народження Еміла Семрада, кандидата хімічних

наук, члена Спілки ім.Менделеєва, члена наукового товариства ОСС БУАН. Народився в с.Горяни Ужгородського р-ну (1933)

31 – 90-річчя з дня народження Михайла Петровича Лялька, закарпатського воїна армії генерала Людовика Свободи, автора трьох документальних повістей "Під Бескид-горою", "Чуєш Верховино", "Зірниці надій". Народився в с.Волосянка Великоберезнянського р-ну (1913-1992)

31 – 85 років тому Мукачівська угорська вчительська семінарія припинила своє існування (1918)

У серпні відзначається:

355-річчя з дня першої письмової згадки про село Ганьковиця Свалявського району (1648)

ВЕРЕСЕНЬ

12 – 60-річчя з дня народження Людмили Борисівни Кудрявської, поетеси. Народилася поблизу Краснодара (1943)

12 – 55-річчя з дня народження Габора Ердеї, публіциста, головного редактора обласної газети "Карпати Ігоз Со". Народився в с.Четово Берегівського р-ну (1948)

17 – 300 років тому великі загони повстанців І.Беци обложили замок в Ужгороді (1703)

18 – 115-річчя з дня народження Надії Аркас, актриси "Руського театру товариства "Просвіта" в Ужгороді та Хустського театру "Нова сцена", дружини відомого театрального діяча Миколи Аркаса (1888-?)

23 – 80-річчя з дня народження Павла Миколайовича Лісового, літературознавця. Народився в с.Коржівка теперішнього Дережнянського р-ну Хмельницької обл. (1923)

У вересні відзначається:

10 років тому було створене обласне єврейське культурно-освітнє товариство (1993)

ЖОВТЕНЬ

Перша неділя жовтня – святкування дня Ужгорода

1 – 80-річчя з дня народження Михайла Івановича Бабидорича, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України, патріарха сучасної закарпатської журналістики. Народився в с.Тур'я-Поляна Перечинського р-ну (1823-1998)

5 – 115-річчя з дня народження Гліба Кінаха, одного з галицьких реформаторів підкарпатських греко-католицьких монастирів. У друкарні ордена оо.Василіан в Ужгороді з 1925 по 1938 рр. за його участі було надруковано 375 тис. брошур, альманахів, молитовників та іншої літератури. Народився в м.Збараж (Галичина) (1888-1980)

7 – 75-річчя з дня урочистого відкриття і посвячення Народного Дому товариства "Просвіта" в Ужгороді (1928)

7 – 70-річчя з дня народження Івана Васильовича Керецмана, композитора-аматора. Народився в с.Зарічево Перечинського р-ну (1933)

10 – 55-річчя з дня народження Надії Василівни Кирилової, графіка. Народилася м.Іскитим Новосибірської обл. (Росія) (1948)

11 – 65-річчя з дня створення урядом Чехословаччини автономного уряду Підкарпатської Русі на чолі з А.Бродієм (1938)

14 – 95-річчя з дня народження Андрія Степановича Калина, закарпатського казкаря. Народився в с.Горінчево на Хустщині (1908-1979)

14 – 115-річчя з дня народження Федора Федоровича Арістова, літературознавця. Народився в с.Варнавін, тепер смт Горьковської обл. (Росія) (1888-1932)

15 – 75-річчя з дня народження Тібора Бониславського, музиканта, музикознавця, одного із засновників музичного товариства ім.Д.Задора, дослідника закарпатського музвиховання та історії музики. У 1993 році вийшла у вид-ві "INTERHIX" його мала монографія про музичне життя закарпатських угорців. Народився у м.Кошіце (1928)

22 – 90-річчя з дня народження Василя Івановича Свиди, народного художника України, скульптора, різьбяра. Народився в с.Пацканьово Ужгородського р-ну (1913-1989)

24 – 70-річчя з дня народження Михайла Івановича Митрика, графіка, живописця. Народився в с.Арданово Іршавського р-ну (1933-1999)

25 – 110-річчя з дня заснування Перечинського лісохімзаводу (1893)

27 – 60-річчя з дня народження Йосипа Михайловича Терелі, поета, прозаїка. Народився в с.Келечин Міжгірського р-ну (1943)

27 – 65-річчя з дня обрання о.Августина Волошина прем'єром Підкарпатської Русі (1938)

28 – 70-річчя з дня народження Івана Михайловича Шутєва, живописця. Народився в м.Ужгороді (1933)

У жовтні відзначається:

85-річчя з дня відновлення випуску газети "Наука" за активної участі А.Волошина, яка з 1 січня 1922 р. виходить під назвою "Свобода" (1918)

85 років тому Національна Рада в Скрентоні прийняла рішення об'єднати угро-русинів під Карпатами на федеративній основі (1918)

665-річчя з дня першої письмової згадки про село Великі Геївці Ужгородського району (1338)

ЛИСТОПАД

1 – 75-річчя з дня народження Михайла Майора, народного поета-коломийкаря, казкаря з Вишково (Яблунівки). Народився в с.Драгово Хустського р-ну (1928)

Текстова довідка: "Відзначення в бібліотеках області краєзнавчих пам'ятних дат 1998 року".

2 – 65 років тому Ужгород був переданий Угорщині (1938)

2 – 65-річчя від дня існування Муніципальної системи управління Ужгорода (1938)

7 – 5-річчя з дня виходу Указу "Про заходи щодо ліквідації наслідків стихійного лиха у Закарпатській оласті". У цьому документі територія краю оголошена зоною надзвичайної ситуації (1998)

8 – 85 років рішенню Любовнянської Ради про воз'єднання Закарпаття у Україною (1918)

8 – 85 років тому мешканці с.Ясиня і навколишніх гуцульських сіл прийняли рішення про возз'єднання Гуцульщини з Україною (1918)

9 – 65 років тому утворена "Організація народної оборони "Карпатська Січ" (ОНОКС) в м.Хуст (1938)

11 – 75-річчя з дня народження Ференца Кішша, літературознавця, професора, чл. Спілки письменників Угорщини, лауреата премії ім.Аттіли Йожефа. Народився в с.Петрово Виноградівського р-ну (1928)

12 – 75-річчя з дня народження Юрія Васильовича Шкробинця, поета, перекладача. Народився у м.Хуст (1928-2001)

13 – 60-річчя з дня народження Юлії Петрівни Зейкан, прозаїка. Народилася в с.Білки Іршавського р-ну (1943)

24 – 105-річчя з дня народження Миколи Кричевського, художника "Руського театру товариства "Просвіта" в Ужгороді (1898-?)

24 – 80-річчя з дня народження Іштвана Ференцовича Мартона, композитора, заслуженого діяча мистецтв України. Народився в с.Софія на Мукачівщині (1923-1996)
Текстова довідка: "Відзначення в бібліотеках області краєзнавчих та пам'ятних дат 1998 року".

26 – 65-річчя від дня відкриття театру "Нова сцена" в Хусті (1938)

26 – 59-річчя з дня прийняття Першим з'їздом Народних комітетів Закарпатської України Маніфесту про возз'єднання Закарпатської України з Радянською Україною (1944)

27 – 130-річчя з дня народження Юліана Андрійовича Яворського, літературознавця. Народився в с.Більчі на Львівщині (1873-1937)

28 – 5-річчя з дня відкриття історико-краєзнавчого музею на базі Воловецької ЦРБ

У листопаді відзначається

55-річчя з дня відкриття художнього музею в Ужгороді (1948)

625-річчя з дня першої письмової згадки про село Крива Хустського району (1378)

335-річчя з дня першої письмової згадки про село Нижній Бистрий Хустського району (1668)

ГРУДЕНЬ

1 – 60 років тому відомий закарпатський науковець Ядор (Гіядор) Стрипський опублікував у "Літературній неділі" дослідження "про віденський "Букварь" 1770 року (1943)

3 – 160-річчя від дня смерті Михайла Михайловича Лучкая, історика, вченого-мовознавця, фольклориста, культурно-освітнього діяча. Народився в с.Великі Лучки на Мукачівщині (1789-1843)

5 – 95-річчя з дня народження Миколи Васильовича Цуперяка, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с.Ясіня на Гуцульщині (1908-1999)

5 – 125-річчя з дня народження Олександра Олеся (Олександра Івановича Кандиби), поета-лірика і драматурга, автора відомих у краї драматичних поем "Над Дніпром" (Хустський театр "Нова сцена", 1939) та "Ніч на полонині" (Закарпатський український музично-драматичний театр, 1994). Народився в с.Білопілля на Сумщині (1878-1944)

5 – 100-річчя від дня смерті Євгена Андрійовича Фенцика, письменника, культурного і громадсько-політичного діяча. Народився в с.Мартинка на Іршавщині (1844-1903)

18 – 95-річчя з дня народження Миколи Андрійовича Грицака, лексикографа, поета, прозаїка, фольклориста. Народився в с.Росішка Рахівського р-ну (1908-1979)

21 – 85-річчя Народному закону про автономію Закарпаття в складі Угорської держави (1918)

22 – 75-річчя з дня народження Юрія Івановича Балеги, критика, літературознавця. Народився в с.Богаревиця Іршавського р-ну (1928)

24 – 5-річчя з дня ухвалення Закону України "Про спеціальний режим інвестиційної діяльності у Закарпатській області" (1998)

28 – 60-річчя з дня народження Василя Михайловича Івашковича, прозаїка. Народився в с.Верховина Бистра Великоберезнянського р-ну (1943-1993)

У грудні відзначається:

85-річчя з дня проголошення Гуцульської республіки (1918-1919)

У 2003 РОЦІ ВІДЗНАЧАЄТЬСЯ

1100 років із часу першої письмової згадки про Ужгородську фортецю (903)

755-річчя розбудови Ужгорода (Унгвара) в сучасному мікрорайоні Горяни за наказом угорського короля Бейли IV (1248)

740-річчя першої письмової згадки про м.Сваляву (1263)

725-річчя першої письмової згадки про село Бистриця (Ряпідь) Мукачівського р-ну (1278)

695 років тому за підтримки Ватикану та німецького імператора до влади в Угорщині прийшла династія Анжу. Проти її представника, короля Карла Роберта, створюється широка опозиція, до якої приєднався і палатин Амадей. Спалахують міжусобні війни, під час яких було зруйновано багато сіл, міст і містечок Закарпаття та Східної Словаччини. Дуже зруйнований був і Ужгородський замок (1308)

685 років тому Ужгород одержав нових господарів – італійських графів Другетів, які володіли ним протягом 360 років (1318)

655-річчя першої письмової згадки про село Білки Іршавського р-ну (1338)

660 років тому почалося масове закріпачення селян у Закарпатті (1343)

625-річчя першої згадки про село Лалово Мукачівського р-ну (1378)

625 років тому як королева Єлизавета видала грамоту, якою заборонила коменданту Мукачівського замку вершити суд над кріпаками (1378)

610-річчя від дня перебування Федора Корятовича у Закарпатті (1393-1414)

570-річчя першої письмової згадки про смт Воловець (1433)

445 років тому посли російського царя Івана IV Грозного, повертаючись із Константинополя, зупинились в Ужгородському монастирі, де жило тоді 330 монахів. Тут вони вперше спробували мінеральну воду із трьох різних джерел (1558)

415-річчя села Гукливий Воловецького р-ну (1588 р.)

395-річчя з дня заснування села Ільківці Мукачівського р-ну (1608)

360 років з дня народження Ілони Зріні, легендарної захисниці і володарки Мукачівського замку (1643-1703)

325 років тому розпочалося повстання під проводом Імре Текелі (1678-1685)

275 років тому Мукачівсько-Чинадіївська домінія перейшла до рук графів Шенборнів (всього перейшло 152 села, 4 міста, 15 присілків, 14.000 людей). Саме з цією феодальною родиною пов'язана нова хвиля колонізації (1728)

180-річчя з дня народження Андраша Шоссела, скульптора. Народився в с.Верхні Ремети, Берегівського району (1823-1874)

145 років від дня відвідин єпископом І.Гаганцем і О.Духновичем Мукачівського монастиря (1858)

140-річчя з дня відкриття першої друкарні з українським шрифтом в Ужгороді (1863)

125-річчя з дня народження Іринея Контратовича, історика, церковного діяча, віце-президента Подкарпатського общества наук. Народився в с.Дубриничі Перечинського р-ну (1878-1957)

120-річчя з дня народження Іллі Михайловича Сірка, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в Хусті (1883-1975)

120 років тому міністерством землеробства Угорщини в Ужгороді була відкрита керамічна школа з метою професійної підготовки майстрів гончарної справи при використанні місцевої сировини (1883-1890)

115-річчя з дня народження Петра Васильовича Лемеша, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с.Нанково Хустського р-ну (1888-1966)

115-річчя села Мала Мартинка Свалявського р-ну (1888)

105-річчя з дня відкриття керамічного училища (школи глиняного посуду) в Ужгороді (1898)

95-річчя від укладання Августином Волошином "Читанки для русь-кої молодёжи" (Унгвар, 1908)

80-річчя з дня народження Йосипа Йосиповича Густі, митця та ентузіаста народної творчості. Народився в с.Дідово Берегівського р-ну (1923)

80 років з часу заснування в Ужгороді товариства О.Духновича. Головою було обрано архидиякона Євменія Сабова, автора знаменитої "Хрестоматии", секретарем Степана Фенцика (1923)

80 років тому товариство по наданню допомоги бідній шкільній молоді переросло в Товариство "Школьная помощь" (1923)

80 років тому почав щомісячно виходити "Наш родной край. Новинка для молодёжи Подкарпатской Руси". Редактор А.Маркуш (1923(I)-1939(XXII))

80 років тому в Ужгороді почала виходити двотижнева газета "Сова" (1923)

80 років із часу заснування просвітянського журналу "Пчолка" (1923-1932)

80 років тому почав щомісяця виходити літературно-історичний журнал "Карпатський край", видавець "Русское Косино в Мукачеве", редактор А.Попов (1923)

75 років з дня народження Пала Цікайла, композитора і піаніста. Народився у Берегові (1928-1998)

75 років тому в Ужгороді була насаджена липова алея, яка огортає правий берег Ужа (набережні Незалежності та Студентська), яка і зараз являється найдовшою в Європі (1928)

70 років тому почав виходити освітньо-господарський часопис "Світло". Видавала філія "Просвіта" в Мукачеві (1933)

65-річчя з дня народження Василя Михайловича Гички, заслуженого працівника культури України. Народився у французькому місті Моздийов (1938)

65-річчя села Страж Ужгородського р-ну (1938)

45 років з часу виходу літературного альманаха "Карпати" (1958-1959)

35 років із часу створення Карпатського біосферного заповідника (1968)

10-річчя заснування культурно-освітнього товариства циган "Романі Яг" (1993)

10-річчя заснування обласної культурно-освітницької організації "Матіца Словенска" (спочатку був осередок) (1993)

5-річчя з дня виходу журналу для дітей "Віночок" (1998)

5-річчя з дня виходу журналу "Наш рідний край". Він є спадкоємцем однойменного часопису, який у 1922-1939 роках видавав письменник Олександр Маркуш (1998)

5-річчя з дня відкриття районного історичного музею у Свалявi. У його експозиції представлено 520 експонатів (1998).

КРАЄЗНАВЧІ ЗНАМЕННІ ДАТИ

СІЧЕНЬ: 1

80-річчя з дня народження ВАСИЛЯ ВАСИЛЬОВИЧА ПАГИРІ, письменника, літературознавця (1923)

Василь Васильович Пагиря народився 1 січня 1923 року в с.Щербовці Воловецького району в сім'ї селянина-бідняка. Закінчив вісім класів народної школи, працював лісорубом фірми "Латориця". У 1943 р. став артистом Руського народного театру в Ужгороді. Наступного року як "неблагонадійного" фашисти вивезли його з рідного краю і до кінця війни тримали у концтаборах Гіллероді, Гурре і Гельсінгерії в Данії.

Повернувшись у визволене Закарпаття, працював майстром лісозаготівель, техкерівником Підполозького і Перехрестянського лісопунктів Свалявського ліспромгоспу, помічником лісничого Пашківського лісництва Жденіївського лісгоспу. Навчався у Хустському лісотехнічному й Мукачівському кооперативному технікумах, заочно закінчив філологічний факультет Ужгородського університету (1968). З 1953 р. живе в Мукачеві. Був головою райкому профспілки працівників торгівлі.

Перший вірш В.Пагирі з'явився у газеті "Карпаторусский голос" 1 квітня 1941 р. Протягом наступних двох років тут було опубліковано ще кілька його творів. Добірка поезій, написаних у концтаборі, побачила світ у збірнику "Віщий вогонь" (1974). У повоєнні часи поезії В.Пагирі друкувалися в районних, обласних та республіканських газетах, журналах "Перець", "Україна", "Дружно вперед", "Дукля", альманахах "Карпати» (1958), "Відлуння" (1985), "Народних календарях", що виходили в Пряшеві.

Автор багатьох новел, опублікованих у "Літературній газеті", "Літературній Україні", журналах "Дукля", "Дружно вперед", "Вітчизна",

"Україна", колективних збірниках "Перша зустріч" (1965), "Новоліття" (1974), Чимало його поезій та новел надруковано у канадських газетах "Українське життя", "Життя і слово", в журналі "Наш голос".

Окремою книжкою вийшли новели під назвою "Сім кроків" (1968).

З-під пера В.Пагирі з'явилося чимало статей про письменників А.Карабелеша, В.Гренджу-Донського, Л.Дем'яна, Й.Жупана, Д.Вакарова та ін.

Кілька років друкував у різних газетах матеріали про призабутих культурних діячів минулого Закарпаття. На прохання відділу культури Мукачівського міськвиконкому зібрав понад 80 нарисів, які вийшли окремою книжкою "Я світ узрів під Бескидом" (1993). Чимало їх публікувалося на сторінках часопису "Бойки" (1992-1999).

Окремими виданнями побачили світ «Монастирі Закарпаття 1360-1939)" (1994), "Мукачево і мукачівці" (1994), "Відлуння Карпат" (1995), "Перед світанком" (1995), "Зорі Верховини" (1995), "На службі людям" (1995 – про історію Мукачівської райспоживспілки за 50 років її існування), "Мукачево" (1996), "Єрусалимська трагедія" (1996 – літературно-художня розповідь про муки і страждання Ісуса Христа), "Світочі Карпатського краю" (1996 – літературно-історичні портрети греко-католицьких священиків Мукачівської єпархії), "Закарпатці у діаспорі" (1997 – нариси про земляків, яких доля занесла у міжвоєнний та післявоєнний час у чужі краї, зокрема за океан), "Від Карпат до Дніпра" (1997 – нариси про закарпатців, які живуть у Києві, співавтор Х.Роглєв), "Вірші місячної ночі" (1997 – переклади поезій з братніх літератур), "Закарпатські воїни генерала Людвика Свободи" (1999 – співавтор О.Д.Довганич), "Я син Карпат (1996 – автобіографічні нариси), "Росвигово і росвигівці" (1999 – подано історію передмістя Мукачева), "Закарпатці у Києві" (2000 – про земляків, які проживають у Києві, що є продовженням книги "Від Карпат до Дніпра") та інші.

Починаючи з 1981 р. В.Пагиря на сторінках вітчизняної та угорської преси доводить, що великий угорський поет Шандор Петефі у 1849 р. потрапив у полон і був вивезений до Сибіру, де жив і помер у Баргузині 1856 р. Брав участь у міжнародній антропологічній експедиції, яка стверджує, що 17 липня 1989 р. знайшли на старому Баргузинському кладовищі останки Шандора Петефі. У "Молоді Закарпаття" за 1990 р. В.Пагиря опублікував уривки рукопису документальної повісті-пошуку "Таємна людина" про трагічну долю Шандора Петефі, а в 1998 р. дослідження В.Пагирі побачили світ окремою книгою "Загадковий Петрович".

Окремі поезії В.Пагирі покладено на музику професійними та самодіяльними композиторами.

Книги В.Пагирі мають пізнавальне та виховне значення. Він досліджує в основному призабуту культурну спадщину історичного Закарпаття. Своєю активною діяльністю здійснює вагомий внесок у примноження національних духовних надбань нашого народу. Його видання є корисними посібниками для вивчення краєзнавства, для утвердження нас у віках.

ІВАН ХЛАНТА

Джерельні приписи:

1. Пагиря В. В пошуках істини/ Ред. Т.Лазоренко.- Ужгород: Патент, 1999.- 128 с.
2. Пагиря В.В. Верховино, мати моя!: Іст. нарис про с.Щербовець/ Ред. вид-ва А.Маковська.- Ужгород: Патент, 2000.- 152 с.
3. Пагиря В. Загадковий Петрович.- Ужгород: Патент, 1998.- 248 с.
4. Пагиря В.В. Керівник капели: Нарис про худож. кер. нар. хор. капели Мукачів. Будинку вчителя В.В.Горвата до 80-річчя з дня народж.- Мукачево: Карпат. вежа, 2001.- 37 с.
5. Пагиря В. Монастирі Закарпаття (1360-1939).- Мукачево: Вид. Мукачів. провосл. єпархії, 1994.- 110 с.
6. Пагиря В.В. Народному жіночому хору 10 років: Краєзнавчо-популяр. вид.- Мукачево: Карпат. вежа, 2001.- 32 с.
7. Василь Пагиря. Під плащаницею святого Мартина. Історичне минуле. Тіні незабутих предків. Видатні земляки// Мукачево і мукачівці: Наук.-попул. нариси і статті.- Ужгород: Ґражда, 1994.- С. 15-111.
8. Пагиря В. Почесні громадяни міста Мукачева.- Мукачево: Карпат. вежа, 2001.- 37 с.
9. Пагиря В. Разом з Україною: Іст. нарис: 2-е допов. вид.- Ужгород: Закарпаття, 2000.- 73 с.
10. Пагиря В., Роглєв Х. Закарпатці у Києві: Нариси про закарпат. "киян".- Ужгород, 2000.- 360 с.
11. Пагиря В.В. Росвигово і росвигівці: Замітки краєзнавця.- Мукачево: Карпат. вежа, 1999.- 43 с.
12. Пагиря В.В. Сім років: Новели та етюди.- Ужгород: Карпати, 1968.- 46 с.
13. Пагиря В.В. Старійшини: Нариси: Літ. краєзнав. вид.- Мукачево: Карпат. вежа, 2001.- 108 с.
14. Пагиря В.В. "Я світ узрів під Бескидом": Сторінки історії.- Ужгород: Карпати, 1993.- 227 с.
15. Пагиря В.В. Я син Карпат: Автобіограф. нариси.- Ужгород: ВАТ Патент, 1997.- 96 с.

* * *

16. Хланта І.В. Василь Пагиря: Бібліогр. покажч.- Ужгород: ВВК Патент, 1995.- 111 с.

***

17. Долинич Й. На крилах невтомної творчості// Вісті Свалявщини.- 1993.- 12 січ.
18. Зимомря М. Глибини духовності: [Про В.Пагирю] // Карпат. Україна.- 1992.- 31 груд.- Портр.
19. Зимомря М. Праця – його розрада// Нове життя.- 1993.- 27 лют.
20. Мирон Д. Серце диктує перу: [Про творч. шлях В.Пагирі]// Молодь Закарпаття.- 1988.- 30 квіт.
21. Рудловчак О. Матеріали до словника культури українців Чехословаччини: Пагиря Василь Васильович// Дукля.- 1990.- № 1.- С. 74-75.
22. Угляренко П. Луна часу: [Нарис: До 60-річчя з дня народж. В.Пагирі]// Закарпат. правда.- 1982.- 31 груд.
23. Чопей І. В новорічнім небі зірка засіяла: В.Пагирі – з нагоди сімдесятиріччя: [Вірш]// Молодь Закарпаття.- 1993.- 7 січ.

СІЧЕНЬ: 3

50-річчя з дня народження ВАСИЛЯ ІВАНОВИЧА СОПІЛЬНЯКА, скульптора (1953-1997)

Сопільняк Василь Іванович народився 3 січня 1953 р. в смт Іршава. Навчався в Ужгородському училищі прикладного мистецтва з 1968 по 1972 рр. Закінчив Київський державний художній інститут-факультет монументальної скульптури (1977-1983 рр.). Член Національної Спілки Художників України в 1989р. Викладач спецдисциплін (скульптура, композиція) в Ужгородському училищі прикладного мистецтва (1983-1997 рр.). Трагічно загинув на центральній вулиці (наїзд зниклого автомобіля) поблизу с.Невицьке Ужгородського району у ніч 25 січня 1997 року. Виставка претендента у члени Спілки художників України. 1989р. Посмертна виставка творів В.Сопільняка. 1998р.

* * *

Сьогодні, писати мені про Василя Сопільняка без внутрішнього хвилювання – надто важко, практично неможливо. Василя, знав з 1968 року. Я на рік раніше закінчив Ужгородське училище прикладного мистецтва (відділ художньої обробки дерева) у 1971р. Василь навчався в тому ж училищі на відділі кераміки. Це був скромний, тихий, середнього зросту, спортивного складу статури, іноді жартівливий у розмовах хлопець. Сопільняк вже тоді відрізнявся з поміж своїх однокурсників тим, що його композиції по кераміці частенько не вписувались у програму традиційних вимог та смаки викладачів, а також підходи виконання робіт у матеріалі.

Ми з ним не дружили, але добре один одного знали. Я допізна сидів у підвалах училища і ліпив всілякі рельєфи. Василь так само у сусідньому приміщенні (керамічному) чаклував щось у глині і шамоті. Пам'ятаю, як сьогодні, його анімалістичні і декоративні фігурні композиції. Тоді було модно (сімдесяті роки) носити з собою транзистори. Василь мав свій Ризького виробництва радіоприймач і завжди вечорами слухав класичну музику. Пізніше сказав мені, що закінчив музичну школу. Я приєднався до музичних смаків Василя і це мене теж збагачувало. Він любив понад усе мелодії Вівальді, Баха, оркестр Джеймса Ласта та грецьку класичну музику. Звичайно, після училища всі ми "розбіглися хто куди"... А в 1977 році ми зустрілись на вступних іспитах у Київському державному художньому інституті. Радощам не було краю. Разом в гуртожитку на Лук'янівській готувались до екзаменів і здавали. Василь мене випередив по загальноосвітніх дисциплінах, а я його – по фахових.

З самого початку штудій в інституті нам поталанило на досвідчених і мудрих вчителів. Скульптори В.З.Бородай і В.Н.Борисенко, були чи не найбільшими авторитетами (нинішньої академії мистецтв). Василя, на курсі, всі любили за його світлу людяність і неординарність її називали композитором душі. Бо так терпеливо і з любов'ю працювати над ескізами композицій міг тільки він.

Гуртожиток інституту, в якому ми жили усі шість років (це великий 9-ти поверховий будинок) вечорами у будь-яку пору року нагадував бджолиний вулик на Подолі. Уявіть, – це під одним дахом проживала майбутня творчо-мистецька еліта всієї України – жваві молоді студенти державної консерваторії ім. П.Чайковського, державного театрального інституту ім.Карпенка-Карого, і державного художнього інституту...

Авжеж, у такому бурхливому оточенні за шість років наполегливого навчання митцем може не статися хіба що черствий або лінивий. Це був золотий вік Василя. Скажімо, комусь з боку надто важко збагнути, який це був прекрасний період навчання і становлення тебе як особистості серед сотень талановитих ровесників. Щосеместрові перегляди академічної програми, велика кількість напрочуд вишуканих композицій колег на різних факультетах : станкового і монументального живопису, плакату і книжкової графіки, сценічного мистецтва, реставрації і т.д. Коли все це переглянеш – отримуєш заряд творчої наснаги до перегляду наступного семестру. Студентське життя у Василя Сопільняка настільки було насиченим і цікавим, що здається, по-іншому й не могло бути. Будучи старостою курсу (всі шість років) з початку другого курсу, я завжди був ініціатором групових поїздок у Москву на

відвідини художніх виставок з різних країн світу (центральний та виставочні зали на Кримській набережній, нині частина тих залів – філіал Третьяковської галереї). Одночасно кожен із нас обов'язково щось для себе придбав (літературу, матеріали, нові знайомства у Сурі-ковському інституті).

Не менш цікавими були щорічні творчі практики. Перед початком занять наступного курсу (як завжди восени) ми дружньо раділи успі-хам один одного. Ділилися враженнями, з довгих літніх канікул. Заняття по фаху (скульптура, малюнок, композиція) переростали в душі кож-ного в щоденну молитву мистецтву. Вкрай строгими були вимоги на-ших вчителів. Вже на п'ятому курсі у ряді композицій Василь проявив себе, як справжній художник з надією на велике майбутнє. Робіт нако-пичилось чимало, почав активно приймати участь у республіканських художніх виставках.

Був надто поміркований, напрочуд виважений, думками ділився не охоче, але щиро. Мав дещо загадковий характер, легкоранимий і співчутливий. Не терпів боягузів, хитрунів і лукавих. Дуже любив та-лановиті твори. Бувало, що настільки ними милувався, що іноді здава-лось (пригадую десятки відвідин виставок) ніби розмовляв з ними... У 1983 році вперше на Україні була зорганізована і проведена республікан-ська виставка скульптури, на якій була представлена й робота Василя – "Портрет бабусі". Журі відібрали цю роботу – одноголосно. Після виста-вки мова йшла про неодмінну закупку твору, але Василь не мав грошей на відлиття роботи у бронзі. Це дуже негативно відбилося в його душі.

Пам'ятаю, як на шостому курсі перед захистом диплому (тема його диплому: "Геніальний Мікеланджело") скульптор І.Макогон сказав: "Василь настільки міцно сформована особистість, що в житті йому бути тільки справжнім художником". Я вів журнали відвідування та запов-нював погодинні відомості оголеної натури. І не дивно – ми малювали натуру більше, аніж факультети живопису. Обмежень не було, бо я зав-жди щось придумував таке, аби не було відмови – тільки працюй і по-казуй професурі. Велика кількість малюнків у Василя згодом визріла у серію пластичних образів жінок. У деяких з них внутрішня чистота за-хоплень світу переросла у чистоту гармонії. "Відколи існує світ – жінка носить у собі – вічність" – говорив я Василеві. Зокрема, це композиції: "Муза", "Гармонія", "Грація". Колись на третьому курсі він мені ска-зав: "Знаєш, я дуже боявся каменю – ніколи ж не працював у ньому. Боявся за його крихкість – бо не прощає помилок. А бачиш, за два роки практичних занять нас вимучили так, здається, ніби вирубую у ньому що хочу з самого дитинства. Ой, муштра... і терпіння – велике діло"...

Стосовно дипломної роботи Сопільняку чи не вперше в українському образотворчім мистецтві скульптури вдалося знайти найкращий образ генія світового мистецтва. Багато митців у європейському мистецтві звертались до образу Мікеляндже́ло (в основному портрети) але у фігуральній композиції, присв'яченій великому художнику, Сопільняк в образному вирішенні піднявся значно вище інших. Після закінчення інституту в ряді творів митець чудово продемонстрував глядачеві володіння будь-якими матеріалами. Виконував композиції глибоко продумані під той чи інший вид матеріалу. Стрімко розвиватись як митцеві вадила стара хвороба, повсякчасна невдоволеність у боротьбі з нею пригнічувала його духовний стан. А для художника – це дуже важкий стан. Про це ми не один раз говорили і я радив що міг, бо відчував смуту його безвихіддя. Не буду перераховувати його твори, хай це роблять бібліографи. Але сьогодні, коли минуло п'ять років після смерті Василя – усвідомлюємо, що таке доля, наскільки життя є безмежним і одночасно жорстоко коротке.

МИХАЙЛО БЕЛЕНЬ

Джерельні приписи:

1. Василь Сопільняк// Митці Закарпаття.- Ужгород, 1994.- С. 104.
2. Сопільняк Василь Іванович// Художники Закарпаття: До 55-річчя Закарпат. орг. Нац. спілки худож. Закарпаття.- Ужгород: Вид-во Карпати, 2001.- С. 236.

* * *

3. Деяк І. Митець живе у своїх творах: [В.Сопільняк]// Ратуша.- 1998.- 21 лют.
4. Перша персональна виставка Василя Сопільняка стала посмертною// Срібна Земля-Фест.- 1998.- 26 лют.- 4 берез.
5. Василь Сопільняк: [Скульптор]/ Фоторепродукції О.Попова// Екзиль.- 1998.- № 2.

СІЧЕНЬ: 7

150-річчя з дня народження МИКОЛИ МИКОЛАЙОВИЧА АРКАСА, композитора, історика і культурно-громадського діяча (1853–1909)

Аркас Микола Миколайович народився 7 січня 1853 р. у Миколаєві в сім'ї адмірала Чорноморського Флоту. Отримав різносторонню освіту в Училищі правознавства у Петербурзі та Одеській гімназії. Згодом навчався на фізико-математичному факультеті Новоросійського університету в Одесі. Після завершення навчання (з 1875 до 1881 рр.) за

родинною традицією М.Аркас служив у морському відомстві в Миколаєві. У вільний від служби час віддавався улюбленій справі – збиранню і запису народних мелодій і вивченню історії України. Під впливом свого вчителя П.Ніщинського – українського композитора, диригента, письменника – почав самотужки оволодівати музичними знаннями, композиторськими навичками і писати музику.

Творчий доробок композитора складають солоспіви, вокальні ансаблі й обробки народних пісень (близько 80). Найзначнішим твором М.Аркаса, який приніс йому визнання, стала опера "Катерина" за поемою Т.Шевченка (1890 р.). Цей твір започаткував оперну шевченкіану і став першою українською ліричною народно-побутовою оперою. "Катерина" з великим успіхом була поставлена трупою М.Кропивницького у Москві у 1899 р., а згодом – у Мінську, Вільнюсі, Києві. До цього часу постановки опери постійно відновлюються.

Після закінчення морської служби у 1881 р. М.Аркас зайняв посаду мирового судді у Херсоні. Багато часу віддає культурно-громадській роботі. Він став засновником і головою товариства "Просвіта" в Миколаєві, на власні кошти відкрив народну школу з українською мовою навчання. У 1908 р. була опублікована "Історія України-Руси" М.Аркаса, в якій автор відстоює позицію української державності.

Помер М.Аркас 26 березня 1909 р. в Миколаєві, де його і поховано.

Т.П. РОСУЛ

Джерельні приписи:

1. Микола Аркас// Кияновська Л. Українська музична культура.- Тернопіль: СМП Астон, 2000.- С. 54-56.
2. Аркаси// Мистецтво України: Бібліогр. довідник.- К.: Укр. енцикл. ім.М.П.Бажана, 1997.- С. 31.

* * *

3. Губаль І. Микола Аркас, актор, режисер, композитор: [Життя та творчість М.Аркаса]// Вісн. Хустщини.- 1993.- 13 січ.
4. Губаль І. Незабутній Микола Аркас: [Актор, композитор, режисер]// Вісн. Хустщини.- 1998.- 19 груд.
5. "Микола Аркас є наш..."// Баглай Й. Із театром сорок років.- Ужгород, 1997.- С. 29-33.
6. На могилі М.Аркаса// Вісн. Хустщини.- 1993.- 10 лип.
7. Немеш М. Пан Микола: [Спогад про Миколу Аркаса]// Новини Закарпаття.- 1999.- 22 квіт.

СІЧЕНЬ: 10

100-річчя з дня народження ОЛЬГИ ІВАНІВНИ РІШАВІ, поетеси (1903-1993)

Поетеса народилася 10 січня 1903 р. у моравському містечку Містек (нині Остравський край Чехії) в родині дрібного службовця чеха Яна Востала. Середню освіту здобула в німецькій школі. Згодом отримала фах вчительки музики. Одружилася з лісничим Рішаві і 1928 р. переїхала з ним на Закарпаття. Жила в Рахові, Ясині, а в радянський час – в с.Кушниця на Іршавщині, де викладала музику в школі.

Друкуватися О.Рішаві почала у 20-х роках у часописах Праги, Теплліце, Братислави. Упродовж 40-50-х років вона не писала зовсім, живучи тільки викладанням. У сільській хаті півкімнати займав величезний чорний рояль, на якому щодня О.Рішаві грала своїх улюблених Гайдна, Баха, Моцарта. Веранду займали численні клітки з птахами, яких розводив чоловік. Заново відкрив творчість О.Рішаві С.Панько, який наприкінці 50-х опублікував першу статтю про неї у свалявській районці. Далі про неї стали писати М.Рішко, М.Ціцак, І.Петровцій, але найбільше – М.Зимомря, що присвятив їй понад двадцять статей.

60-ті роки позначилися в долі О.Рішаві творчим бумом, вона друкується в газетах "Фройндшафт" (Цілиноград), "Нойес Лебен" (Москва), "Роте Фане" (Славгород, Алтай). Окремі вірші входять до антологій "Поруч" (М.: Прогрес, 1965), "Жити. Любити. Страждати. Сміятися" (М.: Прогрес, 1968), "Надія в мені живе" (М.: Прогрес, 1972), "Сказання про моїх друзів" (М.: Прогрес, 1974). Рецензії на її твори з'являються в Ужгороді, Львові, Києві, Москві , Алма-Аті , Цілинограді, Павлограді. Нарешті в Ужгороді вийшла підсумовуюча збірка поетеси. Померла О.Рішаві 22 травня 1993 р.

Усього в доробку О.Рішаві близько 320 віршів та 30 оповідань і казок. Українські переклади її творів зробили І.Петровцій, М.Скунць. Існують також російські й угорські переклади. Проте жоден переклад не здатен цілком передати шарм оригіналу.

Не дивно, що вірші О.Рішаві напрочуд музичні. До них зовсім легко підібрати акомпанемент на роялі, дуже звучні іменникові рими, до яких особливо схильна авторка – наче енергійний удар по клавішах. Довжелезні німецькі дієслова – як перебирання пальцями по клавіатурі. Постійна гра на співзвуччях, любов до омонімів – ніби зринають сусідні ноти. Можливо, в основі кожного вірша лежить якась музична п'єса,

що спершу розігрувалася на інструменті, а потім поступово обростала плоттю слів. Тому тематика віршів досить філософічна. Задум явно ішов не від зорових, а від звукових образів. Це особливо відчутно у віршах "Віра", "Мрії", "Зрілість", "Ранок", "Весна у серці" тощо.

У творчості О.Рішаві дивовижно поєдналися німецька й українська поетичні традиції. Її "Серце, скільки в тебе долі" перегукується з відомою піснею "Степом, степом". Образність О.Рішаві нагадує вірші українських шістьдесятників, зокрема В.Симоненка. Хоч поетеса і належить до іншого покоління, але її талант розквітнув у ту ж таки добу хрущовської відлиги. Дуже багато в О.Рішаві пейзажної лірики: "Тиса", "Мої Карпати", "Гірський перевал" тощо.

Меланхолійність німецького романтизму і одухотворена піднесеність української пісні сплавилися в творчості О.Рішаві воєдино, породивши дві основні теми її поезії: життя серця і краса рідної землі.

СЕРГІЙ ФЕДАКА

Джерельні приписи:

1. Рішаві О. Голуба мандрівка: Поезії.- Ужгород: Карпати, 1979.- 160 с.
2. Рішаві О. Рокам подвоєно ціну: Поезії/ Пер. з нім. П.Скунця.- Ужгород: Карпати, 1996.- 240 с.

* * *

3. Рішаві О. Величне світло: Вірш// Карпат. Україна.- 1993.- 14 січ.
4. Рішаві О. Життєва дорога; Предки; Віра; Знявши тінь: [Вірші/ Переклав з нім. П.Скунць)// Карпат. Україна.- 1992.- 16 січ.

* * *

5. Ходанич Л.П. Німецькомовна поетеса із Закарпаття: (Штрихи до літ. портр. О.Рішаві)// Наук. вісн. Ужгород. держ. ін-ту інф-ки, економіки і права.- 1997.- № 1.- С. 203-209.
6. Зимомря М. Вогонь пам'яті: (Про поетесу О.Рішаві)// Карпат. Україна.- 1993.- 14 січ.
7. Зимомря М., Бобинець С. Двокрилля життєвої долі: (Про О.Рішаві)// Новини Закарпаття.- 1991.- 30 листоп.
8. Зимомря М. Джереле неминущої мудрості: [Про поетесу Ольгу Рішаві]// Карпат. Україна.- 1992.- 16 січ.
9. Зимомря М. Оксамитова печаль, або прощання з Ольгою Рішаві// Срібна Земля.- 1993.- 15 черв.
10. Павлик Є. Серце, скільки в тобі долі: [Поетич. зб. О.Рішаві "Рокам подвоєно ціну"]// Новини Закарпаття.- 1996.- 23 листоп.
11. Пойда С. "Батьківщину віднайшла свою": Пам'яті Ольги Рішаві// Карпат. Україна.- 1993.- 10 черв.
12. Шкіря В. Перлини Ольги Рішаві: (Нова кн. О.Рішаві "Рокам подвоєно ціну")// Молодь Закарпаття-реформа.- 1997.- 30 серп.

СІЧЕНЬ: 11

110-річчя з дня народження АВГУСТИНА ЕМІЛІЙОВИЧА ШТЕФАНА, педагога, громадського та культурного діяча (1893-1986)

Один із найвідоміших громадсько-політичних і культурно-освітніх діячів Закарпаття XX ст. Августин Емілійович Штефан народився 11 січня 1893 р. у с.Порошково комітату Унг (Перечинський район Закарпатської області) в родині греко-католицького священика. Здобував освіту в Берегівській гімназії, яку закінчив у 1910 р., та в Ужгородській духовній семінарії, де навчався упродовж 1910-1914 рр. Після цього, до 1917 р. А.Штефан студіював на філософському факультеті Будапештського університету. По його закінченні він працював професором учительської семінарії в Ужгороді (1918-1919 рр.) та Ужгородської гімназії (1920-1922). Протягом 1922-1938 рр. Августин Штефан займав посаду директора державної торговельної академії в Ужгороді, а згодом у Мукачеві та Сваляві.

До громадсько-політичної діяльності А.Штефан залучився в період розпаду Австро-Угорської імперії. У 1916 р. він очолив делегацію від Закарпаття під час переговорів у Відні з головою Української парламентської репрезентації Є.Петрушевичем. У цей час він став одним із організаторів і активних учасників Всезакарпатського конгресу 21 січня 1919 р., на якому було прийнято рішення про возз'єднання краю з Україною.

Августин Штефан тісно співпрацював з деякими періодичними новинками. Він, зокрема, став одним із основоположників, засновників і редакторів газет "Русин" (1920-1921 рр.), "Учительський голос" (1929-1938 рр.), "Українське слово" (1932 - 1938 рр.). Упродовж міжвоєнного періоду А.Штефан був членом Руської Хліборобської (Земледільської) партії (1920-1924 рр.) та Аграрної партії (1929-1938 рр.). У 1934 р. він став одним із організаторів української Фракції цієї політичної організації. Крім того, у 1920-1938 рр. А.Штефан виконував обов'язки постійного екзаменатора Крайової іспитової комісії для педагогів горожанських шкіл. Будучи активним просвітянином і членом Головної управи Педагогічного товариства (1926-1939 рр.) у співавторстві видав "Граматику української мови" (1931 р.).

Як член Аграрної партії, у 1938 р. Августин Штефан брав участь у обговоренні автономних проектів, був членом Першої Руської (Української) Центральної Народної Ради. У часи становлення Карпато-

Української державності А.Штефан відзначався особливою активністю серед політичної верхівки краю. У січні 1939 р. він став членом виконавчого комітету партії Українське Національне Об'єднання, а незабаром був делегованим від Української Національної Ради до "Чесько-Українського товариства" в Празі (січень-лютий 1939 р.) 12 лютого А.Штефана обрали послом Сойму Карпатської України, а в день його проведення – 15 березня 1939 р. – головою Сойму. Августин Штефан був призначений міністром культів, шкільництва і народної освіти Карпатської України. Проте, до виконання своїх обов'язків приступити було неможливо, оскільки всі сили були кинуті на захист держави від угорських окупантів.

Після загарбання Закарпаття військами Угорщини А.Штефан був змушений емігрувати через Румунію та Югославію до Братислави, а згодом до Праги. Він брав участь у переговорах екзильного уряду Карпатської України з Проводом Українських Націоналістів, очолюваним А.Мельником в Італії. Згідно із "Залучником до акту, списаного дня 21 липня 1939 р. в Венеції", Августин Штефан увійшов до складу емігрантського уряду А.Волошина. Упродовж 1939-1940 рр. працював директором Комерційної академії в Братиславі, а з 1940 р. до 1945 р. – в українській гімназії в Празі. З 1945 р., коли гімназію перенесли до Аутсбургу, і аж до 1949 р. А.Штефан продовжував свою професійну діяльність. Емігрувавши до Сполучених Штатів Америки, у 1949-1969 рр. він викладав українську мову в Українському католицькому інституті для дівчат у Стамфорді (штат Конектікут). Одночасно А.Штефан співпрацював з україномовними часописами "Карпатська зірка" (Нью-Йорк), "Карпатський голос" (Філадельфія), "Вільне слово" (Торонто) та ін. В еміграції колишній голова Сойму підтримував контакти з різними громадськими організаціями, які були популярними серед українців. Августин Штефан надавав також консультаційну та матеріальну допомогу землякам.

Августин Штефан – автор численних публікацій з історії Закарпаття міжвоєнного періоду. Найпопулярнішими серед, них є "Карпатський Березень" (1950 р.), "Хуст 1919-1939" (1959 р.), "Українське військо з Закарпатті" (1959 р.), "Кольори герба і прапора Закарпаття" (1970 р.), "Президент Монсиньйор Августин Волошин" (1970 р.), "Біографія о.Августина Волошина" (1971 р.), "Василь Гренджа-Донський" (1975), "Хресна дорога бл.п.єпископа Нярадія" (1977 р.), "Августин Волошин – президент Карпатської України" (1977 р.), "За правду і волю: Спомини і дещо з історії Карпатської Укріни" (Кн.І.- 1973 р.; Кн. 2.- 1981 р.). Помер Августин Штефан 4 вересня 1956 р.

М.Ю. ТОКАР

Джерельні приписи:

1. Штефан А.// Магочій П.-Р. Формування національної самосвідомості: Підкарпатська Русь (1848-1948).- Ужгород, 1994.- С. 191.
2. Штефан Августин// Павленко Г.В. Діячі історії, науки і культури Закарпаття: Малий енцикл. слов.- Ужгород, 1999.- С. 189.
3. Августин Штефан// Поп И. Энциклопедия Подкарпатской Руси.- Ужгород: Изд-во В.Падяка, 2001.- С. 413-414.
4. Августин Штефан// Світочі карпатського краю.- Мукачево: Елара, 1996.- С. 117.
5. Штефан Августин// Токар М. Проукраїнські політичні партії Закарпаття в 1919-1939 роках.- Ужгород, 2001.- С. 155-156.
6. Борець за правду і волю рідного народу: До 100-річчя з дня народж. А. Штефана// Федака П. Пам'ять рідної землі.- Ужгород, 1996.- С. 259-263.
7. Жегуц І. Незабутня зустріч з проф. Августином Штефаном і проф. П.Стерчом в Фінляндії// Календар "Просвіти" за 1998 р./ Упоряд. П.Федака.- УжгородЗакарпат. крайове т-во "Просвіта", 1998.- С. 142-143.
8. Учитель, редактор, міністр...: [Про Міністра культури, шкільництва й освіти А. Штефана]// Мукачево і мукачівці: Наук.-популяр. нариси і статті.- Ужгород: Мукачево, 1994.- С. 85.

* * *

9. Божук Г. Борець за соборну Україну: [До 100-річчя з дня народж. А.Штефана]// Карпат. Україна.- 1993.- 28 січ.
10. Голубка М. З грона визначних культурноосвітніх діячів Закарпаття: [Августин Штефан]// Шлях перемоги.- 1996.- 16 серп.
11. Гомоннай В. Августин Штефан – педагог і патріот: [До 10-річчя з дня смерті]// Новини Закарпаття.- 1996.- 13 лип.
12. Дідик І. Технікуму – ім'я А.Штефана: [До 100-річчя з дня народж.]// Закарпат. правда.- 1993.- 18 лют.
13. З серцем на долоні: З історії боротьби за незалежність: [Про А.Штефана]// Закарпат. правда.- 1992.- 13 черв.
14. Іваньо В. Вечір пам'яті Августина Штефана в Ужгороді// Новини Закарпаття.- 1993.- 28 січ.
15. Іваньо В. Вшанування вчителя, громадянина і людини: До 100-річчя з дня народж. А.Штефана// Молодь Закарпаття.- 1993.- 6 лют.
16. Іваньо В. Вшановується пам'ять Августина Штефана: [У с.Порошково]// Новини Закарпаття.-1993.-25 лют.
17. Логойда М. Повернути із забуття: [100-річчя з дня народж. А.Штефана]// Закарпат. правда.- 1993.- 20 лют.
18. Пагиря В. Августин Штефан// Карпат. край.- 1992.- 14 квіт.- С. 14.
19. Пагиря В. Голова Сойму Карпатської України// Новини Мукачева.- 1991.- 4 лип.
20. Пагиря В. Міністр Карпатської України: [А.Штефан]// Новини Мукачева.- 1993.- 6 січ.

21. Пагиря В. "Не гірше за токайське", – сказав гість з Голландії: [Фрагмент спогадів А.Штефана]// Карпат. край.- 1992.- 9 черв.
22. Пагиря В. Учениця Августина Штефана: [Марія Ігнатишин-Логуш з Канади]// Закарпат. правда.- 1994.- 21 трав.
23. Ревай Ю. 100 років з дня народж. А.Штефана]// Календар "Просвіти" на 1993 рік/ Упорядкував П.Федака.- Ужгород: ВВК Патент, 1993.- С. 24-27.
24. Сторіччю Августина Штефана присв'ячений: [Вечір]// Закарпат. правда.- 1993.- 26 січ.
25. Урочистий вечір у Порошкові: [Августину Штефану]// Закарпат. правда.- 1993.- 2 берез.
26. Федака П. Борець за правду і волю: [100-річчя з дня народж.]// Нар. слово.- 1993.- 23 лют.
27. Чубата Л. А молодь не прийшла...: [Вечір пам'яті А.Штефану відбувся в Мукачеві]// Закарпат. правда.- 1993.- 2 лют.

СІЧЕНЬ: 27

70-річчя з дня народження ВАСИЛЯ СТЕПАНОВИЧА ПОПА, літературознавця, критика (1933)

Відомий вчений, літературознавець, критик Василь Степанович Поп народився 27 січня 1933 року. Його маленька батьківщина – мальовниче село Рокосово, що притулилося до Тиси, легендарного Красного Поля і до підніжжя гірського пасма. Його іноді називають "літературним". Адже звідси у велику літературу в різний час прийшли видатні майстри художнього слова – Олександр Маркуш, Дмитро Вакаров, Юрій Шкробинець, Олександр Сливка, Микола Рішко, Василь Вовчок, Василь Ігнат, Христина Керита... Із Хустщиною тісно пов'язані життя і творчість Юрія Керекеша , Петра Лінтура, цілої плеяди талановитої літературної молоді, яка в кінці 30-х на початку 40-х років минулого століття навчалися в Хустській гімназії.

Виріс майбутній письменник і науковець В.Поп у сім'ї сільського вчителя. Батько – Степан Андрійович і мати Вільма привили синові палку любов до рідного слова, глибоку повагу до народних, духовних надбань. Вдумливий, допитливий хлопчина вчився дуже добре. Його, відмінника, вчителі бачили лікарем, а він наполіг на своєму – після закінчення середньої школи у м.Хуст, пішов учитися на філологічний факультет Ужгородського університету, який закінчив 1954 року. У студентські літа розквітнув його літературний талант. Як більшість ровесників, дебютує з віршами. Пробує сили в літературній критиці.

Його перші літературознавчі роботи, критичні статті з'являються на сторінках університетської та обласної преси, наукових збірників. Він тісно зближується і творчо співпрацює із провідними письменниками того часу – Юрієм Гойдою, Олександром Маркушем, Лукою Дем'яном, Йосипом Жупаном, Михайлом Томчанієм, Іваном Чендеєм. Активно виступає Василь Поп із літературознавчими і критичними матеріалами з питань літературознавчого потоку. До його мудрого, врівноваженого, доброзичливого слова прислухаються письменники різних поколінь. Тим більше, що після закінчення університету, попрацювавши деякий час учителем української мови і літератури, молодий науковець повертається в рідну альма-матер, спершу викладачем, а згодом – завідуючим кафедрою української літератури. Починаючи з початку п'ятдесятих років, він органічно вростає в літературний процес Закарпаття, активно і плідно поєднуючи викладацьку, наукову і літературно-творчу роботу. В університеті він незмінний керівник літературної студії. Із неї, як із "Гоголівської "Шинелі" вийшла ціла плеяда письменників Закарпаття. Він став істинним "хрещеним батьком" у літературі для плині широко відомих майстрів слова: Петра Скунця, Дмитра Кременя, Дмитра Кешелі, Петра Мідянки, Андрія Дурунди, Христини Керити, Лідії Повх та багатьох інших. Слід сказати, що його турбота про молоду творчу зміну була справді батьківською. Василь Поп цікавився і підтримував студійців морально, а коли була необхідність, то й матеріально, турбувався, щоб вони мали гуртожиток, стипендію. Особливо вболівав за таланти із бідних родин.

Обласна організація Національної Спілки письменників не уявляється без доробку Василя Попа. Він автор цілого ряду окремих видань про творчість Юрія Гойди, Юрія Мейгеша, Михайла Томчанія, Василя Фенича, Павла Цибульського... Його перу належать передмови до понад 30 книг письменників Закарпаття. Дякуючи Василю Попу врятовано від забуття багато творів із доробку Василя Фенича, Дмитра Вакарова, Василя Симчери, Луки Дем'яна, Олександра Маркуша...

Літературний процес другої половини XX століття у Закарпатті дуже широко відображений у рецензіях, наукових, літературно-критичних статтях, публіцистичних виступах Василя Попа. Він докладає чимало зусиль, щоб згуртувати літературні обдарування краю, спрямувати молодих літераторів на створення нових творів, які б якнайповніше відображали непрості соціальні явища перехідного періоду.

Крім цього, він завжди знаходив час, для упорядкування тематичних збірників, антологій творчості письменників Закарпаття. Він був редактором та упорядником літературно-художнього альманаху "Карпати"

(1951, № 1), одним із укладачів біобібліографічного покажчика "Письменники Радянського Закарпаття" (1960), антології малої прози письменників нашого краю "Сонце над Карпатами" (1985, словацькою мовою).

Багато сил, енергії, часу приділяв активній роботі у обласній організації Національної Спілки письменників, обирався до її керівного складу. Тривалий час, понад десять років, був головою правління спілчанців Закарпаття. Він і зараз прагне бути на бистрині часу, щедро і щиро віддаючи свій досвід, талант справі розвитку художньої літератури, збагаченню духовних набутків нашого краю.

Василь Поп – член Національної Спілки письменників України з 1957 року. Його творчість, як літературознавця, критика удостоєна премій ім.Дмитра Вакарова та ім.Федора Потушняка.

ВАСИЛЬ ГУСТІ

Джерельні приписи:

1. Поп В. Юрій Гойда: Літ.-критич. нарис.- К.: Рад. письм, 1963.- 192 с.
2. Поп В. Гори і люди: Нарис життя і творчості Павла Цибульського.- Ужгород: Патент, 1997.- 96 с.
3. Поп В. Юрій Мейгеш: Життя і творчість: Літ.-критич. нарис.- Ужгород: Патент, 1997.- 160 с.
4. Поп В. Струмки великої ріки: Літ.-критич. нариси.- Закарпат. обл. кн.-газ. вид-во.- Ужгород, 1961.- 208 с.
5. Поп В. Творчість Михайла Томчанія: Літ.-критич. нарис.- Ужгород: Патент, 1997.- 160 с.
6. Поп В. Василь Фенич: Життя і творчість.- Ужгород: Патент, 1997.- 76 с.

* * *

7. Василь Поп – літературознавець, критик// Хланта І.В. Літературне Закарпаття у XX столітті: Бібліогр. покажч.- Ужгород: Закарпаття, 1995.- С. 578-585.
8. Вітання "Просвіти" Василеві Попу з нагоди 65-річчя з дня народж.// Календар "Просвіти" на 1998 р.- Ужгород, 1998.- С. 53-54.

* * *

9. Басараб В. З поривом Закарпатського Джаліля// Молодь Закарпаття.- 1997.- 4 січ.
10. Бобинець С. Творчий заряд на завтра: [На здоб. обл. комс. премії ім.Д.Вакарова]// Молодь Закарпаття.- 1984.- 24 листоп.
11. Дурунда А. Літа у мінливім серпанку...: До 60-річчя В.Попа// Молодь Закарпаття.- 1993.- 30 січ.
12. Зимомря М. Сумління: [До 50-річчя з дня народж. літературознавця-критика В.С.Попа]// Молодь Закарпаття.- 1983.- 27 січ.
13. Зимомря М. Творче осмислення слова: Розповідаємо про лауреатів обл. комс. премії// Закарпат. правда.- 1986.- 11 листоп.

14. Зимомря М. Ясність слова: Письм В.Попу – 60 років// // Вісті Ужгородщини.- 1993.- 26 січ.
15. Логойда В., Туряниця Ю. Струмки великої ріки: В.Попу – 60// Новини Закарпаття.- 1993.- 26 січ.
16. Мельник В. Хоча наклад невеликий...: (Про кн. В.Попа "Василь Фенич")// Соціал-демократ.- 1999.- 23 жовт.
17. Неголосно, але задушевно: [Відзначення 60-річного ювілею В.Попа]// Карпат. Україна.- 1993.- 4 лют.
18. Нитка В. Йому тиснув руку Шолохов: (Ювіл. вечір В.Попа)// Новини Закарпаття.- 1993.- 2 лют.
19. Пойда С. Наставник юні творчої: [В.Поп]// Молодь Закарпаття.- 1986.- 23 жовт.
20. Пойда С. Одержимий трудар "гарячого цеху": В.Попу – 60// Карпат. Україна.- 1993.- 21 січ.
21. Рішко М. Письменник і вчений: В.Попу – 60// Вісн. Хустщини.- 1993.- 27 січ.
22. Скунць П. Творчість – теж робота: В.Попу – 60// Карпат. край.- 1993.- № 2.
23. Туряниця Ю., Логойда В. У невтомному пошуку і творенні: В.Попу – 60// Ужгород. ун-т.- 1993.- № 1.
24. Угляренко П. Бо не криця освітлює ніч: [До 60-річчя з дня народж. В.Попа]// Закарпат. правда.- 1993.- 28 січ.
25. Чумак В. Щедрий ужинок з наукової ниви: [Про літературознавця і критика В.Попа]// Новини Закарпаття.- 1999.- 14 груд.

ЛЮТИЙ: 11

95-річчя з дня народження МИХАЙЛА ДМИТРОВИЧА ПОПОВИЧА, поета, громадського діяча (1908-1956)

М.Д.Поповича знають у Закарпатті не лише як громадсько-культурного діяча і поета, що писав російською мовою, але й як підпільника-антифашиста, який брав активну участь у зборі військової інформації для розвідувальної групи "Закарпатці", очолюваної угорцем Ференцом Потокі.

Народився він він 11 лютого 1908 р. в селі Великі Ком'яти Виноградівського району у багатодітній селянській родині. Вчився в народній школі, а згодом у Мукачівській гімназії, потім поступив на юридичний факультет Празького університету. Здобувши вищу юридичну освіту, з 1932 до 1934 року працював практикантом в окружних судах Берегова й Ужгорода, а після – суддею крайового суду в Берегові і Севлюші (тепер Виноградів). У 1935-1937 рр. служив у чехословацькій армії, а після демобілізації з армії – до 1939 року суддею в Севлюші й Хусті.

Ще навчаючись у гімназії, обдарований юнак почав писати вірші, які вийшли окремою книгою під назвою "Первые стихи". Потім були наступні збірки поезій "Хата" та балада "Добрянський".

У роки угорського поневолення до грудня 1939 року йшло розслідування справи М.Д.Поповича в лояльності до нового режиму. Після працював у судових органах. У 1942-1944 рр. служив в угорській армії в Хусті в мобілізаційному пункті № 71, який займався призовом в армію.

У 1943 р. налагодив зв'язок з розвідгрупою Потокі, передаючи їй дані військового характеру. Після того, як частина учасників десантної розвідгрупи була викрита і загинула в Хусті в оселі вдови Ганни Логойди 27 лютого 1944 року, 20 березня був арештований і М.Д.Попович і відправлений у Мараморош-Сигет (Румунія).

Тут відбувся суд начальника генерального штабу угорської королівської армії, який засудив його до смертної кари через повішення, яке згодом замінили довічним ув'язненням.

Короткий час М.Д.Попович перебував в тюрмах Шаторолйоуйгель та Комаром в Угорщині, а 11 листопада 1944 р. відправлений у концтабір Дахау біля Мюнхена. Після карантину опинився в концтаборі Натцвейлер, команді Даутмерген в містечку Шимберг. Тут він був свідком загибелі молодого закарпатського поета Дмитра Вакарова.

Після звільнення з концтабору працював начальником канцелярії в Народній Раді Закарпатської України, потім до 1953 року – секретарем Закарпатського обласного виконавчого комітету. У 1945 р. в газетах "Закарпатська Україна" та "Закарпатська правда" надрукував свої спогади про участь у підпіллі та перебуванні в тюрмах і концтаборах під назвою "Записки людини" № 125532". Цей приголомшливий документ започаткував висвітлення історії антифашистської діяльності патріотів краю у важкі роки другої світової війни.

Лише у 1959 р. в Ужгороді вийшла посмертна збірка поетичних і прозових творів М.Д.Поповича, яка стала бібліографічною рідкістю. Його твори ще ніколи повністю не видавалися. Не став він і членом Спілки письменників України. І однією з причин була та, що після прийняття його кандидатом у члени партії в грудні 1946 р. над ним згустилися хмари недовір'я. Ця справа тяглася до 26 січня 1949 року, до виключення його з партії Ужгородським міськкомом ніби за те, що "приписав собі участь" у діяльності розвідгрупи "Закарпатці".

У 1954 р. обласний комітет партії відмінив рішення Ужгородського міськкому партії і оголосив йому лише догану. В той же час ніхто не поцікавився і не виявив радіограм розвідгрупи, де навіть прізвище Поповича, як активного збирача військової інформації, згадувалося. А скільки нервів це коштувало Поповичу за фальсифіковані вигадки

і необгрунтовані звинувачення! Тому, звичайно, він важко все це переніс і 18 травня 1956 р. помер, так і не повернувшись до літературної творчості.

ОМЕЛЯН ДОВГАНИЧ

Джерельні приписи:

1. Попович М.Д. Добрянський: Баллада.- Ужгород: Типография "Школьная помощь", 1938.- 8 с.
2. Попович М.Д. Думы о Верховине/ Вступ. ст. "Михаил Попович" В.Попа.- Ужгород: Закарпат. обл. вид-во, 1959.- 136 с.- Портр.
3. Попович М.Д. Первые стихи.- Прага: Изд-во о-ва карпаторусских студентов "Возрождение", 1928.- 36 с.
4. Попович М.Д. Хата: Стихи для детей.- Ужгород, 1937.- 23 с.

* * *

5. Пагиря В. Михайло Попович: [Поет]// Відлуння Карпат.- Ужгород, 1994.- С. 25
6. Попович Михайло Дмитрович// Довганич О. Борці-антифашисти.- Ужгород: Карпати, 1988.- С. 287-289.

* * *

7. Довганич О. Подвійна плата: [Про життя поета, підпільника-антифашиста М.Поповича]// Карпат. край.- 1994.- № 3-4.- С. 15-17.
8. Довганич О. Поет, антифашист, патріот: [М.Д.Попович]// Закарпат. правда.- 1991.- 6 лип.
9. Пагиря В. Михайло Попович// Вісті Свалявщини.- 1993.- 28 груд.

ЛЮТИЙ: 21

120-річчя від дня смерті ІОАНА ДУЛІШКОВИЧА, вченого, історика (1815-1883)

Народився Іван Дулішкович 14 листопада 1815 р. в с.Голятин Мараморошського комітату (нині – Міжгірський район) у сім'ї парафіяльного священика. Після закінчення Ужгородської семінарії продовжував філософські студії в Кошицях, а згодом закінчив богословську семінарію в Ужгороді. Працював священиком у с.Скотарське, Верхні й Нижні Ворота (28 років). З 1869 р. – священиком у Чинадієві, де і помер.

Іван Дулішкович – автор першої багатотомної праці, написаної "руською мовою", тобто мовою, близькою до народної мови закарпатських русинів, її назва "Исторические черты Угро-Русских". Перші два томи названої праці вийшли відповідно у 1874 і 1875 рр. в Ужгородській друкарні Карла Іегера і Альберта Реная, третій том – у 1877 р. в друкарні Максиміліана Полячка в Ужгороді. Четвертий том так і не

побачив світ. Його доля до цих пір невідома. Зазначимо, що праця Івана Дулішковича вийшла при матеріальній і моральній підтримці О.Павловича та А.Петрушевича.

Заслуга І.Дулішковича як дослідника історичного минулого угорських русинів полягає в тому, що він практично перший зробив спробу в досить популярній формі познайомити місцевих читачів з їх історичним минулим. Для написання своєї праці він використав певну частину джерел, опублікованих М.Лучкаєм та І.Базиловичем. Він вважає слов'ян автохтонним населенням заселеного ними регіону, посилаючись при цьому на "Повість временних літ". Він поділяв слов'ян на східних, західних і південних. Причому підкреслював, що східні слов'яни в свою чергу діляться на великорусів, малорусів та білорусів.

Працюючи в традиційному для свого часу руслі закарпатської регіональної історіографії, Іван Дулішкович багато уваги приділяє історії приходу в наш край князя Федора Корятовича. На його думку, прихід названого князя в наш край обумовлений міжусобними війнами, які тривали на Поділлі. Належить сказати, що Дулішкович ставить під сумнів твердження Базиловича про те, що нібито Корятович прийшов на Закарпаття, взявши із собою сорок тисяч душ. Разом з тим, він, подібно Базиловичу, високо оцінює роль Федора Корятовича у захисті національних інтересів русинів.

Значне місце в трьохтомнику Дулішковича, особливо в двох останніх, займає історія Мукачівської єпархії, діяльність єпископів, питання про введення унії та боротьба проти спроб егерского єпископату підкорити собі русинів Закарпаття. Слідом за Базиловичем, Лучкаєм і Мейсарошом Дулішкович дотримується думки про те, що угорці до епохи Ендре II були віруючими східної церкви, але згодом під тиском відомого латинізуючого папи Ендре III західна церква стала витісняти з цих місць східну церкву. Дулішковин вважає, що Федір Корятович заснував для неуніатського населення краю Мукачівський монастир і Мукачівське єпископство.

Віддаючи належне праці Івана Дулішковича, ми не можемо не сказати й про її недоліки, які в значній мірі були обумовлені недостатнім рівнем розвитку історичної думки на Закарпатті аж в притул до початку XX ст. Так, наприклад, ще наш земляк Юрій Жаткович у своєму дослідженні "Історія історіографії угорських русинів" (1890) зазначав, що твір Дулішковича майже прямий переказ праць Лучкая, Мейсароша і Бідерманна, оскільки він зовнішню історію угро-русів переписав слово в слово у Бідерманна, а внутрішню – у Мейсароша і Лучкая. До речі, зазначає Ю.Жаткович, Дулішкович повторює ту ж саму помилку, яку

допустив Лучкай, прагнучи показати, що майже всі стародавні цивілізовані народи походять від слов'ян. Такої ж думки дотримувався і відомий український історик Евгеній Перфецький. Точку зору обох дослідників поділяє і автор цих рядків.

Разом з тим, незважаючи на певні недоліки, властиві усім представникам регіональної історіографії, праця Івана Дулішковича заслуговує на увагу.

Помер Іван Дулішкович 21 лютого 1883 року.

ОЛЕГ МАЗУРОК

Джерельні приписи:

1. Перфецкий Е.Ю. Обзор угрорусской историографии.- Петроград, 1914.- С. 20-25.

* * *

2. Данилюк Д.Д. Історична наука на Закарпатті (кінець XVIII – перша половина XX ст.).- Ужгород: Патент, 1999.- 352 с.
Із змісту: [Про І.Дулішковича].- С. 181-192.
3. Мазурок О.С. Юрій Жаткович як історик та етнограф.- Ужгород, 2001.- 283 с.
Із змісту: [Про І.Дулішковича].- С. 113, 150-152.
4. Нариси історії Закарпаття. Т. 1. (З найдавніших часів до 1918 р.)/ Відп. ред. і керівник авт. колективу І.М.Гранчак.- Ужгород: Госпрозрах. ред.-вид. відділ Закарпат. обл. упр. по пресі, 1993.- 436 с.
Із змісту: [Про І.Дулішковича].- С. 409-410.
5. Павленко Г.В. Діячі історії, науки і культури Закарпаття: Малий енцикл. слов.- Ужгород, 1999.- 196 с.
Із змісту: [Про І.Дулішковича].- С. 69.

* * *

6. Іван Дулішкович (1815-1883)// Данилюк Д. Історія Закарпаття в біографіях і портретах: (З давніх часів до початку XX ст.)- Ужгород: ВАТ Патент, 1997.- С. 183-193.
7. Історик Іван Дулишкович: (Життя та діяльність)// Мукачево і мукачівці: Наук. попул. нариси і статті.- Ужгород: Гражда, 1994.- С. 72-74.
8. Іван Дулишкович// Пагиря В. Світочі Карпатського краю.- Мукачево: Елара, 1996.- С. 25-27.

* * *

9. Латко І. Наш духовний спадок: [Про закарпат. історика і культ. діяча XIX ст. І.Дулішковича]// Новини Закарпаття.- 1993.- 27 лют.
10. Пагиря В. Іван Дулишкович (1815-1883): До 185-річчя з дня народж. закарпат. історика// Благовісник.- 2000.- № 11.- С. 9.
11. Пагиря В. Історик Іван Дулишкович: Архів краєзнавця// Новини Мукачева.- 1991.- 25 квіт.
12. Пагиря В. Історик Іван Дулишкович з Голятина: [Міжгір. р-ну] // Рад. Верховина.- 1991.- 19 черв.

13. Разгулов В. Исторические черты угро-русских и их автор Иоанн Дулишкович// Единство-плюс.- 1993.- 27 лют.
14. Рудловчак О., Бабота Л. Матеріали до словника культури українців Чехо-Словаччини: [У. т.ч. про Дулішковича І.]// Дукля.- 1990.- № 6.- С. 72-74.

БЕРЕЗЕНЬ: 4

65-річчя з дня народження ІВАНА ІВАНОВИЧА ІЛЬКА, живописця, заслуженого художника України (1938)

26 червня 1995 р. Указом Президента України Леоніда Кучми за № 266 Ільку Івану Івановичу "за вагомий особистий внесок у соціально-економічний і культурний розвиток області, високу професійну майстерність та з нагоди 50-ї річниці возз'єднання Закарпаття з Україною" присвоєно почесне звання "Заслужений художник України".

Гідне і заслужене відзначення талановитого художника на певному відрізкові його життєвого і творчого шляху, тим більше, що нагорода вела Івана Івановича до 60-річного ювілею...

Іван Ілько народився 4 березня 1938 р. в с.Дулове, що на Тячівщині, того тривожного року, який віщував українцям Закарпатського краю світлі надії на краще майбутнє у власній державі – Карпатській Україні. Але ці надії не сповнилися.

Початкову освіту Іван Ілько здобув у семирічній школі рідного села, де його світогляд формувався під благотворним впливом українського красного письменства, вітчизняної історії і багатої й розмаїтої народної творчості – пісень, легенд, переказів, народних вірувань та обрядів. Вже у шкільні роки в допитливого сільського юнака пробудився потяг до аматорського образотворчого мистецтва, що згодом переросло в захоплення професійним мистецтвом. Долю Івана Ілька-художника вирішив учитель Петро Потоцький, який переконав статечного і розважного ґазду Івана Михайловича Ілька віддати здібного сина на навчання. І юний Іванко став учнем відділення декоративного розпису Ужгородського училища прикладного мистецтва, курс якого він закінчив у 1957 р.

Будучи студентом училища, Іван Ілько слухав лекції і виконував практичні вправи під керівництвом таких визначних майстрів закарпатської школи живопису, як Йосип Бокшай, Федір Манайло, Антон Кашай, Адальберт Ерделі.

По закінченні навчання в Ужгородському училищі прикладного мистецтва молодий спеціаліст Іван Ілько мав змогу залишитися в

Ужгороді, зокрема – на посаді художника Закарпатського українського музично-драматичного театру, де він під керівництвом і за ескізами Федора Манайла та Миколи Манджуло малював декорації до багатьох вистав – "Украдене щастя" І.Франка, "Паливода XVIII століття" І.Карпенка-Карого, "Сватання на Гончарівці" Г.Квітки-Основ'яненка, "В степах України" О.Корнійчука, "Верховино, світку ти наш" М.Тевелєва та інші.

Творчі здобутки Івана Ілька в галузі образотворчого мистецтва забезпечили йому в 1968 р. членство в Національній Спілці художників України, а це дало змогу брати участь у колективних і персональних обласних, всеукраїнських, всесоюзних та закордонних виставках. Художні полотна Івана Ілька прикрашають нині музеї Ужгорода, Києва, Праги, Сату-Маре та інших визначних культурних центрів Європи, не кажучи про приватні колекції багатьох представників ужгородської еліти. Географія персональних художніх виставок творів Івана Ілька охоплює міста Торонто (Канада, 1969), Берлін (Німеччина, 1985), Софія (Болгарія, 1985), Міхаловце і Межилабрці (Словаччина, 1994) і, ясна річ, Ужгород (1990, 1998) та Київ (1999). Про цю останню виставку слід сказати декілька слів, бо вона мала значний загальноукраїнський резонанс. Річ у тім, що виставка відбувалася в Національному палаці "Український дім" під егідою Держтелерадіо України, Міністерства культури України, Спілки художників України та Палацу мистецтв "Український дім". На виставці було показано 63 картини пейзажного і портретного жанрів. До речі, Іван Ілько до свого 65-річчя планує виставку портретного живопису, що нараховує близько 70 творів.

Нині Іван Ілько працює головним художником Закарпатської обласної державної телерадіокомпанії.

65 – іще не вечір, шановний Іване Івановичу. Многая Вам літа і веселого різнобарв'я на художніх полотнах!

ЙОСИП БАГЛАЙ

Джерельні приписи:

1. Ілько Іван Іванович// Закарпатський художній музей: Альбом.- К.: Мистецтво, 1984.- С. 65, 86.
2. Ілько Іван Іванович// Словник художників України.- К.: Головна ред. Укр. радян. енцикл., 1973.- С. 93.
3. Баглай Й.О. Той магічний світ мистецтва...: [Про 60-річчя з дня народж. засл. худож. України Івана Ілька]// Календар "Просвіти" на 1998 р./Упоряд. П.Федака.- Ужгород: Закарпат. крайове т-во "Просвіта", 1998.- С. 81-84.
4. Ілько Іван Іванович// Художники Закарпаття: До 55-річчя Закарпат. орг. Нац.. спілки худож. України.- Ужгород: Карпати, 2001.- С. 110-111.

5. Илько И.И. Витраж одного из корпусов ун-та; Монумент.-декор. оформ. фойе Дома политпросвещения Закарпат. обкома Компартии Украины// Архитектурно-художественное оформление Ужгорода.- Ужгород: Карпати, 1986 (б.с.).
6. Илько Иван Иванович// Изобразительное искусство Закарпатья. Графика. Монументальное искусство.- М.: Совет. худож., 1973.- С. 32, 141.

* * *

7. Баглай Й.О. Той магічний світ мистецтва...: [Худож. І.Ількові – 60]// Срібна Земля.- 1998.- 28 лют.

ЛЮТИЙ: 15

165-річчя з дня народження ІВАНА АНТОНОВИЧА СІЛЬВАЯ, письменника і поета (1838-1904)

Творчість письменника-будителя Івана Антоновича Сільвая (відомий під псевдонімом Уріїл Метеор) – унікальне явище в закарпатському літературному процесі XIX століття. Угорець за своїм етнічним походженням, Іван Сільвай увійшов в історію нашого краю як найяскравіший борець проти мадяризації та асиміляції закарпатоукраїнців.

Шлях І.А.Сільвая в літературу був складний, суперечливий, що було зумовлено як характером письменника, так і тогочасним становищем. Письменник народився 15 березня 1838 р. в свалявському селі Сусково в родині священика Антонія Сільвая та Катерини Легези. Існує думка, що батько І.А.Сільвая був з Угорщини і жив у Марія-Повчі, де програв у карти родовий маєток і був змушений переселитися у Сусково.

Іван Сільвай був третьою дитиною у сім'ї, але єдиним сином, і тому батько приділяв йому особливу увагу. І.Сільвай, як і його старші сестри, виховувався в суворому релігійному дусі. Разом з тим Сільвай-батько свято дотримував народні традиції та звичаї, прагнучи прищепити їх синові. Майбутній письменник ріс серед простих сільських дітей, "...в соприкосновении с этими простодушными сынами природы, и принимал первые впечатления, которые неизгладимо запечатлевались в сердце...". З раннього дитинства у Сільвая зародилася любов до свого рідного гірського села, до його жителів. Тут у його уяві народжувались романтичні казкові світи, "полные волшебных гор, где происходит жизнь, разинствующая своими чудесами от настоящей жизни", "являются сказки, былины, поверья о похождениях, подвигах и удали витязей, одарённых сверхъестественною силою, о царях и царицах, о царевичах и царевнах, ... о разбойниках, колдунах, ведьмах,

шировниках, о сон-траве, о всетворящих ключах, ... о леших, домовых, потопленниках, опырях, чернокнижниках, добрых покровителях и злых врагах людей". Насправді, це тільки пізніші романтичні спогади Сільвая, уже літньої та досвідченої людини, в "Автобиографии" (90 рр.). А саме дитинство його було буденнішим і схожим на дитинство більшості попівських дітей того часу.

Початкову освіту І.А.Сільвай здобув удома, в Сускові, під керівництвом батька, котрий прагнув долучити сина до церковного життя та церковних обрядів, а тому і в будні, і в свята брав його з собою до церкви. Кожного ранку Сільвай-батько будив сина "и приказывал немедленно одеться и окончить утреннюю молитву. То же самое повторялось вечером". Отець Антоній був також впевнений, що "музыка, пение и вообще искусство много действуют на облагорождение сердца человеческого", а тому вирішив навчити сина грати на скрипці та флейті. Мабуть, прагнучи дати синові високу музичну підготовку, Сільвай-батько не лише сам навчав сина, а й відвів його до відомого у той час музиканта Костянтина Матезонського, російського емігранта, організатора та керівника єдиного поліфонічного хору ("Гармонія", 1837) у тодішній Австро-Угорщині.

Навчаючись в Ужгородській гімназії та Сатмарській семінарії, а потому в Будапештському університеті, Сільвай здобув досить високу освіту для свого часу.

У Будапешті Сільвай відвідував одночасно два літературні гуртки: "Мадярську школу" і "Слов'янську школу". Спочатку навіть більше захоплювався угорською поезією (Ш.Петефі, Я.Арань), а потім російською (М.Гоголь, О.Пушкін, М.Лєрмонтов та ін.). значний вплив на формування русофільської позиції Сільвая мав його земляк, викладач російської словесності Іван Раковський.

Іван Антонович Сільвай у таборі закарпатського русофільства посідає одне з найвизначніших місць. Він виявився найплодовитішим серед закарпатоукраїнського письменства другої половини XIX ст.: його твори складають чотири об'ємні рукописні томи, які нині зберігаються в домашньому архіві відомого фольклориста та літературознавця І.В.Лінтура.

У першому, другому і третьому томах рукопису І.А.Сільвай вмістив прозу, яка нараховує разом 28 творів (І том – 12 творів, ІІ т. – 7 творів, ІІІ т. – 9 творів). Четвертий том рукопису складає поезія, Сільвай назвав його "Стихотворения Уриила Метеора", хоч на початку тому вміщено "Автобиографию" (93 стор. рукопису). Всього у IV томі – 128 поетичних творів, із них 124 написано російською мовою, 4 – угорською.

За нашими підрахунками, 21 із прозових творів І.А.Сільвая друкувалися в тогочасній періодиці Закарпаття, Галичини та Росії (1875 р.), а 7 – до цього часу не друкувалися зовсім. Згодом у 1938 р. окремою книжкою була видана "Автобиография", у 1941 р. газета "Русское слово" спробувала видати літературну спадщину І.А.Сільвая, але з'явився лише один том (8 прозових творів), 1957 р. вийшла збірка вибраних творів (10 прозових та 11 віршованих) І.Сільвая у Пряшеві, а в 1984 р. до збірника творів письменників дорадянського Закарпаття "На Верховині" (упоряд. О.В.Мишанич) було включено і твори І.А.Сільвая. Більшість поетичних творів, вміщених у рукописі, не лише не виходили окремою книжкою, але й не друкувалися в періодиці.

До рукопису не входять 40 надгробних проповідей, що були видані у 1898 р. окремою книжкою, а також принаймі 35 байок, які, мабуть, зберігаються в одній із приватних бібліотечок Ужгорода.

Мова творів І.А.Сільвая при всіх її недоліках є найбільш наближеною до російської літературної мови, що давало йому можливість друкуватися навіть у Росії ("Славянский сборник", т. I, 1875), і водночас ця мова була цілком незрозумілою простому закарпатському селянину, до якого звертався письменник. Сільвай співпрацював у багатьох тодішніх виданнях, він друкувався в "Церковній газеті", "Свѣті", "Новом свѣті", "Сові", "Карпаті", "Мѣсяцословах", галицьких "Слові" та "Новому Проломі".

Більшість творів І.Сільвая опубліковано під псевдонімом Уріїл Метеор ("Уріїл" – "господнє полум'я"), у тому числі рукопис, названий автором "Сочинения Уриила Метеора". Але псевдонім І.Сільвай взяв не з цензурних міркувань, бо вся тогочасна інтелігенція Закарпаття знала, хто такий Уріїл Метеор. Навіть розгніваний єпископ С.Панкович, який проводив антиукраїнську політику, після появи "Крайцаровой комедии" в газеті "Свѣт" (1870) відразу викликав Сільвая як автора "пасквільного" твору. Свій псевдонім І.А.Сільвай створив суто як будительський, вкладаючи в нього ідею про своє високе покликання – освітити шлях народу, повести його до кращого життя.

У творчості І.А.Сільвая відчутні традиції як місцевої літератури (Духновича, Павловича), так і угорської (Верешмарті, Петефі, Арань) та російської (Гоголь, Пушкін, Кольцов, Лєрмонтов). Літературна спадщина Івана Сільвая – одне із найпомітніших явищ літературного процесу Закарпаття, проте належної уваги до його літературного спадку не виявлено, значана частина його творів так і залишається невідома широкому читацькому загалу.

ЮРІЙ БІДЗІЛЯ

Джерельні приписи:

1. Бідзіля Ю. Творчість Івана Сільвая.- Ужгород, 2000.- 118 с.
2. Бізділя Ю.М. Про особливості класицизму Івана Сільвая та його стильові пошуки у жанрі оди// Наук. вісн. УжДУ. Сер.: Філологія/ Редкол.: В.В.Барчан, Л.Г.Голомб, П.М.Лизанець та ін.- Ужгород: Вид-во УжДУ, 2000.- Вип. 3.- С. 3.

* * *

3. Линтур П.В. Сатирические повести Ивана Сильвая// Доповіді та повідомлення: Сер. філолог.- № 2.- Ужгород, 1958.- С. 30-32.
4. Іван Антонович Сільвай (1838-1904)// Гомоннай В.В. Антологія педагогічної думки Закарпаття (XIX-XX ст.).- Ужгород, 1992.- С. 72-75.
5. Іван Антонович Сільвай (Уріїл Метеор) (1838-1904)// Данилюк Д. Історія Закарпаття в біографіях і портретах: (З давніх часів до початку XX ст.).- Ужгород: ВАТ Патент, 1997.- С. 203-211.
6. Сільвай Іван, поет: [Життєвий та творчий шлях І.Сільвая]// Микитась В. Галузка могутнього дерева: Літ. нарис.- Ужгород: Карпати, 1971.- С. 98-105.
7. Іван Сільвай// Пагиря В. Світочі Карпатського краю.- Мукачево: Елара, 1996.- С. 53-55.
8. Иван Сильвай// Сочка-Боржавин В. Будителі подкарпатськых русинов.- Ужгород, 1995.- С. 60-65.
9. Просвітитель Іван Сільвай: [Літ. творчість]// Мукачево і мукачівці: Наук. попул. нариси і статті.- Ужгород: Гражда, 1994- С. 77-78.

* * *

10. Унікальні зібрання Василя Панкулича: [Знайдено рукопис Івана Сільвая]// Календар "Просвіти" на 2000 рік/ Упоряд. П.Федака.- Ужгород: Закарпат. крайове т-во "Просвіта", 2000.- С. 170-174.

* * *

11. Басараб В. Шість томів мудрості: [І.А.Сільвай]// Тиса.- 1994.- № 3-4.- С. 64-65.
12. Бідзіля Ю. И, как жизнь, исчезнет слава...?: [Про письменника-будителя І.Сільвая]// XXI вік.- 1991.- № 3.
13. Бізділя Ю. Про Сільвая-байкаря// Молодь Закарпаття.- 1990.- 1 трав.
14. Бідзіля Ю. Сільваєве слово про Бога і священне письмо: До 155-річчя з дня народж. І.Сільвая// Календар "Просвіти" на 1993 р.- Упоряд. П.Федака.- Ужгород: ВВК Патент, 1993.- С. 60-63.
15. Кремінь Ю. З роду Сільвая і Духновича: Цікаві знайомства// Прапор перемоги.- 1990.- 29 черв.
16. Латко І. Наші культурні діячі: [А.Сільвай]// Вісті Ужгородщини.- 1990.- 22 груд.
17. Орловська Н. Відкрито унікальну виставку Сільваїв: [Колекція творів худож. різьби по дереву Сільваїв]// Новини Закарпаття.- 1998.- 2 берез.
18. Пагиря В. "Пісенник" Івана Сільвая: [Церк. пісні]// Благовісник.- 2001.- № 5.- С. 12.
19. Пагиря В. Сільвай повертається...: [Знайдені рукописи І.Сільвая]// Карпат. край.- 2000.- № 1-4.- С. 60-61.

20. Пам'яті Івана Сільвая: [Вечір вшанування пам'яті]// Новини Закарпаття.- 1998.- 26 берез.
21. Перша монографія про І.Сільвая: [Про кн. Ю.Бідзілі "Творчість Івана Сільвая"]// Срібна Земля.- 2001.- 28 квіт.
22. Сенько І. 18 вікопомних літ: [Культур. діяч Закарпаття І.Сільвай]// Моя газета.- 1997.- № 3.
23. Сочка-Боржавин В. Классик нашей литературы: [До 90 роков од дня кончины Ивана Сильвая]// Подкарпат. Русь.- 1994.- 17 февруара.
24. Сочка-Боржавин В. Писатель и будитель: Ку 155-річу І.Сильвая// Русин.- 1993.- № 1.- С. 15.
25. Сочка-Боржавин В. Світло Уріила Метеора: [Про літ. спадщину І.Сільвая]// Новини Закарпаття.- 1993.- 13 берез.
26. Щербовецький В. Знахідка безцінного: [Рукопис Івана Сільвая]// Новини Закарпаття.- 1999.- 22 берез.

ЛЮТИЙ: 17

90-річчя від дня смерті ОЛЕКСАНДРА АНДРІЙОВИЧА МИТРАКА, письменника, журналіста, мовознавця, етнографа (1837–1913)

Народився Олександр Андрійович Митрак 16 жовтня 1837 р. в с.Плоске Свалявського району. Закінчив Ужгородську богословську семінарію. Мав можливість стати викладачем російської мови та літератури в Ужгородській гімназії. У цьому йому було відмовлено з політичних мотивів. Працював священиком в Ільниці, В.Лучках, адміністратором в Кленовій, парохом у Ворочеві. Вийшов на пенсію в 1900 р. Спочатку жив в Ужгороді, потім до кінця життя – в Росвигові. Все життя був зразковим духовником, порядною людиною.

Займався літературою, писав вірші, які вийшли під псевдонімом Материн у "Місяцеслові" на 1860 р., публіцистичні статті, етнографічні нариси, робив фольклорні записи (три збірки фольклорних записів "Народные песни угорских русинов"; ці пісні увійшли до збірки Я.Головацького "Народные песни Галицкой и Угорской Руси" (Москва, 1878).

Кращі поетичні твори Митрака: "Любите наш народ", "Мое пробуждение", "На Верховині", "Думка". Ці патріотичні вірші добре прислужилися тодішнім русинам у боротьбі проти денаціоналізації.

Серед прозових творів виділяється етнографічний нарис "Путевые впечатления на Верховині", в якому Митрак передає поряд з чудовими видами природи жахливу бідність людей. Знайшовши "драгомит",

ивтор з гіркотою вигукує: “Не окаменелые ли это слезы нашего народа, столько веков страдавшего и наплакавшегося немало!”

У статті під назвою “Русский народ” Митрак дає правдиву етнографічну характеристику російського і українського народів, згадує українське козацтво, Б.Хмельницького, возз’єднання України з Росією.

Цікавий за змістом етнографічний нарис “Отрывок из угро-русской жизни” залишився ненадрукованим. Цензура не пропустила його з невідомих причин, хоч зміст нарису визначався такими словами: “Я описав просто, де я родився, як остався сиротою, як бідував на світі, што видів и чому учився, як прийшов у народноє сознаніє и полюбив народность свою”.

Цінною працею О.Митрака є “Русско-мадярский словарь” (1881) і “Мадярско-русский словарь”, опублікованний після смерті автора. Ці словники були відповіддю на мадяризаторську політику єпископа Ст.Панковича, а головною метою – повернути змадяризовану інтеліген-цію у народне лоно.

Ужгородська влада вороже ставилася до О.Митрака, який не піддавався мадяризації. 17 березня 1913 р. на квартирі Митрака в Росвигові жандарми зробили ганебний обшук, жорстоко віднеслися до рукописів і всієї його бібліотеки. Не витримало серце будителя. Вмить воно перестало битися. І ніхто не поніс відповідальності.

МИХАЙЛО АЛМАШІЙ

Джерельні приписи:

1. Олександр Андрійович Митрак (1837-1913)// Данилюк Д. Історія Закарпаття в біографіях і портретах: (З давніх часів до початку XX ст.).- Ужгород: ВАТ Патент, 1997.- С. 221-228.
2. Олександр Митрак: [Літ. спадщина Митрака]// Мукачево і мукачівці: Наук. попул. нариси і статті.- Ужгород: Ґражда, 1994.- С. 78-80.
3. Бобота Л. Олександр Митрак (1837-1913)// Нар. календар 1992.- Пряшів, 1991.- С. 114-115.
4. Олександр Митрак// Пагиря В. Світочі Карпатського краю.- Мукачево: Елара, 1996.- С. 56-58.
5. Сочка-Боржавин В. Олександр Митрак// Сочка-Боржавин В. Будителі подкарпатськых русинов.- Ужгород, 1995.- С. 48-54.
6. Митрак А. Путевые впечатления на Верховине// Сочка-Боржавин В. Будителі Подкарпатськых русинов.- Ужгород, 1995.- С. 99-103.

* * *

7. Федака Д. Письменник, журналіст, мовознавець-лексикограф, етнограф: До 80-річчя від дня смерті Олександра Митрака// Календар “Просвіти” на 1993 рік/ Упоряд. П.Федака.- Ужгород: ВВК Патент, 1993.- С. 65-68.

8. Бабота Л. “Бо свободу силов треба добувати...”: [Про О.Митрака]// Срібна Земля.- 1992.- 13 жовт.

* * *

9. Зубченко М. Вшанування земляка: [Святк. вечір. в Плоскому Сваляв. р-ну з нагороди 155-річчя з дня народж. О.А.Митрака]// Вісті Свалявщини.- 1992.- 31 жовт.
10. П.В.Лінтур про душевну драму О.Митрака// XXI вік.- 1990.- № 8.- С. 4.
11. Латко І. Наші культурні діячі: (О.А.Митрак)// Вісті Ужгородщини.- 1991.- 17 верес.
12. Мукачівський В. Вшанування пам’яті О.Митрака// Панорама.- 1992.- 5 груд.
13. Мукачівський П. Добре тому багатому...: Велич карпат. краю: (О.Митрак)// Карпат. край.- 1992.- № 31-34.- С. 8.
14. Особистість з когорти будителів краю: (О.Митрак)// Корзо.- 1998.- 2 лип.
15. Пагиря В. Добре тому багатому...: До 115-річчя з дня народж. О.Митрака// Панорама.- 1992.- 15 жовт.
16. Пагиря В. Олександр Митрак// Ліс. індустрія.- 1991.- 16 серп.
17. Пагиря В. У пошуках надр золотої долі: До 160-річчя з дня народж. О.Митрака// Новини Закарпаття.- 1997.- 16 жовт.
18. Попович С. Словарю Митрака 110 літ// Подкарпат. Русь.- 1992.- № 4 (5 черв.).
19. Разгулов В. “Русско-мадьяский словарь” и его автор: [Про О.Митрака]// Единство-плюс.- 1993.- 6 ноября.
20. Сенько І. Про Митрака, Бурдуна та інших: [Митрак – будитель XIX ст.]// Закарпат. правда.- 1990.- 25 лип.
21. Сочка-Боржавин В. “Моє серце за народ плаче”: [155-річчя з дня народж. О.Митрака]// Новини Закарпаття.- 1992.- 15 жовт.
22. Сочка-Боржавин В. “...Слободу силов треба добувати...”: Штрихи до портрета Олександра Митрака// XXI вік.- 1990.- № 8.
23. Федака Д. Слово Олександра Митрака: [Представник закарпат. інтелігенції другої пол. XIX – початку XX ст. О.Митрак]// Орбіта-логос.- 1998.- 2 квіт.

ЛЮТИЙ: 22

100-річчя з дня народження ОЛЕКСИ МИХАЙЛОВИЧА УЛИНЦЯ, поета, коломийкаря (1903-1978)

Олександр Михайлович Улинець народився 22 березня 1903 р. в с.Тишів на Воловеччині, закінчив початкові класи народної школи, і був би звичайним хліборобом, наскільки на скупих землях Воловеччини можна ґаздувати, якби не подався на заробітки у світи. Його зір

милувався краєвидами не лише Європи (сусідніх країн та ще Італії, Іспанії), а й Африки. Феноменальна людина в цьому відношенні, бо знаходився у мандрах 28 років.

По Другій світовій війні повернувся до рідного краю і оселився у Чинадієві. Там і прожив свідоме життя, помер 25 листопада 1978 р.

Окремими книгами вийшли його коломийки: "Знайдене щастя" (1958), "З коломийкою по світу" (1973), а також у різних альманахах і в колективному збірнику "Яворова сопілка" (1991). В останній антологічній книзі Олекса Улинець у контрасті своїх карпатських співців – Ілька Гудзана, Михайла Панька, Марусі Тисянської, Миколаї Божук та ін. Це ціла плеяда оспівувачів, яких радянська влада заохочувала до співу на свою користь. І вона співали, хто більше, хто менше, хто глибше, хто поверховіше.

Коломийки Олекси Улинця тим цінніші, що вони справді привезені зі світу, власне привезені як враження, як настрій, як погляд закарпатця. Олекса Улинець єдиний із співців, хто бачив такі світові простори – від тоді рідної Чехословаччини до Алжіру, Марокко, Тунісу...

Ще одна прикметна риса Олекси Улинця: він говорив з письменниками і говорив... віршами, мовби демонструючи свої можливості. Говорив коломийками жартівливими, і це виглядало забавно, цікаво, незвично. Усміхненим він і запам'ятався мені, як підходив до телефону, аби кудись подзвонити: можливо до видавництва.

Це була єдина моя зустріч із Олексою Улинцем, мандрівним поетом Карпат.

ВОЛОДИМИР ФЕДИНИШИНЕЦЬ

Джерельні приписи:

1. З коломийкою по світу: Пісні та коломийки/ Упоряд. та літ. опрац. В.Ладижця.- Ужгород: Карпати, 1973.- 47 с.
2. Знайдене щастя: Вірші, коломийки та балади/ Вступ. ст. "Олекса Улинець" В.Попа.- Ужгород: Закарпат. обл. вид-во, 1958.- 148 с.- Портр.

* * *

3. Олекса Улинець// Хланта І.В. Літературне Закарпаття у XX столітті: Бібліогр. покажч.- Ужгород: Закарпаття, 1995.- С. 717-718.
4. Олекса Улинець// Яворова сопілка: Творчість народних поетів/ Упоряд., приміт. В.С.Попа та ін.-Ужгород: Карпати, 1991.- С. 87-134.
5. Пагиря В. Народний поет// Календар "Просвіти" на 1993 р./ Упорялн. П.Федака.- Ужгород: ВВК Патент, 1993.- С. 77-78.
6. Сенько І. Згадаймо Олексу Улинця// Календар "Просвіти" на 1998 р./ Упорядн. П.Федака.- Ужгород: Закарпат. крайове т-во "Просвіта", 1998.- С. 96.

* * *

7. Бугай М. Серце підказує: [Про нар. поета Закарпаття Олексу Улинця] // Робіт. газ.- 1990.- 26 січ.
8. Поп В. "Ми в Закарпатті були розп'яті...": [До 90-річчя Олекси Улинця]// Новини Закарпаття.- 1993.- 20 берез.

ЛЮТИЙ: 23

160-річчя з дня народження ЮЛІАНА ЦЕЛЕВИЧА, автора першої української праці про історію Закарпаття (1843-1892)

Юліан Целевич народився 23 березня 1843 р. в с.Павельча (нині с.Павлівка Тисьменицького району Івано-Франківської області) в сім'і священика о.Андрія, 1861 р. закінчив з відзнакою Станіславську гімназію і поступив до Львівської духовної семінарії. 1865 р. записався на історичне відділення Львівського університету, наступного року вже вивчає історію й географію у Віденському університеті, який закінчив з обох спеціальностей 1863 р. Того ж року разом з А.Вахнянином заснував у Відні українську студентську організацію "Січ".

Трудову діяльність почав суплентом (заступником вчителя) Львівської німецької гімназії. У листопаді 1871 р. здобув кваліфікацію дійсного вчителя. Перші чотири роки вчителював у Станіславі. З 1875 р. до смерті був професором Української академічної гімназії у Львові. 1877 р. після здачі чотирьох іспитів у Львівському університеті став доктором філософії. Ще 1868 р. входить до керівництва товариства "Просвіта", 1873 р. – Товариства ім.Шевченка, 1881 р. – Руського педагогічного товариства. З 1880 р. – член редколегії газети "Діло". Ю.Целевич був укладачем і редактором першого випусу "Записок Наукового товариства ім.Шевченка". Коли ж 1892 р. у Львівському університеті відкрилася "кафедра всесвітньої історії з особливим узглядненням історії Східно-Європи" (фактично – перша в світі кафедра історії України), саме Ю.Целевич планувався на її завідувача. Та 24 грудня 1892 р. він помер у власному кабінеті, працюючи над шкільним підручником "Історія Русі-України".

За життя Ю.Целевич опублікував 25 наукових праць. Найбільші з них – "Історія скиту Манявського" (1887) і цикл із чотирьох статей про опришків, видрукований в "Ділі" (1882-1891). Ряд статей присвячений історії Галичини XVII-XVIII ст., і стаття про гетьмана П.Полуботка, книжка про св. Кирила і Мефодія. Найперша ж друкована праця Ю.Целевича є водночас і першою історичною працею про Закарпаття,

виданою сучасною українською мовою. Це стаття "Дещо за поселеніє Угорської України русинами і за унію церкви православної угорських русинів з Римом", опублікована у львівській газеті "Правда" за 1868 р. Корінним населенням Закарпаття Ю.Целевич вважав давньоруське плем'я білих хорватів, причому "хорват значить стільки, що гірняк", коренем цього слова є "горб". Історик відзначав – "Русини рівночасно Галичину і Паноніо заселили, це один і той самий порив вандрівничий, котрий русинів із степів українських до Дністра і навіть аж до Вісли заніс, заніс їх і до Паноніі, а в 6-м віці аж до Драви і Сави під назвою біло-хорватів". Поширення християнства на Закарпатті Ю.Целевич пов'язав з місією апостолів Кирила і Мефодія, а розвиток українців за Карпатами розглядав нерозривно від історії їхньої церкви.

СЕРГІЙ ФЕДАКА

Джерельні приписи:

1. Целевич Ю. Дещо за поселення Угорської України русинами і за унію церкви православної угорських русинів з Римом// Правда.- Річник 11.- 1868.- № 35-42.- С. 417-420, 426, 428, 439-441, 450-453.
2. Целевич Ю. Історія скиту Манявського.- Львів, 1887.- 257 с.
3. Целевич Ю. Кирилом і Мефодієм хрещена// Карпат. край.- 1993.- № 2.- С. 4-6, 9-11.
4. Целевич Ю. Опришки// Руська історична бібліотека.- Т. 19.- Львів, 1897.- С. 155-295.

* * *

5. Барвінський Б. Доктор Юліан Целевич.- Львів, 1927.- 326 с.
6. Кочкан В. Українське народознавство в іменах.- К., 1994.- С. 318-327.
7. Мушинка М. Юліан Целевич – автор першої української розвідки про історію Закарпаття// Дукля.- 1993.- № 1.- С. 35-42.

ЛЮТИЙ: 25

70-річчя з дня народження ЮРІЯ СЕМЕНОВИЧА ЧОРІ, фольклориста, прозаїка, поета, драматурга (1933)

Народився Юрій (Георгій) Семенович Чорі в селянській родині 25 березня 1933 р. в с.Фогораш (Зубівка) на Мукачівщині. Був шостою, наймолодшою дитиною в сім'ї. Не маючи ще й семи років, поступив до народної школи, ставши учнем досвіченого, талановитого педагога Степана Панцо. Потім навчався у Мукачівській руській реальній, але всього два роки, бо з возз'єднанням Закарпаття з Радянською Україною гімназії в нашому краї були ліквідовані.

Далі – VI-VII класи Лалівської семирічки, після чого подав документи до Мукачівського кооперативного технікуму на планово-економічне відділення, провчившись півроку, переводиться в Мукачівську СШ № 2, яку й закінчує в 1950 р.

За браком учительських кадрів у області Юрій Чорі з десятирічною освітою, але вже як студент-заочник філологічного факультету (російське відділення) Ужгородського університету, направляється вчителювати в с.Лісковці Міжгірського району. Через рік переводиться у Станівську семирічку Мукачівського району.

У листопаді 1954 р. за антирадянську діяльність був арештований і засуджений обласним спецсудом на 10 років виправно-трудових таборів і три роки поразки в правах. Пройшов етапом пересилок від рідних місць Мукачівщини аж до річки Косьва на Уралі, де й відбував строк. У травні 1956 р. був звільнений зі зняттям судимості, але повністю реабілітований тільки в 1991 р.

Повернення в рідний край нічого доброго для Юрія Чорі не обіцяло. До вчителювання його не допускали. Проте йому пощастило відразу поновитися в університеті, який успішно й закінчує в 1957 р. У тому ж році поступив в аспірантуру, та його було відчислено без будь-яких пояснень, але очевидно, що з ідеологічних міркувань. Робив спробу поступити в аспірантуру у Львові при університеті Івана Франка, влаштуватися на роботу за спеціальністю, але недремне око КДБ не полишало його. Щойно влаштувавшись у листопаді 1958 р. вчителем праці в Ужгородській СШ № 5, був незаконно звільнений через півтора місяця. Намагання домогтися справедливості в суді ні до чого не привели, звідусіль надходили відмови. Митарства у пошуках роботи привели його до Закарпатського обласного музично-драматичного театру, де й працював помічником головного режисера, актором і організатором глядача. Але й тут КДБ незримо накладала на нього певні обмеження, відмовляли у гастролях у прикордонних зонах, врешті решт відмовили і в творчій роботі.

Юрій Чорі зважується на відчайдушний крок – пише заяву та домагається прийому в начальника КДБ і ставить ультимативну вимогу про працевлаштування, у разі відмови обіцяє звернутись до будь-якого посольства, розташованого на території тодішнього Радянського Союзу з проханням про політичний притулок.

Ю.Чорі був трудовлаштований вчителем праці Ужгородської СШ № 8. Там потім пропрацював 22 роки, а пізніше ще 14 років – в Ужгородській СШ № 4.

Тривалий час був головою міського об'єднання вчителів праці

м.Ужгорода, позаштатним лектором при Обласному інституті вдосконалення вчителів, постійним членом жюрі обласних і 13 років членом жюрі республіканських олімпіад з трудового навчання.

З 1988 року – на пенсії за вислугою літ, але викладацької роботи не полишає. Викладає курс "Обрядово-звичаєві традиції Закарпаття" в Ужгородському училищі культури, читає лекції з народознавства в Обласному інституті методики й кваліфікації вчителів. Проводить значну роботу в Ужгородському міському товаристві репресованих і політв'язнів, організатором якого і тривалий час першим головою він і був.

Художню творчість розпочав у 1949 р., коли його вірш, уперше був надрукований у Мукачівській міській газеті "Прапор перемоги" і став переможцем літературного конкурсу.

Друкувався в періодиці того часу: "Прапор перемоги", "Перемога", "Молодь Закарпаття", "Закарпатська правда", "Советское Закарпатье", "Дружно вперед", "Дукля" та в різних колективних збірниках: "Театр у школі", "Новорічні зірки", "З весною у серці", "З лицем до сонця", "Добрий день, сусіде", "Суцвіття" тощо.

Будучи арештованим, не припиняв творчості й у тюрмі-таборі, хоч це загрожувало карцером або збільшенням строку. Написані тоді вірші склали збірку тюремних поезії під назвою "Ворон, та не птах".

Після повернення з табору його ім'я не з'являлося на шпальтах місцевих газет, лише декілька поезій під псевдонімом Ю.Ужок дійшли до читача із сторінок газет "Молодь Закарпаття" та "Закарпатська правда". А вже з 1959 р., коли з його прізвища було зняте табу, обласні газети друкують його твори інтенсивніше, хоч і з певною осторогою. Саме тоді ним були створені цикли дружніх шаржів-побажань С.Паньку, І.Чендею, В.Вовчку, В.Ладижцю та пародії на збірки К.Гурницького, А.Патруса-Карпатського, М.Рішка, В.Діянича, В.Панченка, Й.Жупаша та ін.

Але після байки "Пасічник і Трутень" у 1971 р. – знову табу (за критику "вірних ленінців"). Понад шість років видавництва не приймали його творів, театри не ставили його п'єс, закритим для нього був обласний теле-радіоефір, навіть із контексту літературно-оглядових статей викреслювалося його прізвище.

Творчість Ю.Чорі різножанрова. Тут і поезія, й проза, й публіцистика, й гумор, і критика, й драматургія, й науково-дослідницька діяльність, і критично-оглядові рецензії, і співпраця з місцевими професійними та самодіяльними композиторами.

Крім газетно-журнальних публікацій віршів, оповідань, байок, п'єс, рецензій, зразків обрядово-звичаєвих традицій Ю.Чорі є автором

численних видань. Це такі, як: "Таємниця Ужгородського замку", віршована драма-легенда (1993), "Ворон, та не птах", збірник тюремних поезій (1994), "Звичаї рідного села", обрядово-звичаєві традиції Закарпаття (1993), "Прикмети і повір'я отчого подвір'я" (1994), "Слово – не полова", закарпатські народні прислів'я, приповідки й приказки у 2-х томах (1995), "На полянці", обрядово-звичаєва великодна сценка (1995), "Драматургія Закарпаття", шляхи історичного розвитку (1996), "Легенди мого краю", віршовані легенди (1996), "Світанок у горах", віршована драма (1996), "EGO", соціально-драматична поема (1996), "Нерідний син", казка на дві дії (1996), "Цвіт папороті", казка-феєрія на 3 дії (1996), "Веселка над озером", казка у 5-ти картинах і "Кам'яна гора", казка на одну дію (1996), "Пізнє прозріння", драма на 2 дії (1996), "Опришок Шугай", драматична легенда в 2-х частинах (1996), "Житейські історії", збірник новел (1998), "Без бога ані до порога", прислів'я приповідки, приказки про віру, церкву й релігію (2000), "Пригоди непутящого", роман (2000); "Жива історія", сюжетно-тематичний огляд народних легенд, переказів та оповідей (2000), "Старі звички – не дрібнички", байки, сатира (2001), "Від роду до роду: звичаєво-обрядові традиції Закарпаття" (2002), "Крик душі", нарис про літературно-журналістську творчість закарпатських політ'язнів та репресованих (2002), "Легенди одного села", історія села Фогораш (Зубівки) в легендах, переказах та оповідях (2002).

За театральними п'єсами Ю.Чорі здійснено постановки у театрах Києва, Львова, Херсона, Чернівців, Дрогобича, Івано-Франківська та за кордоном: у Росії, колишній Чехословаччині, Угорщині та Югославії. Між ними й віршований переклад з угорської комедії Є.Гелтоні "Німий лицар" та прозовії комедії М.Дьярфаша "Лазівка".

Найбільша цінність усієї творчої діяльності Ю.Чорі в тому, що вона побудована на матеріалах рідного краю. А це – патріотизм найвищого гатунку.

МИХАЙЛО АЛМАШІЙ,
ТАМАРА ВАСИЛЬЄВА

Джерельні приписи:

1. Чорі Ю. Без Бога ані до порога: [Закарпат. нар. прислів'я, приказки, привітання та побажання].- Мукачево: Елара, 2000.- 41 с.
2. Чорі Ю. Веселка над озером: Казки у 5 картинах; Кам'яна гора: Казка на 1 дію.- Ужгород, 1996.- 48 с.
3. Чорі Ю. Від роду до роду: Звичаєво-обрядові традиції Закарпаття/ Ужгород. уч-ще культури, Закарпат. обл. універс. наук. б-ка; Упоряд. М.Митровка.- Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2001.- 168 с.: іл.

4. Чорі Ю. Драматургія Закарпаття.- Ужгород: Карпати, 210 с.
5. Чорі Ю. Жива історія: (Сюжетно-темат. огляд. нар. легенд, переказів та оповідей).- Мукачево: Елара, 2000.- 444 с.
6. Чорі Ю. Житейські історії: [Оповід.].- Ужгород: Карпати, 1998.- 173 с.
7. Чорі Ю. Звичаї рідного села: (Обрядово-звичаєві традиції Закарпаття). Ч. 1.- Ужгород, 1993.- 238 с.
8. Чорі Ю. EGO: Соц.-драм. поема у 2-х частинах.- Ужгород, 1996.- 68 с.
9. Чорі Ю. Нерідний син: Казка на 3 дії і 6 картин.- Ужгород, 1996.- 64 с.
10. Чорі Ю. Опришок Шугай: Драм. легенда у 2-х ч. і 8-ми картинах.- Ужгород, 1996.- 83 с.
11. Чорі Ю. Пізнє прозріння: Драма на 2 дії, 6 картин.- Ужгород, 1996.- 64 с.
12. Чорі Ю. Прикмети і повір'я отчого подвір'я: (Прогностика, прислів'я, прикмети та повір'я, пов'язані з навколишньою природою та народним обрядово-звичаєвим календарем): Ч. II.- Ужгород: ВВК Патент, 1994.- 537 с.
13. Чорі Ю. Пригоди непутящого: Роман.- Мукачево: Елара, 2000.- 308 с.
14. Чорі Ю. Світанок у горах: Вірш. драма на 3 дії, 7 картин.- Ужгород, 1996.- 100 с.
15. Чорі Ю. Слово – не полова: Навч. посіб. з народознавства.- Ч. III, Т. I, II.- Ужгород, 1995.- 1163 с.
16. Чорі Ю. Старі звички – не дрібнички: Байки, сатира/ Передм. автора.- Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2001.- 72 с.
17. Чорі Ю. Таємниці Ужгородського замку: П'єса.- Ужгород: Патент, 1993.- 18 с.
18. Чорі Ю. Цвіт папороті: Казка-феєрія на 3 дії, 6 картин.- Ужгород, 1996.- 52 с.

* * *

19. Чорі Ю. Бронзове погруддя: Маленькі історії// РІО-інформ.- 1997.- 23 верес.
20. Чорі Ю. Відродження: Маленькі історії// РІО-інформ.- 1997.- 5 серп.

* * *

21. Чорі Ю. Екологія душі// Зелені Карпати.- 1995.- № 3-4.- С. 26-30.

* * *

22. З роси Вам та з води, Юрію Семеновичу: До 65-річчя від дня народин Юрія Чорі// Календар "Просвіти" на 1998 р./ Упорядн. П.Федака.- Ужгород: Закарпат. крайове т-во "Просвіта", 1998.- С. 97.
23. Юрій Чорі: [Біогр. і творчість поета, прозаїка, драматурга і фольклориста Ю.Чорі]// Хланта І.В. Літературне Закарпаття у XX столітті: Бібліогр. покажч.- Ужгород: Закарпаття, 1995.- С. 797-799.

* * *

24. Чорі Ю. Алмаші М. Не мило нікому без отчого дому: [Кн. Ю.Чорі "Прикмети і повір'я отчого подвір'я]// Новини Закарпаття.- 1995.- 2 лют.
25. Алмашій М. Не мило нікому без отчого дому: [Про кн. Ю.Чорі "Прикмети і повір'я отчого подвір'я"]// Новини Закарпаття.- 1995.- 2 лют.
26. Алмашій М. Чотирьохтомна фольклорна серія: [Про кн. Ю.Чорі]// Новини Закарпаття.- 1996.- 13 лип.

27. Баглай Й. Від давнини до сучасності: [Кн. Ю.Чорі "Драматургія Закарпаття"]// Срібна Земля.- 1996.- 29 черв.
28. Баглай Й. Шлях до визнання: До 65-річчя з дня народж. Ю.Чорі// Срібна Земля.- 1998.- 28 берез.
29. Басараб В. Вісім п'єс Ю.Чорі// Новини Закарпаття.- 1996.- 13 лип.
30. Басараб В. Під регіт Луцифера: [Про долю поеми Ю.Чорі "EGO"]// Новини Закарпаття.- 1992.- 2 квіт.
31. Басараб В. Слово – не полова: [Зб. Ю.Чорі]// Новини Закарпаття.- 1995.- 18 груд.
32. "Гідність би тільки людську зберегти!": [Про репресов. поета з Закарпаття Ю.Чорі]// Молодь Закарпаття.- 1991.- 20 лип.
33. Густі В. Три літа поета: [Про зб. тюремних поезій Ю.Чорі "Ворон та не птах"]// Новини Закарпаття.- 1995.- 25 берез.
34. Довганич О. Була така історія: [Про кн. Ю.Чорі "Житейські історії"]// Новини Закарпаття.- 1998.- 21 листоп.
35. Довганич О. Пригоди непутящого в перипетіях історії: [Аналіз роману Ю.Чорі "Пригоди непутящого"]// Новини Закарпаття.- 2001.- 7 серп.
36. Ладижець О. Ворон ворону ока не виклює: [Зб. тюремних поезій Ю.Чорі "Ворон та не птах"]// Срібна Земля.- 1995.- 28 січ.
37. Лазоришин І. "Ретро нашого недавнього минулого..."?: [Відгук на кн. Ю.Чорі "Старі звички – не дрібнички"]// Срібна Земля.- 2001.- 18 серп.
38. Мішканич В. Фольклор і духовність: [Про кн. Ю.Чорі "Без Бога ані до порога"]// Новини Закарпаття.- 12 серп.- С. 12.
39. Неборак Д. Книжки, що не спізнюються...: [Ю.Чорі "Таємниця Ужгородського замку"]// Срібна Земля.- 1995.- 18 лют.
40. Федака С. Ужгородські перекази крізь призму історичної науки: [Рец. на кн. Ю.Чорі "Жива історія"]// Ужгород.- 2001.- 17 лют.
41. Хланта І. Сповнений любові до праці і творчості: [Про поета, драматурга, прозаїка та фольклориста Ю.Чорі]// Молодь Закарпаття.- 1998.- 18 квіт.
42. Шип Ю. Дошкульне слово мудрого таланту: [Про кн. Ю.Чорі "Старі звички – не дрібнички"]// Молодь Закарпаття.- 2001.- 8 верес.

БЕРЕЗЕНЬ

220-річчя з дня народження ВАСИЛЯ ДОВГОВИЧА, філософа і поета, першого закарпатського академіка (1783-1849)

Сан священика Василя Довговича (справжнє прізвище Довганич) тривалий час не дозволяв нашим краянам знати його ім'я, яке і в пресі, і у наукових дослідженнях згадувалося дуже рідко. У радянські роки про нього майже забули,хоч це був один з перших просвітителів краю.

Народився він в селі Золотарьово Хустського району у березні 1783 р. (точного дня народження досі не встановлено). Він вийшов з народних глибин – з родини простого селянина, який дав йому дар не до плуга, а до високих джерел науки, культури і мистецтва.

Ази письма хлопець здобув у рідному селі та у сусідньому Драгові, а у 13 років пішов до Хуста і став прислугою у місцевого священика І.Терека, який, до речі, не вірив у здібності юнака вивчити латинську мову. Та пророкування пароха не збулися. Навпаки, В.Довгович пізніше став писати не просто листи чи інші папери, але й вірші латинською мовою.

І цьому він навчився у латинській школі міста Сигет і уже в третьому граматичному класі написав вірш-вітання відомому мукачівському єпископу Андрію Бачинському, який відгукнувся на це листом, а директор школи Інокентій Шимончич прочитав його на зборах вчителів та учнів.

Потім шлях В.Довговича лежав у місто Великий Варадин в Угорщині для здобуття середньої освіти. Тут він займався репетиторством, а його учиницею стала донька покійного головного нотаріуса міста Агнеш Візер. З її допомогою талановитий студент опанував угорську мову і присвятив Агнеш цілу низку ліричних поезій. Але кохання поета було безнадійним і у його творчості невипадково вриваються філософські нотки. Поряд з віршами угорською мовою він продовжував писати і латинською і тут вперше створив вірш "Союз любве" українською народною мовою.

Вищу теологічну освіту В.Довгович здобував у м.Трнава в Словаччині (два класи філософії), а завершив її в Ужгородській духовній семінарії.

У Трнаві поет активно творив вірші латинською мовою, захоплювався філософією. Спеціально вивчив німецьку мову, щоб в оригіналі читати філософські праці Канта. Після 14-річної мавдрівки по світу він повернувся в Ужгород, де після закінчення семінарії одружився з Ганною Ляхович і став на шлях священика. З 1811 до 1824 року жив в о.Довге на Іршавщині і тут прибрав собі псевдонім – Довгович. З 1824 до 1828 працював в селі Великі Лучки на Мукачівщині, а з 1828 до 1844 – у самому Мукачеві.

У 1831 р. він став першим серед вчених краю членом-кореспондентом новоствореної Угорської Академії наук за наукові праці з історії, етнографії та теології. У 1832 р. упорядкував свої поезії у збірник під назвою "Поеми Василя Довговича", у якому вміщено 19 віршів українською, 41 – угорською і 131 – латинською мовами. У Науковому збірнику Музею української культури у Свиднику (Словаччина) у 1982 р.

вперше надрукована ця рукописна збірка поезій В.Довговича. Але і досі не перекладені на українську мову всі його твори як поетичні, так і наукові. А він, до речі, є зачинателем латинської поезії в Закарпатті. Його по праву називають найвизначнішим представником цієї поезії в українській літературі взагалі.

Помер поет у Хусті 14 грудня 1849 р. і похований на Замковій горі. Але і досі не знайдена його могила, не відмічено жодного місця меморіальною дошкою.

А честь і обов'язок хустян віддати належне великому земляку, відкрити меморіальну дошку, де він жив, виділити в Хустському краєзнавчому музеї куток про його життя і діяльність. Громадськості Хуста, вчителям-історикам варто було б докласти максимум зусиль, щоб розшукати могилу, або її символічне місце, упорядкувати її і вирішити питання про відкриття погруддя поета. Ми не повинні жити без пам'яті про нього. Шана Василю Довговичу – найперший обов'язок його нащадків.

ОМЕЛЯН ДОВГАНИЧ

Джерельні приписи:

1. Вигодованець Н. Василь Довгович: людина Бароко: [Поетична спадщина поета]// Суботній Ужгород: наук.-мистец. альм.- Ужгород: "Гражда-Карпати", 1998.- С. 60-90.
2. Вигодованець Н. Василь Довгович: людина Бароко. - Ужгород: "Гражда-Карпати", 2000.- 150 с.- Шк. серія. Вип. 7.
3. Вигодованець Н.І., Станко О.С. Спадщина Василя Довговича (1783-1849) в оцінці учених діаспори// Україна на міжнародній арені у XX ст.: Наук.-метод. зб.- Ужгород: Патент, 2000.- С. 132-138.
4. Василь Довгович (1783-1849)// Данилюк Д. Історія Закарпаття в біографіях і портретах: (З давніх часів до початку XX ст.).- Ужгород: ВАТ Патент, 1997.- С. 118-120.
5. Довгович Василь: Добірка віршів// На Верховині: Зб. творів письменників дорадянського Закарпаття.- Ужгород: Карпати, 1984.- С. 80-93.
6. Довгович Василь: Добірка віршів// Поети Закарпаття: Антологія закарпато-української поезії (XVI-1945 р.).- Пряшів, 1965.- С. 150-158.
7. Довганич О., Голяк С. Довгович Василь// Хуст над Тисою.- Ужгород, 1992.- С. 203-205.
8. Мацинський І. Кінець XVIII ст. та життя і діяльність Василя Довговича та двохсотої річниці від народження (1783-1849)// Наук. зб. Музею укр. культури у Свиднику.- Братіслава-Пряшів, 1982.- Т. 10.- С. 23-110.
9. Василь Довгович// Пагиря В. Світочі Карпатського краю.- Мукачево: Елара, 1996.- С. 19-20.
10. Федака Д. Поет, мислитель, музика, зодчий: До 210-річчя від дня народж. Василя Довговича// Календар "Просвіти" на 1993 рік/ Упорядн. П.Федака.- Ужгород: ВВК Патент, 1993.- С. 52-55.

11. Член угорської Академії наук: [Про культ. діяча В.Довговича]// Мукачево і мукачівці: Наук. попул. нариси і статті.- Ужгород: Ґражда, 1994.- Ужгород: Ґражда, 1994.- С. 59-60.

* * *

12. Белень М. Апостол Духу, правди і Науки: [В.Довгович, портрет]// Новини Закарпаття.- 1997.- 9 серп.
13. Гаврош О. Закарпатський Сковорода: [Про вихід творів В.Довговича]// Старий Замок.- 2000.- 23 груд.
14. Довганич О. Великий слід на землі: [До 145-річчя з дня смерті О.Довговича]// Вісн. Хустщини.- 1994.- 14 груд.
15. Довганич О. Мудрець із народних глибин: [Про поета Василя Довговича]// Новини Закарпаття.- 1993.- 18 берез.
16. Селянський син із Золотарева: [Василь Довгович]// Голос Карпат.- 1993.- 15 квіт.
17. Федака Д. Академік із Золотарьова: [215 літ від дня народж. В.Довговича]// Новини Закарпаття.- 1998.- 12 берез.
18. Федака Д. Василь Довгович// Орбіта-логос.- 1998.- 12 берез.

КВІТЕНЬ: 1

90-річчя з дня народження ФЕДОРА СЕМЕНОВИЧА ЛАЗОРИКА, письменника (1913–1969)

"Спочити в обіймах затишку лісного..."

Якщо перефразувати слова з однієї строфи українського поета Пряшівщини Федора Лазорика, котрі з однаковою силою можуть виражати і приховану тугу, і ностальгічний настрій, десь усередині цілком спонтанно виникає думка: людина, очевидно, мусить програти перегони з великими планами, неприборканим ритмом життя, щоб усвідомити вічність його правил і в покірному передчутті прийняти те, що у своєму польоті до висот не помітила: просту красу неповторних і разом з тим постійно присутніх деталей – цеглин пізнання і мудрості. Це вони, ті деталі, дають людині путівку у вік зрілості з її незмінною ієрархією цінностей.

Мабуть, так потрібно почати роздумовувати про особистість згадуваного Федора Лазорика, поета і прозаїка, редактора і суспільно-культурного діяча. Якщо з його іменем і пов'язано багато епітетів, що характеризують його як найкращого, найактивнішого, найбагатограннішого письменника, аж до тих, котрі про нього говорять як про автора поетичної соціалізації суспільних і міжлюдських відносин, одне є певним: Федір Лазорик від соціально спрямованої поетики тридцятих років завдяки невтомній праці досягнув чутливої і тендітної поетичної краси

“сніжних хризантем” у шістдесятих, котра стала однією з небагатьох вершин української поетичної творчості Пряшівщини. Згадуючи його власні слова, бачимо перед собою творця, котрий у “болючій гіркоті і п’янкій красі життя”, в “радості і солодкому хмілі завзятства”, сформував своє поетичне і людське послання. Тому він був і залишається близьким для кожної чутливої до поетичного слова людини.

Федір Лазорик народився 1 квітня 1913 р. в маковицькому селі Бехерів у бідній – як же інакше, хочеться сказати з іронічною посмішкою – селянській сім’ї. У школі вчився добре, тому батьки хотіли його бачити священиком. І тому 1925 р. хлопчика віддали до горожанської школи у Пряшеві, де він одразу вступив до другого класу. Єдиною матеріальною підтримкою під час навчання була скромна стипендія та приватні уроки дітям із багатих родин, так звані кондиції. Школа, на жаль, не давала хорошу мовну підготовку через свою невизначеність у цьому питанні, але це компенсовувалося майстерністю вчителів. Серед них був і Д.Зубрицький, яким Ф.Лазорик так щиро захоплювався. І коли вже в перших роках навчання у школі у нього проявилися поетичні здібності, свій перший вірш “Матерня пісня» тринадцятирічний учень опублікував в ужгородському дитячому журналі “Пчілка” (1926, № 27).

У 1928-1932 рр. Ф.Лазорик навчався у Пряшівській учительській семінарії, де на власній шкірі відчув позбавлені здорового глузду тертя між двома конфесіями, греко-католицькою і православною, які доходили навіть до фізичних сутичок. Незважаючи на несприятливе ставлення до української мови, поет написав наступні, правда, лише чотири вірші українською, і опублікував їх у пряшівській газеті “Русское слово”. Проте видавці-вчителі у своєму почутті правоти все одно видали їх по-своєму – “язичієм”.

Після закінчення семінарії, на межі 1932-1933 рр., Ф.Лазорик недовго вчителював у Лютині недалеко від Пряшева, звідти перебрався на Закарпаття, де в селі Руський Мочар отримав місце директора. Тут знайшов підтримку простого народу, разом з яким пробув аж до 1940 р., а також і розвинутіше літературне середовище. Під влучними псевдонімами Федь Маковичанин та І.Беркут публікувався у місцевих періодичних виданнях “Українське слово”, “Учительський голос”, “Вперед”. Окупація Закарпаття гортіївськими військами примусила його повернутися назад у рідну Маковицю.

Протягом 1940-1945 рр. жив у Млинарівцях гірким життям учителя, ізольовано від літературного життя, хоча, звичайно, важко говорити про якесь життя в той час.

Роки після другої світової війни були найбільш сприятливими у творчому житті Федора Лазорика. Українська народна рада Пряшівщини

запропонувала йому місце головного редактора свого періодичного видання "Пряшевщина". Після його закриття у 1951 р. перейшов працювати до редакцій "Дружно вперед", "Нове життя" та "Дукля". Через його редакційне оформлення пройшло багато найрізноманітніших українських видань. Помер Ф.Лазорик передчасно, 4 липня 1969 р. в Пряшеві.

Письменницький талант Федора Лазорика найвиразніше проявився в поезії, котрою, як одноголосне стверджує критика, "розпочав і закінчив свою літературну діяльність". Але потрібно сказати, що писав і повісті (широку популярність отримали "Світанок над селами" та "Вік наш фестивальний"), оповідання, гуморески, поезію і прозу для дітей, охоче писав і в публіцистичному жанрі. У свідомість читачів проник уже в тридцятих роках. Такі вірші як "Жебрачка", "Верховинський краєвид", "Повія" (побачила світ у першій збірці), написані у Руському Мочарі, завдяки гострій соціальній символіці стали дзеркалом творчої натури поета, його відчуття для аутентичного найменування суспільного становища. Збірка "Слово гнаних і голодних" (1949) є поєднанням двох поетичних течій – закарпатської (Руський Мочар) і маковицької (Млинарівці). Поки в першій проявляється прямий контакт із соціальною ситуацією, в другій домінує ностальгічне сприйняття, викликане вимушеною розлукою (вірш "Карпатська замана").

Поетична збірка "Велика сила" (1955) написана під впливом тенденційної зображуючої техніки, оспівуючої "ідеологічні висоти" тодішніх часів. То був певний екскурс, глибокий вдих перед творчим шістом, вершиною якого стала збірка "Сніжні хризантеми" (1968). У ній зосереджена поезія бабиного літа у всій своїй барвистості і неповторному колориті образності. У центрі тематичного і психологічного настрою віршів є передбачення незворотного, неминучого (хоч і передчасного) наповнення долі. Якщо на емоційному фоні поетики виразно виділяються біло-чорні відтінки, то на рівні естетичного сприйняття художнього образу домінує чорно-біла гармонія:

Під камінням мовчазним
біле тіло почорніло.

Переконання самого себе у неспроможності досягти бажаного, у нездатності "стати свого серця паном", всесильний і невтримний час "сніжних хризантем" викликають емоційний лебединий вигук і евокують життєздатний фіктивний світ у нашому об'єктивному світі: життєздатний спогадами, поворотом у щасливі минулі дні. Отож ефект бабиного літа можна вважати особистим продуктом творчості Федора Лазорика, і, що є найважливіше, віднайденням внутрішньої рівноваги і зовнішнього порядку світу:

Вже вікно вкрасили сніжні хризантеми,
Охололи зорі над життєвим ланом.
Так придавлюють вночі скорботні теми,
Що не можу стати свого серця паном!

А на кінці цього пізнання – початок творчого життя з тридцятих років: "спочити в обіймах затишку лісного...". У цьому і є сутність безсмертної творчості Федора Лазорика.

ЯРОСЛАВ ДЖОГАНИК

Джерельні приписи:

1. Лазорик Ф. Карпатська замана.- Братіслава-Пряшів, 1971.- 177 с.
2. Лазорик Ф. Сніжні хризантеми.- Пряшів, 1968.- 64 с.
3. Лазорик Ф. На розлуку; Очі: [Вірші]// Карпат. Україна.- 1993.- 1 квіт.
4. Лазорик Ф. Осінній спалах; Меланхолія; Верховинські жнива; Юний поклик; Просторів клич: [Вірші]// Карпат. зірка.- 1993.- 6 квіт.

* * *

5. Роман М. Федір Лазорик: Життя і творчість.- Братіслава-Пряшев, 1974.- 222 с.

* * *

6. Федір Лазорик// Пагиря В. Відлуння Карпат.- Ужгород, 1994.- С. 66-67.
7. Федір Лазорик// Роман М. Літературні портрети українських письменників Чехословаччини.- Пряшів, 1989.- С. 87-92.

* **

8. Басараб В. З Яворчика він зійшов поетом: До 80-ліття з дня народж. Федора Лазорика// Новини Закарпаття.- 1993.- 27 берез.
9. Відзначили ювілей Ф.Лазорика: [В.Березн. центр дозвілля]// Карпат. зірка.- 1993.- 6 квіт.
10. Друге народження Федора Лазорика: [До 80-річчя з дня народж.]// Закарпат. правда.- 1993.- 1 квіт.
11. Пойда С. "Люблю тебе, рідний краю": До 80-річчя з дня народж. Ф.Лазорика// Карпат. Україна.- 1993.- 1 квіт.
12. Федака Д. Крихточки із золотого хліба: [Творчість Ф.Лазорика]// Новини Закарпаття.- 1998.- 31 берез.

КВІТЕНЬ: 1

70-річчя з дня народження Олекси Васильовича Мишанича, літературознавця (1933)

У довідковій літературі поряд з прізвищем Олекси Мишанича перераховуються щаблі його сходження на Олімп української науки: народився у верховинському селі Ляховець (тепер Лісковець Міжгірського району) 1 квітня 1933 р., закінчив із відзнакою Ужгородський

університет (1956), аспірантуру інституту літератури ім.Т.Г.Шевченка Академії наук України, захистив кандидатську дисертацію "З історії української літератури Закарпаття XVI- XVIII ст." (1962). і докторську дисертацію "Українська література другої половини XVIII ст. і усна народна творчість" (1981), за розробку принципів і підготовку 8 томів 50-томного зібрання творів Івана Франка, найбільшого в історії України видання одного автора, став лауреатом Державної премії ім.Т.Г.Шевченка (1988), обраний член-кореспондентом Національної Академії наук України (1997).

Почне карпатознавець вивчати літературний процес у краї – не обмине книг О.Мишанича "Література Закарпаття XVII-XVШ ст." (Київ, 1964)., "Від підкарпатських русинів до закарпатських українців" (Ужгород, 1991), "Карпати нас не розлучать" (Ужгород, 1993)... А ще у серіях "Карпати" та "Письменство Закарпаття" – науковий коментар до книг "Микола Шугай, розбійник" Івана Ольбрахта, "Вибрані твори" Августина Волошина, "На Верховині" – збірка творів письменників Закарпаття від XVI ст. до 1945 року...

Величезна науково-видавнича діяльність Олекси Мишанича викликає подив: він упорядкував понад 30 томів творів українських письменників – І.Нечуя-Левицького, Марка Черемшини, О.Маковея, Л.Глібова, С.Руданського, А.Кримського, С.Черкасенка, Наталени Королевої. Вийшли його книги у добре знаній 80-томній "Бібліотеці української літератури". Більшість із цих видань є здобутком української текстологічної науки. Вперше за рукописом О.Мишанич видав 6-й том "Історії української літератури" Михайла Грушевського, у архівах КДБ відшукав п'ятитомне дослідження митрополита Й.Сліпого "Історія вселенської церкви на Україні" (друкується в Римі), на основі суворо засекреченої до цього часу судової справи 1945 і 1958 рр. проти митрополита написав книгу "Митрополит Йосиф Сліпий перед "судом" КДБ" (Київ, 1993).

Значну увагу у своїй науково-дослідній роботі Олекса Васильович приділяє українській літературі в Югославії і Словаччині. В Ужгороді у 1976 р. з його передмовою збірник оповідань "Там, коло Дунаю...", який і сьогодні найкраще представляє в Україні літературні здобутки югославських русинів. Його стараннями до збірника творів українських письменників Словаччини "Карпатська замана" (Київ, 1990) увійшли твори Єви Бісс, Михайла Шмайди, Івана Мацинського, Йосифа Шелепця, Юрія Бачі, чиї імена на їхній батьківщині у 70-80-х роках були заборонені. Про розвиток української літератури у Словаччині він сказав кваліфіковане слово у передмові до збірника "Веселка Карпат" (Пряшів-Ужгород, 1990). Нині О.Мишанич – відповідальний редактор і координатор шостого тому "Енциклопедії української діаспори", який

охоплює життя українців і русинів в країнах Центральної Європи - Польщі, Словаччини, Чехії, Угорщини, Югославії, Хорватії, Румунії.

Завідуючи відділом давньої і класичної української літератури Інституту літератури ім.Т.Г.Шевченка НАН України, Олекса Васильович наполегливо працює над тим, аби в науці про красне письменство не було білих плям. У часи суслівсько-маланчуківського полювання за відьмами він не боявся говорити і писати правду, хоч і потерпав за це (був понижений на посаді, цензори прискіпливо вчитувалися у його тексти досліджень). Та устремління до пошуку істини не зупинити. У 1989 р. до українського читача прийшов "Літопис руський", у 1991 – двотомний "Літопис Самійла Величка". Відповідальним редактором цих видань був О.Мишанич.

Він – постійний учасник міжнародних конгресів, симпозіумів, наукових конференцій, представляв українське літературознавство на наукових форумах Польщі, Чехії, Словаччини, Югославії, Італії, Англії, США. У 1993 р. його обрано першим віце-президентом Міжнародної асоціації україністів, він входить до редколегії "Гарвардської бібліотеки давнього українського письменства", під його редагуванням вийшла у світ монографія академіка Омеляна Пріцака "Походження Русі" (1997, 1074 стор.).

Список його наукових праць налічує понад 200 назв. А ще – кілька сотень написаних статей про давню літературу і письменство Карпатського регіону та югославських русинів у двох виданнях УРЕ, "Краткой литературной єнциклопедии", "Українській літературній енциклопедії". А ще – публіцистика.

Працюючи на ниві українського літературознавства, Олекса Мишанич вітчизняну літературу розглядає у світовому контексті, а літературний процес у нашому краї – у всеукраїнському контексті. Його статті "Український контекст давньої літератури Закарпаття", "Література Закарпаття між Сходом і Заходом Європи", "Українська ідея в творчості Василя Гренджі-Донського", "Життя і творчість Августина Волошина" та інші є новим словом у науковому освоєнні літературної спадщини Закарпаття.

Коли виникають наукові проблеми, звертаюся за допомогою до Олекси Васильовича. Він був науковим опонентом у Юрія Бідзілі під час захисту кандидатської дисертації про творчість Івана Сільвая, консультував інших молодих науковців Ужгородського університету. Під його науковим керівництвом захищено 14 кандидатських дисертацій з давньої літепатури. Він був одним з організаторів проведення в Ужгороді міжнародних конференцій – "Карпати: етнос, історія,

культура" (1993), "Культура українських Карпат: традиції і сучасність", "Карпатська Україна і Августин Волошин", які активізували карпатознавство в краї.

Олекса Мишанич, реалізуючи свій філологічний талант, вніс свою частку у становлення світового українознавства і розбудову культури незалежної України. В одній із розмов признався, що в Києві він не забуває про мальовниче Закарпаття і зелену Міжгірщину, і коли по радіо чи на фестивалі чує закарпатську пісню, голос сопілки, то йому вчуваються подуви полонинського вітру і шелест вівсів на підбескидських верховинських грунях.

У відповідь нашому землякові скажемо: Ваші книги, Олексо Васильовичу читаємо, нових чекаємо! Здоров'я Вам і творчих сил для розвитку академічної науки і карпатознавства!

ІВАН СЕНЬКО

Джерельні приписи:

1. Мишанич О. Від підкарпатських русинів до закарпатських українців: Іст.-літ. нарис.- Ужгород: Карпати, 1991.- 63 с.
2. Мишанич О. Загальноукраїнський контекст літератури Закарпаття: Літ.-крит. студії.- Ужгород: Ґражда, 1996.- 96 с.
3. Мишанич О. Література Закарпаття XVII-XVIII ст.: Іст.-літ. нарис.- К.: Наук. думка, 1964.- 116 с.
4. Мишанич О. Карпати нас не розлучать: Літ.-критич. статті і дослідж.- Ужгород: Срібна Земля, 1993.- 282 с.
5. Мишанич О. Політичне русинство і що за ним: Наук. публіц. праці.- Ужгород: Ґражда, 1993.- 47 с.

* * *

6. Мишанич О. Загальноукраїнський контекст літератури Закарпаття; Література Закарпаття: стан і проблеми наукового дослідження// Українські Карпати: Матеріали міжнар. наук. конф. "Українські Карпати: етнос, історія, культура" (Ужгород, 26 серп.-1 верес. 1991 р.).- Ужгород: Карпати, 1993.- С. 315-325, 598-608.
7. Мишанич О. Український контекст давньої літератури Закарпаття// Культура Українських Карпат: традиції і сучасність: матеріали міжнар. наук. конф. (Ужгород, 1-4 верес. 1993 р.).- Ужгород: МПП Ґражда, 1994.- С. 27-46.

* * *

8. Мишанич О. Від київських каштанів до рідних смерек: [Інтерв'ю від О.Мишанича взяв В.Бедзір]// Новини Закарпаття.- 1995.- 17 черв.- Портр.
9. Мишанич О. Письменство Закарпаття між Сходом і Заходом (XVII ст.)// Новини Закарпаття.- 1994.- 8, 11 жовт.
10. Мишанич О. Чи станемо народом// Карпат. Україна.- 1992.- 14, 20, 28 трав.; 4, 11, 18, 25 черв.

* * *

11. Луценко Ю.М. Мишанич Олекса Васильович// Українська літературна енциклопедія.- Т. 3.- К., 1995.- С. 369.

* * *

12. Гаврош О. Академік Мишанич здалека і зблизька: [Інтерв'ю]// Старий Замок.- 2000.- 18, 25 трав.; 1 черв.
13. Гаврош О. Мишаничі: Закарпатські династії// Новини Закарпаття.- 2001.- 28 квіт.
14. Долинич Й. Глибокий знавець і дослідник письменства: [О.Мишаничу - 60 років]// Срібна Земля.- 1993.- 4 трав.
15. Сулима М. Доробок гідний уваги: [До 60-річчя з дня народж.]// Літ. Україна.- 1993.- 22 квіт.
16. Федака Д. Від щедрої рідної землі: О.Мишаничу – 60// Карпат. Україна.- 1993.- 8 квіт.- Портр.

КВІТЕНЬ: 4

50-річчя з дня народження ІВАНА ІВАНОВИЧА МАТІКА, художника (1953)

Іван Іванович Матіко народився 4 квітня 1953 р. в с.Дулово Тячівського району.

Іван Матіко – по єству його природних здібностей цікава і неординарна особистість у образотворчому мистецтві Закарпаття.

Митець добросовісний і напрочуд наполегливий. Один із небагатьох, хто насправді ставиться до себе – надто самокритично, і здатність самореалізуватися для нього, здається, понад усе.

Спостергіючи за його творчим ростом, я переконався: за яку б творчу роботу не взявся (мозаїка, розпис, вітраж, графіка, гобелен, різьба по дереву, кування по металу) той чи інший задум – обов'язково буде доведений до такої стадії готовності, допоки твір не стане ться професійним витвором мистецтва.

Однак в останнє десятиліття Іван Матіко мене здивував ще й тими надбаннями для себе, які доповнились до низки його ж попередніх фахових здібностей. Він стає чудовим, майже неперевершеного рівня реставратором антикваріату. Зрештою – це рідкісне явище для митців Закарпаття, аби на такому рівні і з такою любов'ю, професоналізмом, враховуючи непередбачуваність складнощів, труднощів та урізненість технологічних прийомів, не кажучи про те, що повинно бути стовідсоткове, технічне виконання.

Терпінням зуміти продемонструвати рівень своєї праці прискіпливому фахівцеві збоку, на що ж таки спроможний, аби довести й самому собі який ти є різносторонніх обдарованостей митець.

Пройшовши всі етапи випробувань на фах під жорстким наглядом патрона (себто хазяїна фірми), здобуваючи нову фахову спеціальність реставратора у одній із приватних (широковідомій) фірмі Праги по відновленню старожитностей, Іван Іванович там же відчув на собі, що таке висока дисципліна й не менше душевної насолоди від щирої праці, врятовуючи меблі різних епох. Казковий антикваріат, що колись належав найвищій знаті в європейських державах. І серце раділо від того, що подальша доля врятованих речей по виході з фірми прописувались на постійні експозиції і збереження в різні музеї, кабінети мільйонерів, офіси великих компаній.

Як натура і особистість майстер глибоко поміркований, добродушний і щиросердний. Мало говорить – більше слухає, але там, де відчуває свою правоту – його не зупинити. І ще одна риса характеру Івана Матіка – це практицизм, здобутий у нинішньому складному житті.

Однак проведена у творчості паралель власного "Я", де відбито його сучасне розуміння мистецтва й жорсткість конкуренції та відносин приватного капіталу до тебе, як людини і митця – залишають тільки позитивний слід. А з цього випливає твоє кредо до життя: ти поважаєш людей, люди поважають тебе. Враховуючи внутрішній духовно-мистецький потенціал Івана Івановича, складається переконливе враження, що у нього звитяги творчих здобутків відбуватимуться ще з більшою наснагою.

Митець має чудову сім'ю. Дружина, супутниця його життя – Марія, теж художник декоративно-прикладного мистецтва, є духовною і душевною скарбницею усіх чеснот земного життя. Син Віталій – прекрасний майстер-ювелір, до речі, ювелір новітнього, сучасного діапазону мислення.

Молодший син Іван – студент філологічного факультету Ужгородського Національного університету.

Свій ювілей 50-річчя Іван Матіко підсумує сам, ми, його колеги, можемо тільки приєднатися з усіма побажаннями людських гараздів. Це певний підсумок, що зроблено і не зроблено, й чого хотілось би зробити?

З роси і води тобі, довголіття! І все те, що ти робиш і твориш повинно вливатись у мудрість, а мудрість Всесвіту, яку споконвічно вивчаємо, написано однією мовою – мовою Природи!...

МИХАЙЛО БЕЛЕНЬ

Джерельні приписи:

1. Матіко Іван Іванович// Художники Закарпаття: До-35 річчя Закарпат. орг. Нац. Спілки худож. України.- Ужгород: Вид-во Карпати, 2001.- С. 138.
2. Іван Матіко// Митці Закарпаття.- Ужгород, 1994.- С. 58.

КВІТЕНЬ: 6

110-річчя з дня народження ПЛАТОНІДИ ІВАНІВНИ ЩУРОВСЬКОЇ-РОСИНЕВИЧ, видатного диригента (1893-1973)

Платоніда Щуровська-Росиневич народилася 6 квітня 1893 р. в с.Вербівка Чигиринського повіту Київської губернії (нині – Чигиринський район Черкаської області). Після закінчення народної школи вступила в Музично-драматичну школу Миколи Лисенка в Києві, де навчалася у класі знаменитого українського хорового диригента і композитора Олександра Кошиця. Музичну освіту Платоніда Щуровська-Росиневич завершила у Празі, перебуваючи в еміграції.

У 1919-1920 рр. Платоніда Щуровська-Росиневич працювала другим диригентом Української республіканської капели під керівництвом Олександра Кошиця, яка здійснила з ініціативи Головного отамана війська Української Народної Республіки Симона Петлюри блискуче турне по багатьох країнах Західної Європи, де своєю могутньою пісенною творчістю пропагувала ідеї української державної незалежності. Характеризуючи феноменальні успіхи Української республіканської капели в Чехословаччині, Ярослав Кржічка , диригент відомого у Празі хору "Глаголь", в журналі "Гудебні рев'ю" зокрема відзначав: "Дальшою переможною рисою хору є його робота. Чорну, підготовчу працю виконує п.Платоніда Щуровська: музикальна, тонкого слуху та ритмічного чуття, самовіддана, скромна (незнана широкому громадянству – вона має львину частку успіхів капели, даючи головному диригентові хор зовсім музикально підготовлений до мистецького оброблення. Щасливий п.Кошиць, що має таку помічницю".

Після розпаду Української республіканської капели в липні 1920 р. на дві частини, з яких одна під керівництвом Олександра Кошиця подалася до Сполучених Штатів Америки, а друга – під керівництвом Олекси Приходька – до Ужгорода, Платоніда Щуровська-Росиневич залишилась у Празі, де керувала хорами й викладала у приватній Українській реальній гімназії при Українському педагогічному інституті ім.Михайла Драгоманова, у Празькій консерваторії та в Українсько-

му вищому педагогічному інституті ім.Михайла Драгоманова. До речі, уроки співу і диригування у Платоніди Щуровської-Росиневич у Празькій консерваторії брав син Філарета Колесси – Микола Колесса, який згодом став професорам Вищого музичного інституту ім.Миколи Лисенка у Львові та Львівської консерваторії.

За свідченням Симона Наріжного в його відомій праці "Українська еміграція" (Прага, – 1942), Платоніда Щуровська-Росиневич у 1934 р. приїжджає до Ужгорода, де стає професором співу в Ужгородській гімназії та організатором і диригентом знаменитого тоді драматично-хорового товариства "Бандурист", без участі якого не обходився жоден культурницько-політичний захід в Ужгороді. Серед виступів "Бандуриста" під диригентурою Платоніди Щуровської-Росиневич можна назвати концерт колядок і щедрівок 19 січня 1936 р., на Шевченківському святі 28 березня 1936 р., на Величному Всепросвітянському з'їзді в Ужгороді 17.X.1937 р., на святі Миколи Лисенка 27 листопада 1937 р. та багато інших. Із приводу свята Миколи Лисенка наводимо інформацію Василя Гренджі-Донського в газеті "Українське слово" від 16 грудня 1937 р. "Дня 27-го листопада ц.р. відбулося в Ужгороді свято з нагоди 25-ої річниці смерті найбільшого українського композитора Миколи Лисенка. Реферат дуже цінного змісту виголосила пані Софія Дністрянська.

Дальша програма була така: Мужеський хор виконав пісні М.Лисенка "Ой, у полі билинонька" та "Віє вітер коло хати"... Хор "Бандурист" проспівав "Орися, нивко" і "Була колись Гандзя" – муз. Лисенка на слова Т.Шевченка... Наприкінці заспівав знову хор "Бандурист" дві народні пісні "Козаченьку, куди йдеш" і "Кучерява Катерина", і цим закінчилося це гарне свято. Фортеп'янний супровід дала та диригувала хором п-і Росиневич-Щуровська".

Особливого схвалення заслуговує постановка драматично-хоровим товариством "Бандурист" 28 травня 1936 р. в залі міського театру в Ужгороді знаменитої народної опери Семена Гулака-Артемовського "Запорожець за Дунаєм" (режисер – Михайло Біличенко, диригент – Платоніда Щуровська-Росиневич). Василь Гренджа-Донський вважав, що дійсно "диригентка пані Щуровська-Росиневич звернула увагу на співучу частину" і "хор був першорядний".

Концерт Платоніди Щуровської-Росиневич з нагоди 25-річчя від дня смерті Миколи Лисенка, очевидно, був останній в Ужгороді. У кінці 1937 р. знаменита диригентка залишила Ужгород і виїхала до Праги, де прожила до 1973 р.

ЙОСИП БАГЛАЙ

Джерельні приписи:

1. "День сироти"// Гренджа-Донський В. Твори: Т. IX. Публіцистика.- Вашінгтон, 1989.- С. 133.
2. "Запорожець за Дунаєм"// Гренджа-Донський В. Твори. Т. IX. Публіцистика.- Вашінгтон, 1989.- С. 270.
3. Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. Ч. І.- Вашінгтон, 1942.- С. 6, 7, 18, 22, 31, 67, 85, 176, 185, 299, 321, 326, 327.
4. Пеленський О. Світова концертова подорож Української Республіканської капели: Спомини учасників.- У Львові, 1993.- С. 27.
5. Поправка до "Запорожця за Дунаєм"// Гренджа-Донський В. Твори: Т. IX.- Вашінгтон, 1989.- С. 193.
6. Свято Лисенка в Ужгороді// Гренджа-Донський В.Твори: Т.XII. Додаткові твори. Бібліографія.- Вашінгтон, 1992.- С. 193.
7. Шерегій Ю. Нарис історії українських театрів Закарпатської України до 1945.- Нью-Йорк-Париж-Сідней-Торонто-Пряшів-Львів, 1993.- С. 274-275, 357.
8. Щуровська-Росиневич Платоніда...// Митці України: Енциклопед. довід./ За ред. А.В.Кудрицького.- К.: Укр. енцикл. ім.М.П.Бажана, 1992.- С. 666.

КВІТЕНЬ: 10

110-річчя з дня народження ОЛЕКСАНДА ВАСИЛЬОВИЧА ПОПОВА, письменника, журналіста, культурного діяча (1893–?)

Література Закарпаття початку XX століття багата на парадоксальні явища. Це час розквіту творчості таких талановитих поетів – україноφілів як Феодосій Злоцький, Зореслав, Августин Волошин, Василь Гренджа-Донський. У той самий час нових обертів набирає русофільство як літературний напрям у творчості Андрія Карабелеша, Дмитра Вакарова та інших. У таборі науковців-русофілів виступають як місцеві дослідники, так і емігранти з Росії, які через життєві обставини опинилися на Закарпатті.

Постать літературознавця і письменника О.В.Попова саме і належить до останніх. Він народився 10 квітня 1893 р. в Російській імперії, на Рязанщині. Але марно читач буде шукати це прізвище в російських довідниках, на своїй етнічній батьківщині О.В. Попов практично невідомий. Коли він брав участь у першій світовій війні, то потрапив до австрійського полону (1917 р.). Олександр Попов перебував у таборі військовополонених на території Чехословаччини, де після припинення війни й залишається як громадянин цієї держави. Згодом, у 1919 р.

О.В.Попов переїжджає на Закарпаття і відразу активно вливається в культурно-освітню діяльність місцевих русофілів. Сповідуючи принципи місцевого будительства, О.В.Попов і сам починає активно працювати в галузі шкільництва та просвітництва. Важко повірити у те, що людина, яка народилася і сформувалася у Росії, не відчуває різниці у своїй мові та мові закарпатського населення, з яким О.Попов спілкувався. Проте як учений він був переконаний, що Закарпаттю слід прагнути, як і загалом усій Україні, до об'єднання у складі великої православної Росії. Керуючись цими ідеями, О.Попов створив кілька російськомовних підручників для місцевого населення, а також почав активно досліджувати творчість закарпатських письменників-будителів, які творили російською мовою. Особливо йому імпонувала русофільська позиція закарпатських будителів. Результатами його досліджень стали науково-популярні нариси, присвячені постатям Ю.Ставровського-Попрадова, А.Добрянського, О.Духновича, І.Раковського, С.Сабова, І.Сільвая. Зокрема, відстоюючи позицію останнього, О.Попов вступив в полеміку з Володимиром Бірчаком, який досить об'єктивно критикував І.Сільвая за відірваність його творчості від реального життя закарпатоукраїнців. О.Попов обурювався, що В.Бірчак кинув "жменю бруду" "... в эту светлую личность. В пасквильной статье о Сильвае и в пасквильных необъективных "Литературных стремлениях..." автор бичует сам себя, а уж никоим образом не поэта...". І не дивлячись на те, що Сільвай плутався в розумінні багатьох важливих проблем життя нашого народу, О.В.Попов вважав І.Сільвая значним художнім талантом саме за його органічну єдність із своїм народом.

На основі нарисів про закарпатських письменників XIX століття О.В.Попов видав збірник "Карпаторусскіе писатели: очерки жизни и творчества" (1931). Слави письменника Олександр Попов так не здобув ні в Росії, ні на Закарпатті, хоч безумовно мав добрі задатки до літературної діяльності. На початку XX століття з'явилися такі його твори, як збірник оповідань "Ужас" (1922), збірник повістей "В Карпатах" (1923), роман "Сила любви".

Олександр Попов зник із суспільно-літературного обрію Закарпаття ще загадковіше ніж з'явився на ньому. До сьогодні достаменно невідомо як пройшли останні роки його життя та де і коли він помер.

ЮРІЙ БІДЗІЛЯ

Джерельні приписи:

1. Попов Александр Васильевич// Поп И. Энциклопедия Подкарпатской Руси.- Ужгород: Изд-во В.Падяка, 2001.- С. 311.

КВІТЕНЬ: 24

200-річчя з дня народження ОЛЕКСАНДРА ВАСИЛЬОВИЧА ДУХНОВИЧА, видатного громадсько-культурного діяча-будителя, поета, письменника, педагога, публіциста, збирача фольклору (1803-1865)

Цього року виповнюється 200 років від дня народження Олександра Васильовича Духновича – відомого будителя і просвітителя, письменника і педагога, культурно-освітнього діяча історичного Закарпаття. Відзначення ювілею ухвалено ЮНЕСКО.

О.Духнович народився 24 квітня 1803 р. в с.Тополя (сьогодні Гуменного округу на Словаччині) у сім'ї священика. Батько – Василь Духнович, мати – Марія Герберова. Олександр був другим за віком із шести дітей. Початкову освіту здобув у місцевій школі. Далі навчався в гімназіях Ужгорода (1816-1821), Кошиць (1821-1823) та ужгородській богословській семінарії (1823-1827). Здобувши освіту, був посвячений по целібату (неодруженим) у священики і поступив на службу в канцелярію Пряшівського єпархіального уряду.

Життєва стежина для молодого богослова вже з самого початку була нелегкою. Його відразу спіткали труднощі в роботі, бідність і, навіть, голод. У автобіографії, згадуючи цей період, він записав: "Однак тяжка була моя доля в єпархіальному уряді. Бо хотяй я, признаюся, дуже старанно працював, хотяй ні в день, ні в ночі не спочивав, хотя й мене мій начальник много раз похвалив, не дістав я ані одного динара нагороди і мусів тяжкої біди зазнати; вже й сама одежина подерлася, а нераз (кажу правду по совісти), сидячи дома босий, писав все таки старанно".

Пригнічений, із сльозами на очах, позичивши у адміністратора парохії один флорен, як сам зізнається, "обірваний і напівбосий, як збіглець, прийшов до Ужгороду". Тут його схвально зустрів ужгородський віце-жупан Стефан Петровай, який взяв його за вихователя свого сина, котрий згодом став "мужем ученим і солідним". Однак на вимогу єпископа Г.Тарковича змушений був знову повернутися до Пряшева на службу у єпископську канцелярію. Та ненадовго – в 1838 р. єпископ Мукачівської єпархії В.Попович у свою чергу запросив його в Ужгород і призначив консисторіальним нотаріусом єпархії. А в 1844 р. вже назавжди приїхав до Пряшева і був іменований у каноники.

Нарешті почалася наукова і творча праця, яка возвела його в ряди відомих учених, культурно-освітніх і церковних діячів. Ім'я О.Духновича стоїть в одному ряду відомих слов'янських будителів і просвітителів XIX ст.

Його наукова і творча діяльність надзвичайно багатогранна. Він залишив глибокий слід на ниві літературної і педагогічної діяльності, історії, філософії. Та чи не найважливішою була його культурно-освітня, будительська діяльність, бо сприяла піднесенню національної самосвідомості закарпатських русинів. Адже в той час угорські власті не визнавали в своєму королівстві інших народів, крім угорського, виступали проти національних інтересів так званих недержавних меншин. Закарпатські русини на рідній землі були позбавлені всіляких прав, а їх захисники переслідувалися.

У такій обстановці О.Духнович активно включається в національно-визвольний рух, захищаючи інтереси свого народу. Він розгортає культурно-освітню, педагогічну роботу, сприяє розвитку народної освіти, видає шкільні підручники тощо. Як борець за народне шкільництво складає і видає буквар "Книжиця читальная", народні календарі ("Місяцеслови"), літературні альманахи ("Поздравленіє Русинов", молитовник "Хліб душі", "Короткий Землепис для молодих Русинов", пише п'єси "Добродетель превишает богатство"). Наполегливо роз'ясняє, що "народ без просвещения не может называться народом, такой народ мертвий есть, в нем жизни нет, и легко пропадает, як пчелы без матери». Тому і батьків наставляє: "Дай сину твоему здоровий розум, дай ему добрий нрав, дай ему науку, способность трудолюбія, доброє сердце, любов к Богу и ближнему, дай ему добрую волю и уже дал єси ему богатство, которое ни червь не подъедает, ни вор не подкапывает, которое и в беде и нещастии останется с ним на віки. Богатство крылья имеет и часто улетает». Для вчителів у 1853 р. видає "Народную педагогію", в якій викладено найдемократичніші і найпрогресивніші принципи тодішньої педагогічної думки, що зробило автора видатним педагогом європейського світу.

З метою об'єднання прогресивної і творчої частини інтелігенції у 1850 р. організовує товариство – "Літературноє заведеніє Пряшевское", а в 1862 р. – "Івана Крестителя" для матеріальної підтримки дітей малоімущих.

Вся діяльність будителя була спрямована на те, щоб закарпатські русини "оставили глубокий сон". Його творчість пройнята глибоким патріотизмом. Девізом О.Духновича було: "Отечеству своєму верным буди. Отечество бо єсть тебе колыбель, оно будет и гробом твоим, кто отечество свое не почитает, той сирота есть, без отца, без матери".

Будитель закликав вивчати історію рідного краю, бо вона виховує в молоді почуття пошани до своїх предків, любов до рідної землі і національну гідність. Він наголошував: "Люби род свой не прото, что он славный, но для того, что он твой". Особливу надію покладав на учителя "Чтобы в детях народолюбия возбудил и в сердцах их заскепил любовь к своей народности, ибо человек без народности подобен есть скитающемуся волку, которому всякий лес отечеством есть". Це він, великий патріот, переслідуваний угорськими властями, на весь голос заявив:

Я Русин был, есмь и буду,
Я родился Русином,
честный мой род не забуду,
останусь его сыном.

Ці слова глибоко запали в серця всіх закарпатських русинів, вони стали національним гімном, і його співали по всіх селах краю.

О.Духнович як народолюбець добре знав життя і побут простого народу, його звичаї і характер, і описав їх у праці "О народах Крайнянських". Характеризуючи його злиденне становище і політичне безправ'я, він вірив, що ні економічне, ні духовне закабалення не в змозі вбити в народі кращі його традиції. Він з гордістю відзначив: "Крайнянський народ єсть яко здравого тела, так ясного и здорового ума и памяти", а "нравы народа сего суть по исте прекрасные".

О.Духнович виступив і як історик, і порушив ряд проблем минулого, хоч і не всі розв'язав на належному рівні. Він намагався надати своїм працям не так наукового характеру, як громадсько-політичного звучання, щоб привернути увагу закарпатських русинів до своєї історії, їх етнічної спільності з русинами за Карпатами. Це – статті "Состояніє Русинів в Угорщині", "Истинная история Карпато-Россов" та монографія "История Пряшевской епархии". Автор не побоявся вказати на справжніх винуватців тяжкого становища народу. Це – "Панове их оречнии суть самодержавные і тираны, держати любят народ в слепоте и невежестве".

Будитель обгрунтував історичну закономірність і необхідність возз'єднання Закарпаття з суміжними українськими землями, вважаючи цей акт "праведним і возможним ділом". Справедливо відзначив, якщо "совокупимся, тогда страшный Бескид взаимным буде нам Олимпом". Він щиро вірив у реальність цього акту і передбачливо писав: "взорю в тайну будущности, и вижу как соединяются, сравняются и совокупятся отдельные сродницы".

Рішуче відмежувавшись від егоїстичних поглядів вождів угорської революції, О.Духнович з великою любов'ю до всіх народів проголошував:

"каждому народу честь и почтенье достойное воздаєм". Він з особливим почуттям поваги ставився до угорського народу, добре розуміючи, що сама доля судила русинам жити з ним разом. Тому й заявляв: "Мы честуем мадярский народ, величаєм великодушие его и любовь взаимну, як и от них чести пожадаєм; мы уже через девять столетий с мадярами живем, и никогда не была против нас жалоба, чтоб доколи мы им кривду учинили".

О.Духнович палко закликав всіх сущих на карпатській землі жити в мирі і дружбі. Своєрідним заповітом для нащадків звучать такі його слова: "Мир вам, братья! Токмо бо любовь и согласие могут двигнути упадшее домовство; токмо согласием растет милое дело, раздором же и наибольшее разрушается. Вручаю вам, братья, любовь, вы помиститеся все в лонах не малого народа, только будьте смиренный и мирные межь собою".

У цьому весь Олександр Духнович – Будитель, Просвітитель, поборник дружби народів, яким щиро бажав розквіту, щастя і добра, за що його ім'я в 200-річчя від дня народження зазвучало і на міжнародному рівні.

ДМИТРО ДАНИЛЮК

Джерельні приписи:

1. Олександр Духнович. Твори. В 4-х тт.- Слов пед. вид-во Братіславі; Відділ укр. літ в Пряшеві.
   Т. 1.- 1968.- 791 с.
   Т. 2.- 1967.- 732 с.
   Т. 3.- 1989.- 608 с.
2. Олександр Духнович. Твори/ Упоряд. і підготовка текстів О.М.Рудловчак; Вступ. ст. Ю.А.Бачі.- Ужгород: Карпати, 1993.- 250 с.
3. Олександр Духнович: [Твори]// На Верховині: Зб. творів письменників дорадянського Закарпаття.- Ужгород: Карпати, 1984.- С. 452-461.

* * *

4. Олександр Духнович (1803-1865): Бібліогр. покажч.- Ужгород: ВВК Патент, 1995.- 282 с.

* * *

5. Горячко О. "Книжиця читальная для начинающих" Олександра Духновича// Календар "Просвіти" на 1997 рік/ Упорядн. П.Федака.- Ужгород: Закарпат. крайове т-во "Просвіта", 1997.- С. 145-148.
6. Гостиняк С. Збірки-щоденники Олександра Духновича від 1858 та 1863 років – важливі пам'ятки мемуарної закарпатської літератури другої половини XIX ст.// Наук. зб. укр.-руської культури у Свиднику: Т. 21.- Пряшів, 1998.- С. 309-312.
7. Густі В. Місце Олександра Духновича у системі післядипломної освіти педагогічних кадрів// Проблеми післядипломної освіти педагогів:

Матеріали III Всеукр. наук.-метод. конф., 17-18 груд. 1998 р.- Ужгород: Патент, 1999.- С. 181-184.
8. Олександр Васильович Духнович (1803-1865)// Данилюк Д. Історія Закарпаття в біографіях і портретах: (З давніх часів до початку XX ст.).- Ужгород: ВАТ Патент, 1997.- С. 138-155.
9. Олександр Духнович// Пагиря В. Відлуння Карпат.- Мукачево: Елара, 1996.- С. 47-50.
10. Жупанин С., Рего Г. Чирибан С. Олександр Духнович про виховання в дітей почуття патріотизму// Календар "Просвіти" на 1998 р./ Упорядн. П.Федака.- Ужгород: Закарпат. крайове т-во "Просвіта", 1998.- С. 106-107.
11. Закривидорога О., Ільченко Л. Падяк В. Олена Рудловчак: Бібліографія праць та літопис життя.- Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2001.- 160 с.: іл.
Про О.Духновича: див. іменний покажчик.
12. Зборовський П. Олександр Духнович у музиці// Бойки: Вид-ня наук.-культурологічного т-ва "Бойківщина".- Дрогобич, 1998.- С. 72-73.
13. Кляп М.І. Соціальні аспекти освіти в педагогічній спадщині О. Духновича і А.Волошина// Соціальна робота: теорія, досвід, перспективи: Матеріали доп. та повідом. міжнар. наук.-практ. конф. (Ужгород, 21-22 жовт. 1999 р.). Ч.І.- Ужгород, 1999.- С. 310-314.
14. Лемак М.В. Психолого-педагогічні ідеї у працях О.В.Духновича// Наук. вісн. Ужгород. ун-ту. Сер.: Педагогіка. Соціальна робота/ Ред. кол.: Опіярі В., Туряниця В., Блецкан М. та ін.- Ужгород: Патент, 1999.- Вип. 2.- С. 20-23.
15. Микитась В. О.В.Духновича: Літературно-критичний нарис.- Ужгород: Закарпат. обл. вид-во, 1959.- 101 с.
16. Михайлович П. Спадщина Олександра Духновича в діяльності товариства "Просвіта": До 130-річчя від дня смерті О. Духновича// Календар "Просвіти" на 1995 рік/ Упорядн. П.Федака, Й.Баглай.- Ужгород: МПП Гражда, 1995.- С. 90-92.
17. Невідомий Олександр Духнович/ Ю.Бача, Шлях Олександра Духновича; Д.Данилюк, «Затаєти правду не сміючи...».- Ужгород: Срібна Земля, 1993.- 62 с.
18. Павленко Г., Лабунець Н. Олександр Духнович – пропагандист слов'янського єднання// Ідеї слов'янської єдності та суспільна думка на Закарпатті в XIX-XX ст.: Доп. наук. семінару, присвяченого 150-річчю слов'ян. з'їзду в Празі.- Ужгород, 1999.- С. 140-146.
19. Рудловчак О. Десять зупинок на шляху будителя: [Історико-біограф. нарис про О.Духновича]// Дружно вперед.- 1990.- № 1, 12; 1991.- №1, 3-7; 1992.- № 1-7.
20. Сенько І. Будитель Олександр Духнович// Земля з іменем: Краєзн. студії.- Ужгород: ВАТ Патент, 1998.- С. 54-60.
21. Сенько І. Олександр Духнович про єдність слов'янських народів у контексті ідей Я.Коллара, А.Міцкевича, О.Пушкіна, Т.Шевченка// Ідеї слов'янської єдності та суспільна думка на Закарпатті в XIX-XX ст.: Доп. наук.

семінару, присвяченого 150-річчю слов'ян. з'їзду в Празі.- Ужгород, 1999.- С. 154-160.
22. Спадщина Олександра Духновича в діяльності товариства "Просвіта": До 130-річчя від дня смерті О. Духновича// Федака П. Пам'ять рідної землі.- Ужгород, 1996.- С. 246-250.
23. Федака Д. Сходинки у безсмертя: До 195-річчя з дня народж. Олександра Духновича// Календар "Просвіти" на 1998 р./ Упорядн. П.Федака, Й.Баглай.- Ужгород: МПП Ґражда, 1995.- С. 102-105.
24. Ференц Н. О.Духнович і слов'янський світ// Ідеї слов'янської єдності та суспільна думка на Закарпатті в XIX-XX ст.: Доп. наук. семінару, присвяченого 150-річчю слов'ян. з'їзду в Празі.- Ужгород, 1999.- С. 178-154.
25. Чопей І. Поетична діяльність О.В.Духновича// Бойки: Вид-ня наук.-культурологічного т-ва "Бойківщина".- Дрогобич, 1998.- С. 70-72.

* * *

26. Алмашій М. Книга "для простого народа четыре раза печатанная": [До 150-річчя видання "Книжиці читальної для начинающих" А.Духновича]// Християн. Родина.- 1997.- № 6.
27. Бача Ю. Чи був Духнович українським сепаратистом?: [В Ужгороді відкрито пам'ятник закарпат. будителю]// Карпат. голос.- 1997.- 16-22 жовт.
28. Белень М. Будитель доброї волі: [О.Духнович]// Новини Закарпаття.- 1997.- 24 квіт.
29. Голонич С. Олександр Духнович: [Життя та діяльність культурного діяча Закарпаття]// Вісті Свалявщини.- 1996.- 27 квіт.
30. Густі В. Сім раз відмір, а один раз відріж: Пед. погляди Олександра Духновича на виховання господарників// Слово.- 2000.- 8 квіт.
31. До 200-ліття від дня народження О.Духновича: [В Пряшеві відбулося засідання ініціатив. групи по вшануванню 200-ліття від дня народж. О.Духновича 2003 р.// Нове життя.- 2002.- № 1-2.
32. Духнович – страдний шлях: [Питання про встановлення пам'ятника О.Духновичу]// Орбіта-логос.- 1997.- 2 жовт.
33. Кривошапко В. Олександр Духнович – вдома!: [Пам'ятник Духновичу в Ужгороді]// РІО-інформ.- 1997.- 14 жовт.
34. Листи О.В.Духновича до М.Ф.Раєвського/ Публікатор О.Рудловчак// Карпат. край.- 1999.- № 1-3.- С. 57-59.
35. Орос В. На народній основі: [До питання про мову творів О.Духновича]// Карпат. край.- 1995.- № 9-12.- С. 51-52.
36. Пагиря В. Духнович у Мукачеві і Давидкові: [Історія]// Новини Закарпаття.- 1998.- 6 серп.
37. Пагиря В. Просвітянин О.Духнович і Галичина// Новини Закарпаття.- 1999.- 30 січ.
38. Духнович Александр// Поп И. Энциклопедия Подкарпатской Руси.- Ужгород.: Изд-во В.Падяка.- С. 168-170.
39. Приймич М. "Не нашкодь!": Як політикам так і митцям варто було б

користуватися цим гаслом: [Про пам'ятник Духновичу в Ужгороді]// Срібна Земля.- 1998.- 5-11 берез.
40. Повх Л. Олександр Духнович і сьогодні – ВЧИТЕЛЬ// Новини Закарпаття.- 1998.- 23 квіт.
41. Попович С. Політична и публіцистична діяльність А.Духновича и сегочасность: До 195-ручного юбілея Будителя; лист з дотриманням граматики автора]// Християн. Родина.- 1998.- 27 черв.
42. Тригубенко В., Бугаєнко Н. "Я русин бил, єсьм і буду": 195 років з дня народж. О.В.Духновича// Педагог. газ.- 1998.- № 4.
43. Уста І. Вечір пам'яті Духновича: [В облфілармонії]// Новини Закарпаття.- 1998.- 28 квіт.
45. Фединишинець В. Як народжувався шедевр: [Про творчість О.Духновича]// Новинка.- 1996.- № 2, 3.
46. Чумак Т. Будитель нашого сумління: [О.Духнович]// Карпат. край.- 1998.- № 1-2.- С. 4-7.
47. Ю.І. До 198-ї річниці з дня народження Олександра Духновича: [24 квіт. 1803-29 берез. 1865 рр.]// Русинська газ.- 2001.- № 1(квіт.)

КВІТЕНЬ: 28

60-річчя з дня народження ПЕТРА ПЕТРОВИЧА МАТІЯ, співака, композитора, народного артиста України (1943)

Народний артист України, співак і композитор Петро Петрович Матій відомий не лише у Закарпатті. Його сильний і разом з тим напрочуд приємний оксамитовий голос не раз зачаровував слухачів як у далекій Канаді, так і багатьох країнах Європи.

Такі митці, мов факели, освітлюють шлях нашим душам, що заблудилися у нетрях сьогодення, зігрівають серця сподівання на краще.

Велика правда в невтомному співі Петра Матія, в його житті, бо воно завжди було і є на видноті, хоч перед тим,. як стати таким поважним метром пісні, співак пройшов зовсім непростий життєвий шлях.

Народившись 28 квітня 1943 р. в селі Сасово Виноградівського району в багатодітній родині, П.Матій вчився у місцевій школі, пас корів, як і більшість сільської дітвори. Голосистого хлопця вчителі запрошували до хору, але для самодіяльності в нього не вистачало часу, треба було допомагати мамі, сестрам, яких у нього було шість. По закінченні 8-го класу Петрик виїхав до сестри у Донбас, де спочатку працював на шахті, а потім вчився на зварника в Краматорському ПТУ.

Лише тут доля розпорядилася так, щоб здібного хлопця помітили місцеві музиканти, які шукали молоді таланти. Його виділили з хору училища і попоросили щось заспівати. Петро чудово виконав пісню Михайла Машкіна "Верховино, мати моя", яка стала потім його ніби візитною карткою. Та й дотепер пісня є одним з найулюбленіших творів відомого співака, мабуть, тому, що з нею прийшла перша мистецька перемога: на обласному огляді профтехосвіти у Донецьку П.Матій одержав перше місце.

В армії співав в естрадному ансамблі. По закінченні служби спеціальність зварника привела його на будівництво Виноградівського заводу пластмасових виробів, де також брав активну участь у художній самодіяльності. У цей період П.Матій зустрів свою майбутню дружину Маргариту, з якою у нього склалося щасливе життя.

Про щасливий вибір свідчать три доньки і чотири онуки, а також той факт, що лише після одруження, вже у зрілому віці Петро Петрович почав серйозно займатися музикою, навчаючись спочатку в Ужгородському музучилищі, а згодом на вокальному факультеті Львівської державної консерваторії ім.М.Лисенка. Не кожна жінка зважилася б на таке випробування: маючи двох маленьких дітей і очікуючи третю дитину, відпустити чоловіка на навчання в консерваторію.

На професійну сцену митець прийшов, ще навчаючись у музучилищі, але по-справжньому заявив про себе у 1977 р., коли почав працювати співаком у лекторській бригаді Закарпатської обласної філармонії. Незабаром прийшло і визнання: він одержав обласну премію ім.Д.Вакарова. У 1984 р. П.Матію присвоєно звання заслуженого артиста України, а у 1996 р. – народного.

У 1995 році Петро Матій став першим лауреатом обласної премії ім.Дезидерія Задора, яка присвоюється за особливі досягнення в галузі музичного мистецтва. Та найвище визнання, за висловом самого митця, – бурхлива реакція вдячної публіки за виконані ним пісні і той чарівний контакт з глядачем, який щоразу співак переживає на всіх концертах: чи то у простому віддаленому сільському клубі, чи в залі Національного Палацу "Україна", чи навіть у далеких заокеанських аудиторіях. Думається, що таке дається лише від Бога і завдяки щоденній невтомній роботі над вдосконаленням професійної майстерності.

Майже щоденні концерти, постійні репетиції дали щедрий урожай: його репертуар необмежений – від простої закарпатської народної пісні, романсу, масового пісенного твору до оперних арій і оперних партій.

Останні кілька років надзвичайно плідні в житті митця. Із січня 1998 р. Петро Матій очолює в обласній філармонії ансамбль

"Гармонія", який у минулому носив назву музично-лекторської бригади. Цей маленький, але надзвичайно талановитий колектив виступає у найвіддаленіших куточках рідного Закарпаття. Люблять всюди слухати пісні як у виконанні П.Матія, так і у виконанні народної артистки України Марії Зубанич, заслуженої артистки України Оксани Ільницької, талановитої співачки Надії Підгородської під високопрофесійний акомпанемент баяніста Михайла Рибалка.

Сам Петро Матій за період концертної діяльності встиг побувати в багатьох областях України, в Словаччині, Чехії, Угорщині, Польщі, Румунії, Югославії, Німеччині, Франції, Італії. І всюди – успіх, бурхливі оплески, яскраві блискітки в очах вдячних слухачів.

"Всюди нас так гарно приймають. Мабуть, немає на Землі такого місця, де б не любили українську пісню", – говорить Петро Матій.

У репертуарі співака, крім арій з опер Д.Верді, В.-А.Моцарта, Ш.-Ф.Гуно, К.Данькевича, С.Гулака-Артемовського, є чимало творів таких відомих закарпатських композиторів, як В.Теличко, В.Гайдук, М.Попенко, В.Калинюк, М.Керецман.

А зовсім недавно вийшла чудова збірка пісень "Храм душі", з якої усі дізналися про яскраве творче композиторське обдарування нашого народного артиста. Ми ще раз переконалися, що душа митця надзвичайно багата, і переповнена вона любов'ю до людей, бажанням зробити всіх нас трішечки кращими, добрішими і щедрішими.

У збірці багато пісень на слова поетів В.Густі, В.Скунця, Ю.Шипа, В.Товтина, Г.Данишек, С.Сороки, К.Копинця, М.Гнатюка та інших.

Орлиний злет таланту корифея пісні – не якийсь виняток з правил, а справедлива закономірність, адже великими митцями світового значення давно помічено: нашій Срібній Землі від Бога дано велику місію щедро народжувати таланти, високе право час від часу проявляти нові могутні сплески творчої енергії в музиці, поезії, образотворчому мистецтві.

Наш ювіляр Петро Матій усім своїм життям підтверджує абсолютну правильність вибору, бо все, що він робить – безкорисливе служіння ангельській посланниці Господа на нашу грішну землю – Пісні. Він завжди з тими, хто любить Пісню, хто любить життя, хто вірить у небесні витоки добра.

ВАСИЛЬ КОБАЛЬ

Джерельні приписи:

1. Матій П. Храм душі: Зб. духов. та світ. пісень на вірші закарпат. поетів/ Худож. оформ. О.Долгош.- Ужгород: Закарпаття, 2000.- 127 с.
2. Матій П. "Пісня вмирає останньою": [Інтерв'ю брала Н.Мигалина]// Ужгород.- 1999.- 27 берез.

3. Матій П. "Щоб відбувся мій концерт у філармонії, сам шукаю спонсорів, аби заплатити за афіші та оркестрантам...": [Інтерв'ю/ Розмовляв В.Кіш]// Старий Замок.- 2001.- 4 жовт.

* * *

4. Грицищук Т. Суцвіття мелодій Петра Матія// Соціал-демократ.- 1996.- 6 лют.
5. Кобаль Л. Золотий ювілей: [50-річчя з дня народж. соліста обл. філармонії, заслуж. арт. України П.Матія]// Новини Закарпаття.- 1993.- 4 трав.
6. Кобаль В. Його мелодій злет орлиний: [Нар. арт. України П.Матій]// Соціал-демократ.- 2001.- 17 берез.
7. Кобаль В. Яскравий талант: [Про нар. арт. України, співака, комп. П.П.Матія]// Через плин років...: Творчі портр. видат. митців Закарпаття.- Ужгород, 2001.- С. 26-30.
8. Теличко В. Пісня у серці: Петру Матію – 50// Новини Закарпаття.- 1993.- 27 квіт.
9. Товтин В. Храм душі Перта Матія// Ужгород.- 2001.- 6 січ.
10. Туряниця М. Храм душі Петра Матія: [Концерти нар. арт. України Петра Матія]// Ужгород.- 1999.- 30 жовт.
11. Фединишинець В. П'ять секретів Петра Матія: Нарис про нар. арт. України// Новини Закарпаття.- 1996.- 8 жовт.
12. Шип Ю. "Храм душі" співака і композитора: [Зб. духов. та світ. пісень комп. П.Матія]// Новини Закарпаття.- 2001.- 10 лют.
13. Ювілейний концерт: [50-річчя засл. арт. України, соліста обл. філармонії П.Матія]// Закарпат. правда.- 1993.- 4 трав.

ТРАВЕНЬ: 3

60-річчя з дня народження ЮРІЯ ВАСИЛЬОВИЧА ШИПА, поета (1943)

Це було понад два десятиліття тому. Я працював у обласній газеті "Молодь Закарпаття". Юрій Шип – тоді вчитель Великолазівської школи на Ужгородщині – часто заходив у нашу редакцію, приносячи з собою не лише свої нові поезії, але й якийсь веселий гумористичний дух. Звідтоді й зазнайомився з цим повним душевного світла чоловіком.

Я разом з ним щиро радів кожному новому його літературному твору. Деякі з них ми читали разом ще перед опублікуванням у часописі, радилися, іноді й сперечалися.

А в 1984 р. вийшла його перша збірка гумору і сатири "Бита карта". Яке це було щастя, яка радість для літератора! Ми, молодші від нього, вітали Юрія Васильовича з цим успіхом, бо книжка мала гарну пресу.

Сьогодні на рахунку поета вже 17 виданих книжок. Це – "Градусна

хвороба" (поезія: гумор і сатира, 1986), "Феркові фіглі" (поезія: гумор і сатира, 1990), "Веснянки" (поезія: дитячий гумор, 1994), "Прогулянка по звіринцю" (байки, 1994), "Сині сльози" (поезія: гумор і сатира, 1995), "Не плюй, Грицю, у криницю" (поезія: гумор і сатира, 1995), "Славлю Бога" (духовні пісні, 1995), "Скибка духовного хліба" (релігійна поезія, 1996), "Журба над криницею" (поезія і пісні, 1997), "Пан Гостиня" (сатиричні мініатюри, 1997), "Заспіваймо з Гайдуком" (пісні, 1998), "Новти пана Керецмана" (пісенник, 1999), "Попенкова пісня" (пісенник, 2000), "Усміхнена педагогіка" (поезія: гумор і сатира, 2001), "Соло під небом" (пісні про природу, 2002).

Відчутно, як від книжки до книжки росте і зріє поет, долаючи оту нелегку путь до вершини поетичної майстерності.

Звичайно, не всі твори рівноцінні, але кращим з них – місце у шкільних підручниках. І в багатьох вони вже вміщені. Це – радує.

Юрій Шип належить до тих літераторів, які говорять-вихваляються мало, зате багато працюють, відточуючи своє перо. Бо література – це труд волів, і це загальновідомо. Видати 17 книжок у наш такий несприятливий для книговидання час, і при цьому ще й працювати на відповідальних посадах за хліб насущний – річ непроста, і тільки той знає справжню ціну кожного видання, хто стикався з цією проблемою.

Народився Ю.Шип 3 травня 1943 р. в с.Мокре Перечинського району.

Вищу освіту здобув на філологічному факультеті Ужгородського держуніверситету. Педагогічну роботу в школах м.Ужгорода та села Великі Лази поєднував з природоохоронною, трудився відповідальним секретарем Закарпатської обласної організації Товариства охорони природи. Може, саме тому у багатьох його творах – краса і велич природи нашого краю.

Працював редактором тижневика "Карпатський край". З 1992 р. – головний спеціаліст державного управління екології та природних ресурсів Закарпатської області.

Нагороджений урядовою нагородою – медаллю "За відвагу на пожежі" та удостоєнний звання "Відмінник охорони природи України".

У 1989 р. прийнятий у члени Національної спілки письменників України. За книги поезій та пісень "Новти пана Керецмана", "Заспіваймо з Гайдуком", "Журба над криницею", "Славлю Бога" Юрій Шип у 1999 р. відзначений обласною літературною премією ім.Ф.Потушняка.

Щиро пораділа за свого колегу письменницька братія нашого краю цьогоріч, коли стало відомо, що за збірки гумору і сатири Юрію Шипу присуджено Всеукраїнську премію ім.Леоніда Глібова.

В кожного своя турбота,
Кожному щось треба...
Жабу тягне у болото,
Жайворонка – в небо...

– такі свої слова взяв поет за епіграф до книги "Прогулянка по звіринцю". Тож хочеться побажати плідному, працьовитому й обдарованому письменнику Ю.Шипу, аби його гумористично-сатирична муза все вище злітала у піднебесні високості, звідки краще видно вади й негаразди нашої держави. Бо здоровішою і чистішою вона буде лише тоді, коли художнім словом, дошкульним сатиричними засобами сміху знешкоджуватимуться хвороботворні бацили суспільно-політичного, соціального та морального паразитизму. А саме таке слово-птиця зріє і вилітає з неспокійної поетичної душі нашого закарпатського байкаря і гумориста Юрія Шипа.

АНДРІЙ ДУРУНДА

Джерельні приписи:

1. Шип Ю. Бита карта: Сатира і гумор.- Ужгород: Карпати, 1984.- 112 с.
2. Шип Ю. Градусна хвороба: Гумор і сатира.- Ужгород: Карпати, 1987.- 91 с.
3. Шип Ю. Журба над криницею: Поезії та пісні.- Ужгород: Патент, 1997.- 315 с.
4. Шип Ю. Заспіваймо з Гайдуком: Пісенник.- Ужгород, 1998.- 131 с.
5. Шип Ю. Не плюй, Грицю, у криницю: Сатира і гумор.- Ужгород: Карпати, 1995.- 167 с.
6. Шип Ю. Новти пана Керецмана: Пісенник.- Ужгород: Патент, 1999.- 74 с.
7. Шип Ю. Пан Гостиня.- Ужгород: Карпати, 1996.- 223 с.
8. Шип Ю. Попенкова пісня/ Худож. А.Шип.- Ужгород: Патент, 2000.- 120 с.
9. Шип Ю. Прогулянка по звіринцю: Байки/ Худож. Ю.Мошак.- Ужгород: ВВК Патент, 1994.- 163 с.
10. Шип Ю. Скибка духовного хліба.- Ужгород: Карпати, 1994.- 168 с.
11. Шип Ю. Славлю Бога: Духовні пісні.- Ужгород, 1998.- 147 с.
12. Шип Ю. Соло під небом: Зб. пісень/ Вступ. сл. Ю.Чорі.- Ужгород: Патент, 2002.- 228 с.+ Ноти.
13. Шип Ю. Співаничок для діточок/ Худож. М.Орос.- Ужгород: Патент, 1999.- 140 с.
14. Шип Ю. Феркові фіглі: Гумор та сатира.- Ужгород: Карпати, 1990.- 90 с.

* * *

15. Шип Ю. Від кари винним не втекти: [Вірш]// Срібна Земля.- 2001.- 24 берез.
16. Шип Ю. Незламний лицар. Пам'яті І.Шпонтака: [Вірш]// Календар "Просвіти" на 2001/ Уклад. П.Федака.- Ужгород: Закарпат. крайове т-во "Просвіта", 2001.- С. 191.

* * *

17. Шип Ю.В. “Для мене день без гумору й сатири, як світ без хліба і води”: [Інтерв’ю з поетом-гумористом Ю.В.Шипом/ Розмовляв В.Товтин]// Ужгород.- 2000.- 22 січ.
18. Шип Ю. Над берегом долі: (Вірші)// Новини Закарпаття.- 2000.- 17 серп.

* * *

19. Вегеш М. Дайте сонцю дорогу: на здобуття премії ім.Лесі Українки: [Ю.Шип]// Срібна Земля.- 2000.- 5 серп.
20. Гайдук В. Поетова пісня: На здобуття обл. премії ім.Ф.Потушняка (Ю.Шип)// Новини Закарпаття.- 1998.- 5 груд.
21. Гострі фіглі: [Ю.В.Шипа прийнято у члени Спілки письм. УРСР]// Молодь Закарпаття.- 1990.- 24 лют.
22. Дзюба В., Панькович В. Веселкова палітра вчительської музи: (Ю.Шип “Журба над криницею”)// Освіта.- 3-10 груд.
23. Дзюба В. Сміх – цілитель всіх: (Ю.Шип)// Освіта.- 1996.- 25 груд.
24. Жофчак З. Ми – за поета Юрія Шипа: На здоб. премії ім.Ф.Потушняка// Молодь Закарпаття.- 1998.- 12 груд.
25. Жупанин С. Віщую цій книжці успіх: (Нова кн. Ю.Шипа “Журба над криницею”)// Срібна Земля.- 1997.- 28 серп.-3 верес.
26. Зубач В. І на Голгофі ростуть квіти: (Про кн. Ю.Шипа “Славлю Бога”)// День.- 1998.- 3 листоп.
27. Карпатський Є. Мандрівка в усміхнене дитинство: (Слово про кн. Ю.Шипа “Веснярики”)// Новини Закарпаття.- 1994.- 25 черв.
28. Кешеля Д. Кожному своє: (До 55-річчя з дня народж. Ю.Шипа)// Молодь Закарпаття.- 1993.- 24 квіт.
29. Кешеля Д. Хто ж сміється першим?: (Про кн. Ю.Шипа – гумориста-сатирика)// Закарпат. правда.- 1990.- 24 лют.
30. Комендар В. Його муза у природі: (Ю.Шип)// Закарпат. калейдоскоп.- 1998.- 17 груд.
31. Комендар В. Як гнів колючої шипшини... (Ю.Шип “Не плюй, Грицю, у криницю”)// Новини Закарпаття.- 1995.- 1 квіт.
32. Кудрявська Л. “Любов здолає злобу”: [Нова кн. Ю.Шипа “Заспіваймо з Гайдуком”]// Вісті Ужгородщини.- 1998.- 7 берез.
33. Куля Ф. Із виру життєвого: [Відгук читача на нову зб. поезій і пісень Юрія Шипа “Журба над криницею”]// Новини Закарпаття.- 1997.- 14 серп.
34. Лауреат літературної премії ім.Леоніда Глібова: [Ю.Шип]// Літ. Україна.- 2002.- 11 квіт.
35. Матій П. Чом я Шипа співаю: На здобуття премії ім.Ф.Потушняка// Закарпат. калейдоскоп.- 1998.- 17 груд.
36. Мізун І. Поет робить святу справу: [Шип Ю. “Журба над криницею”]// Новини Виноградівщини.- 1997.- 17 груд.
37. Мишанич В. Співець Карпат: [Про зб. пісень Ю.Шипа “Соло під небом”]// РІО.- 2002.- 16 лют.
38. Нові члени Спілки письменників: [У т.ч. Ю.Шип]// Літ. Україна.- 1990.- 12 квіт.

39. Пасічник П. Соло під небом: [Кн. Ю.Шипа "Соло під небом"]// Орбіта-логос.- 2002.- 17 січ.
40. Поет і гуморист Юрій Шип – лауреат Всеукраїнської премії// Ужгород.- 2002.- 30 берез.
41. Пойда С. Світлиця його душі: [Ю.Шип]// Карпат. Україна.- 1993.- 21 жовт.
42. Пойда С. Стежина до Божого сина: [Релігійна поезія Ю.Шипа]// Вісті Ужгородщини.- 1994.- 1 листоп.
43. Пойда С. Що за "синіми сльозами"?: [Нова кн. "Сині сльози"]// Новини Закарпаття.- 1995.- 12 серп.
44. Рішко М. І журба, і радість, і...: "Про кн. "Журба над криницею" Ю.Шипа/ / Новини Закарпаття.- 1997.- 12 лип.
45. Ряшко М. Вдала прогулянка: [Ю.Шип "Прогулянка по звіринцю"]// Орбіта.- 1995.-3 серп.
46. Ряшко М. Голос душі: [Ю.Шип – лауреат премії ім.Ф.Потушняка]// Освіта.- 1999.- 6-13 січ.
47. Ряшко М. Зелена гілка в ніжних квітах: [Про кн. Ю.Шипа "Соло під небом"]// Новини Закарпаття.- 2002.- 9 лют.
48. Ряшко М. І ніжний і колючий: [Про кн. Ю.Шипа "Попенкова пісня"]// Новини Закарпаття.- 2001.- 12 квіт.
49. Ряшко М. Як на сповіді: [Відгук на кн. Ю.Шипа "Веснярики"]// Закарпат. правда.- 1994.- 23 лип.
50. Сідей І. Для малюків та їх батьків: [Кн. Ю.Шипа "Співаночок для діточок"]// Демократ. Україна.- 2000.- 15 верес.
51. Сідей І. Імені Леоніда Глібова: [Про присудження всеукр. літ. премії Ю.Шипу]// Демократ. Україна.- 2002.- 23 квіт.
52. Скунць П. І слово музикою стало: [Зб. пісень Ю.Шипа та В.Гуйдука]// Новини Закарпаття.- 1998.- 19 берез.
53. Теличко В. Їхній світ живе красою: [Зб. пісень Ю.Шипа та В.Гайдука].// Новини Закарпаття.- 1998.- 19 берез.
54. Токар М. Серце Орфея в природі: [Презентація кн. Ю.Шипа "Соло під небом"]// Новини Закарпаття.- 2002.- 30 берез.
55. Туряниця Ю. Од слова викривального – до пісні високодуховної: [Ю.Шип]// Орбіта-логос.- 1998.- 10 груд.
56. Фединишинець В. Духовні вірші – співи: [Кн. Ю.Шипа]// Благовісник.- 1999.- № 3.- С. 8.
57. Хланта І.В. І словом, і музикою: [Ю.Шип – канд. на здобуття літ премії ім.Л.Українки]// Освіта.- 2001.- 10-17 січ.
58. Чумак В. ...А терен цвіте: [Творч. шлях поета Ю.Шипа]// Новини Закарпаття.- 1998.- 5 трав.
59. Чумак В. От юмора – к сатире: (О кн. Ю.Шипа "Феркові фіглі")// Закарпат. правда.- 1990.- 8 декабря.
60. Чумак В. Після прогулянки по звіринцю: [Творчість Ю.Шипа]// Новини Закарпаття.- 1994.- 29 верес.

61. Юрій Шип – перший закарпатський лауреат премії Леоніда Глібова// Молодь Закарпаття.- 2002.- 30 берез.

ТРАВЕНЬ: 9

60-річчя з дня народження ВОЛОДИМИРА СТЕПАНОВИЧА ФЕДИНИШИНЦЯ, письменника (1943)

Володимир Степанович Фединишинець із тієї рідкісної категорії трудівників духовної ниви, які з однакою наполегливістю, послідовністю і цілеспрямованістю трудяться на поетичній ниві, у царині прози, в критичному цеху, а також на передовій лінії нашого перекладацького і видавничого діла. Цим він схожий на незабутніх Василя Гренджу-Донського та Федора Потушняка. До речі, замолоду у робочій кімнаті Володимира Фединишинця над письмовим столом висів портрет великого трудівника слова – Івана Франка. Як вічний учень і послідовник Каменяра, наш краянин з юних літ прагнув наслідувати його праці. Що ж, така позиція дала свої результути. Сьогодні ім'я закарпатця Володимира Фединишинця занесено в Українську літературну енциклопедію, Енциклопедію сучасної України, Угорську енциклопедію світової літератури, видану англійською мовою Інститутом українознавчих студій Торонтського університету, енциклопедію "Історія та культура русинів". Із сучасних закарпатських письменників він написав і випустив найбільшу кількість книжок – 73 видання. Якщо говорити про кількість його публікацій у періодиці, то число вийде майже астрономічне, сягнувши понад 5 тисяч... Щедрим ужинком зустрічає своє шістдесятиріччя відомий письменник – член Національної спілки письменників України з 1983 р., лауреат літературної премії Федора Потушняка (2001 р.).

Володимир Степанович Фединишинець народився 9 травня 1943 р. в селі Репинне Міжгірського району Закарпатської області у селянській сім'ї. Закінчив Голятинську середню школу (1959 р.), шкільний відділ Мукачівського педагогічного училища (1961 р.), філологічний факультет Ужгородського державного університету (1966 р.). Певний час працював учителем української мови та літератури у Свердловській спецшколі Луганської області, завідуючим відділом газети "Молодь Закарпаття", старшим науковим співробітником у музеї народної архітектури та побуту Закарпаття. Майже два десятки років він на творчій роботі. Якщо взяти до уваги ту складну фінансову скруту, яку останнім

часом переживає українська література, переконуємось в одержимості літературних устремлінь Володимира Фединишиня. Він живе словом і заради слова, як істинний сумлінний трудівник літературної ниви. А розпочав він її доглядати далекого 1960 р. Тоді було опубліковано перший вірш юного початкуючого автора. Хоч творча дорога В.Фединишинця розпочалась у благодатні шістдесяті роки, легкою і щасливою її назвати не можна. Не вписувався він своїм мисленням, своїми критеріями як мистецькими, так і політичними в інтер'єр тих часів. Дехто із тогочасних бунтарів проходив, як кажуть на "ура!", а Володимиру Фединишинцю довелось довго ходити в багатообіцяючих молодих талантах, перш, ніж у 1972 р. дебютував поетичною збіркою "Білий камінь". Відтак одна за одною виходять збірки поезій "Секунди серця" (1979 р.), "Сині серпантини" (1985 р.) "Симетрія" (1988 р.), "Перспектива" (1989 р.), "Едельвейси" (1991 р.), двотомник "Срібні силуети" (1994 р.) та ряд інших. Найостанніші з них вийшли в світ 2002 року – "Аванте, Авангарде!" та "Рутенійо моя, Рутенійо".

Вагомий доробок Володимира і в прозі. Його перу належать: збірка дитячих оповідань "Михайликові голуби" (1982 р.), історико-пригодницько-романтична повість з життя Підкарпатської Русі в 30-х роках XX ст. "Останній опришок" (1993 р.), повість-легенда для школярів "Добродій" (1993 р.), збірки оповідань "Блондинка з "Бети" (1993 р.) "Свято білої музейної ворони", "Сексуалітет", "Бранці лісу, або Хащовики" (усі – 1993 р.). До цього слід додати, що В. Фединишинець автор історико-філософського роману есею "Отець Духнович" (1994 р.), документальної художньої оповіді есею про Кароя Мейсароша "Перший історик Ужгорода" (1994 р.).

Свідченням того, що Володимир Фединишинець добре володіє мистецтвом художнього перекладу, є ціла низка видань, які український читач зміг прочитати тільки завдяки його перекладацькій діяльності. Він переклав українською мовою один із кращих творів вірменської художньої літератури XX ст. – поему Паруйра Севака "Пісня пісень" (1982 р.), пригодницьку повість Сільвії Ф.Мортон "Вихор у пустелі" (1992 р.). він не побоявся взятися за свій варіант перекладу на сучасну українську літературну мову безсмертного "Слова о полку Ігоревім." (1983 р.). Блискуче впорався він із перекладом на українську мову поеми Олександра Жарова "Гармонь" (1983 р.) та казки К.Чуковського "Лікар-Неболить" (1983 р.) та ряд інших видань.

За останні десятиріччя в українській літературі важко знайти такого мислячого аналітика поезії, прози, яким є Володимир Фединишинець. До речі, він власне, розпочинав свою літературну кар'єру як

літературний критик. І певне, що він пішов би й далі, випередив своїх наставників по літературному цеху. Але, на жаль, не так сталося, як гадалося. Саме за особисту прихильність до літературознавчої і критичної творчості, Володимиру Фединишинцю довелось дуже тяжко і дуже довго виборювати, як кажуть, своє місце під сонцем. Можливо це спонукало В.Фединишинця звернутись і до такого складного жанру, як дитяча література. Тут він теж швидко знайшов свого читача і завоював його симпатії. Для юних шанувальників поетичного слова він написав і переклав з угорської мови кілька книжок для дітей. Це передусім "В полонинах красна днина" (1997 р.), "Танцює Жужіка" (1983 р.) та ін.

Хотілося б сказати про В.Фединишинця і як про видавця. Останні роки він заснував новий журнал "Айно". Йому належить і проект цього видання і його реалізація в найповнішому обсязі. Адже В.Фединишинець тут і шеф-редактор, і як головний, редактор, і як автор, і як коректор. Чи не так працював невтомно і тяжко ще один сподвижник нашої літератури Олександр Маркуш.

Творчість В.Фединишинця знають у нашій області, в інших регіонах України, за кордоном. Його окремі праці, окремі статті, прозові твори перекладались угорською, словацькою, чеською, англійською, вірменською, російською, киргизькою, удмурською мовами.

На життєвому календарі В.Фединишинця – 60 років. Але він прошкує своєю нивою буття і творчості впевнено, послідовно, як і повинно бути.

ВАСИЛЬ ГУСТІ

Джерельні приписи:

1. Федынышынець В. Авенте, авангарде!: Модирні стихы. На карпато-рутенському языкови.- Ужгород, 2002.- 51 с.
2. Фединишинець В.Білий камінь: Поезії про рідне село.- Ужгород: Карпати, 1972.- 48 с.
3. Фединишинець В. Блондинка з Бети: Оповідання.- Ужгород, 1993.- 102 с.
4. Фединишинець В. Бог необнятный: Релігійні та філософські есеї.- Ужгород, 1996.- 118 с.
5. Фединишинець В. Бранці лісу, або Хащовикы: Роман-гротеск.- Ужгород, 1993.- 288 с.
6. Фединишинець В. Будитель: Поема-дилогія.- Ужгород: ФІТА, 1993.- 86 с.
7. Фединишинець В. Добродій: Повість-легенда про дітей-школярів.- Ужгород, 1993.- 48 с.
8. Фединишинець В. Едельвейси: Книга восьми віршів.- Ужгород, 1991.- 298 с.
9. Фединишинець В. Історик і захисник карпато-рутенів: Док. худож. оповідь-есей про Мейсароша Кароя.- Ужгород, 1996.- 58 с.
10. Фединишинець В. Історична метафора професора Магочія, або вчений від Бога: Док.-худож. повість-есей.- Ужгород: УВВК "Патент", 1995.- 269 с.

11. Фединишинець В.Каждому русинови – по слову, або Гуцул-міліонер: [Микола Грицак].- Ужгород, 1997.- 36 с.
12. Федынышынець В.Карпато-рутены у XXI сторочі: Статті та есеї.- Ужгород, 1999.- 127 с.
13. Фединишинець В. Крайові літературні здвиги: Літ.-критич. ст. та есеї.- Ужгород, 2000.- 180 с.
14. Фединишинець В. Литаври літа золоті (Симетрія-плюс): Поезії та есеї.- Ужгород, 1996.- 293 с.
15. Фэдынышынец В. Мы русыны – неба сыны: Пять эссе.- Ужгород, 1995.- 97 с.
16. Фединишинець В. Мирна наша русинська путь: Есеї.- Прешов: Русинська оброда, 1992.- 106 с.
17. Фединишинець В. Останній опришок: Іст.-пригод. романт. повість з життя Підкарпатської Русі в 30-х роках XX ст.- Ужгород, 1993.- 46 с.
18. Фединишинець В. Отець Духнович: Іст.-філос. роман-есей зі стильовими елементами "потоку свідомості".- Ужгород, 1994.- 160 с.
19. Фединишинець В. Півник-скрипаль, або Когут-гудак: Філос. казка.- Ужгород: ФІТА, 1993.- 30 с.
20. Фединишинець В. Перспектива: Вірші та поеми.- Ужгород: Карпати, 1989.- 404 с.
21. Фединишинець В. Перший історик Ужгорода: Докум-худож. оповідь-есей про Кароя Мейсароша.- Ужгород, 1994.- 40 с.
22. Фединишинець В. Рутенійо моя, Рутенійо...: Модирні стихы на карпато-рутенскому языкови.- Ужгород, 2001.- 107 с.
23. Фединишинець В. Свято білої музейної ворони: Іст.-пригод. оповід.-Ужгород, 1993.- 288 с.
24. Фединишинець В. Секунди серця: Поезії.- Ужгород: Карпати, 1979.- 108 с.
25. Фединишинець В. Сексуалітет: Новели та оповід.- Ужгород: ФІТА, 1993.- 104 с.
26. Фединишинець В. Симетрія: Поезії.- Ужгород, 1989.- 96 с.
27. Фединишинець В. Сині серпантини: Поезії.- Ужгород: Карпати, 1985.- 144 с.
28. Фединишинець В. Срібні силуети: Епічні вірші та поеми: В 2-х т.- Ужгород: ВВК "Патент", 1994.- Т.- 413 с.- Т. 2.- 375 с.
29. Фэдынышынец В. Судьба Карпат: Эссе.- Ужгород, 1996.- 254 с.
30. Фединишинець В. У Карпатах: Вірші для дітей/ У перекл. чеською мовою Ф.Товарек.- Євічко, 1984.- 8 с.
31. Фединишинець В. Феномен професора Лизанця: Портрет-есей.- Ужгород: Патент, 1996.- 199 с.
32. Фединишинець В. Феноменальна утопія Петра Гаталяка.- Ужгород, 1997.- 38 с.
33. Фединишинець В. Хитрун Мішел: Поезії для дітей.- Ужгород, 1993.- 152 с.
34. Фединишинець В. Чорний циган: Розповіді старого лаутара: Іст.-романт. повість з життя ромів Закарпаття поч. XX ст./ За спогадами В.Папа.- Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2001.- 88 с.: іл.

35. Фэдынышынэц В. Я есмъ вечный русын: Ист.-филос. эссе.- Ужгород: ВВК "Патент", 1995.- 320 с.

* * *

36. Фединишинець В. Етнографічні матеріали власного архіву// Матеріали наук. конф., присвяч. пам'яті Івана Панькевича (23-24 жовт. 1992 р.).- Ужгород, 1992.- С. 316-317.
37. Фединишинець В. Моя праця над повістю про Августина Волошина// Наук. зб. т-ва "Просвіта" в Ужгороді: Річник І (XV).- Ужгород, 1996.- С. 214-218.
38. Фединишинець В. Релігія в моєму житті як письменника// Ужгород. Унії – 350 років: Матеріали міжнар. наук. конф. (Ужгород, квіт. 1996).- Ужгород, 1997.- С. 168-173.

* * *

39. Фединишинець М. Володимир Фединишинець – літературний опришок?: Інтерв'ю.- Ужгород, 1998.- 40 с.
40. Фединишинець В. "День мені збігає у бігах..."; "Осінь не зі щедрими дарами..."; "Я тебе назвав був янголятком..."; "Я попався в золотий капкан...": [Вірші]// Срібна Земля.- 2002.- 9 берез.

* * *

41. Фединишинець В. До історії мого самвидаву: [Автор, про свою творчість]// Новини Закарпаття.- 1999.- 21 серп.
42. Фединишинець В. Відстояти культ корінної культури: До концепції соц.-екон. розв. Закарпат. обл.// РІО.- 1999.- 10 квіт.
43. Фединишинець В. Голові правління Закарпатської організації Спілки письменників України пану Попу: Відкритий лист// Подкарпатська Русь.- 1992.- 3 лип.
44. Фединишинець В. Заява для преси Фединишинця Володимира Степановича, члена Спілки письм. України// Новини Закарпаття.- 1992.- 24 верес.
45. Фединишинець В. Закінчити розпочате будителями: Полемічний лінгвоесей.- Ужгород, 1998.- 24 с.- ("Сад журналу "Айно").
46. Фединишинець В. Крайові літературні здвиги: [Літ. процес на Закарпатті]// РІО.- 2001.- 3 лют.
47. Фединишинець В."Мали бы сьме быти одділены од України...": [Інтерв'ю з письм., активістом "Общества карпат. Русинів" В.Фединишинцем/ Записав А.Зозуляк]// Старожитності.- 1992.- № 6.

* * *

48. Баб'як Ю. Шукаючи істину: Творч шлях В.Фединишинця// Новини Закарпаття.- 1997.- 17 лип.
49. Баран М. Улюблений персонаж Володимира Фединишинця: Відгук на поетові збірки для дітей// Орбіта-логос.- 2001.- 7 черв.
50. Барвінок В. Красний дарунок дочці: [Нова кн. В.Фединишинця "Феноменальна утопія Петра Гаталяка"]// РІО.- 1997.- 16 груд.
51. Басараб В. Доля останнього опришка і першої книжки: [Про роман В.Фединишинця "Бранці лісу"]// Новини Закарпаття.- 1991.- 2 берез.

52. Бідзіля П. На одержимій паралелі: [Творч. шлях В.Фединишинця]// Новини Закарпаття.- 1997.- 6 верес.
53. Головач Л. Перші книги бойківським діалектом: [В.Фединишинця]// Срібна Земля.- 2002.- 13 квіт.
54. Грегіт М. У письменника Фединишинця народилася трійня: [Вийшли три нові кн. В.Фединишинця]// Фест.- 2000.- 30 листоп.-6 груд.
55. Грицищук Т. Новий роман Фединишинця: [Роми у його творах]// Романі Яг.- 2000.- 24 жовт.
56. Зиморя М. Творчості кожна секунда серця: [В.Фединишинцю – 50]// Новини Закарпаття.- 1993.- 8 трав.
57. Зубач В. Поети на самообслуговуванні: [Про зб. віршів та поем "Перспектива" В.Фединишинця]// Молодь Закарпаття.- 1990.- 8 верес.
58. Лизанець П. Непересічна постать: До 55-річчя В.Фединишинця// Айно.- 1998.- № 2-5.- С. 91-93.
59. Кешеля Л. Планета Ерделі: [Нова кн. В.Фединишинця "Невідомий Ерделі"]// Ужгород.- 2000.- 2 груд.
60. Магочій П.-Р. Його перо не знає кордонів: [Вступ. сл. до зб. В.Фединишинця "Ще не вмерла карпато-русинська цивілізація"]// Айно.- 1997.- № 1.- С. 65-67.
61. Макара М. Коли перший циган появився в Карпатах: [Роздуми над кн. В.Фединишинця "Чорний циган"]// Новини Закарпаття.- 2001.- 12 лип.
62. Мушинка М. Русинізм на антиукраїнській основі: Перша кн. "Русинської обороди": [Про зб. В.Фединишинця "Мирна наша русинська путь"]// Закарпат. правда.- 1992.- 20 жовт.
63. Нові есеї Володимира Фединишинця: [Кн. есеїв "Карпато-рутены у XXI ст"]// Фест.- 1999.- 1-7 лип.
64. Ноу-хау Володимира Фединишинця: [Дарування своїх видань б-кам]// Срібна Земля-Фест.- 1997.- 8-14 трав.
65. Ожват І. Від Володимира Бірчака – до Володимира Фединишинця або коли літературні стремління виростають у здвиги: [Кн. В.Фединишинця "Крайові літературні здвиги"]// Орбіта-логос.- 2000.- 23 листоп.
66. Орос В. "Отець Духнович" – новий роман В.Фединишинця// Айно.- 1998.- № 2-5.- С. 109-111.
67. Пагиря В. Двотомник своєрідних портретів славетних краян: З нагоди 55-річчя В.Фединишинця – поета, автора "Срібних силуетів"// Корзо.- 1998.- 8 трав.
68. Пагиря В. Писанковими узорами ілюстрована: ["Бойгов русин Водюк"]// Ріо-інформ.- 1997.- 15 квіт.
69. Хланта І. Багатогранність: [Творч. шлях В.Фединишинця]// Новини Закарпаття.- 1998.- 12 трав.
70. Шульга В. Зриваючи квітку кохання...: [В.Фединишинець]// Голос Карпат.- 1995.- 7 лют.

ТРАВЕНЬ: 25

85-річчя з дня народження ВАСИЛЯ ПАВЛОВИЧА ПОЛІЩУКА, прозаїка (1918–1979)

Письменник Василь Павлович Поліщук належить до тієї когорти літераторів, яким випала нелегка доля – бути свідком політичних репресій у 30-ті роки минулого століття в колишньому СРСР, пережити голод, пройти через пекло Великої Вітчизняної війни (1941-1945 рр.), брати участь у тяжкій повоєнній відбудові... Здавалося б, що творити у таких умовах просто неможливо. А вони, письменники того покоління, не тільки вижили, але й написали чудові книжки, без яких літопис нашого народу, шляху його боротьби і звершень був би не повним. Творча спадщина В.С.Поліщука у літературному процесі другої половини XX століття у Закарпатті займає помітне місце. Приїхавши в Ужгород після війни, він щиро полюбив наш край – красу карпатської природи і духовну велич закарпатців. Всі свої дванадцять книжок він присвятив їм. За це наші краяни щиро полюбили письменника, зберегли у своїх серцях добру пам'ять про нього.

Народився В.П.Поліщук 25 травня 1918 р. в с.Михайловському Черепанівського району Новосибірської області в селянській сім'ї. Згодом родина переїхала (а точніше повернулася) на Вінничину. Отже, дитинство і юність майбутнього письменника пройшло на Україні. Рано розпочалась його трудова і творча біографія. У 18 років В.Поліщук очолює відділ у редакції газети "За соціалістичне село" в м.Ізяславі Хмельницької області. Звідси пішов навчатися в інститут журналістики у Харкові, де став дипломованим журналістом. До речі, саме у студентській аудиторії він дебютував як письменник, опублікувавши у збірнику "Літературний УКІЖ" (1940 р.), оповідання "Чотири тополі".

Автор передмови до цього молодіжного видання, широковідомий у ті часи журналіст і письменник Олексій Полторацький назвав оповідання В.Поліщука одним із кращих серед інших прозових дебютів.

Після закінчення інституту не встиг молодий журналіст спробувати силу свого пера, як довелося стати до солдатських лав. Часи були непевні. У повітрі пахло війною. І це страшне лихо не забарилося. З перших днів Великої Вітчизняної війни В.Поліщук на фронті. Командував взводом розвідки. Не раз дивився в очі смерті, але Всевишній врятував його.

Орден Великої Вітчизняної війни 2-го ступеня, два ордени Червоної Зірки, ряд бойових медалей і невтомиме прагнення творити, працювати, бути письменником – увесь той скарб, з яким повернувся із фронту

і розпочав мирне життя демобілізований бойовий офіцер В.Поліщук.

Спочатку завідував відділом промисловості газети "Червоне Запоріжжя". З 1946 р. доля назавжди пов'язала його із Закарпаттям. В.Поліщук виріс тут як журналіст, працюючи на різних посадах: завідуючого відділом обласної газети "Советское Закарпатье", головного редактора обласного книжково-газетного видавництва, кореспондента газети "Правда України" по Закарпатській області. Він був одним із найкращих нарисовців в усій повоєнній журналістиці. Улюбленими героями нарисів В.Поліщука були переважно люди праці – лісівники, хлібороби, вівчарі. Він добре знав умови їх життя, праці, соціальні проблеми, духовні запити. Часто конкретні особи ставали прототипами його оповідань і повістей. І в тому їх пізнавальна цінність для сучасного читача.

Перша книжка нарисів і оповідань "Дзвенять струмки" вийшла в світ у 1958 р. Через рік письменник порадував читачів художньо-документальною повістю "Зустрінемось на Менчулі" – про партизанський і підпільний рух у Закарпатті в 1942-1944 рр. Справжнім утвердженням В.Поліщука як майстра пера стала книга його повістей та оповідань "Казки карпатського лісу" (1968). У ній порушуються проблеми захисту рідної природи, оспівуються трудівники лісового господарства, діяльність яких на перший погляд непомітна, але без неї вирощування лісу, зберігання природних реліктів було б неможливим. У далекі шістдесяті роки письменник ударив на сполох про можливість трагічних наслідків, якщо не зупинити варварські вирубування лісу, браконьєрське ставлення до фауни. Цю тематику і проблематику він продовжив і розвинув у книзі "Лісові повісті" (1971 р.).

Паралельно В.Поліщук працює іще над однією темою. Він прагне відтворити героїзм воїнів-прикордонників у перші дні Великої Вітчизняної війни. Про це його повість "Максимова криниця" (1973 р.), численні художні нариси про охоронців рубежів рідної Вітчизни, патріотизм, високі моральні якості молоді перших повоєнних поколінь.

Вершиною літературної творчості В.Поліщука стала повість "Верховинські комісари". У передмові до неї відомий критик, кандидат філологічних наук Юрій Балега відзначив, що цей твір справжній літопис подвигів ратних і трудових. Повість, як більшість творів В.Поліщука, біографічна.

Її герої – люди, які пережили пекло війни. Вони невимовно раді тому, що вціліли, що живі, що можуть жити, любити. Так, вони усвідомлюють, що у суспільстві виконують роль гвинтиків і горді цим. Але водночас у цьому і їх трагедія.

Книги нарисів, документальних оповідань "15 кадрів для містера "Ікс" (1961 р.), "Скарби "Чорного мочара" (1963 р.), "Гвардійці дев'ятої "(1974 р.), "Земля живе людиною" (1975 р.) та інші були даниною часу, тим політичним реаліям, яким змушений був служити письменник у якості журналіста. І в цьому, вважаймо, його великий біль.

Василь Поліщук залишився у спогадах сучасників як прекрасний оповідач. Він міг годинами вести імпровізовані зустрічі з читачами особливо на теми, які стосуються проблем Карпатського лісу. Саме тому упродовж кількох років він був ведучим циклу телепередач про кращих людей краю. Його з нетерпінням чекали в студентських аудиторіях, на прикордонних заставах, школярі... Його мали за свого запеклі рибалки, грибники, а ще любителі шахів і шашок. У обласній організації Спілки письменників його незмінними суперниками за шаховою дошкою були: Василь Діянич, Олекса Янчик, Фелікс Кривін, Василь Вовчок, Петро Скунць, журналісти, художники, які заходили в гості до спілчанців. Несподівана раптова смерть письменника сонячного 19 липня 1979 р. болем відгукнулася у серцях шанувальників його письменницького і журналістського таланту, колег по перу, побратимів по зброї, великого читацького загалу. 85-річчя від дня народження – слушна нагода, щоб уклонитися його світлій пам'яті, добрим словом згадати і подякувати за активну творчу діяльність в ім'я людини, торжества правди і справедливості.

ВАСИЛЬ ГУСТІ

Джерельні приписи:

1. Поліщук В. Верховинські комісари: Повісті.- Ужгород: Карпати, 1978.- 316 с.
2. Поліщук В. Гвардійці дев'ятої.- Ужгород: Карпати, 1974.- 88 с.
3. Поліщук В. Дзвенять струмочки: Нариси і оповідання.- Ужгород, 1958.- 120 с.
4. Поліщук В. Земля живе людиною.- Ужгород: Карпати, 1975.- 36 с.
5. Поліщук В. Зустрічаємось на Менчулі: Повість.- Ужгород, 1959.- 144 с.
6. Поліщук В. Казки Карпатського лісу.- Ужгород: Карпати, 1968.- 272 с.
7. Поліщук В. Лісова повість: Повісті та оповідання.- Ужгород: Карпати, 1971.- 146 с.
8. Поліщук В. Людина стає героєм.- Ужгород, 1960.- 44 с.
9. Поліщук В. Максимова криниця: Повість.- Ужгород: Карпати, 1973.- 128 с.
10. Поліщук В. 15 кадрів для містера "ІКС".- Ужгород, 1961.- 126 с.
11. Поліщук В. Скарби "чорного мочара".- Ужгород, 1963.- 72 с.

* * *

12. Балега Ю. Василеві Поліщуку – 60// Літ. Україна.- 1978.- 26 трав.- Портр.
13. Балега Ю. З героями поруч: Василю Поліщуку – 60// Закарпат. правда.- 1978.- 26 трав.- Портр.

14. Густі В. Берег любові Василя Поліщука// Орбіта-логос.- 1998.- 11 черв.
15. Густі В. Кого я знав// Молодь Закарпаття.- 1989.- 4 лют.
16. Кузьма Г. Його верховинські стежини// Закарпат. правда.- 1981.- 25 січ.- Портр.- (Митці оновленого краю).
17. Угляренко П. Чиста його криниця: До 70-річчя з дня народж. В.Поліщука// Закарпат. правда.- 1998.- 25 трав.
18. Фединишинець Із нарисових джерел: З нагоди 60-річчя з дня народж. В.Поліщука// Вогні комунізму.- 1978.- 28 трав.
19. Хланта І. Непідробна схвильованість його творів: [В.Поліщук]// Вісн. Хустщини.- 1998.- 9 черв.

ТРАВЕНЬ: 26

65-річчя з дня народження ІВАНА ІВАНОВИЧА ПОПА, історика-славіста, мистецтвознавця (1938)

До свого ювілею доктор історичних наук Іван Поп підходить із вагомими дослідницькими здобутками, а втім заслужена слава аж ніяк не заважає йому продовжувати цілеспрямований і продуктивний рух до нових наукових горизонтів, а творчий потенціал у поєднанні з напрацьованими ідеями засвідчує факт: маємо справу із науковцем європейського рівня.

Обставини та епоха, якій себе протиставляли молоді люди, сформували його як науковця безкомпромісного, не здатного до конформізму та до праці "на політичне замовлення", а постійна праця у різних, хоча й споріднених, галузях як історика, славіста, політолога, мистецтвознавця, перекладача подарувала йому здатність об'ємного сприйняття об'єкту дослідження та панорамного мислення.

Народився І.Поп у селянській родині 26.05.1938 р. с. Страбичово Мукачівського району. У 1955-1960 рр. на "відмінно" навчався на історичному факультеті Ужгородського університету, але диплом отримав тільки у 1963 р. Ця пауза пов'язана з т.з. "Делом студента В.Кушнира", яке КДБ "роздуло" проти т.з. "українських буржуазних націоналістів" (насправді, проти допитливих студентів доби "хрущовської відлиги") і в якому студент І.Поп постраждав разом із іншими однодумцями – був звільнений з останього курсу.

З 1963 р., часу вступу до аспірантури Інституту слов'янознавства АН СРСР, і до 1992 р. його життєва та наукова біографія пов'язана з Москвою: кандидат наук (1966 р.), доктор наук (1988 р.), головний редактор (1988-1992 рр.) найзначнішого профільного видання у галузі

слов'янознавства – журналу "Советское славяноведение". Працюючи в Інституті слов'янознавства спочатку як старший, а далі як провідний науковий співробітник, І.Поп підготував та видав кілька монографій: "Чехословацко-венгерские отношения: 1935-1939" (М., 1972), "Чехословакия – СССР: 1941-1947 гг." (М., 1990).

Справжньою окрасою радянської книговидавничої справи стала поява на полицях магазинів його монографії "Искусство Чехии и Моравии IX – нач. XVI века" (М.: Искусство, 1978) – високоприбуткового видання, що, однак, не відбилось на скромному гонорарі автору. Книга стала першим у радянській літературі дослідженням середньовічної чеської культури періоду від зодчества Великої Моравії до пізньої готики XVI ст.

Є ще одна особливість цієї книги, як й інших досліджень І.Попа: всебічно і глибоко висвітлюючи обрану центральноєвропейську тему, не відходячи від неї, автор разом із тим постійно тримає в полі зору й історичне минуле рідного краю – Підкарпатської Русі – проводить невидимі паралелі та акцентує увагу на тих фактах, що можуть бути значимі і використані іншими дослідниками чи в інших дослідженнях з карпатознавства. То ж справді вагомим стає розділ монографії про мистецтво Чехії, в якому автор (на підставі останніх знахідок чеських археологів) досліджує мистецтво Великої Моравії. Допитливий читач самостійно відтворить зв'язок між сакральним мистецтвом великоморавян, в основі якого культ циліндричних будівель (ротонд), та нашою Горянською ротондою, що знаходиться на території колишнього (першого) Ужгородського замку як аргумент на користь великоморавського (а не києворуського) полюсу геополітичної стратегії місцевих підкарпатських князів тієї доби.

Після розпаду СРСР, коли в Росії здійнялася хвиля шовіністичних рухів під гаслами очищення нації («День», «Память», В.В.Жириновський...), І.Поп повертається (1992 р.) на батьківщину. Він вже знає: його буде запрошено на посаду професора УжДУ, але, головне, йому доручено очолити новостворений філіал університету – Інститут карпатознавства. Програма нової інституції, якою її у дусі демократизації суспільства та задекларованих згори "гласності" і "перебудови" бачив директор І.Поп, мала на меті створення умов для відкриття базового в регіоні наукового центру з даної проблематики – незаангажованої інституції, яка, відкидаючи ідеологічні нашарування попередньої епохи, розробила б нову, позбавлену фальсифікацій концепцію історичного минулого краю. І.Поп, людина достатньо компетентна у цій справі, справжній інтелектуальний лідер, прогресивний керівник і демократ,

науковець столичного гатунку, був готовий до цього відповідального кроку. Тоді ж І.Поп розробив концепцію крайової енциклопедії, запросив до участі в ній чимало провідних вчених. Кілька молодих науковців запросив до себе в інститут на роботу, серед них і автора цих рядків.

Здійснити задумане І.Попу не вдалось: консервативна пострадянська провінційна система не сприймала демократичних починань столичного вченого. Сама думка, що регіональна наука стане незалежною, вийде з-під контролю ідеологів, лякала місцевих та київських чиновників від науки. Лякало і національно-культурне відродження русинів, до витоків якого І.Поп мав пряме відношення (саме тоді сприяв підготовці перекладу та виданню монографії П.Магочі «Формування національної свідомості: Підкарпатська Русь (1848-1948)» (Ужгород, 1994)). Лякала і особистість лідера – відвертого, справедливого, рішучого, безкомпромісного; на його боці були симпатії молодих вчених... Дуже швидко можливості директора І.Попа стали звужуватись, молодь скоротили за браком коштів, аж поки сам інститут не було перетворено на ще одну типову університетську кафедру, формальний додаток в університетській структурі.

Людина, яка думає над усе про кар'єру, можливо, пристосувалась би до ролі маріонеткового, кишенькового начальника, та не такий він, І.Поп! З 1994 р. з родиною живе в м. Хеб (Чеська республіка). Він – один із провідних представників русинського національного відродження. Активно працює, систематично публікується на сторінках русинської преси.

На сьогодні І.Поп є автором понад 130 наукових праць. Але вершиною наукових здобутків його, безумовно, можна вважати "Энциклопедию Подкарпатской Руси" (2001 р.) – колективну працю, головним автором, редактором та упорядником якої він є. На 431 с. довідкового видання великого формату зосереджено 1550 гасел визначних діячів та історичних подій, на які одразу після видання книги стали активно посилатися у своїх працях науковці, аспіранти, журналісти, студенти; книгу придбали десятки європейських бібліотек. Відчувається, що книгу такої якості давно чекав читач. Та головне, що це видання своєю появою у світ засвідчує становлення русинської історіографії, представленої на сучасному етапі вже десятками наукових імен. Це видання вперше в історичній практиці регіону виносить на суд читача нову концепцію історичного минулого русинів, не оглядаючись на національні історіографії сусідніх держав та народів. Не випадково відомий український тижневик "Зеркало недели" в обширній розвідці (6 квіт.,

2002 р., автор - О.Супруненко) назвав це видання "культурно-політичною бомбою", що "вибухнула" в Ужгороді, та додав, що це "перше безцензурне видання такого роду, яке дає щонайширшу інформацію про оригінальний регіон Центральної Європи... Нині з'явилась можливість уперше правильно оцінити багато фактів закарпатської історії". Це твердження відповідає істині. Так само, як і те, що тираж енциклопедії у часі книговидавничої кризи користується підвищеним попитом покупця. І це та нагорода, про яку може мріяти кожен визначний вчений.

ВАЛЕРІЙ ПАДЯК

Джерельні приписи:

1. Поп И. Энциклопедия Подкарпатской Руси.- Ужгород: Изд-во В.Падяка, 2001.- С. 310.
2. Поп И.И., Поп Д.И. В горах и долинах Закарпатья.- М.: Изд-во "Искусство", 1971.- 135 с.
3. Поп І. Відповідь засліпленому ненавистю до русинів //І ми в Європі!: Книга перша: Відповідь опонентам.-Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2002.- 64 с.
4. Поп І. Горянська таємниця// Карпатський край.- 1993.- № 7-8.- С. 16-19.
5. Поп І. Закарпатська школа живопису як феномен національного і культурного відродження// Karpatica-Карпатіка. Актуальні проблеми історії і культури Закарпаття.- Вип 1.- Ужгород, 1992.- С. 181-196.
6. Поп І. Закарпаття в чехословацько-радянських відносинах періоду другої світової війни// Carpatica-Карпатіка. Актуальні ппитання історії, історіографії і культури країн Центральної і Південно-Східної Європи.- Ужгород, 1993.- С. 223-236.- Співавт. І.Гранчак.
7. Поп І. Одухотворені руїни: Романське і готичне мистецтво на Закарпатті (X-XVI століття)// Карпатський край.- 1993.- № 9-11.- С. 50-53.
8. Поп І. Русинська політична думка за 150 рокўв// Руснацький світ: Науково-популярний збірник/ Уклад. М.П.Макара.- Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2001.- 152 с.
9. Поп І. Homo totalitaricus? Історія Закарпаття: критичні роздуми// Карпатський край.- 1996.- № 5-7.- С. 3-23.

* * *

10. Гальский Д. Великие авантюры: История создания Суэцкого и Панамского каналов: Роман фактов/ Пер. с чешского И.Попа и Ю. Ритчика.- 2-е изд.- М.: Прогрес, 1990.- 439 с.

* * *

11. Мишанич О. "Энциклопедия Подкарпатской Руси" і що за нею?": Доповідь на V Міжнародному конгресі україністів (м.Чернівці, 26-29 серпня 2002 р.).- К.:Стилос, 2002.- 36 с.
12. Іван Поп// Хланта І.В. Літературне Закарпаття у XX столітті: Бібліогр. покажч.- Ужгород: Закарпаття, 1995.- С. 586-587.

ЧЕРВЕНЬ: 7

80-річчя з дня народження ІВАНА ЮРІЙОВИЧА ЧОПЕЯ, поета, педагога (1923)

Село Ромочевиця, де народився Іван Юрійович Чопей 7 червня 1923 р. в сім'ї хліборобів, розташоване на південному сході в шістнадцяти кілометрах від Мукачева. У школі вчився відмінно всі вісім класів народної школи, потім віддали його до Мукачівської гімназії.

Вперше вірш Івана Чопея "Мій день" був надрукований російською мовою у листопаді 1942 р. в газеті "Карпаторусский голос". Відтоді в цій же газеті часто друкуються його вірші, написані російською мовою. Їх підписував своїм справжнім прізвищем, а згодом з метою конспірації – псевдонімом Іван Бурин. Пізніше частина поезій того періоду в українському перекладі М.Матоли була опублікована у збірнику "Віщий вогонь" (1974).

Після визволення Закарпаття навчався на курсах по підготовці вчителів, а з вересня 1945 р. вже став працювати вчителем семирічної школи в с.Залуж. У вересні 1949 р. його призначають директором семирічної школи в селі Пістрялово, а в грудні 1950 р. направляють на роботу в с.Залуж директором середньої школи. Заочно закінчив російське відділення філологічного факультету Ужгородського університету (1954). У 1955-1960 рр. працює завідуючим відділом пропаганди, другим секретарем Мукачівського райкому КП України, а з 1961 р. – директором Мукачівської школи-інтернату, де трудився 23 роки, аж до виходу на пенсію в 1984 р.

Друкувався в обласних та республіканських газетах, альманасі "Радянське Закарпаття" (1948.- № 3), журналах "Жовтень" (1967.- № 11; 1971.- № 8), "Барвінок" (1963.- № 5; 1965.- № 9; 1971.- № 12; 1976.- № 7, 9; 1979.- № 7), "Піонерія" (1976.- № 8; 1979.- № 8), колективних збірниках "Перша зустріч" (1965), "Стежини стають дорогами" (1967), "Сонячний годинник" (1976). Шість поезій І.Чопея увійшли до книги: Гомоннай В.В. Антологія педагогічної думки Закарпаття (XIX-XX ст.) (Ужгород, 1992), в якій розповідаєтьсяч також про педагогічну діяльність поета. Гуморески та байки І.Чопея часто публікуються на сторінці "Голий у тирню", яка щосуботи з'являється у газеті "Новини Закарпаття". Однак чи не найбільший успіх має у написанні віршів для дітей. Чимало його поезій покладено на музику.

Автор збірок поезій "Молоді ластівки" (1972), "Пахне літо чебрецями" (1992), "Осінні акварелі" (1994), "У Лісовому Царстві" (1996),

"Аудієнція у Вовка" (1997), "Навстречу жизни" (1997), "Тобі дарую ці чудові квіти" (1998), "У вирі життя" (1998), "Прозріння" (2000), "Оновлення" (2000), "Пам'ять про війну" (2000), "Шлях до світла" (2000) та збірки оповідань "Березневе сонце" (2001). .

Пишучи для дітей, І.Чопей добре знає цей матеріал, уміє здобути його з життя, схопити власним талантом і невтомною працею. Традиційні образи природи, улюблені герої дитячих казок, пісень у байках збірника "У Лісовому Царстві" дихають повітрям сучасності, несуть на собі її печать, автор акцентує увагу на тих морально-етичних проблемах, які є актуальними тепер.

Ідейно-тематичний зміст поезій для дорослих характеризується насамперед любов'ю до отчого краю, своєї матері-Вітчизни. Поет уславлює людину праці, передусім хліборобів, учителів ("Ой ви, житні поля", "Батькова наука", "Жнива", "У вирі життя" та ін.). Чимало віршів позначені глибокими філософськими роздумами над сенсом людського життя, над долею молодого покоління: "Закономірне все...", "Життя прожить – не поле перейти", "Мить і вічність", "Після бурі" та ін.

Як і в молоді роки, на схилі літ І.Чопей написав чимало віршів на релігійну тематику: "Благовість", "З нами Бог", "Месія світу народився", "Молитва до святого Миколая" та ін., що ввійшли до збірки "Прозріння".

В останнє десятиріччя нові грані творчості І.Чопея розкриваються в жанрі байки та гуморески. Матеріали до них черпає із навколишнього життя. У байках засуджуються вади окремих людей, як лицемірство, зазнайство, чванливість, підлість, жадібність, тупість, нікчемність, бюрократизм тощо ("Підступний Вовк", "Кума Лисиця – Вовка захисниця", "Кіт на курорті" та ін.).

Попри всі випробування, часом трагічні обставини, Іван Чопей зберіг незламність духу, жагу творчості, гідність людини, віру в історичну перспективу України.

ІВАН ХЛАНТА

Джерельні приписи:

1. Чопей І. Аудієнція у вовка: Байки і гуморески.- Мукачево: Елара, 1997.- 82 с.
2. Чопей І. Березневе сонце: Оповід.- Мукачево: Елара, 2001.- 84 с.
3. Чопей І. Молоді ластівки: Поезії.- Ужгород: Карпати, 1972.- 42 с.
4. Чопей І. Навстречу жизни: Стихи, написанные в годы фашистской оккупации Закарпатья (1939-1944 гг.).- Мукачево: Элара, 1997.- 80 с.
5. Чопей І. Оновлення: Поезії.- Мукачево: Елара, 2000.- 124 с.
6. Чопей І. Прозріння: Поезії/ Вступ. ст. І.В.Хланти.- Ужгород: Патент, 2000.- 64 с.

7. Чопей І. Тобі дарую ці чудові квіти: Лірика/ Худож. оформ. О.Кухарського.- Мукачево: Елара, 1998.- 121 с.
8. Чопей І. У вирі життя: Поезії.- Ужгород: Патент, 1998.- 228 с.
9. Чопей І. Шлях до світла: Поезії/ Вступ. ст. І.В.Хланти.- Ужгород: Патент, 2000.- 124 с.
10. Чопей І. Пісня про Мукачево: Вірш// Мукачево і мукачівці: Наук. попул. нариси і статті.- Ужгород: Ґражда, 1994.- 192 с.

* * *

11. Чопей І. В новорічнім небі зірка засіяла: [Вірш В.В.Пагирі, в день його сімдесятиріччя]// Панорама.- 1992.- 29 груд.
12. Чопей І. Два ведмеді: Байка// Новини Закарпаття.- 1992.- 25 лип.
13. Чопей І. Духнович: [Вірш]// Новини Закарпаття.- 1993.- 24 квіт.
14. Чопей І. Душею і серцем він письменник: [Вірш – Василю Гребі, в день його 60-річчя]// Старий Замок.- 1999.- 1 січ.
15. Чопей І. Іван Бурін; Сімдесят; Після бурі: Батькова наука; Спогад у лісі; Сади у серпанку: Вірші// Новини Закарпаття.- 1993.- 5 черв.
16. Чопей І. Молитва за Карпатський край: [Вірш]// Мукачево.- 1999.- 7 жовт.
17. Чопей И. Памяти Митрака: [Стихотворение] // Панорама.- 1993.- 16 берез.
18. Чопей І. Сповідь на життєвому шляху: [Інтерв'ю брав В.Гарагонич]// Старий Замок.- 1999.- 14 січ.
19. Чопей І. У вінок Т.Г.Шевченку: [Вірш]// Закарпат. правда.- 1990.- 30 трав.
20. Чопей І. Шевченко в Карпатах: До відкриття пам'ятника поету в Ужгороді: [Вірш]// Новини Закарпаття.- 1999.- 13 берез.

* * *

21. Хланта І. Іван Чопей: Бібліогр. покажч.- Ужгород: ВАТ Патент, 1998.- 123 с.
22. Алмашій М. Акварелі мальовані словом: [І.Чопей]// Новини Закарпаття.- 1995.- 4 лип.
23. Басараб В. "І радів я сходам молодим": До 70-річчя І.Чопея// Новини Закарпаття.- 1993.- 5 черв.
24. Білоус Д. Поет сонячного Закарпаття: [Про І.Чопея]// Освіта України.- 1998.- 23 верес.
25. Греба В. З чистих криниць: З нагоди 70-річчя І.Чопея// Панорама.- 1993.- 5 черв.
26. Залужанин І. Збірка духовних поезій Івана Чопея: ["Прозріння" вийшла у вид-ві "Патент"]// Слово.- 2000.- 29 квіт.
27. Кудрявська Л. Все про поета: [І.Чопей]// Вісті Ужгородщини.- 1998.- 22 серп.
28. Куртанич П. Допоки на землі живеш: [Зб. поета І.Чопея "Прозріння"]// Соціал-демократ.- 2000.- 16 верес.
29. Лазоришин І. Чудові квіти "Людської поезії : [Зб. І.Чопея "Тобі дарую ці чудові квіти"]// Срібна Земля.- 2000.- 16 верес.
30. Пагиря В. Летять, летять...: [Вірші І.Ю.Чопею в день його семидесятиліття]// Молодь Закарпаття.- 1993.- 5 черв.

31. Рубін Д. Поезія Івана Чопея: [У бібліограф. донесенні І.Хланти]// Вісник книжкової палати.- 2000.- № 2.- С. 34-36.
32. Стойка М. Спалахи нових думок і почуттів: [Про нову зб. поезій І.Чопея "У вирі життя"]// Вісті тижня.- 1999.- 30 груд.
33. Хланта І. Біль і надія: До 75-річчя від дня народж. Івана Чопея// Вісн. Хустщини.- 1998.- 16 черв.
34. Хланта І. Гріють і очищають душу: [Поезія І.Чопея]// Закарпат. калейдоскоп.- 1999.- 23 груд.
35. Хланта І. Душа в поетичному польоті: До 75-річчя від дня народж. Івана Чопея// Новини Закарпаття.- 1998.- 11 черв.
36. Хланта І. "Красою прямо в душу ллється": [Роздуми над зб. поезій Івана Чопея "Осінні акварелі"]// Молодь Закарпаття-реформа.- 1996.- 8 черв.
37. Хланта І. Лісове царство Івана Чопея// Новини Закарпаття.- 1998.- 23 квіт.
38. Шепа А. "Життя вирує молоде": [Кн. І.Чопея "Шлях до світла"]// Орбіта-логос.- 2001.- 26 лип.

ЧЕРВЕНЬ: 11

75-річчя з дня народження ФЕЛІКСА ДАВИДОВИЧА КРИВІНА, письменника (1928)

Фелікс Давидович Кривін народився 11 червня 1928 р. в м.Маріуполі на Донеччині.

* * *

Позаторік із далекого Ізраїлю я отримав у подарунок книгу казок та оповідань мого давнього друга Фелікса Кривіна "Пеший город", видану в Єрусалимі. У ній письменник залишається вірним собі: його гумор пронизаний не тільки любов'ю до людини, а й до всього живого й неживого. Пригадалися слова письменника з його книги майже двадцятирічної давності: "Круги на песке": "Все неживое хочет жить". Та й сама назва єрусалимської книги щось мені нагадувала давнє. Так і є, назву книзі дала казка шістдесятих років, тільки тоді вона називалася "Птичий город". Я тоді працював разом із Феліксом Кривіним у Закарпатському обласному книжково-газетному видавництві, і як ми не намагалися обійти пильність вищого видавничого начальства, видати книгу не вдалося. Хоч надворі нібито й творилася хрущовська відлига та й дійство казки творилось десь на Канарах, у казці надто прозоро прочитувалась соціальна дійсність. "Сколько помнит себя солдат Канарей, всегда рядом с ним кто-то исчезал. Сначала исчез его отец, и мать записала его на свою фамилию. Потом и мать исчезла: за ней приехал

Ворон и увёз её неизвестно куда". Тоді ще люди добре пам'ятали про "чорні ворони", які відвозили людей у безвість.

Першу книгу своєрідних байок "Вокруг капусты" письменник видав у Москві в 1960 р. Діяли в цих байках не звірі, як то найчастіше буває, а побутові речі, від звичайного градусника до ще звичайнісінького гребінця. Та й чи байки це були? Скоріше, казки, в яких речі живуть людським життям. Аж три подальші книжки письменника так і називалися: "В стране вещей", "Славные вещи", "Вещие вещи". Вони здобули широкого читача по всьому тодішньому Союзу, а "Карманная школа", в якій уже діяли й не речі, а абстрактні поняття науки, стала справжнім бестселером, несучи в собі два плани: суто художній, для освіченого читача, що вміє мислити абстрактними категоріями, до прикладного – для тих, хто навчає дітей азів науки і самих школярів. Згодом з'являється з-під пера Фелікса Кривіна й "Принцесса грамматика", і "Всемирная история в анекдотах" – але то вже новий виток художнього мислення, де справжня наука заговорила художньою мовою, з прикладної, про яку все-таки держава дбала, перетворилася на високу філософію з глибоким людським підтекстом. Тим часом настали брежнєвські часи, ідеологічні гайки почали закручуватися все тугіше, довелося з державою хитрити. Книжка "Божественные истории" побачила світ лише у московському видавництві, що займалося виданням політичної літератури, під знаком атеїстичної, хоч нічого спільного з войовничим атеїзмом не мала.

Але нема такого доброго діла, яке б залишилось безкарним. Так любив говорити наш старий друг Йосип Жупан, і це невдовзі ми на собі відчули сповна, не могла оминути "сія" чаша й Фелікса Кривіна. У 1971 р. виходить його збірник "Подражание театру", тільки частину тиражу якої встигли продати, іншу було вилучено із книгарень і знищено. Як редактор цього видання, я згодом був викликаний до Комітету по пресі в Києві. Автора було звинувачено в сіонізмі, хоч за довгі роки роботи в одному кабінеті я за ним цього не помічав. Та тоді громили за все: за націоналізм, за пацифізм, за некласовий підхід, за відрив від народу.

З часом влада притомилася впокорювати непокірних, книги Кривіна знов почали з'являтися. Не все збереглося в моїй домашній бібліотеці, дещо "зачитали" мої друзі безповоротно. Минули роки, змінився світ, але я й досі час від часу перечитую "Гіацинтовые острова", "Изобретатель вечности", "Принцессу граматику", "Хвост павлина", а тепер уже й виданий у Єрусалимі "Пеший город". Бережу як реліквію, подароване видання, здійснене у Москві до 150-річчя поета Леоніда Глібова,

його творів і перекладі Фелікса Кривіна. Річ у тім, що в Москві байки Глібова ніхто не брався перекладати, всі їх вважали переспівами Крилова. Фелікс Кривін вчитався глибше, неупереджено – і блискуче переклав.

З Ужгорода до Ізраїлю Фелікс Кривін виїжджав над силу, але мусив, так склалися сімейні обставини. Довго ще телефонував, просив говорити по-українськи, бо стужився за нашою мовою, хоч я, власне, ніколи й не говорив з ним по-російськи.

Звичайно, в Ізраїлі він ніколи не буде мати такого широкого і вдячного читача, як мав на землі, де народився.

Але, думаю, до його книг ми в себе на Вкраїні ще будемо довго повертатися. Бо вони чесні, мудрі, націлені на вічні істини. Недарма ж їх читають у всьому читаючому світі.

ПЕТРО СКУНЦЬ

Джерельні приписи:

1. Кривин Ф. Божественные истории.- М.: Политиздат, 1966.- 184 с.
2. Кривин Ф. Всемирная история в анекдотах.- Ужгород, 1993.- 89 с.
3. Кривин Ф. Гиацинтовые острова: Рассказы.- М.: Сов. писатель, 1978.- 288 с.
4. Кривин Ф. Завтрашние сказки.- Ужгород: Концерн "Карпати", Общество "Украина-Израиль", 1992.- 105 с.
5. Кривин Ф. Избранное.- Тель-Авив: ИВРУС, 1999.- 366 с.
6. Кривин Ф. Изобретатель вечности: Повести, рассказы, очерки.- М.: Сов. писатель, 1985.- 272 с.
7. Кривин Ф. Калейдоскоп.- Ужгород: Карпати, 1965.- 239 с.
8. Кривин Ф. Карманная школа.- Ужгород, 1963.- 206 с.
9. Кривин Ф. Круги на песке: Кн. стихов/ Худож. А.Ю.Гойда.- Ужгород: Карпати, 1983.- 216 с.
10. Кривин Ф. Миллион лет до любви: Повесть, рассказы.- Ужгород: Карпати, 1985.- 152 с.
11. Кривин Ф. Несерьёзные Архимеды.- М.: Мол. гвардия, 1971.- 222 с.
12. Кривин Ф. Откуда пришла улица?- М.: Дет. лит., 1980.- 88 с.
13. Кривин Ф. Пеший город: Сказки, рассказы.- Иерусалим, 2000.- 308 с.
14. Кривин Ф. Плач по царю Ироду.- Ужгород, 1994.- 108 с.
15. Кривин Ф. Полусказки.- Ужгород, 1964.- 256 с.
16. Кривин Ф. Принцесса грамматика, или потомки древнего глагола.- Ужгород: Карпати, 1981.- 255 с.
17. Кривин Ф. Сказки, добытые из-под земли.- М., 1981.- 8 с.
18. Кривин Ф. Славные вещи.- М., 1961.- 10 с.
19. Кривин Ф. Тюрьма имени свободы.- Ужгород, 1995.- 71 с.
20. Кривин Ф. Учёные сказки.- Ужгород: Карпати, 1967.- 184 с.
21. Кривин Ф. Хвост павлина: Сказки, рассказы, повести.- Ужгород: Карпати, 1988.- 608 с.

22. Кривин Ф. Я угнал машину времени: повести и рассказы.- Ужгород: Карпати, 1992.- 378 с.

* * *

23. Кривін Фелікс Давидович: Бібліогр. покажч/ ЗОУНБ; Уклад.: Ільченко Л., Ковальчук Г. - Ужгород, 1994.- 77 с.
24. Кривін Ф.Д. Езоп нашого часу: [Інтерв'ю]// День.- 1998.- 30 трав.
25. Кривин Ф. Друзья мои, прекрасен наш союз!// Екзиль.- 1998.- № 2.- С. 8-9.
26. Кривін Ф. Найбільший мій успіх – те, що я взагалі з'явився на світ: [Інтерв'ю брала Я.Коваль]// День.- 1997.- 8 квіт.
27. Кривін Ф. "Розмов про любов до України сьогодні скільки завгодно": Бесіду вів О.Ладижець// Срібна Земля.- 1996.- 15 черв.
28. Кривін Ф. Сумна розмова про смішне: [Розмову вів М.Горват]// Голос України.- 1993.- 30 січ.

* * *

29. Басараб В. Невідомі сторінки... Вже довкола книги: [Про трагічну долю кн. Ф.Кривіна "Подражание театру"]// Новини Закарпаття.- 1992.- 15 лют.
30. Гордасевич Г. Феліксу Кривіну – 70// Літ. Україна.- 1997.- 25 черв.
31. Дементьев А. Песня о Феликсе: Стихотворение// Единство-плюс.- 1993.- 12 июня.
32. Довгаленко Ю. Зустріч з популярним письменником Ф.Кривіним// Закарпат. правда.- 1990.- 23 жовт.
33. Кривін Ф. "Вдала думка дорожча за будь-яку вдалу покупку": Останнє інтерв'ю Ф.Кривіна перед від'їздом з України/ Записав О.Гаврош// Дзеркало тижня.- 2001.- 15 груд.
34. Лауреат премії ім. В.Короленка: [Ф.Кривін]// Літ. Україна.- 1990.- 23 серп.
35. Листопад Г. Фелиск Кривин и последняя сказка об Ужгороде// Вести недели.- 1998.- 8 мая.
36. Лобова Н. 50 лет талантливой работы: [Ф.Д.Кривин]// Единство-плюс.- 1997.- 26 июля.
37. Луговой А. Феликс Кривин: ещё не вечер: [Встреча с писателем]// Единство-плюс.- 1998.- 11 апреля.
38. Нова книга Фелікса Кривіна: ["Тюрьма имени свободы"]// Закарпат. правда.- 1996.- 23 січ.
39. Попова Л. У програмі зустріч з Феліксом Кривіним, а також виставки, спектаклі і багато хорошої музики: [Перший общ. фест. єврейської книги]// Новини Закарпаття.- 2000.- 24 жовт.
40. Попова Л. Через 25 років: [Вист. за п'єсою Ф.Кривіна "Происшествие"; постановка В.Дворцина// Новини Закарпаття.- 1991.- 14 груд.
41. Рішко М. Гостей веселили Фелікс Кривін і його друзі: [Ф.Кривін збирає своїх друзів]// Новини Закарпаття.- 1998.- 4 квіт.
42. Скунць П. Жили ми тоді в одному домі...: [Ф.Кривіну – 70]// Новини Закарпаття.-1998.- 13 черв.

43. Слабошпицький М. Виправдання засобів: [Зі спостережень над творами Ф.Кривіна]// Літ. Україна.- 1990.- 20 верес.
44. Снегирёв Л. Расклад премий на литературном небосклоне: [В т.ч. первую премию В.Короленко присудили Ф.Кривину]// Зеркало недели.- 1997.- 2 августа.
45. Татаренко Ю. Привіт із Ужгорода тим, хто ще читає і міркує: [Твори Ф.Кривіна]// Київ. відомості.- 1997.- 4 лип.
46. Творчий вечір Ф.Кривіна: [В ЗОУНБ]// Карпат. Україна.- 1993.- 10 черв.
47. Украинская премия для русских: [О присуждении премии им.Короленка Ф.Кривину]// Лит. газета.- 1990.- № 37.
48. Хандрос Б. Король уехал...: [Ф.Кривин]// Зеркало недели.- 1998.- 6 июня.
49. Черненко Н. Коли читачі люблять: [Вечір-зустріч з Ф.Кривіним у ЗОУНБ]// Новини Закарпаття.- 1993.- 22 черв.
50. Шанин Ю. "Пятидесятник". Феликс Кривин// Правда Украины.- 1997.- 9 декабря.
51. Шевелёв Б. Правда и кривда: [Саша Чёрный в интерпретации Ф.Кривина]// Лит. обозрение.- 1992.- № 3-4.- С. 45-48.

ЧЕРВЕНЬ: 13

60-річчя з дня народження ВАСИЛЯ ВАСИЛЬОВИЧА КОБАЛЯ, композитора-пісняра (1943)

Кобаль Василь Васильович народився 13 червня 1943 р. в селі Арданово Іршавського району в селянській родині. Навчався в Арданівській восьмирічній школі (1949-1956). З 9-10 років пробує писати вірші, які поміщалися в стінгазеті, а вірш "Весна" у 1954 р. було надруковано в газеті "Зірка". З дитячих років співав у шкільному хорі, грав на гармошці, а пізніше – на баяні.

У 1959 р. закінчив Доробратівську середню школу. Тут був солістом хору, а потім акомпанував хорові на баяні. На олімпіаді в Ужгороді в 1958 р. дует у складі Павла Садварія і Василя Кобаля отримав нагороду обласного журі і запрошення голови журі народного артиста України Михайла Кречка після закінчення школи співати в Закарпатському народному хорі. У 1957-1958 рр, не знаючи нотної грамоти, почав складати перші пісні на власні слова, а також на слова сучасних поетів ("Зацвіли у саду абрикоси", "Зоряна ніч", "Горніст"). Окремі вірші в цей час друкувалися в Іршавській районній газеті "Нове життя" (за сприяння редактора Василя Юрійовича Звонаря).

Ще з дитячих років В.Кобаль постійно був учасником сільської художньої самодіяльності та хору с.Арданово (керівник Іван Іванович

Якима), акомпаніатор, керівник агітбригади, учасник драмгуртка с.Арданово та ін.

Василева мама знала чимало народних пісень, гарно співала. Значну кількість цих народних перлин навчився від матері, а також від бабусі Ганни Бабинець та односельчан.

У 1959 р. В.Кобаль поступив у Мукачівське педучилище, яке закінчив 1962 р. Досвідченими вчителями музичних дисциплін були А.І.Скиба, А.Р.Контратович, П.М.Копинець, К.Г.Долтнай, Й.Й.Гаті, Й.Й.Гарчар, П.П.Марко, В.В.Горват та ін. У той час керував педколективом училища чудовий педагог І.В.Марко.

Під час навчання в педучилищі юнак створив цілу низку власних пісень. Крім цього, на слова В.Кобаля писали пісні Андрій Мункачі, Василь Гайдук. Особливий успіх мала пісня А.Мункачі на слова В.Кобаля "Мукачівський вальс". Вона ще й досі в репертуарі художніх колективів м.Мукачева.

У той же час керував художніми колективами Мукачівського ПТУ № 2, села Арданово, акомпанував колективам кооптехнікуму, спиртзаводу м.Мукачева, хору села Залуж. Був учасником капели вчителів Мукачівського району. Іспит з диригування складав із студентським хором, який виконував пісню "Студентська прощальна" (сл. і муз В.Кобаля).

Після закінчення училища за власним бажанням поїхав на роботу вчителем співів у Зубанівську середню школу Глобинського р-ну Полтавської області. При школі створив музичну студію, хор і вокальний ансамбль, які зайняли призові місця на олімпіаді, а створений ним хор у згаданому селі весною 1963 р. зайняв друге місце на обласному огляді сільської художньої самодіяльності Полтавщини.

Служив у зенітно-ракетних військах у м.Кемерово (1963-1966). Паралельно з військовою службою всі три роки керував армійською художньою самодіяльністю. За творчі досягнення неодноразово відзначався командуванням армії та округу грамотами та призами (двічі короткотерміновою відпусткою з виїздом додому). Особливою популярністю у військовій частині користувалось тріо у складі Василя Кобаля, Мойше Каца та Арпада Гейдера (всі із Закарпаття), яке виконувало чимало чудових пісень на оглядах, а також концертах у військових частинах, на полігоні, у шефів. Добре сприймалися у виконанні тріо і пісні В.Кобаля, написані в той час: "Боевой гарнизон", "Встретимся в Сибири", "Самой лучшей" та ін.

Після армії працював (1966-1969) звільненим секретарем комсомольської організації колгоспу "За нове життя" с.Білки Іршавського р-ну.

Паралельно виконував обов'язки вчителя співів. Керував створеним ним хором доярок, агітбригадою, а в 1968 році – ансамблем пісні і танцю "Кукурудзовод".

У 1966 р. В.Кобаль створив сільський хор у с.Луково на Іршавщині, яким керував упродовж 10 років. До речі, згаданий хор у 1970 р. отримав срібну медаль Всесоюзного огляду народної творчості. Крім цього, керував хором та ансамблем пісні й танцю "Приборжавська долина" (отримав у 1978 р. звання "народний"). А в 1972-1978 рр. керував ансамблем пісні й танцю "Кооператор" Іршавської райспоживспілки. З 1969 р. працює спочатку директором районного будинку культури, а потім до вересня 1978 р. – завідуючим відділом культури Іршавського райвиконкому. У цей час за його ініціативою та особистою участю створюється відомий у той період в Україні та за її межами народний ансамбль пісні і танцю "Верховина" Іршавського РБК, яким у різні часи керували Петро Гудз, Василь Тацак, Василь Турянин (хормейстери), народні артисти України Клара Балог, Мирослав Вантух (балетмейстери), заслужений працівник культури Михайло Керецман та керівник оркестру Олександр Фаркош.

Названі вище художні колективи та інші (у 70-80-і роки на Іршавщині працювало понад 40 хорів, 10 ансамблів пісні й танцю) виконували чимало авторських творів В.Кобаля та обробок записаних ним пісень. Це такі, як "Верховино, полонино", "Колисаночка", "Урочиста з коломийкою", "Ой на горі Хмельовані", "В солов'їну ніч", "Хвала рукам", "Росте дівча", "Дівоча" та ін.

В.Кобаль заочно закінчив Київський інститут культури (1970-1975). Під час навчання, а також за всі роки культурно-освітньої діяльності написав цілу низку сценаріїв різних свят, урочистостей, багато з них сам поставив як режисер. Підготував також чимало методичних розробок, опублікував значну кількість статей. На сторінках обласних та республіканських газет і журналів з питань культурно-освітньої роботи, деякі з них передавались на радіо та по телебаченню.

З 1978 до 1981 року працює директором Закарпатської обласної філармонії, потім майже двадцять – директор Обласного центру народної творчості, а з червня 2001 р. й до сьогодні – заступник начальника управління культури обласної державної адміністрації.

У різні часи з 1963 до 1996 рр. на Закарпатті працював учителем музики та співів, викладачем по баяну та інших дисциплін культурно-освітньої роботи у восьмирічних школах сіл Арданово, Дубрівка, середніх школах Кам'янського, Загаття, Білок, Іршави, СШ № 15 м.Ужгорода, Іршавській музичній школі та школі мистецтв м.Ужгорода, Ужгородському училищі культури.

В.Кобаль видав книги – пісні на власні слова та на слова поетів України "Струни серця" (1993), а також пісні, вірші, спогади "Стань, послухай... " (2000). Він також автор творчих портретів видатних митців Закарпаття "Через плин років..." (2001). Один із авторів книги творчих портретів аматорських художніх колективів Закарпатської області "Овиди дивосвітів" (2000) Упорядкував народнопісенні збірники "Співанки Карпат" (Київ, 1991), "Ой там горі, на вершечку" (1991 – співупорядник М.Зимомря). Друге доповнене видання останнього збірника з'явилося на світ у Дрогобичі в 2001 р. Заслуговує на увагу збірник пісень рідного села Арданово "Росте терен, росте... ", які він записав, упорядкував і видав у 2000 р.

У творчому доробку В.Кобаля понад 100 пісень, а також близько 100 віршованих творів, чимало інших публікацій. Пісні В.Кобаля публікувались у збірниках поетів Ю.Шипа, М.Гнатюка, С.Жупанина. На слова В.Кобаля написали пісні М.Попенко, С.Гіга, В.Циганин, П.Матій, В.Панцьо, М.Керецман, В.Гайдук, А.Мункачі та інші композитори.

Пісенні твори В.Кобаля виконуються нині багатьма художніми колективами Закарпаття та інших областей України. Понад 10 пісенних творів займали призові місця на різних пісенних конкурсах з 1970 р. На останніх трьох обласних пісенних конкурсах призові місця зайняли пісні "Життя прожить – не поле перейти" (сл. і муз. В.Кобаля), "Знамення" (сл. Ю.Шипа, муз. В.Кобаля), та "В Україні весна" (сл. М.Гнатюка, муз. В.Кобаля).

У 1993 р. заслужена артистка України Надія Копча за пісню "Журавлик" (сл. С.Жупанина, муз. В.Кобаля) отримала гран-прі на Всеукраїнському конкурсі "Надія". Лауреатами обласних дитячих конкурсів стали Марія Лижечко та Пекар з піснями В.Кобаля "Маки" та "Зорепад" (2000 р.).

Ціла низка творів В.Кобаля перебувають в активному репертуарі Державного заслуженого Закарпатського народного хору, народного ансамблю обласного Центру народної творчості "Розмарія", народних вокальних ансамблів "Писанка" та "Красія" (м.Ужгород), "Освітяночка" (Іршава), "Берегиня" (м.Свалява), "Цинторія", "Ужанка" (Ужгородський р-н) та багатьох інших.

ІВАН ХЛАНТА

Джерельні приписи:

1. Овиди самоцвітів: Творчі портр. амат. худож. колективів Закарпат. обл./ Упоряд В.В.Кобаля.- Ужгород, 2000.- 76 с.
2. Кобаль В.В. Стань, послухай: Пісні, поезії, спогади.- Ужгород: Госпрозрахунк. РВВ ком. інформації, 2000.- 60 с.

3. Кобаль В. Через плин років: Творчі портр. видат. митців Закарпаття.- Ужгород, 2001.- 64 с.
4. Росте терен, росте...: Нар. пісні з с.Арданово Іршав. р-ну Закарпат. обл./ Тексти і мелодії записали В.Кобаль та М.Чічуріна.- Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2000.- 60 с.

* * *

5. Батьківщино моя, Україно!: Зб. творів комп. Закарпаття/ ЗОЦНТ.- Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2000.- 48 с.+ Ноти.
Із змісту: [Музика В.Кобаля].- С. 11, 14, 18.

* * *

6. Кобаль В. Слід у наших душах: [До 75-річчя з дня народж. заслуж. діяча мистецтв М.Машкіна]// Календар "Просвіти" на 2001 р./ Уклад. П.Федака.- Ужгород: Закарпат. крайове т-во "Просвіта", 2001.- С. 219-222.

* * *

7. Кобаль В. Іштван Мартон: [Постаті]// Фест.- 1998.- 3-9 груд.
8. Кобаль В. Коштовний камінь у оздобі: [Інтерв'ю з дир. обл. центру нар. творчості/ Бесідувала І.Цуга]// Слово.- 2000.- 11 листоп.
9. Кобаль В. Невизнаний талант: [Комп. і фольклорист С.А.Мельник]// Новини Закарпаття.- 1999.- 16 лют.
10. Кобаль В. Незнищенність пісенної традиції: [Семен Мельник]// Соціал-демократ.- 1999.- 13 лют.
11. Кобаль В. Пісні його, наче квіти, щоразу розквітають: [Про засл. діяча мистецтв, комп. М.Машкіна]// Новини Закарпаття.- 2001.- 27 листоп.
12. Кобаль В. Пісні його, наче квіти, щораз розквітають: [Спогад про М.Машкіна]// Новини Закарпаття.- 1998.- 26 листоп.
13. Кобаль В. У долі одного народного майстра ввижається доля культури народу: [Інтерв'ю/ Розмовляв В.Бедзір]// Фест.- 1997.- 28 серп.-3 верес.
14. Кобаль В. У центрі народної творчості підбили підсумки. Вийшло непогано: [До 55-річчя]// Новини Закарпаття.- 2000.- 23 листоп.

* * *

15. Василь Васильович Кобаль// Уральський Л. Музичний світ Закарпаття: Творчі портр. проф. та самодіял. комп.- Ужгород, 1995.- С. 21.
16. Осередок духовної культури Закарпаття: До 50-річчя ОБНТ.- Ужгород, 1995.- 15 с.
Із змісту: [Про В.Кобаля].- С. 9.

* * *

17. Керечанин В. Пісенне серце Іршавщини: [У т.ч. про В.Кобаля]// Нове життя.- 1994.- 15 жовт.
18. Уманець О. Оберіг духовності: [У т.ч. про В.Кобаля]// Срібна Земля.- 2000.- 11 листоп.
19. Хланта І. З пісенної скарбниці Арданова: [Нове вид. В.Кобаля "Росте терен, росте..."]// Нове життя.- 2001.- 27 січ.

ЧЕРВЕНЬ: 13

60-річчя з дня народження ОЛЕГА МИХАЙЛОВИЧА ГОРАЛЯ, живописця (1943)

Живописець, член Національної Спілки художників України Олег Гораль народився 13 червня 1943 р. в с.Завишень Сокальського району Львівської області.

Творче життя художника тісно пов'язане з Ужгородом – саме тут він склався як самобутній митець. З 1970 року – учасник обласних виставок, з 1976 – всеукраїнських, з 1987 – закордонних, протягом 90-х – неодноразовий учасник міжнародних пленерів. У 1987 та 1993 рр. в Ужгороді пройшли персональні виставки творів Олега Гораля.

Роботи Олега Гораля – для тих, хто не квапиться, хто шукає у мистецьких полотнах саме те, що закодував автор напругою кольорів і ліній. І тоді те чи інше живописне полотно і чаклує, і провіщає, і лікує, виконуючи одвічний обов'язок мистецтва.

... Є у художника робота під назвою "Місто". Звичайний пейзаж – міське надвечір'я. Та варто постояти перед цим полотном – і проймає якесь тривожне очікування. Виявляється художник закінчив цю роботу за кілька днів до вибуху, що розділив наше життя на "до" і після Чорнобиля.

Зате портрет маленького сина, що солодко спить, має на диво заспокійливий вплив. Сила і різноманітність емоційного заряду живописних полотен – одна з відмінних рис цього художника. У наш час, коли мистецтво не завжди шукає прямий шлях до серця, така риса – радше виняток, аніж правило.

Вихований у пошані до класики, добре володіючи живописною технікою, Олег Гораль постійно міняє і колорит, і манеру письма, залишаючись при цьому вірним собі – створює полотна, які владно притягують погляд емоційним зарядом, драматичним самоаналізом, напругою колористичних рішень.

У творчому доробку Олега Гораля десятки портретів, пейзажів, натюрмортів – цілий світ, вібруючий, деколи гротескний, але глибокий і щирий.

НАДІЯ ПАНЧУК

Джерельні приписи:

1. Гораль О. "Моя таїна – це моя недосконалість": [Розмова з худож. і музикантом О.Гораль/ Розмовляла О.Ортутай]// Ужгород.- 2000.- 19 серп.

* * *

2. Гораль Олег Михайлович// Художники Закарпаття: До 35-річчя Закарпат. орг. Нац. Спілки худож. України.- Ужгород: Вид-во Карпати, 2001.- С. 88.
3. Панчук Н. Зелене і червоне: [Про худож. із Ужгорода О.Гораля]// Новини Закарпаття.- 1991.- 4 квіт.
4. Черненко Н. У дневі ховається ніч: [Худож. О.Гораль]// Новини Закарпаття.- 1993.- 13 трав.

ЧЕРВЕНЬ: 22

150-річчя з дня народження КОСТЯНТИНА ЯКОВИЧА ГРОТА, російського історика-славіста (1853-1934)

Російський історик і літературознавець Костянтин Якович Грот народився 22 червня 1853 р. в Царському Селі в інтелігентній родині (батько – відомий вчений – філолог, мати – письменниця). Закінчив Ларінську гімназію (1872) та історико – філологічний факультет Петербурзького університету (1876). Після чого був залишений у вузі для підготовки до професорського звання. Захистив магістерську (1881) та докторську (1889) дисертації. У 1883 р. очолив кафедру слов'янських літератур, історії та старожитностей Варшавського університету. Викладав історію чеської літератури, історію південнослов'янської літератури, історію літературних зв'язків між Сходом і Заходом, слов'янські старожитності та ін. У 1899 р. К.Я. Грот переїхав у Петербург, де з 1905 р. завідував архівом міністерства двора (після 1917 р. він став називатись Другим відділенням першої секції Єдиного державного архівного фонду). Помер 29 вересня 1934 р. в Ленінграді, де й похований.

Головною темою наукових пошуків К.Я. Грота були слов'яно-угорські відносини доби раннього середньовіччя. Вищезгаданій проблемі були присвячені обидві дисертації. Так само, як і головні монографії вченого – "Моравия и мадяры с половины IX века" (СПБ., 1881) та "Из историии Угрии и славянства в XII веке (1141-1173 гг.)" (Варшава, 1889). Вони мають вагоме документальне підгрунтя (автор зібрав і опрацював усі доступні і відомі на той час джерела) і не втратили свого значення дотепер. Головний зміст названих праць: поява угорців у Європі призвела до розчленування слов'янських народів, але й призупинила їх германізацію

Певний інтерес представляє й праця К.Я.Грота "Мадьяре и славяне в прошлом: Исторические справки о славизме в государственной жизни Угрии" (Варшава, 1893). У ній простежуються взаємовідносини

угорців і слов'ян за період майже тисячолітньої історії. Виклад матеріалу розпочинається з доби існування Великоморавської держави (833 р. – початок X ст.), яка прославилася "релігійно-культурною і просвітницькою діяльністю слов'янських Апостолів". Прихід угорців в Тисо-Дунайську низовину вчений вважає "останньою хвилею народних переселень". Її причиною, на його думку, були "сила обставин і жадоба здобичі". А результатом – віднайдення "другої батьківщини" та підпорядкування "сусідського мирного і землеробського... населення".

Взаємовідносини слов'ян з угорцями на першому етапі їх співіснування були мирними. У праці дано, зокрема, високу оцінку правлінню угорського короля Іштвана I Святого (997-1038), чимало місця відведено питанню династичних шлюбів тощо. Але становище слов'янського населення значно погіршилося після того, як в середовищі угорської верхівки перемогла пронімецька орієнтація. Слов'яни неодноразово виступали проти гноблення. І навіть в період революції 1848-1849 рр. не усі стали на її захист, а хорвати навіть виступили на боці Австрії, яка досить успішно розігрувала слов'янську карту.

У праці "Великая война и Карпатодунайская монархия: (К освещению вопросов недалекого будущего)" (Б.м., б.р.) К.Я.Грот передбачив розпад Австро-Угорщини. Він писав: "Розклад Австро-Угорщини почався і, треба думати, буде... нестримно продовжуватись... до остаточної ліквідації австрійського питання". Вчений виступав за збереження незалежності Австрії та Угорщини, але тільки в "етнічних кордонах".

Досить цікавою і цінною є праця К.ЯГрота "Карпатодунайские земли в судьбах славянства и в русских исторических изучениях" (СПБ., 1905; 3-є вид.- 1914). У ній автор запропонував свою періодизацію історичного шляху, пройденого слов'янським населенням вищевказаного регіону, виділивши 6 періодів, дав їх детальну характеристику, спробував проаналізувати історіографію проблеми.

К.Я.Грот був добрим педагогом. Про це свідчить і зміст його курсів лекцій. Окремі з них побачили світ – "Славянские древности" (Варшава, 1897), "История чешской литературы" (Варшава, 1898-1899) та ін. Актуальною була і залишається його праця "Об изучении славянства: Судьба славяноведения и желательная постановка его преподавания в университете и средней школе" (СПб., 1901). А ще К.Я.Грот писав про відомих вчених-славістів – А.С.Будиловича, М.Горніка, П.А.Кулаковського, М.О.Лавровського, В.І.Ламанського, Й.Й.Первольфа, І.П.Філевича та ін.

Свідченням визнання високого наукового авторитету К.Я.Грота

стало обрання його членом-кореспондентом Російської імператорської Академії наук (1911) та Чеської академії наук і мистецтв (1903), почесним членом Сербської королівської академії наук (1892) та багатьох наукових товариств.

На жаль, наукова спадщина К.Я.Грота ще не стала об'єктом серйозного дослідницького аналізу. Виняток складає праця В.А.Франце-ва "K.J. Grot" (Прага, 1935). А ще славісти часто зверталися до його студії "Об истории славянства...". Хочеться вірити, що в найближчі роки ситуація зміниться на краще.

МИКОЛА ОЛАШИН

Джерельні приписи:

1. Грот Константин Яковлевич// Энциклопед. словарь. Т. IX/ Изд. Ф.А.Брокгаузъ, И.А.Ефронъ.- С.-Петербург: Типо-литография И.А.Ефрона, 1893.- С. 775.

ЧЕРВЕНЬ: 29

100-річчя з дня народження ІВАНА ГАВРИЛОВИЧА КОЛОМІЙЦЯ, історика (1903-1962)

Іван Гаврилович Коломієць – досить суперечлива постать в історичній науці Закарпаття. Як стверджують окремі дослідники, він народився 29 червня 1903 р.[1] Ця дата, ймовірно, наведена за старим стилем, бо в особовому листку по обліку кадрів та в автобіографії вченого (обидва документи датуються 27 липнем 1947 р. і зберігаються в архіві Ужгородського національного університету) вказано, що він з'явився на світ у м.Нікольськ-Уссурійський Приморського краю (Далекий Схід) в липні 1903 р. Батьки І.Г.Коломійця були родом із села Дмитрівки, яке знаходиться в Чернігівській області.[2]

Трудовий шлях Івана Гавриловича почався в юнацькі роки після закінчення Нікольськ-Уссурійського 4-класного училища (1920 р.). Він працював наймитом, мартенівським кочегаром Київського машинобудівного заводу "Більшовик", служив у лавах Червоної Армії, перебував на державній і партійній роботі, навчався на історичному факультеті Дніпропетровського університету, який закінчив у 1936 р., після чого протягом року поглиблював свої знання в аспірантурі цього ж вузу, займався викладацькою практикою.[3] Невідомо коли, бо в особовій справі про це нічого не сказано, але, як стверджує В.Лемак, І.Г.Коломієць був хибно звинувачений у шпигунській діяльності на користь

іноземної розвідки й репресований. Покарання відбував в одному з концтаборів на Уралі, де захворів на сухоти. Лише дивом Іван Гаврилович зумів вижити й у 1939 р. був звільнений завдяки клопотанню друзів.[4]

Сам же І.Г.Коломієць вказував на те, що протягом жовтня 1936-вересня 1939 рр. працював заступником та директором Дніпропетровського історичного музею, а відтак до серпня 1941 р. обіймав посаду старшого викладача кафедри основ марксизму-ленінізму Дніпропетровського гірничого інституту. В лютому 1941 р. на засіданні Вченої Ради Московського державного інституту історії, філософії та літератури ім.М.Г.Чернишевського Іван Гаврилович захистив дисертацію на тему: "Селянська реформа 1861 р. на Катеринославщині" й отримав науковий ступінь кандидата історичних наук.[5]

Із серпня 1941 р. по листопад 1945 р. І.Г. Коломієць перебував у рядах діючої Червоної Армії. Він брав активну участь у боях на Донбасі, служив інструктором політвідділу дивізії, замполітом шпиталю, комісаром полка, був нагороджений бойовими орденами та медалями. Демобілізувавшись у званні майора, Іван Гаврилович одержав направлення на Закарпаття й у грудні 1945 р. обійняв посаду директора щойно створеного в Ужгороді Державного історико-краєзнавчого музею.[6] Сучасник тих подій, тоді науковий співробітник музею Володимир Гошовський, у своїх спогадах описав портрет нашого героя: "Коломієць був високою, худорлявою людиною з малою (пропорційно до фігури) головою на довгій шиї. Коли говорив, ніколи не дивився у вічі, а кудись у далину над головою співбесідника. Він був по-військовому строгою людиною, безапеляційною, безкомпромісною, я б навіть сказав – жорстокою й нелюдяною..."

Невеликий колектив музейних працівників на чолі з І.Г.Коломійцем розробив першу експозицію музею, яка була відкрита влітку 1946 р. в приміщеннях будинку жупанату і включала відділи історії, природи, етнографії та соціалістичного будівництва. Поки музеєзнавці займалися впорядкуванням експозицій, їх директор активно готував статті до крайових періодичних видань. Згідно зі свідченням В.Гошовського, помічником у цій справі І.Г.Коломійцю служив юрист і колишній нотаріус (на той час науковий співробітник музею) пан Стрипський, котрий володів щонайменше чотирма іноземними мовами: грецькою, латинською, німецькою та угорською або чеською. "Для монолінгви Коломійця, – продовжує далі В. Гошовський, – що замість мов знав добре історичний матеріалізм, Стрипський був справжнім подарунком Фортуни: останній знаходив потрібну для історії Закарпаття літературу,

читав її та перекладав, а перший записував, перероблював і підливав сказане марксистським соусом. Досліджуючи історію цим методом, Коломієць випередив своїх колег-істориків, а буржуазних істориків – викрив і морально знищив...".[9]

Уже влітку 1946 р. на сторінках крайової преси з'являються перші публікації Івана Гавриловича на закарпатську тематику. Активізація "дослідницької" діяльності, а також нестача кадрів із науковими ступенями та процеси совєтизації краю, ймовірно, посприяли І.Г.Коломійцю перейти з 1 вересня 1946 р. на викладацьку роботу в Ужгородський державний університет. Тут Івана Гавриловича затвердили виконуючим обов'язки завідуючого кафедрою загальної історії. На цій посаді він пропрацював до вересня 1948 р. Крім того, з червня 1947 р. (невідомо, який термін і в зв'язку з чим) І.Г.Коломієць виконував обов'язки декана історико-філологічного факультету УжДУ.[10]

Про викладацьку працю Івана Гавриловича в Ужгородському університеті наразі відомо дуже мало. Лише невелика замітка в газеті "Закарпатская Украина" повідомляє, що студенти-заочники тепло відгукуються про лекції з історії народів СРСР, які читає І.Г.Коломієць.[11] Разом з тим, Іван Гаврилович був "змушений підтримувати реноме істориків як знаряддя партійної ідеології".[12] Задля цього він публікує цілу серію статей, які носять розгромний характер і спрямовані проти борців за незалежність українського народу.

Восени 1948 р. у зв'язку з хворобою і сімейними обставинами (розлучення зі своєю першою дружиною та новий шлюб із працівницею навчальної частини УжДУ – Поліною) І.Г.Коломієць залишив Закарпаття і переїхав у Томськ. Тут він протягом 15 років працював доцентом кафедри нової і новітньої історії Томського держуніверситету. На цей період припадає написання головних праць вченого з історії нашого краю, що охоплюють події з кінця X і майже до початку XX ст. Це об'ємні монографії, а саме: "Очерки по истории Закарпатья. Борьба крестьянства Закарпатья против феодального гнета и капиталистического порабощения в XV-XVIII веках" (Томск, 1953, передрук. Прящів, 1955), "Очерки по истории Закарпатья" (Томск, 1959.- Ч. II), обсяг яких сягає понад 25 друк. арк. та "Социально-экономические отношения и общественное движение в Закарпатье во второй половине XIX столетия" (Томск, 1961-1962.- Т. 1-11). Останнє видання обсягом біля 70 друк. арк., лягло в основу докторської дисертації І.Г.Коломійця. Її захист мав відбутися в Київському університеті у першій декаді жовтня 1962 р. Проте за кілька тижнів до цієї події стан здоров'я Івана Гавриловича різко погіршилося і 20 вересня 1962 р. він помер.[12]

* * *

1. Лемак В. Іван Коломієць // Педагоги-науковці.- Ужгород, 1997.- С. 59.
2. Личное дело Коломийца И.Г.- Арк. 4,8.
3. Там же. - Арк. 8.
4. Лемак В. Іван Коломієць.- С. 60.
5. Личное дело Коломийца И.Г.- Арк. 8,11.
6. Там же.- Арк. 5, 8.
7. Гошовський В. Були колись літа... // Тиса.- 1992.- № 1-2. – С. 71.
8. Федака П. Закарпатський краєзнавчий музей на відтинку своєї півстолітньої історії // Науковий збірник Закарпатського краєзнавчого музею.- Ужгород, 1996.- Вип. II.- С. 8.
9. Гошовський В. Були колись літа...- С. 72.
10. Личное дело Коломийца И.Г.- Арк. 2, 3, 8.
11. Мартынов В. Летняя сессия заочников в Ужгородском университете// Закарпатская Украина.- 1947.- № 176 (602).- Среда, 30 июля.- С. 4.
12. Лемак В. Іван Коломієць// Педагоги-науковці.- Ужгород, 1997.- С. 62-63.

ІГОР ЛІХТЕЙ

Джерельні приписи:

1. Коломиец И.Г. Социально-экономические отношения и общественное движение в Закарпатье во второй половине XIX столетия.- Томск, 1962.- 675 с.
2. Коломієць Іван Гаврилович// Павленко Г.В. Діячі історії, науки і культури Закарпаття: Малий енцикл. слов.- Ужгород, 1999.- С. 93-94.
3. Лемак І. Іван Коломієць// Педагоги-науковці. Ч. І.- Ужгород: УжДУ, 1997.- С. 59-64.

ЛИПЕНЬ: 3

60-річчя з дня народження ВАСИЛЯ ІВАНОВИЧА ВАРОДІ, поета (1943–1998)

Вароді Василь Іванович народився 3 липня 1943 р. в селищі Королево Виноградівського району.

Для тих хто не знав Василя Вароді зблизька, він міг здаватися "товстошкірим" і мало сприйнятливим до всього, що його не стосувалося особисто. Та й у стосунках із людьми, котрі його оточували, бував грубуватим. Зрісши в родині залізничника, де забагато було дітей на одну платню, інакше кажучи, зрісши на грубих робітничих харчах, він не міг стати конфетно-солодким. Таких би просто не сприйняло близьке середовище. А Василь себе змалку готував не для залів, не для

канцелярій. Щоб допомогти батькові, пішов кочегарити на паровоз. І хоч вірші писав, але так, щоб довкола не знали. Показував хіба вчителеві Петру Фединцю, братові знаменитого хірурга Олександра Фединця, звірявся з ними. А коли їх показав у видавництві, заблукавши до Ужгорода, не вразив особливо нікого, хоч самому, мабуть, здавалися б'ючими наповал рядки:

Одне серце там кричало:
Друге серце там гарчало...

Однак, як йому порадили, поступив учитися на українську філологію. Заочно, звичайно. Завдяки чуйному тодішньому редакторові видавництва трохи підробляв на всіляких підсобних роботах. І на кімнатку розжився у видавничому підвалі.

Епоха кричала про себе все голосніше, а вірші молодого поета все тихішали:

І дощ ішов,
І я ішов...

Це вже з першої збірочки "Повноліття", що вийшла 1967 р. в своєрідному конверті з 16-ти "поетичних зошитів" різних авторів.

Василів "зошит" засвідчив, що таки маємо нового талановитого поета.

З першого ж гонорару купив пральну машину своїй багатодітній матері. Ну, й сам трохи припарадився.

Подальші збірки "Цикли", "Плуги і зорі", "Родинне вогнище", поема "Червневий сполох" надійно утвердили ім'я поета Василя Вароді в українській поезії. Насамперед – як тонкого лірика, що не опускав, а підносив людину до її природи:

Я лежав у траві високій
І простежував сокола лет.
Був то, мабуть, не просто сокіл,
А таки соколиний поет.

Поезія для Василя Вароді ніколи не була обов'язком душі, тільки її одкровенням. Але коли він уже брався за перо, то не без внутрішньої причини.

Взагалі він осоружної роботи, до якої не лежить душа, наскільки це вдавалося, уникав, у крайньому разі терпів її, зате коли вже чимось захоплювався, то ставав невтомним. Так було в радіо- і газетній журналістиці, так було в плеканні рідного саду і спорудженні неказенної домівки на виділених шести сотках, – так було не тільки в роботі, а й у стосунках із людьми: ніде не залишався довго, де йому було байдуже, зате й захоплювався безоглядно.

І треба ж було долі так, аби з життя він пішов саме коли йому було не байдуже, саме коли потрібно було закривати від житейських бід родину, довірливу до його сили, коли настала визначеність у роботі: він став головним редактором газети "Орбіта-логос".

Але встиг підписати тільки один номер часопису.

Раптово, погідньої осінньої суботи 1998 р., по тижневих трудах, коли збирався серцем відпочити на природі, біля рідних дерев та кущів, обірвалося життя пристрасного поета і журналіста, а для мене – ще й давнього друга Василя Вароді.

Тепер його могила загубилася серед бундючних надгробків на Кальварії, дружина Василя поетеса Христина Керита із двома дітьми не годна змагатися в своїй любові до пам'яті чоловіка із тими, хто дістав у спадок валютні цінності, а Національна спілка письменників України також матеріально занепала.

І все ж найкращим пам'ятником поетові у рік його шістдесятиріччя було б видання його вибраних поезій. Дай Бог на це спромогтися.

ПЕТРО СКУНЦЬ

Джерельні приписи:

1. Вароді В. Плуги і зорі: Поезії.- Ужгород: Карпати, 1980.- 64 с.
2. Вароді В. Повноліття: Поезії.- Ужгород: Карпати, 1967.- 24 с.
3. Вароді В. Родинне вогнище: Поезії/ Худож. В.Ю.Добош.- Ужгород: Карпати, 1987.- 179 с.
4. Вароді В. Цикли: Поезії.- Ужгород: Карпати, 1972.- 64 с.
5. Вароді В. Червневий сполох: Героїчна поема.- Ужгород: Карпати, 1974.- 80 с.

* * *

6. Баранич В. Василеві Вароді: [Вірш]// Карпат. Україна.- 1993.- 1 лип.
7. Вароді В. "Боюся пожежі": [Інтерв'ю/ Записав В.Густі]// Карпат. Україна.- 1993.- 1 лип.
8. Густі В. "На дзвін жарптичого крила...": Василеві Вароді – 55// Новини Закарпаття.- 1998.- 2 лип.
9. Густі В. Під знаком плуга і зорі: Василю Вароді – 50!// Вісті Ужгородщини.- 1993.- 3 лип.
10. Жупанин С. Королівський син: Василеві Вароді – 50// Карпат. Україна.- 1993.- 1 лип.
11. Керита-Вароді Х. Відсвіт незабутнього: [Минув рік з дня смерті Василя Вароді...]// Новини Закарпаття.- 1999.- 4 верес.
12. Кудрявська Л. І квіти, і вино...: [50-річний ювілей В.Вароді]// Вісті Ужгородщини.- 1993.- 17 лип.
13. Поет, який забув про славу, гроші і чини: [В.Вароді]// Карпат. Україна.- 1993.- 3 лип.

14. Ряшко М. Поет від природи: В.Вароді – 50// Молодь Закарпаття.- 1993.- 3 лип.
15. Скунць П. Пам'яті Василя Вароді: [Вірш]// Орбіта-логос.- 1998.- 19 листоп.
16. Скунць П. Слово про друга: [В.Вароді]// Орбіта-логос.- 1998.- 10 верес.
17. Товтин В. "Тихіше говоріть про смерть...": [Пам'яті В.Вароді]// Ужгород.- 1999.- 4 верес.
18. Угляренко П. Я люблю тебе, Тисо, до синього дна: В.Вароді – 50// Новини Закарпаття.- 1993.- 3 лип.
19. Ференц Н. Із трепету, з боління: [В.Вароді – 50]// Срібна Земля.- 1993.- 29 черв.
20. Ференц Н. Літа, немов плугатарі: [До 50-річчя з дня народж.]// Закарпат. правда.- 1993.- 29 черв.
21. Чорногор В. Земляки не забувають поета: [В с-щі Королево Виноград. р-ну відбувся вечір пам'яті, присвяч. 1-й річниці від дня смерті В.Вароді]// Літ. Україна.- 1999.- 5 листоп.

ЛИПЕНЬ: 6

80-річчя з дня народження
ОЛЕНИ ДЕМ'ЯНІВНИ ЗАКРИВИДОРОГИ,
бібліографа (1923)

Є творчі особистості, що розкриваються не одразу, але коли вже досягли певної творчої висоти, і крила у них міцні настільки, що цієї висоти вони тримаються, тоді все, до чого вони беруться, виходить якісно і гарно.

Такою нам бачиться Олена Дем'янівна Закривидорога, яка саме зараз переживає дивний період піднесення душевних і творчих сил і яка зовсім нещодавно презентувала одразу кілька своїх нових бібліографічних праць.

Народилась О.Закривидорога 6 червня 1923 р. у затишному містечку Мерефи Харківської області. Початок самостійного життєвого шляху співпав із початком Вітчизняної війни. Встигла закінчила три курси Харківського електротехнікуму – почалась війна. Далі – невдала евакуація технікуму до Сибіру: під час бомбардування Харкова і залізничного вузла все майно технікуму було знищено.

Добровільно пішла до міськвоєнкомату – призначили санітаркою військово-санітарного поїзда, який щотижня вивозив із лінії фронту сотні поранених у глибокий тил. Пам'ять про війну – це і сім медалей та орден Вітчизняної війни II ст. Найдорожчі з них – медалі "За перемогу над Німеччиною" і "Георгій Жуков".

Після війни працювала піонервожатою в рідному містечку, далі у 1947 р. за направленням переїжджає до Закарпаття і потрапляє у Воловецький район (зав. відділом шкільної молоді, II-й секретар, I-й секретар райкому ЛКСМУ). Паралельно закінчує Хустське педучилище, а потім філологічний факультет Ужгородського університету (1958 р.). Відтоді 45 років (!) працює у бібліотеці УжНУ. Весь цей час інформаційно-облікова робота тут ведеться системно та розгорнуто, завдячуючи, не в останню чергу, саме О.Закривидорозі.

Бібліографія – одна з найскладніших галузей бібліотекознавства – стала на все життя її улюбленою працею. Пройшла всі сходинки у цій галузі: від бібліографа до головного бібліографа, а вже далі і як зав. бібліографічно-довідковим відділом, а нині як провідний спеціаліст. Стала своєрідною візитною карткою Наукової бібліотеки УжНУ, бо завжди безвідмовно співпрацює з науковцями у пошуках потрібної їм літератури, тому її люблять, а ще – знають далеко за межами краю.

Нещодавно побачилось і таке дивацтво: за власні кошти О.Закривидорога щосуботи скуповує всю періодику краю, яку, за браком фінансування, не спроможна передплатити її рідна НБ, ретельно опрацьовує всі газетні публікації, а вже у понеділок зранку картки з бібліографічними описами потрапляють до відділу. А ще вона щотижня формує пакунки із періодикою краю, які відправляє до сусіднього м.Пряшів у Словаччині, на адресу відомого карпатознавця О.Рудловчак, де ці газети по черзі читають сердечно вдячні їй десятки науковців Східнословацького краю, бо підписатися на нашу періодику у них так само важко, як і нам на їх видання.

О.Закривидорога систематично бере участь у підготовці тематичних довідково-бібліографічних видань. На сьогодні вона підготувала (самостійно та у співавторстві) два десятки покажчиків. Перед нею знімають капелюха історики та літератори, літературознавці, які першими мали змогу оцінити грунтовність, досконалість та обсяги її наукових праць. Кожна така книга є важливим джерелом ознайомлення з темою, і кожна така праця є актуальним дослідженням, адже присвячена маловідомим, призабутим сторінкам історії чи конкретним постатям. Достатньо згадати такі грунтовні бібліографічні покажчики як "Юрій Іванович Венелін-Гуца" (1989 р.), "Хунгарология в Ужгородском государственном университете" (1990), "Основні друковані праці викладачів та співробітників УжДУ (1946-1990)" (1991 р.), "Професор Штернберг Яків Ісакович" (1994 р.), "Олександр Духнович" (1995 р.), "Літописець карпатського села. Про ... професора Василя Ілька" (1999 р.), "Доцент Микола Олашин" (2001 р.)., щоби погодитись із думкою

доктора філологічних наук М.Зимомрі про те, що О.Закривидорога сьогодні достойно представляє класичну школу бібліографічної науки, яка і в нашому краї, і зокрема, в НБ УжНУ, має чимало цікавих імен.

Ось і остання праця О.Закривидороги (у співавторстві) – "Олена Рудловчак: бібліографія праць та літопис життя" (2001 р.) викликала цілу низку позитивних рецензій та відгуків, частина з яких надрукована у закордонних виданнях.

А попереду в Олени Закривидороги нові, ще не реалізовані, але, точно знаю, надзвичайно цікаві проекти.

ВАЛЕРІЙ ПАДЯК

Джерельні приписи:

1. Закривидорога О.Д. До питання формування бібліографічних покажчиків праць науковців Ужгородського державного університету// Скарбниця духовності: Науковій бібліотеці УжДУ – 50 років.- Ужгород, 1997.- С. 100-111.
2. Закривидорога О.Д., Федака Я.І. Видавнича діяльність університету (1945-1975 рр.): До 55-річчя Ужгородського державного університету// Науковий вісник Ужгородського університету. Сер.: Історія. Вип. 4.- Ужгород: Вид-во В.Падяка, 1999.- С. 162-171.

* * *

3. Доцент Микола Олашин/ Уклад.: О.Д.Закривидорога; Вступ нарис В.Ілька.- Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2001.- 96 с.: іл.
4. Закривидорога О., Ільченко Л. Падяк В. Олена Рудловчак: Бібліографія праць та літопис життя/ Вступ. розвідка В.Падяка.- Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2001.- 160 с.: іл.
5. Олександр Духнович (1803-1865): Бібліогр. покажч./ Уклад.: О.Д.Закривидорога, Г.К.Ковальчук, В.В.Коллар, О.Г.Люта, Л.О.Мельник, М.Ю.Рущак, Т.В.Туренко; Вступ. ст. В.С.Попа.- Ужгород, 1995.- 282 с.
6. Професор Ілько Василь Іванович: (До 70-річчя від дня народження): Бібліогр. покажч./ Уклад. О.Закривидорога//Літописець карпатського села: про життєвий шлях та науково-педагогічну діяльність професора Василя Ілька.- Ужгород: Патент, 1999.- С. 88-127.
7. Юрій Іванович Венелін-Гуца (1802-1839): Бібліогр. покажч./ Уклад.: О.Д.Закривидорога, О.Г.Люта, Л.О.Мельник, Т.В.Туренко; Вступ. ст.: І.М.Гранчак, М.І.Зимомря.- Ужгород: 1989.- 91 с.

* * *

8. Закривидорога Олена Дем'янівна// Бібліотечне Закарпаття: Сторінки історії та сучасності/ Укладач Н.М.Панчук.- Ужгород: Патент; Вид-во В.Падяка, 2000.- С.120.
9. Падяк В.І. Золоті літа Олени Дем'янівни// РІО-інформ.- 1998.- 4 лип.
10. Падяк В. Листи Олени Рудловчак на батьківщину: [У т.ч листи до О.Д.Закривидороги]// Науковий вісник Ужгородського університету. Сер.: Історія. Вип. 5.- Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2000.- С. 42-55.

11. Скарбниця духовності: Науковій бібліотеці УжДУ – 50 років.- Ужгород, 1997.- 327 с.
Про Закривидорогу О. див. іменний покажчик: С. 319.

* * *

12. Зимомря М. Намисто її життя та її праці: Слово про книжку, присвячену Олені Рудловчак// Срібна Земля.- 2002.- 8 черв.
13. Роман М. Бібліографічний довідник Олени Рудловчак// Дукля.- 2002.- № 2.- С. 65-66.
14. Фединишинець В. Дивовижної наукової зваби дослідниця будительської спадщини// Погляд.- 2002.- 30 квіт.

ЛИПЕНЬ: 8

70-річчя з дня народження ВАСИЛЯ ЮРІЙОВИЧА ВОВЧКА, поета, прозаїка, драматурга (1933)

Творчість В.Вовчка багатогранна, охоплює різні сторони народного життя, різні стани людської душі, тобто вона така розмаїта, як саме життя у всіх його складнощах. Але разом з тим у його творах домінує спільна прикмета – дух часу, його своєрідне одокументалення. У них автор відстоює високі громадянсько-патріотичні позиції, декларує неrозривність своєї долі з долею народу, роздумує над загальнонародними проблемами, розкриває благородство душі трудового люду, утверджує ідеали добра і справедливості.

Василь Юрійович Вовчок народився 8 липня 1933 р. в с.Нижній Бистрий на Хустщині в сім'ї лісоруба. У 1949 р. в рідному селі закінчив семирічку і вступив до Хустського педучилища. Працював у газеті "Молодь Закарпаття", а згодом – комсоргом ЛКСМУ на Закарпатгесбуді, служив у армії. Закінчив філологічний факультет Ужгородського університету (1962). Працював у редакції газети "Закарпатська правда", директором Ужгородського клубу письменників. З 1983-1996 рр. – відповідальний секретар Закарпатської організації Спілки письменників України. Крім цього, виконував й іншу громадську роботу. Понад 15 років очолював Закарпатське товариство книголюбів, довгі роки був членом облхудради, членом журі оглядів художньої самодіяльності тощо.

У літературі В.Вовчок дебютував як поет. У 1949 р. в Хустській райгазеті друкує перший вірш "Привіт з Донбасу". Опублікував такі поетичні збірки, як "Добрий день!" (1956), "Веселки воду п'ють" (1958), "Монашчине кохання" (1960), "З Карпатських гір» (1961), "Тривога серця"» (1962), "Верховино, світку ти мій!" (1963), "Де ти, сонце,

ночувало?" (1968), "Совість" (1973), "Здивований будень" (1977), "Висота" (1982), "Вірність" (1985), "Воно, куме, коли як..." (1991), "Красне поле" (1995), "Де ночує сонечко?" (1997), "Честуй, голий, босого" (1998). За збірку "Красне поле" В.Вовчок у 1996 р. став лауреатом обласної літературної премії ім.Ф.Потушняка.

Автор повістей "Де твоя вічність?" (1964), "Останній чардаш" (1966), "Вернигори" (1971), "У долонях гір" (1975), "Веселка на камені" (1979) та повісті-дилогії "Горяни" (1983). До книги "Повісті гір" (1990) увійшли повість "У долонях гір" і дилогія "Горяни". Прозові, гумористичні та сатиричні твори вміщено також у книжці "Подих лісу" (1999).

У книзі "Подорожники" (1987) опубліковано 34 твори – ліричні новели, живі легенди, нотатки, пібліцистичні роздуми, веселі і мудрі бувальщини. Автор пише про найдорожче – Вітчизну, рідну землю, неньку, дружбу, братерство і любов, про хліб насущний, людські долі, висміює недоліки, помилки, різні вади. Оповіді пересипані його ж власними віршами. Документальні події та факти тісно переплітаються з їх поетичними відображеннями.

Повість "Вернигори" становить частину біографії самого автора. Це романтична оповідь про карпатську молодь, яка збудувала у горах Теребле-Ріцьку електростанцію.

Створена за мотивами повісті "Вернигори" однойменна п'єса витримала в Закарпатському обласному українському муздрамтеатрі понад сто вистав. За цю ж роботу (режесер-постановник В. Сурков) згаданий колектив у 1979 р. став лауреатом обласної комсомольської премії ім.Д.Вакарова. За мотивами повісті "Останній чардаш" В.Вовчок написав п'єсу "Чардаш над Амуром", яка була опублікована в репертуарному збірнику "Райдуга '86" (Вип. 3, 1986). Ця п'єса ставилася в театрах Ужгорода та Чернівців.

Основою повісті "У долонях гір" є розкриття внутрішнього світу героїв, їх психології. Автор показує, як боляче й важко старому горянинові, що живе далеко в горах, залишити насиджене місце й переселитися в село.

Повість-дилогія "Горяни" – це твір про життя і працю нинішніх горян на Верховині – полонинських вівчарів і робітників експериментального каменеобробного заводу та мармурового кар'єру. Дія твору відбувається то на заводі в гірському містечку Межиріччі, де працюють молоді люди, то у віддалених верховинських селах; іноді автор веде своїх героїв на полонину до вівчарів, навіть у далеку Вірменію. За цю повість у 1986 р. В.Вовчок удостоєний третьої республіканської премії.

У поезіях В.Вовчка відлунює народна пісня – у мотивах, стилево інтонаційному ладі, в образній структурі. Недарма композитори прояв-

ляють неабияку увагу до його творів. Понад 20 віршів покладено на музику і звучать, як у професійних, так і в самодіяльних хорових колективах. Пісні "Гей, чули гори", "Вас вітає Верховина" "Дружба – мир", "Орнаменти Закарпаття" та ін. часто виконує заслужений Закарпатський народний хор.

Чимало поетичних творів В.Вовчка опубліковано в обласних та республіканських газетах, журналах "Україна", "Жовтень", "Дніпро", "Тиса", "Дукля", "Дружно вперед" (останні два – Пряшів, Словаччина), альманахах "Радянське Закарпаття", "Голоси молодих", "Карпати", колективних збірниках "В сім'ї єдиній" (1954), "Вічне братерство" (1959), "Лицем до сонця" (1960), "Рідна мати моя" (1966), "Перевал" (1963), "Поезія" (1981, 1983), "Гори в шинелях" (1985), "Карпатська весна" (1982), "Антології української поезії" (Т. 5, К., 1985).

В.Вовчок – автор оповідань, нарисів, статей, рецензій. Цілу низку нарисів опубліковано в колективних збірниках "Повернення до життя" (1969), "Герої – серед нас" (1976), "Сонячною дорогою" (1978), "І хліб, і пісня" (1983), "Земля з іменем" (1985).

Твори В.Вовчка друкувалися в перекладах російською, вірменською, осетинською, комі, словацькою, угорською, чеською мовами.

За збірки віршів "Тривога серця", "З Карпатських гір", "Верховино, світку ти мій!" В.Вовчку присуджено обласну комсомольську премію ім.Д.Вакарова (1966).

Член Спілки письменників України з 1958 р.

Протягом понад 50-річної творчої праці В.Вовчок завжди прагнув чесно, самовіддано служити народові, оспівувати його трудові звершення, утверджувати добросусідські взаємини з іншими націями, викривати вади в суспільному та громадському житті. Його твори стали помітним чинником художньо-мистецького збагачення українського красного письменства повоєнного періоду і принесли авторові глибоку пошану і повагу вдячних читачів.

ІВАН ХЛАНТА

Джерельні приписи:

1. Вовчок В. Верни-гори: Повість.- Ужгород: Карпати, 1971.- 133 с.
2. Вовчок В. Верховино, світку ти мій!: Поезії.- К., 1963.- 104 с.
3. Вовчок В. Веселка на камені: Повість.- Ужгород: Карпати, 1979.- 240 с.
4. Вовчок В. Висота: Вірші та поеми.- Ужгород: Карпати, 1982.- 160 с.
5. Вовчок В. Вірність: Поема.- К.: Дніпро, 1985.- 118 с.
6. Вовчок В. Горяни: Повість-дилогія.- Ужгород: Карпати, 1983.- 408 с.
7. Вовчок В. Де ночує сонечко?: Читанка для дітей і про дітей.- Ужгород: Поличка "Карпат. краю", 1997.- 31 с.
8. Вовчок В. Де твоя вічність?: Повість.- Ужгород: Карпати, 1964.- 128 с.

9. Вовчок В. Добрий день!: Поезії/ Вступ. ст. В.Ладижця.- Ужгород: Закарпат. обл. вид-во, 1956.- 55 с.
10. Вовчок В. З Карпатських гір: Поезії.- К.: Молодь, 1961.- 77 с.
11. Вовчок В. Здивований будень: Вірші та поеми.- Ужгород: Карпати, 1977.- 190 с.
12. Вовчок В. Красное поле: Лирика.- Ужгород: Поличка "Карпат. краю", 1995.- 108 с.
13. Вовчок В. Монашчине кохання.- Ужгород: Закарпат. обл. вид-во, 1960.- 16 с.
14. Вовчок В. Останній чардаш.- Ужгород: Карпати, 1966.- 128 с.
15. Вовчок В. Подих лісу: Проза. Гумор та сатира.- Ужгород: Патент, 1999.- 64 с.
16. Вовчок В. Подорожники.- Ужгород: Карпати, 1987.- 196 с.
17. Вовчок В. Повісті гір.- Ужгород: Карпати, 1990.- 454 с.
18. Вовчок В. Совість: Поеми та вірші.- Ужгород: Карпати, 1973.- 88 с.
19. Вовчок В. Тривога серця.-Ужгород: Закарпат. обл. кн.-газ. вид-во, 1962.- 40 с.
20. Вовчок В. У долонях гір: Повість.- Ужгород: Карпати, 1975.- 192 с.
21. Вовчок В. Честуй, голий, босого: Сатира та гумор.- Ужгород: Патент, 1998.- 82 с.

* * *

22. Вовчок В. Повінь: [Вірш, листоп. 1998 р.]// Вовчок В. Подих лісу: Проза. Гумор та сатира.- Ужгород: Патент, 1999.- С. 60.
23. Вовчок В. Батькові: [Вірш]// Закарпат. правда.- 1993.- 24 лип.
24. Вовчок В. Петро: [Вірш]// Закарпат. правда.- 1997.- 26 черв.
25. Вовчок В. Світло і хліб: [Спогад]// Новини Закарпаття.- 1998.- 1 груд.
26. Вовчок В. "Я в роботі шукав своє слово...": [Бесіда з поетом, прозаїком В.Вовчком/ Записав В.Бедзір]// Слово.- 2000.- 15 квіт.

* * *

27. Василь Вовчок// Хланта І. Біобібліогр. покажч.- Ужгород: ВВК Патент, 1995.- 155 с.
28. Хланта І. Усміхнені веселки: Нарис життя і творчості Василя Вовчка.- Ужгород: Патент, 2000.- 103 с.
29. Губаль І. Гори чують його пісню: Художньо-документ. повість: [Про В.Вовчка]// З орлиної колиски.- Ужгород: Закарпаття, 1998.- С. 167-321.
30. Ференц Н.С. Поезія Василя Вовчка// Наук. вісн. Ужгород. ун-ту. Сер.: Філологія.- Ужгород, 2001.- Вип. 3.- С. 118-124.

* * *

31. Басараб В. Зоря, що суджена поету: Василеві Вовчку – 60// Новини Закарпаття.- 1993.- 8 лип.
32. Березівський І. Реформовані герої Василя Вовчка: [Про зб. сатири та гумору В.Вовчка]// Молодь Закарпаття.- 1999.- 13 берез.
33. В.Ю.Вовчку – 60// Единство-плюс.- 1993.- 3 июля.
34. Габорець В. На здобуття премії обласної ради: [В.Вовчку за кн. "Красне поле"]// Новини Закарпаття.-1996.- 29 серп.

35. Густі В. “Де ночує сонечко?” – подарунок від Василя Вовчка: [Нова зб. поета]// Молодь Закарпаття.- 1998.- 28 лют.
36. Густі В. “Не йдуть поети у запас...”: До 65-річчя Василя Вовчка// Орбіта-логос.- 1998.- 9 лип.
37. Довганич О. Все про поета Василя Вовчка: [Про творчість В.Вовчка]// Вісн. Хустщини.- 1995.- 22 листоп.
38. Дурунда А. З-під гори, з-під смарагдової...: До 60-річчя Василя Вовчка// Срібна Земля.- 1993.- 6 лип.
39. Керита Х. Вернигора: В.Вовчку : [Вірш] // Карпат. Україна.- 1993.- 8 лип.
40. Керита Х. На видноті: Василеві Вовчку – 60// Карпат. Україна.- 1993.- 8 лип.
41. Кудрявська Л. Співець рідного краю: В.Вовчку – 60// Вісті Ужгородщини.- 1993.- 24 лип.
42. Рішко М. Дорога до отчого дому: В.Вовчку – 60// Вісн. Хустщини.- 1993.- 7 лип.
43. Скунць П. Василеві Вовчку – 60// Літ. Україна.- 1993.- 5 серп.
44. Тимша М. Запізніло ювілейна і пристрасно-контрасна: [В.Вовчок “Красне поле”]// Новини Закарпаття.- 1996.- 29 черв.
45. Угляренко П. Красне поле: [В.Вовчок]// Орбіта.- 1996.- 8 лют.
46. Угляренко П. “Після пітьми сподіваюся на світло”: Фреска: [До 60-річчя з дня народж. В.Вовчка]// Молодь Закарпаття.- 1993.- 10 лип.
47. Ференц Н. Душа, розкрита для дива: В.Вовчку – 60// Вісті Ужгородщини.- 1993.- 3 лип.
48. Ференц Н. Нерозгаданий талант: [В.Вовчку – 65]// Новини Закарпаття.- 1998.- 7 лип.
49. Хланта І. Сонечко ночує у колибі з чабанами: До 65-річчя від дня народж. Василя Вовчка// Старий Замок.- 1998.- 9 лип.
50. Хланта І. Ще одна грань щедрого таланту: [До 65-річчя з дня народж. Василя Вовчка]// Срібна Земля.- 1998.- 4 лип.
51. “Щоб на голову сипались зірки, а не удари”: [Урочист. вечір з нагоди 60-річчя В.Вовчка]// Карпат. Україна.- 1993.- 15 лип.

СЕРПЕНЬ: 21

50-річчя з дня народження
ДМИТРА ДМИТРОВИЧА КРЕМІНЯ,
поета (1953)

У місто Виноградів з далекого гірського села Суха, що на Іршавщині, приїхав худорлявий, невисокого зросту хлопчина Дмитро. З оголошення обласного радіо він дізнався, що в цей весняний день на занятті виноградівського літературного об’єднання “Пролісок” виступатимуть поети з Ужгорода Василь Вовчок і Петро Скунць. Йому

хотілося побачити їх, вже заочно знайомих із газет і журналів, послухати розповіді про теорію і практику віршування, а головне – їхні нові поетичні твори.

Сподівання хлопчини збулося. У "Проліску" він познайомився не тільки з відомими на той час письменниками, а й з юним Василем Густі.

Заняття затяглися допізна, ніякого транспорту для повернення додому не було. Василь Густі запросив Дмитра переночувати у нього вдома в селищі Королево. З тих пір вони подружилися. Зміцніла їх творча приязнь у роки спільного навчання в Ужгородському державному (тепер Національному) університеті.

У Виноградові і я познайомився зі своїм обдарованим школярем Дмитром Кремінем. Він гостював у мене вдома, читав свої вірші. З тих пір ми листуємося, спілкуємося по телефону. Не втратили зв'язки і після того, коли в1975 р. випускник університету виїхав до міста Миколаєва учителювати, а потім викладати українську словесність у тамтешньому педінституті та в нинішньому філіалі Київського Національного університету культури і мистецтв. Тепер Дмитро Кремінь – поважний професор цих вузів, лауреат національної премії ім.Т.Г.Шевченка. Високого звання він удостоївся за збірку поезій "Пектораль" (1997-1999 рр.). А думками своїми Дмитро чи не щодня лине в Закарпаття, в село Суха Іршавського району, де 21 серпня 1953 р. народився, де зійшла над високими синьо-зеленими горами незгасна зоря його світлого таланту.

З приємністю я прочитав першу книжку поета "Травнева арка" , до якої увійшли кращі твори студентських літ, а також написавні вже у Миколаєві. Вона позначена оригінальним світобаченням, новизною художніх образів, глибиною емоційного змісту, зігрітого гарячими юнацькими почуттями, опроміненого незрадливою любов'ю.

Наступні збірки "Південне сяйво" (1982 р.), "Бурштиновий журавель" (1987 р.), "Шлях по зорях" (1990 р.), "Танок вогню" (1993 р.) засвідчують, як верховинець за своєю натурою по-свіжому сприйняв і відтворив природу, історію, образи людей степового краю, як оригінальні поетичні рядки виринули з його палкого серця, створивши цілісну естетичну гармонію. Письменники цих країв не перестають дивуватися, як вони раніше не помічали навколо того, що відобразив поет із Закарпаття.

Безмежно радів я, коли почув по радіо, а потім прочитав у газетах, що моєму земляку Дмитрові Дмитровичу Креміню присуджено Національну премію України ім.Т.Г.Шевченка. Одразу надіслав йому телеграму, а потім листа. Горжуся, бо мало хто в нашій країні, не досягши ще й 50 років, одержував таку високу нагороду.

Знову перечитую "Пектораль", сповнену копітких духовних пошуків сенсу буття , осмислення минулого й сьогодення, складного, часом трагічного, але в перспективі оптимістичного.

А чи до нас озвалися віки
В тонкій мембрані голосу людського?
Не окроплю минулого слізьми.
Минає все – минаються аврали...
За сто століть зустрінемось і ми
На золотій, на скіфській пекторалі.

У найзрілішій книзі поета "Пектораль" виразно звучать такі провідні мотиви: поет і суспільство, ліричний герой і його громадянська позиція, переплетення епох і людських доль, історичне минуле і людська пам'ять, місце людини в житті, усвідомлення сенсу буття, ліричний герой і кохана дівчина, жінка, наслідки Чорнобиля для України, людства, природи, історії. Привабливо, чарівно відтворив автор тонкощі справжнього людського кохання. Дмитро Кремінь усвідомлює, що не все йому вдалося, не завжди щастило, не всього бажаного досяг він у житті, але міцна основа віри, надії, любові закладена назавжди:

Натомився від утрат, натомився від зрад.
Але я посадив – і не дерево, сад.
Є країна у мене, і сад мій, і син...

І сподіваємось, що цей сад поета цвістиме упродовж століть, Україна розвиватиметься з року в рік, сини і внуки приноситимуть батькам втіху й радість.

У день золотого 50-літнього ювілею зичу дорогому Дмитрові Кремінню ще більших творчих здобутків, могутнього здоров'я, щоб він ще довго-довго радував шанувальників його нетлінного яскравого таланту.

СТЕПАН ЖУПАНИН

Джерельні приписи:

1. Кремінь Д.Д. Травнева арка: Вірші.- К.: Молодь, 1978.- 78 с
2. Кремінь Д.Д. Південне сяйво: Поезії.- К.: Молодь, 1982.- 104 с.
3. Кремінь Д.Д. Бурштиновий журавель: Поезії.- К.: Рад. письменник, 1987.- 110 с.
5. Кремінь Д. Танок вогню: Поезії.- Одеса: Маяк, 1983.- 72 с.
6. Кремінь Д. Шлях по зорях: Вірші.- К.: Молодь, 1990.-96 с.

* * *

3. Кремінь Д. Двадцять років тому, двадцять років потому...: [Вірші]// Новини Закарпаття.- 1995.- 29 лип.
4. Кремінь Д. Пектораль: Новинки поетичного поля// Наш рідний край.- 1998.- № 1.- С. 15.

5. Кремінь Д. Полонина серед степу: З нової поетич. зб. "Старокозацький літопис"// Закарпат. правда.- 1992.- 15 квіт.
6. Кремінь Д. Посреди огня зимы: Поэзия// Дружба народов.- 1999.- № 3.- С. 139-140.
7. Кремінь Д. "Серед цього, як світ, українського степу...": [Вірші]// Новини Закарпаття.- 1998.- 20 серп.
8. Кремінь Д. Собор; Бердо; Реквієм дикому саду: [Вірші з кн. "Елегія троянського вина"]// Новини Закарпаття.- 2001.- 23 серп.
9. Кремінь Д. Солов'ї ренесансу; Птахи Івана Чендея; Сага: [Вірші]// Карпат. Україна.- 1992.- 16 квіт.
10. Кремінь Д. Футбол під мелодію Моцарта; Дистанція болю; З похиленою головою; На хоральний від'їзд Світлани-Сибілли Торнтон; Гоголіада; Ужгородський телефон: [Вірші]// Новини Закарпаття.- 2001.- 8 груд.

* * *

11. Басараб В. Наш Дмитро Кремінь: [Біогр. довідка]// Новини Закарпаття.- 1995.- 29 лип.
12. Гаврош О. Книжка, що завоювала Україну: Еротика золотої "Пекторалі": [Дмитра Креміня]// Ужгород.- 1999.- 17 лип.
13. Гаврош О. Ностальгія Закарпаття в долі і поезії Дмитра Креміня// Старий Замок.- 1999.- 29 лип.
14. Гаврош О. Пророк і Вітчизна: Штрихи до портрету Дмитра Креміня// Ужгород.- 1999.- 3 квіт.
15. Дмитро Кремінь – лауреат Державної премії ім.Т.Г.Шевченка// Ужгород. ун-т.- 1999.- 25 берез.
16. Мідянка П. Блиск і тінь "Пекторалі": [Поет. зб. Д.Креміня "Пекторалъ"]// Новини Закарпаття.- 1998.- 20 серп.
17. Поезія Кременів: [Батько і син Кремені]// Новини Закарпаття.- 2000.- 22 лип.
18. Сизоненко О. Кремінь викрешує іскри: [Зб. Дмитра Креміня "Пекторалъ"]// Новини Закарпаття.- 1998.- 9 квіт.
19. Скунць П. "В оптичнім прицілі сльози": [Лауреат премії ім.Т.Г.Шевченка]// Срібна Земля.- 1999.- 27 лют.
20. Скунць П. Талант, у якому зійшлися гори і степи: [Д.Кремінь – лауреат Держ. премії України ім.Т.Г.Шевченка]// Новини Закарпаття.- 1999.- 6 берез.
21. Укр. поет із Закарпаття Дмитро Кремінь: [Фото]// Карпат. Україна.- 1992.- 9 квіт.
22. Федака Д. "В оптичнім прицілі сльози": [Творч. шлях Д.Креміня]// Орбіталогос.- 1998.- 15 січ.
23. Чендей І.М. Дмитро Кремінь – лауреат Держ. премії України ім.Т.Г.Шевченка// Новини Закарпаття.- 1999.- 20 лют.

СЕРПЕНЬ: 24

100-річчя з дня народження ВАСИЛЯ ВАСИЛЬОВИЧА КОРОЛОВИЧА, казкаря (1903–1993)

Фольклорист Петро Лінтур, який першим звернув увагу на репертуар казкаря Короловича із Страбичова, що на Мукачівщиві, і книгою "Три золоті слова" (Ужгород, 1966) познайомив з цим репертуаром читачів України, виділяв два типи носіїв народної мудрості – тих, хто любить жартувати, розважати, і тих, хто надає перевагу повчанням. Василя Короловича він називав казкарем-універсалом – знав і переказки, любив пожартувати, але любив і такий дидактичний жанр, як притча. Це від нього записано класичні варіанти казок "Як чоловік кішку вчив працювати", "Як селянин доїв "цапів", казок-легенд "Як людям і тваринах бог ділив літа", "Як чоловік кумався зі Смертю", притчі "Три золоті слова", "Як Матяш обробляв панам винницю".

Всі, хто зустрічався з Короловичем, відзначають, що він був дуже цікавим співрозмовником. У цьому переконався і автор цих рядків, коли у листопаді 1981 р. записував від нього народну мудрість. Тоді було записано і автобіографічну оповідь казкаря, яку в 1994 р., через рік після смерті казкаря, опублікував журнал "Карпатський край".

Із оповіді довідуємося, що Василь Королович народився 24 серпня 1903 р., через матеріальні нестатки не зміг після закінчення початкової школи продовжити навчання, ходив на заробітки, служив у війську, оволодів угорською і чеською мовами, опанував професію машиніста. Підрахував, що понад півмільойна кілометрів проїхав на паровозі. "Се якби тринадцять раз довкола землі проїхав", – сказав із гордістю, любив багато читати, любив слухати оповіді бувалих людей. Усе цікаве, вичитане і почуте, умів передати іншим.

Репертуар В.Короловича великий – понад сто сюжетів. Їх читач знайде у книгах "Як чоловік відьму підкував, а кішку вчив працювати" (Ужгород, 1966), "Легенди Карпат" (Ужгород, 1968), "Ходили опришки" (Ужгород, 1983), "Зачаровані казкою" (Ужгород, 1984).

Після виходу на пенсію (1958) Василь Королович господарював. Часто його запрошували до школи, аби учні почули і побачили справжнього казкаря. Навідувалися до нього журналіст Ю.Клованич, краєзнавець Д.Поп. Помер страбичівський мудрий оповідач у 1993 р., залишивши про себе добрі згадки.

ІВАН СЕНЬКО

Джерельні приписи:

1. Біда та щастя/ Записано в с.Страбичові Мукачів. р-ну від В.Короловича// Про двох братів та шістьох звірів: Закарпат. нар. казки/ Зібрані та літер. опрацьовані Лукою Дем'яном.- Вид. 2-е.- Ужгород: Карпати, 1992.- С. 36.
2. Волоський піп/ Записано в с.Страбичові Мукачів. р-ну від В.Короловича// Про двох братів та шістьох звірів: Закарпат. нар. казки/ Зібрані та літер. опрацьовані Лукою Дем'яном.- Вид. 2-е.- Ужгород: Карпати, 1992.- С. 32.
3. Про дурного Максима/ Записано в с.Страбичові Мукачів. р-ну від В.Короловича// Як чоловік відьму підкував, а кішку вчив працювати: Закарпат. нар. казки. Гумор та сатира/ Запис текстів та упоряд. канд. філол. наук П.В.Лінтура.- Ужгород: Карпати, 1966.- С. 73.
4. Село Страбичове/ Запис. П.Лінтуром від В.Короловича в с.Страбичові Мукачів. р-ну на Закарпатті// Легенди Карпат.- Ужгород: Карпати, 1984.- С. 143-157.
5. Як ведмідь довідався, хто найсильніший/ Записано в с.Страбичові Мукачів. р-ну від В.Короловича// Як чоловік відьму підкував, а кішку вчив працювати: Закарпат. нар. казки. Гумор та сатира/ Запис текстів та упоряд. канд. філол. наук П.В.Лінтура.- Ужгород: Карпати, 1966.- С. 58.
6. Як людям і тваринам бог ділив літа/ Записано в с.Страбичові Мукачів. р-ну від В.Короловича// Як чоловік відьму підкував, а кішку вчив працювати: Закарпат. нар. казки. Гумор та сатира/ Запис текстів та упоряд. канд. філол. наук П.В.Лінтура.- Ужгород: Карпати, 1966.- С. 158.

* * *

7. Лінтур П. Володар живих скарбів// Три золоті слова/ Запис. текстів, упоряд. та передм. П.В.Лінтура.- Ужгород: Карпати, 1968.- С. 5-6.
8. Сенько І.М. Королович Василь Васильович// Зачаровані казкою: Укр. нар. казки Закарпаття в записах П.В.Лінтура.- Ужгород: Карпати, 1984.- С. 334-337.

СЕРПЕНЬ: 24

75-річчя з дня народження ВАСИЛЯ ІВАНОВИЧА ІЛЬКА, історика, педагога (1928)

Василь Іванович Ілько народився 24 серпня 1928 р. в с.Тересва, що на Тячівщині, в селянській родині. Початкову освіту отримав у рідному селі (1934 - 1937 рр.). У часи національно-визвольного пробудження українців краю наприкінці 30-х років Василь Ілько став свідком патріотичного вишколу молоді "Пластом" і "Просвітою". У 1938 р. десятилітнім юнаком він і сам був залучений до пластунського руху, брав у ньому активну участь.

Після окупації Карпатської України гортистською Угорщиною

Василь Ілько намагався продовжити навчання. З 1940 до 1944 рр. він студіював у горожанській школі в м.Тячів, після чого розпочав трудову діяльність на Тересвянському лісопильному заводі. Проте, осінні події 1944 р. ледь не стали для юнака трагічними. Разом з групою парубків його вирішили силоміць відправити у західному напрямку на роботи в трудових таборах. Лише щасливий випадок допоміг втекти з-під охорони, коли потяг перебував у Капушанах, що в сучасній Словаччині.

Після повернення на батьківщину Василь Ілько продовжив працювати на лісопильному заводі в Тересві. Тут його обрали секретарем первинної організації Спілки молоді Закарпатської України. Упродовж 1946 -1948 рр., працюючи на посаді бухгалтера в "Закарпатпаливо" та Тересв'янському мехлісопункті, Василь Іванович навчався у Тячівській вечірній школі. Згодом, потяг до знань виявився дужчим, і він перейшов на денне навчання в Солотвинську середню школу. У 1949 р. Василь Ілько вступив до історичного факультету Ужгородського державного університету, а вже 1953 р. йому запропонували місце старшого наукового співробітника обласного архіву. Історичний факультет В.Ілько закінчив з "червоним" дипломом, що покликало пропозицію продовжити студіювання в аспірантурі. Провідною темою наукового дослідження стала історія селянства в Закарпатті. У 1960 р. Василь Ілько успішно захистів кандидатську дисертацію. Починаючи з 1957 р. вчений розпочав викладацьку діяльність в Ужгородському університеті, пройшовши шлях від старшого лаборанта до декана історичного факультету (1974-1980 рр.). До того ж, упродовж 1973-1991 рр. Василь Ілько очолював кафедру історії СРСР. Докторську дисертацію визнаний вчений захистив у 1994 р., а з 1991 р. став професором кафедри нової і новітньої історії та історіографії УжДУ. Історик і нині займається науково-викладацькою діяльністю, співпрацює з різними навчальними закладами, частий гість наукових бібліотек... За цей час Василь Ілько виступив ініціатором та організатором чисельних наукових конференції як регіонального, так і всеукраїнського та міжнародного масштабу.

Науковий доробок ученого становить понад 100 праць, серед яких найвідомішими є монографії "Закарпатське село на початку XX ст." (Львів, 1973), "Социально-экономические отношения в закарпатском селе в 1919-1938 гг." (Москва, 11985), "Боротьба трудящих Закарпаття за возз'єднання з Радянською Україною (1939-1944 роки)"(Ужгород, 1974 – у співавторстві), "З історії заселення та розвитку культури Закарпаття в добу феодалізму (до середини XIX ст. Ужород, 1990 – у співавторсті) та ін. Крім аграрних питань перо Василя Ілька у статтях привертало увагу до різних аспектів політичного, економічного та

культурного розвитку регіону. Він автор об'єктивних рецензій на цілу низку історичних видань. Визнане й авторитетне слово вченого й сьогодні цікавить молоде покоління істориків.

М.Ю. ТОКАР

Джерельні приписи:

1. Літописець карпатського села: Про життєвий шлях та наук.-пед. діяльн. професора Василя Ілька: Біобібліогр. покажч.-Ужгород: ВАТ "Патент", 1999.- 168 с.
2. Олашин М. Професор Василь Ілько: Віхи життя і творчості// Календар "Просвіти" на 1998 рік/ Упорядн. П.Федака.- Ужгород: Закарпат. крайове т-во "Просвіта", 1998.- С. 149-151.

СЕРПЕНЬ: 28

165-річчя з дня народження КИРИЛА АНТОНОВИЧА САБОВА, педагога, публіциста, будителя (1838-1914)

З поміж активних діячів русинського (руського) Відродження другої половини XIX ст. чи не найменше сучасними дослідниками літпроцесу згадується прізвище Кирила Сабова. Його життю та творчому доробку присв'ячено лише кілька публікацій у Словаччині, Угорщині та на Закарпатті, які так чи інакше інтерпретують єдине біографічне прижиттєве джерело – нарис Є.Фенцика в журналі "Листокъ" з 1893 р.

Народився К.Сабов 28 серпня 1838 р. в с.Ставне (нині Великоберезнянський район). Вчився в Ужгородській, а повний курс закінчив у Сатмарській гімназії (1856 р.). Навчання продовжив у Віденській греко-католицькій центральній семінарії (богословські науки), там же в університеті паралельно відвідував лекції зі слов'янських мов. Після завершення навчання у 1862 р. був призначений вчителем російської мови і географії Ужгородської гімназії. В Ужгороді проживає по 1871 р. З цим містом і пов'язані всі найпомітніші досягнення цього скромного трудівника на освітянській ниві.

Молодий і талановитий спеціаліст швидко стає одним із ініціативних діячів щойно заснованого ужгородського Общества св.Василія Великого, що об'єднало навколо себе національно зорієнтовану інтелігенцію краю. Вже на третьому засіданні Общества 15/27 грудня 1866 р., коли було схвалено ідею заснувати в Ужгороді газету ("Свѣтъ"), він обирається до її редколегії (27-річний Ю.Ігнатков – відповідальний редактор, а 28-річний К.Сабов – редактор-помічник).

Важко переоцінити роль тижневика "Свѣтъ" в тогочасному політичному житті Подкарпатської (Угорської) Русі. Газета започаткувала крайову журналістику, через брак коштів та постійний політичний тиск вона проіснувала всього чотири роки (1867-1871), але засвідчила, що й русини, як і всі інші слов'янські (недержавотворчі, нетитульні) народи Австрійської монархії, стали на шлях культурно-національного Відродження.

Першому редакторові не довго судилось працювати – влада розпорядилась перевести його на інше місце роботи – у Пешт, то ж змушений був залишити й редакторські обов'язки, тому вже з 15-го номера К.Сабов став самостійно формувати обличчя газети.

Сабов був людиною поміркованою, то ж, пропагуючи стрижневу ідею тогочасного слов'янського соціуму про наближення та у перспективі об'єднання всіх слов'янських народів у єдину націю ("Славянские ручьи сольются в русском море...", О.Пушкін), хоч і підтримував ідею загальноруського кореня русинської (руської) культури, але у руслі пропаганди кращих надбань російської та загальноруської літератури став на шлях розвитку та поширення саме крайової літератури. На той час єдиним джерелом ознайомлення читача з кращими зразками русинських літераторів була газета Свѣтъ" (тираж коливався в межах 400-500 прим.). Читачу було запропоновано художні твори молодшої генерації – 29-річного І.Сільвая, 23-річного Є.Фенцика, 22-річного П.Азарія, 20-річного Ф.Злоцького, 17-річного Ю.Ставровського-Попрадова. Газету, редаговану Сабовим, підтримали 30-річні А.Кралицький та О.Митрак. Справжніми натхненниками молодих виступили з творчими зразками 50-річні І.Раковський та, особливо, поет О.Павлович.

За три роки редагування (1867-1869), формуючи тематичну палітру газети, спрямовуючи молодь до більш активних проявів творчого потенціалу в умовах безцензурного розвитку, К.Сабов зумів створити умови, коли молоді літератори на очах читаючої публіки швидко визрівали у поважних майстрів слова. А сама газета стала своєрідною антологією тогочасної русинської літератури. Цим засвідчувався надзвичайно важливий суспільно-мистецький факт: на Підкарпатській Русі відбулось становлення літературного процесу. Цих заслуг перед крайовою культурою у К.Сабова нікому і ніколи не відібрати.

Безумовно, така постать була як скалка в оці законослухняного провладного єпископа С.Панковича, але на той час він був безсилий впливати на Общество св.В.Великого, то ж, щоб позбутись діяча (редактора), чия ініціатива та громадянська позиція виходили за межу дозволеного єпископом, той мав впливовий засіб – добитись

переведення такого вчителя (професора) в інше місце праці, що й сталося з К.Сабовим. Направлення на роботу в гімназію угорського міста Сегед, фактично, було висланням.

Поет О.Павлович, обурений цим цинічним кроком єпископа-ренегата (владики), навздогін вигнанцям К.Сабову та В.Кимаку (був третім редактором "Свѣта") пише віршоване послання під довгою назвою "К.Сабову и В.Кимаку, бывшим профессорам на гимназии в Ужгороде, просветителям русского народа, которых враги русской жизни, оклеветав, ради их усерднейшей привязанности и любви к своему русскому народу, выдерли из объятий народа и злобно постарались, чтоб послать в заточение". Там є такі рядки:

Вы, повинуясь грозной судьбине,
Оставили дом своих отцов.
Ваш дух, оставшийся на родине,
Лобызает наша любовь.

Цікаво, що епіграфом для цього вірша Павлович вибрав рядки з О.Пушкіна ("Песнь о вещем Олеге"):

Волхвы не боятся могучих владык,
А княжеский дар им не нужен.
Правдив и свободен их вещий язык
И с волей небесною дружен.

Ще в Ужгороді на посаді викладача гімназії К.Сабов проявив себе здібним фахівцем та педагогом. Чудовий спеціаліст з російської словесності, він зробив усе можливе, щоб його вихованці полюбили цей предмет. У 1864 р. Сабов організував драмгурток, який поставив російською мовою комедію М.Гоголя "Женитьба". У 1870-71 рр. відкрив при гімназії так званий "Самообразовательный круг" – своєрідний спецкурс для гімназійної молоді, яка бажала глибше оволодіти російською літературою в умовах дефіциту книжкової продукції з Росії.

З цією ж метою він підготував і видав в Ужгороді у 1865 р. "Грамматику письменного русского языка", а у 1868 р. до неї дуже цікаву російську літературну хрестоматію під назвою "Краткій сборник избранных сочиненій в прозе и стихах для упражненія в русском языке". У вступі укладач пояснив принцип підбору текстів: "Желанием моим было собрать здесь сочинения, или отрывки сочинений лучших русских писателей, но из тех таковые, которые по большей части писаны для народа".

Збірник виявився об'ємним (200 стор.) і достатньо представницьким: М.Карамзін, О.Пушкін, М.Язиков, М.Гнедич, В.Жуковський,

М.Полевой, Ф.Булгарин, В.Кюхельбекер, О.Бестужев, І.Крилов, В.Даль, П.Вяземський, М.Кольцов, М.Гоголь, М.Лермонтов, І.Тургенєв та інші.

На превеликий жаль, достатньо авторитетне видання в нових історичних умовах австро-угорського дуалізма та наступу реакції не знайшло у повній мірі свого покупця. Залишаючи рідний край, К.Сабов віддав тираж книги на збереження А.Кралицькому до Мукачівського монастиря і тільки через чверть століття розпродав його у Кошицях, та й то угорським офіцерам, які, бажаючи оволодіти російською мовою, брали уроки у Сабова, а по хрестоматії вчились читати, як по підручнику.

Що стосується граматики, то її доля була достатньо вдалою – протягом тридцяти років вона слугувала за основний шкільний посібник.

У Сегеді К.Сабов пережив всі жахи повені на Тисі, це негативно позначилось на його здоров'ї. Тому був змушений просити дозвіл повернутись на батьківщину. Відтоді, отримавши відкріплення, певний час жив у Мукачеві, поки не отримав направлення в Кошіце на посаду викладача тамтешньої реальної гімназії.

З успіхом працював там, помер у Кошицях 10.02.1914 року.

ВАЛЕРІЙ ПАДЯК

Джерельні приписи:

1. Падяк В. Ужгородський тижневик та доля трьох його редакторів: [Про редакторів газ. *"Свѣтъ"*: Ю.Ігнаткова, К.Сабова та В.Кимака]// Новини Закарпаття.- 1991.- 17 квіт.
2. Сабов Кирилл// Поп И. Энциклопедия Подкарпатской Руси.- Ужгород: Изд-во В.Падяка, 2001.- С. 334.

ВЕРЕСЕНЬ: 12

60-річчя з дня народження ЛЮДМИЛИ БОРИСІВНИ КУДРЯВСЬКОЇ, поетеси (1943)

Кудрявська Людмила народилася 12 вересня 1943 р. поблизу Краснодара.

Її голос легко впізнаєш у багатоголосому хорі сучасної поезії. Значною мірою він окреслився уже в першій книжечці "Баллада о ромашке" (1964). Рання лірика Людмили Кудрявської виповнена романтикою життя, вірою в торжество добра, прагненням духовності.

Минуть роки, стане чутливішим серце, зіркішим око, поменшає в поезії Людмили Кудрявської так характерного для юності романтичного максималізму, з'явиться гіркота і тверезість, та все ж не

зникне у ній романтизація світовідчуття, прагнення знаходити незвичайне у звичайному. Поетка ніколи не змириться з думкою, що "у вік генетики і кібернетики" відімре романтика, казка. Життя внесе в голос Людмили Кудрявської нові інтонації, але ніжноліричний тембр її голосу не зміниться. Назавжди збережеться в її поезії душевна чистота і хвилююче благородство.

До творів Людмили Кудрявської менш за все підходять епітети "яскравий", "голосний", "дзвінкий". Вона – прихильниця "тихої" лірики. Кожна книжка поетки – щира відверта оповідь. У цьому переконують збірки "Пробуждение" (1967), "Лучи сквозь ладони" (1972), "Сто тысяч встреч" (1976), "Летела птица" (1981), "Забытое слово" (1984). "Улица в аэропорт" (1986). "Круг" (1994), "Покуда жизни длится нить" (1399).

На думку Людмили Кудрявської, справжня поезія народжується з любові або болю ("Старая тетрадь") у тій душі, яка безмежно любить життя, здатна вмістити в собі красу і неповторність землі ("Переделкинские строфы"), вразлива і чутлива до чужої біди ("В больнице", "На мосту").

Лірична героїня Людмили Кудрявської мислить себе у трьох проекціях: минулому, сучасному і майбутньому. Минуле – це пам'ять про пережите, і не лише поетесою, а й усім народом. Є у ньому сумні, ба й навіть трагічні сторінки, пов'язані з історією країни, з біографічними епізодами, такими, як втрата близьких людей і друзів. Є на дні пам'яті спогади про післявоєнне дитинство ("Не слово было вначале"), тяжким болем проходить крізь серце спалене вщент білоруське село Хатинь. Спогади про матір – це, як правило, сплески глибокої, хвилюючої любові і вдячності. Вони сповнені болючим щемом від того, що матері вже нема. Терпелива й турботлива, вона приходить у сни доньки, нікому нічим не докоряючи ("Год прошел, как на твоей могиле...").

Головний стрижень багатьох віршів Людмили Кудрявської – любов до рідної землі. Де б не була, а в уяві – рідний край, місце, яке "в столицях" звуть "провінцією", проста мова мілководної ріки Уж, хриплі крики чайок, плескіт розхристаних плакучих верб і невидимі скрипки цвіркунів. Про свої почуття до рідного краю – "маленької Вітчизни" – Людмила Кудрявська говорить без фальшивої патетики. Особливої задушевності і ліризму надають віршам постійні звертання: "Здравствуй, моя милая", "Здравствуй, моя родная". Але місто для поетки – не тільки (і не стільки!) будинки, де майже кожен мав своє обличчя. Це, насамперед, люди, а ще точніше – друзі, без яких незатишно, самотньо ("Когда в одинокой квартире...»).

Лірична героїня Людмили Кудрявської хоче бути щасливою. На її

думку, "нужно насыщенно жить, чтоб однажды почувствовать счастье" ("Мельтешим, суетимся, спешим..."). Насичено жити за Людмилою Кудрявською, зовсім не означає повороти долі, чи пригоди, зовнішній вир життя, це чисто внутрішня категорія, життя душі з її сумнівами, трагедіями, душі, яка не визнає прагматизму буття і все рветься, як птах, у вись, над буденним. Лірика поетки рясніє такими улюбленими образами, як птах, небо, висота. Щастя для ліричної героїні Людмили Кудрявської – у гармонії, у збереженні цілісності душі на "сплошной ми-
ровой барахолке".

Провідне місце у творчості Людмили Кудрявської займає інтимна лірика, яка визначає її обличчя як поета. Любов допомагає героїні Людмили Кудрявської знайти духовну цілісність, визначити свій погляд на світ. Вона дає сили для боротьби з життєвими труднощами, з прозою буття. "Покуда женщина любима, ей побежденною не быть. Ни языкам неутомимым, ни передрягам не сломить" ("Покуда женщина любима").

Більшість віршів Людмили Кудрявської витримані в жанрі елегії. Багато творів поетки пройняті світлим смутком від спогадів про пережите, втрачене, від розуміння швидкоплинності життя, від передчуття неминучості кінця. Але завжди є в тому смутку краплина надії ("Осенние этюды", "Прощальные строфы"). У вірші "С возрастом" поетка каже: "Я отвыкаю от чудес". Зізнання це заперечують вірші, читаючи які дивуєшся вмінню авторки знаходити незвичайне у звичайному, здавалося б, у повсякденному. З цього погляду прикметні книжки для дітей – "Сосенка" (1975), "Начинай считать слонов!" (1979), "Кто молчит за окном" (1963), "Замечательный гномик" (1986), "У меня везде друзья" (1986), "День рожденья муравья" (1995). Вони вводять маленького читача в чарівний, але і неоднозначний світ природи.

Маленький герой Людмили Кудрявської прагне усе побачити, почути і неодмінно збагнути. Він дивиться на світ широко відкритими очима. Природа відкриває дитині драматизм життя, подає приклади мужності і стійкості. У вірші "Осинка" беззахисне на вигляд деревце вступає в двобій "с ветром злобным", "листья выставив, как щит". Цю драматичну картину завершує мораль: "Только тот чего-то стоит, кто упрямо так стоит".

Лірика Людмили Кудрявської викликає відчуття цінності життя, пробуджує у дитини одухотворено-поетичний погляд на світ, доброту і безкорисливість, активне ставлення до життя, яке неможливе без виховання "трудової психології". А теми в дитячих книжках ті ж самі, що і в "дорослих": любов (як поняття дуже широке), дружба, відгук душі

людської на те, що діється навколо, природа, наповненість життя, самотність і все це у доступній маленькому читачеві формі. Це коло тем та ідей – звичне коло поетки, її власна "територія" і годі вимагати від неї вирватись за її межі.

Людмила Кудрявська відома і як перекладач. Їй належить переклад книжки Юрія Боршоша-Кум'ятського "Пізня краса"; переклала на російську також окремі твори Володимира Ладижця, Василя Вовчка, Надії Панчук, Степана Жупанина, Галини Малик. З погляду строфіки в її творчому доробку – афористичні катрени, сонети, ліричні цикли, віршовані казки і скоромовки для дітей.

Здавалося, зроблено чимало. Видавнича криза, нинішня відсутність соціального запиту на поезію розхолоджує, обезкровлює письменника. Думається, що Людмила Кудрявська попри всі негаразди відчуває, що її ще не покинула юність, що вона "все та же", що "не плела ещё своё соло" ("Сентябрьская птица"). Її поезія змушує полюбити життя з усіма його печалями і радощами. У вірші "Завещание" є такі рядки, до яких додати просто нічого:

В моих стихах меня,
как неба, много,
Они – от Бога,
тем й хороши.

НАДІЯ ФЕРЕНЦ

Джерельні приписи:

1. Кудрявская Л. Баллада о ромашке.- Ужгород: Карпати, 1964.- 64 с.
2. Кудрявская Л. День рожденья муравья: Поэзия для детей.- Ужгород: Патент, 1995.- 20 с.
3. Кудрявская Л.Забытое слово: Стихи.- М.: Совет писатель, 1984.- 96 с.
4. Кудрявская Л. Круг: Лирика .- Ужгород: ВВК Патент, 1994.- 32 с.
5. Кудрявская Л. Летела птица: Стихи.- Ужгород: Карпати, 1981.- 88 с.
6. Кудрявская Л. Лучи сквозь ладони: Лирика.- Ужгород: Карпати, 1972.- 60 с.
7. Кудрявская Л. Покуда жизни длится нить: Избранная лирика.- Ужгород: Ред.-издат. отд. ком. информации, 1999.- 224 с.
8. Кудрявская Л. Пробуждение: Стихи.- Ужгород: Карпати, 1967.- 22 с.
9. Кудрявская Л.Б Сосенка: Стихи: Для млад. шк. возраста.- К.: Веселка, 1975.- 16 с.
10. Кудрявская Л. Сто тысяч встреч: Стихи.- Ужгород: Карпати, 1976.- 128 с.
11. Кудрявская Л. Улица в аэропорт.- Ужгород: Карпати, 1986.- 120 с.

* * *

12. Кудрявська Л. Курочка ряба: [Сучасна різдв. казка]// Вісті Ужгородщини.- 1993.- 28 груд.

* * *

13. Кудрявська Л. "Драгоценнейший дар понимания": [Інтерв'ю з поетесою/ Розмову вела М.Нейметі// Карпат. Україна.- 1993.- 9 верес.
14. Кудрявская Л. "Не люблю епатувати оточуючих": [Інтерв'ю з поетесою Л.Кудрявською/ Розмовляла Л.Кешеля]// Ужгород.- 1999.- 7 серп.

* * *

15. Афанасьев А. В кругу друзей: [Вихід кн. Л.Кудрявської "Круг"]// Единство-плюс.- 1994.- 23 февр.
16. Афанасьев А. "Летела птица": [О жизн. и творч. пути закарпат. поэтессы Л.Кудрявской]// Единство-плюс.- 1993.- 28 августа.
17. Вовчок В. Нашій Людмилі: [Вірш]// Вісті Ужгородщини.- 1993.- 4 верес.
18. Густі В. Весни вчарованої мить: [Про поетесу Л.Кудрявську]// Новини Закарпаття.- 1993.- 11 верес.
19. Зустріч з прекрасним: [У чит. залі ЗОУНБ відбувся творч. вечір поетеси Л.Кудрявської]// Вісті Ужгородщини.- 1993.- 21 верес.
20. Кешеля Л. "В моих стихах меня, как неба, много...": [Поетеса Людмила Кудрявська]// Ужгород.- 1999.- 15 трав.
21. Літературний вечір Людмили Кудрявської// Соціал-демократ.- 1999.- 25 верес.
22. Лобова И. Исповедь души: [Про Л.Кудрявську]// Мукачево.- 1995.- 23 берез.
23. Офіцинський Р. Сильветка Людмили Кудрявської: З нагоди півсторічного ювілею// Карпат. край.- 1993.- № 9-11.
24. Підгорна М. Людмила Кудрявська втекла від ювілею: До 50-річчя з дня народж. поетеси Л.Кудрявської// Вісті Ужгородщини.- 1993.- 4 верес.
25. Підгорна М. Привідкривши таємничу завісу: [Про поетесу Л.Кудрявську]// Вісті Ужгородщини.- 1998.- 12 верес.
26. Ряшко М. Побачити ангела: [Про зб. Л.Кудрявської "Круг"]// Вісті Ужгородщини.- 1994.- 7 черв.
27. Світ створений поезією: [Про поетесу Л.Кудрявську]// Dovera.- 2001.- № 1.
28. Скунць П. Трава крізь асфальт: [Про кн. поезій Л.Кудрявської "Книга любви"]// Срібна Земля.- 2002.- 20 квіт.
29. "Со мной добро, тепло и свет": [Творч. вечір Л.Кудрявської у ЗОУНБ]// Закарпат. правда.- 1993.- 14 верес.
30. Угляренко П. Людям мила квітка любові – Людмила: [Л.Кудрявській – 50]// Молодь Закарпаття.- 1993.- 11 верес.
31. Федака Д. Под крылом сентябрьской жар-птицы: [Творчество Л.Кудрявской]// Единство-плюс.- 1998.- 12 сентября.
32. Ференц Н. Важко без друга: [Нова зб. Л.Кудрявської "День рожденья муравья"]// Молодь Закарпаття-реформа.- 1996.- 4 трав.
33. Ференц Н. Людмилі Кудрявській – 50: [Про закарпат. поетесу Л.Кудрявську]// Літ. Україна.- 1993.- 7 жовт.

34. Ференц Н. Просте перо в талановитих руках: [Л. Кудрявській – 50]// Закарпат. правда.- 1993.- 11 верес.
35. Ференц Н. Соло вересневої пташки...: [Творчість поетеси Л.Кудрявської]// Новини Закарпаття.- 1998.- 12 верес.
36. Ференц Н.С. Поезія Людмили Кудрявської// Наук. вісн. Ужгород. ун-ту, Сер.: Філологія.- Ужгород, 2000.- Вип. 4.- С. 123-128.
37. Хланта І. Поезія любові, тепла і світла: [55-річчя з дня народж. Л.Кудрявської]// Вісті тижня.- 1998.- 12 верес.
38. Ходанич Л. Вірші, що вчать думати: [Л.Кудрявській – 50]// Срібна Земля.- 1993.- 11 верес.
39. Цуга И. Поэтесса грусти и печали: [О поэтессе Л.Кудрявской]// Соціал-демократ.- 1999.- 14 серп.

ВЕРЕСЕНЬ: 23

80-річчя з дня народження ПАВЛА МИКОЛАЙОВИЧА ЛІСОВОГО, літературознавця (1923)

Павло Миколайович Лісовий народився 23 вересня 1923 р. на Хмельниччині. Пройшов Другу світові війну, по закінченні якої навчався в Ужгородському університеті, де й залишився працювати й виріс до професора, доктора філологічних наук. Очолював кафедру, був деканом, але в силу певних обставин згодом виїхав на Вінничину, де працював проректором педінституту.

Як студент дуже добре пам'ятаю лекції проф. Лісового з історії української літератури. Досліджував він нашу крайову журналістику. Це було темою його докторської дисертації, видав декілька брошур і монографій на означену тему. Виступав також рецензентом творів письменників Закарпаття. Мене проф. Лісовий підтримав як дитячого поета. Хоч я був тоді в опалі обкому партії за підтримку роману І.Чендея "Птахи полишають гнізда", він знав про це, проте написав рекомендаційне слово до добірки дитячих поезій у "Молоді Закарпаття", за що буду довіку вдячний професорові. Він був простим чоловіком у спілкуванні. Я ніколи не відчував віддалі між ним і собою, студентом. Взагалі Павло Михайлович як виходець із селянської родини цінував селянських хлопців, і я десь відчував його лікоть протягом усіх років навчання. Тогочасне студенство горнулося до проф. Микитася, проф. Пономарьова, які читали українську літературу XIX ст. різних періодів і часових відтинків. Ми були допитливими. Хотілося знати й те, чого тоді знати не дозволялося. Проф. Лісовий був дуже відвертим на

лекціях. І ту любов і повагу, що її маю до української літератури й досі – завдячую і цим професорам і зокрема Павлу Михайловичу.

Особливо я цікавився його студіями з журналістики рідного краю і вивченням контактів Івана Франка з нашим краєм (крім низки статей П.М.Лісовий написав і брошуру "Через Бескиди", 1972 р. видання). У мене збереглося декілька листів П.М.Лісового – уже з пізнішого, вінницького періоду. Як проректор він знайшов час, аби відписати колишньому студенту.

Образ проф. Лісового в моїй пам'яті – як людини доброзичливої, спомігливої, безпосередньої – з іскринкою щирого українського гумору.

ВОЛОДИМИР ФЕДИНИШИНЕЦЬ

Джерельні приписи:

1. Лісовий П.М. Близький і дорогий: [Про поширення творів Т.Г.Шевченка на Закарпатті].- Ужгород: Закарпат. обл. кн.-газ. вид-во, 1961.- 90 с.
2. Лісовий П.М. Журналістика Закарпаття 50-70-х років XIX ст. і її зв'язки з іншими українськими землями та Росією: Конспект лекцій.- Ужгород, 1969.- 50 с.
3. Лісовий П.М. Комуністична преса Закарпаття 20-30-х рр.- Львів: Вища школа, 1961.- 90 с.
4. Лісовий П., Бабидорич М. Трибуна трудящих: [До 50-річчя газ. "Закарпат. правда"].- Ужгород: Карпати, 1970.- 154 с.
5. Лісовий П.М. Через Бескиди: Літ. бесіда: [І.Я.Франко і Закарпаття].- Ужгород: Карпати, 1972.- 45 с.

* * *

6. Павло Лісовий// Хланта І.В. Літературне Закарпаття у XX столітті: Бібліогр. покажч.- Ужгород: Закарпаття, 1995.- С. 401-402.

ЖОВТЕНЬ: 1

80-річчя з дня народження МИХАЙЛА ІВАНОВИЧА БАБИДОРИЧА, патріарха сучасної закарпатської журналістики (1923-1998)

Напевно, не знайдеться такого читача і особливо газетного працівника, який би не знав прізвища цього відомого журналіста, письменника, якого ще при житті по праву називали патріархом закарпатської журналістики новітнього часу. Улюбленій справі він віддав понад 53 роки, не завжди устеленого трояндами без шипів творчого шляху.

Народився він у простій селянській сім'ї 1 жовтня 1923 р. в с.Тур'я-

Поляна Перечинського району. Вчився в сільській народній школі, а згодом як здібний учень поступив до Ужгородської гімназії.

Після окупації угорськими військами Карпатської України продовжив навчання і у 1944 р. закінчив гімназію, здобувши середню освіту.

Ці роки, як відомо, припали на час другої світової війни, і молодий студент, як і багато інших закарпатців, прилучився до антифашистського руху. З літа 1944 р. він брав активну участь у діяльності партизанського з'єднання О.В.Тканка, яке діяло на території Ужанської та Турянської долин, спочатку як зв'язковий і розвідник, а згодом як начальник штабу шостого із десяти загонів цього з'єднання. Цей період потім активно позначився на його творчій праці.

Після визволення Закарпаття М.І.Бабидорич, як і його батько, став делегатом першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України і з захопленням проголосував за Маніфест про возз'єднання краю з Україною, про що також буде часто згадувати і натхненно писати.

З грудня 1944 до січня 1946 р. працював спочатку як секретар ЦК СМЗУ, а з січня 1946 р. – як другий секретар Закарпатського обкому комсомолу. Звідси у тому ж році він перейшов на роботу в редакцію обласної газети "Закарпатська правда", у якій працював аж до її ліквідації. У цей період заочно закінчив Ужгородський університет, багато сил і енергії віддав роботі товариства охорони пам'яток історії та культури.

М.І.Бабидорич залишив помітний слід в українській журналістиці, ставши лауреатом кількох журналістських премій і володарем "Золотого пера". Це була об'єктивна оцінка публіциста, який видав понад дві з половиною тисячі статей і репортажів, нарисів і спогадів, а також до десятка книжок. І вся ця документально-журналістська творчість позначена високим професіоналізмом, об'єктивністю і глибиною висвітлення проблем, чесністю і принциповістю.

У співавторстві з партизанським побратимом Г.Д.Алексеєнком він видав у 1973 і 1981 рр. своє найсерйозніше документальне дослідження на базі власних спогадів під назвою "Вогні в Міжгір'ях", що є достойним вкладом у вивчення антифашистської боротьби і партизанського руху в Закарпатті в роки другої світової війни.

Обов'язково треба відзначити його статті, нариси і спогади, присвячені проблемі возз'єднання краю з Україною. Вони виділяються серед мемуарної та історичної літератури своєю точністю, ґрунтовним знанням багатьох епізодів навколо цієї проблеми.

У його доробку є також цікаві дослідження з історії закарпатської журналістики, серйозні нариси про діячів культури краю, професорів

університету, провідних редакторів і журналістів області, велика кількість матеріалів на різні теми економічного, політичного і культурного життя. Ці публікації дійсно за фактажем складають справжній літопис повоєнного життя мешканців краю. Все це мало б вилитися у видання його вибраних творів і заснування обласної журналістської премії його імені. Помер М.І.Бабидорич в Ужгороді 10 грудня 1998 р., де й похований.

ОМЕЛЯН ДОВГАНИЧ

Джерельні приписи:

1. Алексеєнко Г., Бабидорич М. Вогні в Міжгір'ях.- М: Політвидав, 1983.- 255 с
2. Бабидорич М. Горный орёл// Борканюк А.А. Их подвиг бесмертен.- Львов: Каменяр, 1983.- С. 24-30.
3. Лісовий П., Бабидорич М. Трибуна трудящих: До 50-річчя газ. "Закарпат. правда".- Ужгород: Карпати, 1970.- 154 с.

* * *

4. Бабидорич М. Тепло матері; Своїми руками творимо своє щастя; Чи за волею народу?; Весняна повінь любові; Довга дорога додому; Правда, міфи і мрії; Надії більше як долі...// Звершилося. Сталось. Навіки збулось: Документи, спогади, розповіді про делегатів першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України/ Упоряд. Довганича О.Д.- Ужгород: Карпати, 2001.- С. 45-47.

* * *

5. Бабидорич М. Вік Петра Сови// Закарпат. правда.- 1994.- 9 лип.- Фото з архіву П.П.Сови.
6. Бабидорич М. Опора на історію: [Вихід у світ першого тому "Нарисів історії Закарпаття"]// Закарпат. правда.- 1994.- 19 лип.

* * *

7. Бабидорич Михайло Іванович (1923-1998)// Звершилося. Сталось. Навіки збулось: Документи, спогади, розповіді про делегатів першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України/ Упорядкув. Довганича О.Д.- Ужгород: Карпати, 2001.- С. 94-96.
8. Бабидорич Михайло Іванович// Павленко Г.В. Діячі історії, науки і культури Закарпаття: Малий енцикл. слов.- Ужгород, 1999.- С. 11.
9. Панчук Н.М. Довгожитель журналістики: [Бабидорич М.І.]// Українська періодика: історія і сучасність.- Львів, 1997.- С. 273-275.

* * *

10. Басараб В. Сувора тінь золотого пера. Михайлу Бабидоричу – 75// Новини Закарпаття.- 1998.- 1 жовт.
11. Білецький П. Феномен Михайла Бабидорича: [Спогад-реквієм про життя патріарха закарпат. журналістики]// Закарпат. правда.- 2001.- 15 груд.

12. Гаврош О. Таємниця Михайла Бабидорича: Усе життя відомий журналіст відбивався від звинувачень// Ужгород.- 2001.- 9 черв.; Орбіта-логос.- 2002.- 14 берез.
13. Довганич О. Журналіст, письменник, борець-антифашист// Ужгород.- 1999.- 11 груд.
14. Комарницький В. "Ви не повірите, скільки захисників має зло"// Срібна Земля-Фест.- 1996.- 16-22 трав.
15. Пам'яті М.І.Бабидорича: [Некролог]// Новини Закарпаття.- 1998.- 12 груд.

ЖОВТЕНЬ: 7

75-річчя з дня урочистого відкриття і посвячення НАРОДНОГО ДОМУ ТОВАРИСТВА "ПРОСВІТА" в Ужгороді (1928)

Спорудження Народного Дому товариства "Просвіта" в Ужгороді становить одну з яскравих сторінок історії Закарпаття.

Вже на першому засідання проводу 11 травня 1920 р. було вирішено приступити до будівництва Народного Дому, обрано комісію у складі 27 осіб, комітет з шести членів та робочу групу з трьох осіб, в обов'язки яких входила організація робіт, пов'язаних з будівництвом культурно-просвітницького центру закарпатських українців.

Комісія готувала з приводу спорудження Народного Дому різноманітні звернення до влади, до краян, до земляків у діаспорі, поміщала їх у газетах і журналах, поширювала у формі листівок.

Одним з перших було прийнято звернення до президента Чехословацької Республіки Томаша Гаріка Масарика, в якому містилося прохання допомогти у благодійній справі та давалася оцінка значення Народного Дому для закарпатців: "Має сей Народний Дім стати серцем і мозком Підкарпатської Руси. В нім має знайти місце національний музей і національна бібліотека, наш руський театр, наша центральна сокольська організація, наш людовий університет, наше центральне місце на збори, маніфестації, а також велика друкарня".

Тільки у 1922 р. було розіслано 3016 звернень до різних установ, організацій, окремих осіб такого змісту: "Народні Доми в цілій Слов'янщині суть ті фортеці, на котрих томляться сили ворогів, то суть ті святині, в котрих набирають віри, завзяття і любви до свого краю і народу всі сини і дочки. Народний Дім в Ужгороді має виховати руську патріотичну молодеж, має дати молодежи все те, що не дає їм школа, скріпити їх духовні і фізичні сили через відповідні організації, подати старшим підпору в їх громадянській і суспільній праці, має стати

гордістю цілого народу. Тому весь народ має пам'ятати про свій Народний Дім і жертвувати на його будівництво. Всі віча, збори, наради, всі крестини, весілля, праздники, всюди, де лем зійдуться русини в радості чи смутку, най пам'ятають на свій Народний Дім. Най не буде ни одного русина чи русинки, щоби не дали своєй цеголки на будову всенародного храму".

У Підкарпатському банку в Ужгороді "Просвіта" відкрила спеціальний рахунок будови Народного Дому під № 78.

Збір пожертв на Народний Дім розпочато з 1921 р. Пожертви вносили сільські громади, службовці, священики, учителі, селяни, робітники, студенти і навіть школярі. Найбільші суми внесли президент ЧСР Томаш Масарик, голова крайової "Просвіти" Юлій Бращайко, о.Августин Волошин, Дмитро Німчук, о.Василь Гаджега, Василь Гренджа-Донський, Іван Панкевич, Роман Стахура, Федір Ревай, Спиридон Черкасенко, громада села Ясиня на чолі з братами Климпушами.

У 1927 р. товариство для будівництва Народного Дому по вул.Другета, № 21 в Ужгороді було виділено земельну ділянку, але розпочати роботи "Просвіта" не могла, бо коштів за рахунок пожертв було недостатньо. Керівники товариства змушені були брати позички від Словацького банку у Братиславі та земельного банку у Празі.

Слід зазначити, що частина робіт по зведенню Народного Дому, зокрема допоміжних, виконувалась на громадських засадах. До них залучались активісти "Просвіти", учителі, службовці, селяни, студенти Ужгородської учительської семінарії, Мукачівської торговельної академії, Ужгородської і Берегівської гімназій та ін. Це була справді народна епопея жертовності і любові до рідної культури, в яку закладалися не лише цеглини в будову Народного Дому, але й міцний фундамент національної свідомості, правдивого патріотизму, високої народної моралі.

Спорудження будинку "Просвіти"обійшлося у 2 млн. 560 тис. крон.

Урочистості з нагоди посвячення і відкриття Народного Дому і кінотеатру "Уранія" відбулися 6-7 жовтня 1928 р. На свято з усіх куточків краю з'їхалися тисячі людей: делегації селян, читальні "Просвіти", хори, пластуни, осередки "Січі" – усі у народному вбранні, з синьо-жовтими стрічками на грудях, під синьо-жовтими прапорами. 6 жовтня відкрито кінотеатр "Уранія", з нагоди чого голова "Просвіти" Юлій Бращайко виголосив промову, а 7 жовтня освячено і відкрито Народний Дім, на святковій академії яскраву промову про його значення у розвитку культури і освіти виголосив о.Августин Волошин.

У листопаді 1938 р. національно-культурний центр українців Закарпаття був репресований угорською, а у 1945 р. – радянською владою.

З 1990 р. провід відродженої "Просвіти", громадськість краю повели самовіддану боротьбу за повернення Народного Дому законному власникові – крайовій "Просвіті".

30 вересня 1997 р. Ужгородська міська рада прийняла історичне рішення про повернення Народного Дому Закарпатському крайовому культурно-освітньому товариству "Просвіта". Через 59 років "Просвіта" повернулася господарем у свою рідну домівку.

В останні роки народний Дім став базою проведення чисельних вечорів пам'яті визначних історичних постатей краю, наукових конференцій, презентацій книжок, відзначення пам'ятних дат з історії України, державних свят тощо. У ньому також створено бібліотеку, тут проводять репетиції і виступають змішаний чотириголосний хор крайової "Просвіти" і знаменитий хор "Кантус".

ПАВЛО ФЕДАКА

Джерельні приписи:

1. Видання Закарпатського крайового товариства "Просвіта" (книжки і брошури)// Календар "Просвіти" на 1999 рік/ Уклад. П.Федака.- Ужгород: Просвіта, 1999.- С. 228.
2. Відзначення 70-ліття Народного Дому товариства "Просвіта" в Ужгороді: Хроніка життя "Просвіти"// Календар "Просвіти" на 1999 р./ Уклад. П.Федака.- Ужгород: Просвіта, 1999.- С. 207-209.
3. Керецман Н., Керецман В. Краєзнавча діяльність "Просвіти" на Закарпатті// Наук. зб. товариства "Просвіта" в Ужгороді: Річник I (XV).- Ужгород, 1996.- С. 52-57.
4. Короткий звіт про діяльність Закарпатського крайового товариства "Просвіта" за час його відродження (грудень 1990-листопад 1997 рр.)/ Укладач П.Федака.- Ужгород, 1997.- 15 с.
5. Матеріали установчої конференції по відродженню на Закарпатті крайового товариства "Просвіта".- Ужгород, 1991.- 120 с.
6. Науковий збірник товариства "Просвіта" в Ужгороді: Річник I (XV).- Ужгород, 1996.- 248 с.
7. Федака П. 80-річний ювілей крайової "Просвіти": [Хроніка життя "Просвіти"]// Календар "Просвіти" на 2001 р./ Уклад. П.Федака.- Ужгород: Закарпат. крайове т-во "Просвіта", 2001.- С. 125-126.
8. Федака П. Десять років відродження "Просвіти" (1990-2000).- Ужгород: Два кольори, 2000.- 42 с.
9. Федака П. Нарис історії товариства "Просвіта" карпатської Русі-України (1920-1939).- Ужгород, 1991.- 52 с.
10. Федака П. Народна святиня українців Закарпаття: до 75-річчя відкриття Народного Дому т-ва "Просвіта" в Ужгороді// Календар "Просвіти" на 1998 р./ Уклад. П.Федака.- Ужгород: Закарпат. крайове т-во "Просвіта", 1998.- С. 159-163.

11. Федака П. Правда про Народний Дім товариства "Просвіта".- Ужгород, 1992.- 24 с.
12. Федака П. Храм народного воскресіння Закарпаття: До 70-річчя відкриття Народного Дому т-ва "Просвіта" в Ужгороді// Новини Закарпаття.- 1998.- 13 жовт.

ЖОВТЕНЬ: 7

70-річчя з дня народження ІВАНА ВАСИЛЬОВИЧА КЕРЕЦМАНА, композитора-аматора (1933)

Керецман Іван Васильович народився 7 жовтня 1933 р. у с.Заріччя Перечинського району. Загальну освіту здобув у сільській семирічній школі, після закінчення якої вступив на навчання до Ужгородського торгового технікуму.

З дитинства співав у хорі, самотужки опанував гру на народних музичних інструментах. У 1953 р. здібного юнака направили на курси хорових диригентів у м.Львів. З цього часу життя І.Керецмана пов'язане з музикою. Він закінчив Ужгородське музичне училище, а згодом – Львівську консерваторію ім.М.Лисенка. І.Керецман був керівником хорових та інструментальних самодіяльних колективів на Перечинщині і Свалявщині. З 1956 р. і до цього часу музикант працює викладачем музично-теоретичних дисциплін Воловецької дитячої музичної школи.

У 1977 р. І.Керецман заснував камерний хор вчителів, який здобув велику популярність серед мешканців області і згодом отримав почесне звання "народного". Незабаром плідна диригентська і педагогічна діяльність музиканта доповнилась ще і композиторською працею.

Основним жанром творчості композитора є вокальна музика. Митець звертається до української поезії, яка відповідає його естетичним критеріям і світосприйманню: В.Вовчка, В.Діянича, М.Рішка, М.Підгірянки, А.Драгомирецького, Д.Вакарова, В.Панченка, Ю.Боршоша-Кум'ятського та ін. Чимало творів І.Керецмана увійшло в репертуар професійних і самодіяльних хорових колективів. Серед них "Любіть Україну", "Над Карпатами", "Весняний заспів", "В зеленому гаю" та ін. Важливе місце у творчій спадщині І.Керецмана посідає духовна музика: Літургії, гармонізація церковних піснеспівів, колядок. Захоплюється композитор і обробкою народних пісень, яких у доробку митця теж багато. Найбільш відомі серед них "Ой, попід гай", "Не спала я сеї ночі", "Вила Ганічка віночок" та ін.

До цього часу творча активність музиканта не послаблюється.

У містах і селах краю, на радіо і телебаченні проводяться авторські концерти композитора, камерний хор під його керуванням займає призові місця на обласних оглядах і конкурсах, а вихованці І.Керецмана продовжують його справу у різних куточках області.

Т.П.РОСУЛ

Джерельні приписи:

1. Керецман І. Над Карпатами: Ноти.- Ужгород, 1996.- 22с.

* * *

2. Іван Васильович Керецман// Музичний світ Закарпаття: Творчі портрети проф. та самодіяльних комп.- Ужгород, 1995.- С. 17-18.
3. Иван Васильевич Керецман// Поп И. Энциклопедия Подкарпатской Руси.- Ужгород: Изд-во В.Падяка, 2001.- С. 204.
4. Лакатош М. "Співаночки мої любі, де я вас подію? Понесу вас в полонину з вітрами розвію": [І.Керецман]// Голос Верховини.- 1999.- 21 серп.
5. Уральський Л. Іван Васильович Керецман: Вплітаю музику в барвистий і дзвінкий віночок Ужанської долини: [Копмозитор, фольклорист]// Новини Закарпаття.- 1991.- 17 серп.

ЖОВТЕНЬ: 10

55-річчя з дня народження НАДІЇ ВАСИЛІВНИ КИРИЛОВОЇ, графіка (1948)

Надія Василівна Кирилова народилася 10 жовтня 1948 р. в м.Іскітім Новосибірської області (Росія). Художню освіту здобула у Львівському училищі прикладного мистецтва ім.І.Труша. Член Спілки художників України з 1976 р. Працює в різних видах мистецтва – монументальне мистецтво, гобелен, розпис по склу, живопис, станкова та книжкова графіка.

Учасник численних обласних, всеукраїнських та міжнародних виставок. Персональні виставки відбулись у Москві (1976), Ужгороді (1981, 1998), Києві (1993), Варшаві (1982), Празі, Братиславі (1983).

З середини 70-х років творче життя Надії Кирилової тісно пов'язане з Ужгородом. Тут, окрім усього, вона створила кілька монументальних робіт, у тому числі велику фрескову композицію в Ужгородському палаці для дітей та юнацтва.

Неповторне творче обличчя має книжкова графіка Надії Кирилової, особливо для дитячих книг.

Своєрідні, сповнені романтизму і зацікавлення внутрішнім світом

людини портретні роботи художниці. Одне з захоплень мисткині – живописні фантастичні пейзажі.

Не полишає вона і зайняття дизайном, створюючи з "підручних засобів" – ґудзиків, старих речей, стрічок – оригінальні прикраси, декоративні настінні композиції.

Все, що виходить з-під рук художниці, позначено високим смаком, безмежною фантазією, щирим зацікавленням кожною гранню життя людини та природи.

НАДІЯ ПАНЧУК

Джерельні приписи:

1. Надія Кирилова// Митці Закарпаття.- Ужгород, 1994.- С. 48.
2. Кирилова Надія Василівна// Художники Закарпаття: До 35-річчя Закарпат. орг. Нац. Спілки худож. України.- Ужгород: Вид-во Карпати, 2001.- С. 113.

* * *

3. Панчук Н. Пейзажі душі: [Ювіл. вист. живопису та графіки Надії Кириловоїї// Срібна Земля.- 1998.- 28 листоп.
4. Чеботарьова Н. Надія під знаком Терезів: [Про художницю з Ужгорода Н.Кирилову]// Срібна Земля.- 1993.- 23 жовт.

ЖОВТЕНЬ: 14

115-річчя з дня народження ФЕДОРА ФЕДОРОВИЧА АРІСТОВА, літературознавця (1888–1932)

Коли російський вчений Федір Федорович Арістов у 1916 р. у Москві видав перший том тритомного дослідження "Карпаторусскіе писатели", весь тираж (2000 прим.) публіка розкупила протягом кількох тижнів. Це був великий успіх 28-річного науковця, щоправда, прогнозований, бо Росія на той час переживала новий період підвищеного інтересу до слов'янства, і, насамперед, до тих територій Австро-Угорщини, на яких інтелігенція та прості люди зберегли у своїй свідомості "руськість", тобто історичну пам'ять про колишню спорідненість, збереглив умовах католицизму та унії православну віру. Ці землі традиційно називалися Угорською, Галицькою та Буковинською Руссю, а збірне поняття – Карпатська Русь. Саме вони опинилися у фронтовій смузі та в ході воєнних операцій мали б відійти до Росії як остання не возз'єднана частина "Русской Земли". Ще до війни студент Ф.Арістов зав'язав тут найтісніші контакти з представниками русофільського прошарку

інтелігенції. Контакти переконали його у можливості об'єднання цих земель у складі Росії на основі єдності православ'я та загальноруської ідеї. Арістов запропонував свою, оригінальну, ідею такої федеративної держави, реалізації якої стали на заваді подальші історичні події (слабкість царської Росії, державний заколот, знищення церкви), а деякі з положень і сьогодні є актуальними для сучасних Російської Федерації та України. Ось чому московського вченого і нині по праву вважають засновником карпатознавства у Росії.

За своє дослідження (1-й том) Арістов був удостоєний (1917 р.) премії Російської академії наук. Це була нагорода й за заслуги, в числі яких заснований науковцем у Москві Карпаторусскій музей (1907 р., проіснував до 1917 р.), зібрані під час поїздок по цих територіях чимало рукописів та друкованих матеріалів, фотоілюстрацій, яких не мали навіть провідні російські бібліотеки і музеї. Це і заплановане у 30-ти томах та частково здійснене видання "Библиотеки карпато-русских писателей". Серед творів найбільш видатних представників літературного руху цього регіону вийшли з друку твори О.Духновича (1916 р.), "Избранные сочинения" О.Полянського. Підготовлені до друку твори М.Глушкевича, О.Мончаловського, В.Залозецького. Це також сотні публічних виступів та десятки його наукових статей, в яких пропаговано кращі здобутки літературного розвитку Карпатського регіону, пропаговано тезу про історичну та релігійну спорідненість цих народів із російським народом та тезу про закономірність збирання "Русской Земли". А, головне, Арістов знайшов на цих територіях з-поміж інтелігенції, представників духовенства, простих людей велике число прихильників ідеї загальноруського об'єднання. (За кілька років ця свідома частина населення Галичини та Лемківщини, а це тисячі людей, була масово ліквідована австро-угорською владою у ході спеціальних каральних операцій. Людей під час війни розстрілювали без суду; інших відправлено у концтабори "Терезин" та "Талергоф", звідки більшість так і не повернулась).

Народився Ф.Арістов 14 (26). 10. 1888 р. в с.Варнавино Костромської губернії в родині професора Петербурзької медико-хірургічної академії. (До речі, серед родичів знаходимо і композитора О.Бородіна). Вчився на історико-філологічному факультеті Московського університету (закінчив у 1912 р.) і одночасно відвідував лекції економічного відділення Московського комерційного інституту. Як студент організував студентське товариство "Славия", а після його закриття заснував однойменне культурне товариство, в межах якого започаткував ідею створення загальнослов'янської союзної держави Славія. На діяльність

товариства звернув увагу відомий письменник Л.Толстой і, солідаризуючись з його членами, у листі Ф.Арістову дав таку відповідь: "Не могу не верить в исключительное значение славянства для объединения не только христиан, но и всех людей, как прекрасно выражена эта мысль у Коллара". У статтях цього періоду Ф.Арістов також обгрунтував питання територіальної, національної та культурної автономії у межах союзної держави, звернув увагу на питання соціальної рівності громадян та демократизації всеслов'янської (панславістської) ідеології.

Треба тут відмітити, що російський царат українське питання ігнорував, то ж українська національна ідея в Росії формувалась як "сепаратистська", а в Галичині як певна опозиція до русофільства.

У 1914 р. Ф.Арістов добровольцем їде на Карпатський фронт, стає військовим кореспондентом, але й збирає матеріали, щоб зблизька пізнати історію, релігію, побут, культуру у цьому регіоні.

Після революції доля закидає його на Кавказ, там викладає у Тбіліському університеті (є одним із його засновників), а потім у Криму.

У далекому 1918 р., на межі двох історичних формацій, Арістов оцінює сучасний стан російської самосвідомості, національної і релігійної, як стрижневої основи для побудови федеративної (союзної) держави, куди б увійшла в т.ч. й Карпатська Русь. Він критикує як політику останнього царя (верховного головнокомандувача) за відмову вирішити національне питання всередині країни, без чого бажана федерація не уявляється можливим, так і нову владу, яку називає "советами". "Советы", декларуючи право націй на самовизначеність, почали знищувати духовенство і церкву, яка у російському суспільстві заміняє моральність. У праці "Русское религиозное и национальное самосознание" він пише: "Вообще во время революции почему-то особенно ополчились на священников, учителей и офицеров... Духовенство – это сила духовная, учительство – сила просветительная и офицерство – сила реальная. Если всё это будут уничтожать, или, по крайней мере, принижать, то тем самым будет разрушаться и само государство. Неужели нашим доморощенным реформаторам не ясно, хотя бы то, что государства Западной Европы священника, учителя и офицера не уничтожают, а ставят на недосягаемую высоту" (с.6).

У 1922 р. Ф.Арістов повертається в Москву. Протягом певного часу читає лекції в МГУ, Інституті журналістики та Інституті сходознавства, з лекціями зі слов'янознавства їздить по великих містах Росії. На той час він є автором понад 200 праць та тисячі заміток з цієї тематики.

Карально-репресивна система бере професора у свої обійми. Поступово він втрачає роботу і змушений перебиватись випадковими

заробітками, щоб прогодувати свою велику сім'ю, в якій вже четверо дітей. До того, великою втратою були зниклі рукописи. Справа у тому, що під час війни влітку 1917 р. приміщення Музею прийшлось звільнити під госпітальдля важкопоранених, а експонати (понад 5 тисяч рукописів!) передати на тривале збереження до приміщення ломбарду, який під час революційних подій було розграбовано, матеріали Арістова зникли. До того ж, у 20-х і на початку 30-х рр. на його квартирі проведено кілька обшуків, вилучено як речові докази чимало праць, кореспонденція, ілюстрації. Зникли також підготовлені до друку 2-й та 3-й томи дослідження "Карпаторусскіе писатели". До речі, в них автор вмістив, зокрема, нариси про А.Кралицького, І.Сільвая, Є.Фенцика, Ю.Ставровського.

До останніх хвилин життя Ф.Арістов намагався відновити тексти зниклих праць. У 1931 р. у тюрмі опинився за ідейні переконання (свої та батька) син Юрій, згодом у Бутирську тюрму потрапляє і сам професор. Нелюдські умови життя звели перспективного вченого завчасно у могилу. Помер 5 листопада 1932 р. та похований на Ваганьковському кладовищі.

Майже півстоліття це прізвище піддавалось забуттю в Росії, хоча у Підкарпатській Русі та на Пряшівщині завжди залишалось відомим. Зараз поступово відновлюється пам'ять про цю людину. Перевидано у 1977 р. у США 1-й том книги "Карпаторусскіе писатели", видано по рукопису дослідження 1928 р. "Литературное развитие Подкарпатской (Угорской) Руси" (1995), цій постаті віддані сторінки у найновішому довідковому виданні "Энциклопедия Подкарпатской Руси" (під ред. І.Попа). Та ще, зі слів дослідника Пантелеймона Юр'єва, є надія побачити з друку 2-й та 3-й томи дослідження "Карпаторусскіе писатели", які збереглись у коректурних гранках та у вигляді окремих відбитків у закордонних виданнях (Львів, Пряшів,Ужгород). І це буде гідний пам'ятник російському карпатознавцю!

ВАЛЕРІЙ ПАДЯК

Джерельні приписи:

1. Аристовъ Ф.Ф. Карпато-русскіе писатели. Т. 1.- М., 1916.- [Вид. 2-е.- Bridgeport, Connecticum, 1977].
2. Аристов Ф.Ф. Литературное развитие Подкарпатской (Угорской) Руси/ Книга подготовлена к изданию стараниями Т.Ф.Аристовой и С.В.Шарапова.- М., 1995.- 50 с.
3. Аристовъ Ф.Ф. Русское религиозное и національное самосознаніе.- Тифлисъ, 1918.- С. 16 с.- [Перевид. у Москві 1993 р.]

* * *

4. Олександр Духнович (1803-1865): Бібліогр. покажч./ Уклад.: О.Д.Закривидорога, Г.К.Ковальчук, В.В.Колар та ін.- Ужгород, 1995.- 282 с.
Посилання на праці Ф.Арістова: див. іменний покажч. С. 246.
5.Падяк В., Ільченко Л. О.Анатолій Кралицький: Бібліогр. покажч.- Ужгород, 1994.- С. 112 с.
Посилання на праці Ф.Арістова: див. іменний покажч. С. 85.

* * *

6.Аристова Т. Науке требуются истинные корни!// Независимая газета.- 1994.- 28 января.
7. Аксёнов О. Безработный богатырь Руси: судьба первого библиографа В.К.Арсеньева// Рыбак Приморья.- 1990.- 5 января.
8. Разгулов В. Ф.Ф.Аристов и Карпатороссия.- [2001].- 99 с.

* * *

9. Аристов Федір// Довідник з історії України.- Вид. 2-е, доопрацьоване і доповнене.- К.: Генеза, 2001.- С. 32.
10. Арістов Федір// Хланта І.В. Літературне Закарпаття у XX столітті: Бібліогр. покажч.- Ужгород: Закарпаття, 1995.- С. 7-9.
11. Аристов Федір Федорович// Павленко Г.В. Діячі історії, науки і культури Закарпаття: Малий енцикл. слов.- Ужгород, 1999.- С. 8.
12. Аристов Фёдор Фёдорович// Поп И. Энциклопедия Подкарпатской Руси.- Ужгород: Изд-во В.Падяка, 2001.- С. 78.

ЖОВТЕНЬ: 22

90-річчя з дня народження ВАСИЛЯ ІВАНОВИЧА СВИДИ, народного художника України, скульптора, різьбяра (1913–1989)

За фахом народний різьбяр-скульптор. Реставратор церковної скульптури (Готика, Барокко).

Народився Іван Васильович Свида у с.Пацканьово, Ужгородського району 22 жовтня 1913 р. Пройшов повний курс навчання (1930-1934) у художньо-промисловій ремісничій школі. Ремісниче школа була зорганізована чеським урядом у 1924 р., як невеликий фахово-зорієнтований заклад по збереженню і розвитку віковічних народно-мистецьких традицій: різьба по дереву, витвори з шкіри, вишивка, ткацтво. Перші навчителі В.Свиди – живописець О. Елень, скульптор-різьбяр Г.Голишовський і різьбяр-технолог В. Фулік. Пізніше здобув фах реставратора-професіонала (церковна пластика) у широковідомій майстерні по реставраційних роботах (м.Брно, нині Чеська Республіка)

братів Котрбових (п'ть братів, керівник Герман Котрба). А також неодноразові зустрічі й поради у словацьких скульпторів: Сільви Ілкової-Лацінової (м.Брно) та братіславського скульптора Вацлава Каутмана.

Член Спілки художників СРСР з 1946 . Голова Закарпатської організації СХ УРСР з 1951 по 1961 рр.

Довготривалий навчитель в Ужгородському училищі прикладного мистецтва. Колишній депутат Верховної Ради УРСР та неодноразовий депутат Закарпатської обласної і Ужгородської міської рад декількох скликань. Заслужений діяч мистецтв УРСР (1957 р.), народний художник УРСР (1973 р.), Лауреат Державної премії України ім.Т.Шевченка у 1983 р. за горельєф "У сім'ї єдиній" – 1979-1982 рр.

Славнозвісне ім'я Василя Івановича Свиди – митця різьбяра-скульптора ствердилося з усіх витоків підґрунтя народного мистецтва Закарпаття і сягнуло до найширших звершень пошуків у різних жанрах мистецтв на теренах всієї України. Доробок автора – відбувся (незважаючи іноді на чиюсь лукаву упередженість, нещирість, певне словоблудство й критиканство) класичним першоджерелом творчих здобутків у другій половині XX століття.

Я не буду детально вести опис його складної біографії, про яку знаю (як його колишній учень) набагато більше ніж будь-хто інший, з усіма життєвими негараздами й проблемами.

Зрештою мені б дуже хотілося (думаю знайдеться у майбутньому добросовісна людина), яка на мій погляд, а це є вкрай глибокоосмисленої необхідності потреба сьогодення, візьметься достеменно, по-науковому дослідити й вивчити для нащадків всю творчо-мистецьку, громадсько-культурну діяльність Василя Свиди.

Не хочу грішити перед Богом, але не скоро (переконаний) появиться у Карпатському ареалі такої ваги мистецька особистість, яка б з такою християнською любов'ю і мудрістю увіковічила епохи минулого (звичаї, обряди, усні перекази мовою пластики) та буденність нелегкого життя, яке сам пережив митець, сповідуючись красі, проникливістю співчуття до простого люду Карпат.

Гортаючи сторінки каталогів його персональних виставок (1968 р.- м.Київ, 1973 р.- м.Ужгород, 1977 р.- м.Ужгород, 1986р.- м.Будапешт, разом з А.Коцкою) знаходжу багато помилок у датах, фактах, розмірах творів, і таке інше, що свідчить про певну поверховість ставлення людей, причетних у цих справах та дещо незрозумілі тлумачення правдивості аналізу його творчої спадщини.

Однак, час – неперевершений суддя і працює великою правдою на світлу пам'ять В.Свиди. Маючи неабиякий досвід і обізнаність, що

творилася у народному мистецтві (сусідів – слов'янських народів) з часів володінь трансільванських князів, мимоволі зважуєш: завдяки благовісній долі Свида, як митець стався – великим Свидою тому, що всі набуті ним секрети пластики (а творилися вони тисячоліттями) й не менші секрети методів, технологій реставрації (про що Василь Іванович мені завжди розповідав) пройдені у церковному мистецтві, різьбяр – виконавець за вісім років вивчав майже достеменно.

Водночас будучи людиною неабияких здібностей від природи і маючи дар власного світоглядного проникнення у архаїчність витоків народного мистецтва та через філософську узагальненість професійного мистецтва,він зміг досить швидко знайти своє, непідробне образотворче місце і продовжитись у споконвічній народній культурі.

Звісно, що чогось випадкового у мистецтві майже не буває. Світогляд і його поглиблення приходять (здобуваються) не легко. Спочатку – осягнення азів штудій, потім час від часу деякі впливи попередників і тільки згодом вимальовується творення з набутого досвіду – власної дороги у світ мистецтва.

Василь Свида добре знався на народних традиціях чехів і словаків. Як ніхто інший – відчував тематичність символізму з народного духовного багатства (слід віддати належне, Свида зробив кроки такого поступу вперше на Закарпатті). Образотворчість задумів (а його улюблені матеріали виконання – теракота, дерево) давали якнайширші можливості досвідченому майстрові-виконавцю розкрити неординарну сутність свидівського темпераменту, обачливого тонкощами відбору художника, торкаючись вічних тем пращурів: любові, праці, материнства, віри у щастя і майбуття...

Бездоганність і вивершеність свидової влучно поєднаної (народної і майже професійної) пластики немає аналогу в образотворчому мистецтві України. Митець пізнається з тисяч творів серед інших митців. У творчості художника людина – найголовніший герой. Своєрідним початком, ніби відліком сформованої пластики Василя Івановича, є виняткової вдачі скульптура "Поцілунок матері" 1946 р. – твір, який невдовзі стає класикою українського народного мистецтва, у якому відображено земну філософію життя: дитина, хліб, мати... одвічна любов жінки до своєї крихітки-малечі...

Загальновідомо, що роки дитинства і юності, спогади про рідних батьків, зрештою, місцини, де зростав, вперше закохувався у дівчину – створюють у душі уявну книгу – сповідь твого давного минулого... Першопричинність сокровенних почуттів природа дарує всім, без винятку, але не кожний зуміє їх збагачувати творчою працею.

У цей період фахової зрілості визрівають притаманні тільки Свиді новітні твори. Серед них : "Пори року – весна, літо, осінь, зима" – чотири горельєфи (1947 р.), "Гуцулка з бесагами" (1948 р.), "Гуцул з сокирою" (1948 р.), "Лісоруби Закарпаття підписують Стокгольмську відозву боротьби за мир" (1950 р.), "Ліквідація неписемності" (1952 р.), "Закарпаття" (1954 р.), "На полонину" (1956 р.), "Над книгою" (1958 р.), "Опришки" (1960 р.), "А коні воду п'ють" (1969 р.) та унікальна по задуму, вишукана пластично композиція "Аркан" (1962 р.), яка по одухотвореності та мистецькій довершеності – рівнозначна скульптурі "Поцілунок матері".

Талант пластичних здібностей Василя Свиди з кожним роком стрімко розвивався вперед. Розмаїття жанрової тематики дедалі заворожує фахового глядача чудовими пошуками персонажів. Створюється особлива декоративність, узагальненість, етнографічність одягу закарпатців. А про подальші, високої майстерності твори як: "Художники у гостях у А.Ерделі" (1976 р.), "Над колискою" (1982 р.), "Моя рідня" (1977 р.), "Сім'я" (1983 р.), "До молодого. На весілля" (1982-1984 рр.) можна написати роман про кожний твір окремо, всебічно висвітливши долю закарпатців. Або ж це може бути правдива повість про самого митця, його нерозривну з красою любов і біль душі рідних й дорогих серцю славних краян.

На сьогодні у мене найщиріші спогади про Василя Івановича Свиду як про щиросердного навчителя. Людина, яка навчила мене (бо ж довіряв більше за всіх) не тільки професійної різьби у дереві, композиції, ліпки, але й точної заточки будь-яких інструментів. Іноді час від часу просив мене, як сумлінного учня, допомагати у товстелезних ковбицях дерева обрубувати форми новостворюваних задумів. А згодом, через довгі роки, і після штудій у Київському державному художньому інституті повернувшись додому, допомагав йому ліпити портрети, руки тощо у його епохальних роботах: "Сім'я" (1983 р.) та "В сім'ї єдиній") (1979-1982 рр.), де ми разом й надалі училися один в одного.... жартуючи посміхався Василь Іванович.

В останні роки свого життя навчитель, майже щодня заходив до мене в майстерню, що була розташована поряд. А я в свою чергу до нього. Завжди мав піднесений настрій, я старався його підбадьорити ще більше, бо бачив, як відчайдушно багато працював. Наслухався від нього всіляких довоєнних історій, багато почув і дізнався про наших старших митців: Бокшая, Ерделі, Грабовського, Коцку, Манайла, а найбільше про академіка І.Грабаря, за що йому вдячний на все життя.

Слід сказати однозначно, що без численних, вистражданих душею

творів В.Свиди неможлива повна уява багатства образотворчого мистецтва.

Помер Василь Іванович Свида 19 квітня 1989 р.

МИХАЙЛО БЕЛЕНЬ

Джерельні приписи:

1. Василь Свида. Скульптура: Альбом.- К.: Мистецтво, 1987.- 104 с.
2. Персональна виставка творів скульптора заслуженого діяча мистецтв Української РСР В.І.Свиди: Каталог.- Ужгород, 1973.- 48 с.
3. Черкашин К. Путь мастера: [В.Свида].- Ужгород, 1954.- 64 с.

* * *

4. Качкан В. Краси нев'януче пелюстя: Повісті, новели.- К.: Воєнвидав, 1991.- 336 с.
   Із змісту: [Про В.Свиду].- С. 206-212.

* * *

5. Вечір пам'яті Василя Свиди: [З нагоди 85-річчя з дня народж.]// Вісті тижня.- 1998.- 31 жовт.
6. Дубович Л. Спадкоємність: [Вист. худож. України В.І.Свиди у Закарпат. музеї нар. архіт. і побуту]// Закарпат. правда.- 1994.- 22 січ.
7. Коваль Ю. Іди і дивись...: [Творчість скульптора В.Свиди]// Слово.- 2000.- 8 квіт.
8. Кудрявська Л. Значить, він – живий: [Про В.І.Свиду]// Вісті Ужгородщини.- 1990.- 5 трав.
9. Музей Василя Свиди: [Доля робіт скульптора]// Демократ. союз.- 2001.- 3 листоп.
10. На крилах фантазії: До річниці смерті В.І.Свиди// Закарпат. правда.- 1990.- 19 квіт.
11. Незаслужено забутий скульптор: [Про стан спадщини В.Свиди]// Європа-Центр.- 2001.- 20 жовт.
12. Пам'яті Василя Свиди: [В Ужгороді відбувся святковий вечір]// Новини Закарпаття.- 1993.- 26 жовт.
13. Панчук Н. Вечір пам'яті В.І.Свиди// Закарпат. правда.- 1990.- 21 квіт.
14. Панько М.М. Згадуючи великого земляка: [Спогади про худож. В.І.Свиду]// Вісті Ужгородщини.- 1993.- 26 жовт.
15. Приходько О. Мистецтво сповнене радості й теплоти: [До 85-річчя з дня народж. В.Свиди]// Новини Закарпаття.- 1998.- 22 жовт.
16. Приходько О. Митець воістину народний: В.Свиді – 80// Новини Закарпаття.- 1993.- 21 жовт.
17. Скунць П. Вдихнути душу в неживе: [До 80-річчя з дня народж. лауреата Шевченківської премії В.Свиди]// Карпат. Україна.- 1993.- 18 листоп.
18. Тепле дерево Василя Свиди// Голос України.- 1998.- 28 жовт.
19. Урам П. Пам'яті митця: [В.Свида]// Вісті Ужгородщини.- 1990.- 19 квіт.

20. Федака Д. Дерев'яне чудо Василя Свиди: [Скульптор Закарпаття]// Наш рідний край.- 1998.- № 2.- С. 17-19.
21. Янюк Р. Творча спадщина Василя Свиди: [Скульптор Закарпаття]// Армія України.- 2000.- 13 січ.

ЖОВТЕНЬ: 27

60-річчя з дня народження ЙОСИПА МИХАЙЛОВИЧА ТЕРЕЛІ, поета, прозаїка (1943)

Понад десять років тому, 6 лютого 1992 р., у часописі "Карпатська Україна" вийшла друком стаття Івана Миколаєнка "Повернення Йосипа Терелі", де автор зазначав: "У сімдесяті та вісімдесяті роки, коли КПУ-КПСС знищувала нашу духовну культуру, Йосип Тереля виступив на захист греко-католицької церкви, яка тоді знаходилася у підпіллі.... Премії лауреатів імені Борканюка та Я.Галана заробляли, тавруючи Йосипа Терелю, "письменники", журналісти монопольної преси, липові доктори філософських та історичних наук, які допомогли гебістам запроторити дисидента у брежнєвські табори..."

Тереля Йосип Михайлович народився 27 жовтня 1943 р. в селі, яке дало українському народу президента Карпатської України А.Волошина, – Келечині на Міжгірщині, у сім'ї службовців. Відомий в'язень більшовицьких таборів двадцять три роки переслідувався органами безпеки. Тюремна "епопея" Йосипа Терелі, зважаючи, що йому цього року виповнюється лише шістдесят, вражає: Володимирська в'язниця у Москві, мордовські та пермські табори суворого режиму, семимісячне ув'язнення у Мукачеві, чотири роки одиночної камери у Дніпропетровську. Сюди можна віднести і психіатричні "лікарні" тюремного типу в Берегові, Сичівці, Челябінську, Вінниці тощо. Звинувачували Йосипа Терелю "за розповсюдження, виготовлення та зберігання антирадянської літератури з метою проведення антирадянської пропаганди і агітації для підриву і послаблення радянської влади".

Й.Тереля боровся за легалізацію греко-католицької церкви на Закарпатті, нелегально видавав "Хроніку" Католицької церкви на Україні". У 1982 р. у Львові створив ініціативну групу захисту прав віруючих України. У споминах "2000" писав: "Українці – щирі християни, які, єднаючись навколо Христа, об'єднуючись від краю до краю в одне всепоглинаюче загальноукраїнське тіло, будують нашу державу..." Входив Й.М.Тереля і до нелегального Проводу ОУН. Таким чином, ще до 1987 р. – часу позбавлення громадянства України і виїзду до Канади

Йосип Тереля сформувався професійно і як громадський діяч, і як політик, і як журналіст.

З 1987 р. проживає в Канаді, працює в Канадському інформаційно-архівному центрі католиків Східної Європи у Торонто. Заснував журнали "Хрест", "Монархія і Україна", редагує місіонерський журнал "Назарет", бере участь у виданні часопису "Бойківські літописи". Зустрічався з Іваном Павлом II Папою Римським.

За ініціативи Й.Терелі вийшли у світ видання теологічної, історичної та етнографічної літератури, створені документальні стрічки. Він знайшов в американських архівах, реставрував з допомогою спеціалістів і доніс до українського глядача унікальну кінострічку про події Карпатської України.

Йосип Тереля – художник, майстер політичного плакату, автор низки творів антикомуністичного спрямування. Книги, часописи, які видає, ілюструє своїми художніми роботами. Він – поет, автор чисельних поетичних творів, публіцистики. Поезія Й.Терелі модерна, нетрадиційна, наближена до стилю творів Є.Маланюка. Він лауреат Українського літературного фонду ім.І.Я.Франка у Чикаго 1986 р. Спогади та роздуми "Свідок" вийшли у Канаді 1991 р. англійською мовою двомільйонним тиражем. Окремими виданнями (Торонто, Буенос-Айрес, Ужгород) вийшли книги Й.Терелі "2000", "2001" – публіцистика, поезії, ілюстровані автором в неволі; книга поезій і тюремний щоденник "Чорне і біле", видана в Торонто 1993 р. накладом товариства "Хрест"; книга-есе "Царство Духа", написана в одиночній камері Володимирської тюрми в серпні 1970 р. і видана в Ужгороді в серії "Поличка "Карпатського краю" 1994 р. За комуністичного режиму на сторінках "Закарпатської правди", "Правди України" та інших компартійних видань піддавався брудній критиці. На захист Й.Терелі в часописі "Карпатська Україна" 20 травня 1993 р. виступив П.Кампов і назвав "відомі" рецензії "відомих" закарпатських журналістів "Чорне жало виходить зі схованки".

Без легального дозволу в січні 1993 р. Й.Тереля прибув на Україну: Одеса, Київ, Вінниця, Житомир, Біла Церква, Львів, Закарпаття. Повернув частину конфіскованого КДБ архіву, а також тюремний щоденник (січень 1970 – вересень 1975 рр.), Спогади Й.Терелі друкувалися в "Закарпатській правді" 1993 р. (2, 6, 9 лют.), добірка поезій – у "Карпатському краї" 1994 (№ 1-2). Про Й.Терелю писали часописи "Карпатська Україна", "Срібна Земля", "Старий Замок", "Закарпатська правда" та ін. Найвичерпніше бібліографію Й.М.Терелі подано в книзі І.В.Хланти "Літературне Закарпаття у XX столітті" (Ужгород, 1995).

ІГОР ЛАЗОРИШИН

Джерельні приписи:

1. Тереля Й. Царство духа: [Есе. Написано в одиночній камері Володимирської тюрми в серпні 1970 р./ Кн. ілюстр. малюнками автора].- Ужгород: Поличка "Карпат. краю", 1994.- 56 с.

* * *

2. Тереля Й. ...Бо в рай заперто брами!: Вірші// Карпат. край.- 1994.- № 1-2.- С. 50-51.
3. Тереля Й. Блудні сини чи діти без серця?: Пріоритети краю: [У т.ч. вихідці із Закарпаття]// Карпат. край.- 1992.- № 36.- С. 14-17.
4. Тереля Й. 2001: [Уривки з кн.]// Закарпат. правда.- 1993.- 2 лют.
5. Тереля Й. На штурм Америки за долю України: [Інтерв'ю з худож., поетом, Й.Терелею/ Вела С.Терпелюк]// Срібна Земля.- 2001.- 23 черв.
6. Тереля Й. Розпуття: Вірші// Карпат. Україна.- 1993.- 11 лют.
7. Тереля Й. Слово поета: [З.Красівському]// Карпат. Україна.- 1995.- 21 лют.
8. Тереля Й. Тяжкий хрест: [Й. Тереля в ред. "Карпатського краю"]// Карпат. край.- 1994.- № 3-4.- С. 4.
9. Тереля Й. Чорне й біле: [Тюремний щоденник]// Карпат. Україна.- 1994.- 14 квіт., 16 квіт., 28 квіт., 12 трав., 2 черв., 9 черв., 30 черв., 7 лип., 14 лип., 21 лип.
10. Тереля Й. Чужа хата: Вірші// Карпат. край.- 1994.- № 7-12.- С. 84-85.

* * *

11. Йосип Тереля// Хланта І.В. Літературне Закарпаття у XX столітті: Біблі-огр. покажч.- Ужгород: Закарпаття, 1995.- С. 686-687.

* * *

12. Анонс! Анонс! Йосип Тереля// Закарпат. калейдоскоп.- 1999.- 21 січ.
13. Гаврош О. День жертви: [День жертви. Кн. Й.Терелі "Тіло і кров"]// Ужгород.- 2001.- 10 лют.
14. Зейкан Ю. За що нас судили?: Ред. пошта: відгуки: [Урив. із кн. Й.Терелі "2001"]// Закарпат. правда.- 1993.- 15 трав.
15. Кампов П. Чорне жало виходить зі схованки: [Про памфлети М.Рішка і мемуари Й.Терелі]// Срібна Земля.- 1993.- 20 трав.
16. Миколаєнко І. Повернення Йосипа Терелі// Карпат. Україна.- 1992.- 6 лют.
17. Мушинка М. За що розпинали Йосипа Терелю?: До 50-ліття від дня народж.// Карпат. край.- 1994.- № 1-2.- С. 49-50.
18. Про божу матір – "царицю світу": [Й.Тереля]// Вісті Ужгородщини.- 1994.- 5 квіт.
19. Рішко М. Чорні мемуари: памфлет: [Про твір Й.Терелі "2001"]// Новини Закарпаття.- 1993.- 27 берез.

ЛИСТОПАД: 12

75-річчя з дня народження ЮРІЯ ВАСИЛЬОВИЧА ШКРОБИНЦЯ, поета, перекладача (1928-2001)

Майже кожен корінний закарпатський письменник знае кілька мов чи розуміє сусідів, бо така природа нашого діалекту чи мови, що вона є ключиком до сусідніх. Відтак не дивина, що кожен перекладає з якоїсь мови, не кажучи вже про послуговування підрядником. Однак Юрій Шкробинець резонно вважав, що перекладач повинен знати мову, з якої перекладає, при чому знати досконало. Є нюанси, є елементи підсвідомого зчеплення слів-понять, підтекст фразеологізму чи народного порівняння , які вимагають глибокого відчуття "чужої" мови. І сам демонстрував таке знання як перекладач, покладаючись завжди на авторитет Миколи Лукаша та Григорія Кочура, які знали мови, з яких перекладали, і не одну-дві...

У такому сенсі перекладач Юрій Шкробинець залишається одинаком класичного закрою перекладача, який доволі скептично дивився на "перекладачів" з будь-яких мов, коли є підрядник. Щоправда, і підрядник може бути різним. Коли він по-науковому точний, тоді й перекладач може бути гарантований від випадковостей.

Юрій Шкробинець – насамперед перекладач з угорської мови, удостоєний звання лауреата премії ім.Максима Рильського (і цілого ряду угорських нагород). І насамперед перекладач поетичного тексту. "Угорська арфа", збірники Шандора Петефі, Яноша Араня – набуток українського перекладного мистецтва. Думаю, що переклади з угорської навели перекладача й самого віршувати угорською мовою. Двояке ставлення сучасників до його спроб. Є і така думка, що по-угорському може писати тільки угорець, який з материнським молоком пізнав свою мову. Юрій Шкробинець писав вірші здавна. Відома його поезія "Говорить Ужгород" або "Кобзар до Ужгорода йде". Остання знакова. З нею споруджувався пам'ятник Кобзареві у крайовому центрі. Рядок став афористичним. Крім того, перекладач шанував свої сонети пам'яті (портретний цикл). Він скрупульозно випрацьовував рядки, ачей ніколи не виходячи з творчого стану.

Чи завершив він сей цикл? Стане відомо після опрацювання дочкою архіву.

Побут, життя примусило Юрія Шкробинця перекладати і прозу, яка легше планувалася і добре проплачувалася, бо мала читача. Скільки зусиль вартий лише один грубий том роману Антала Гідаша "Пан Фіцек".

А ще подарував Юрій Шкробинець крайовому фольклору збірку

казок у записах Михайла Фінцицького (фактично, зворотний переклад: переклад з перекладу, бо оригінали поки що не віднайдені або загинули). Хто є філологом, знає, скільки зусиль вимагають переклади прислів'їв і приповідок чи переклади хорових творів Бейли Бартока. А Юрій Шкробинець переклав і ці жанри.

Його переклади належно оцінені і в Києві, і в Будапешті. Однак, відсутня узагальнююча праця про перекладача, де би було виважено осмислено його творчий набуток. Бо спокійний плин Шкробинцевого перекладацтва не раз переривався несподіваним звертанням до творів Олександра Духновича чи Гете.

Перекладач любив спілкуватися з простими людьми. І коли помер один його знайомий – бомж – він потратив багато часу, аби встановити дату смерті цього чоловіка. Він хотів написати оповідання про його життя. Чи написав? Відкриє архів.

Попри всю зовнішню сухуватість Юрія Шкробинця, він був душевною людиною. Коли в мене вийшла перша позацензурна книжка "Симетрія", він так захопився нею, що в "Кобзарі" організував презентацію, сам її вів, сам зібрав письменників, передзвонивши їм (тоді презентації були ще в новинку). Переклав для цього випадку кілька моїх поезій по-угорському. Вони також іще в архіві, бо "Карпаті ігоз со" надрукувала, здається, лише два переклади з моїх творів.

Юрій Шкробинець розумів ціну свободи слова, радів серцем зі самостійності України, належно розумів локальний патріотизм як збереження самобутності корінного народу, його культури, мовних оздоб.

Народився перекладач в Хусті 12 листопада 1928 р. Та все життя прожив в Ужгороді, де й помер 18 березня 2001 р. та похований на Кальварії.

Але живуть його переклади. Вони працюють на дві культури: угорську і українську.

ВОЛОДИМИР ФЕДИНИШИНЕЦЬ

Джерельні приписи:

1. Шкробинець Ю. Угорська арфа/ Пер. з угор. класич. та сучас. поезії.- Ужгород: Карпати, 1970.- С. 220.
2. Гете Й.В. Скарбошукач: Поезії/ З нім. пер. Ю.Шкробинця.- Ужгород, 1999.- 74 с.

* * *

3. Шкробинець Ю. Кобзар до Ужгорода йде: [Вірш]// Календар "Просвіти" на 1994 рік/ Упорядкув. П.Федаки.- Ужгород: ВВК Патент, 1994.- С. 52-53.
4. Шкробинець Ю. Гей, коні, коні, ви – на рубіконі!: [Поезії різних літ]// Новини Закарпаття.- 2000.- 29 лип.
5. Шкробинець Ю. Тихий трепет ріки й руки: Поезії різних літ// Тиса.- 1994.- № 1-2.- С. 21-24.

6. Шкробинець Ю. Трембіта: Пам'яті Ю.Боршоша-Кум'ятського: [Вірші]// Карпат. Україна.- 1995.- 11 лип.

* * *

7. Хланта І.Вагомий ужинок перекладача й поета: До 70-річчя від дня народж. Ю.Шкробинця// Календар "Просвіти" на 1998 р./ Упоряд. П.Федака – Ужгород: Закарпат. крайове т-во "Просвіта", 1998.- С. 178-180.

* * *

8. Шкробинець Ю.: [Некролог]// Ужгород.- 2001.- 24 берез.
9. Шкробинець Ю. "Я себе розгубив по рядках по чужих...": [Інтерв'ю з Ю.Шкробинцем/ Бесідувала Л.Кешеля]// Ужгород.- 1999.- 18 груд.

* * *

10. Шкробинець Ю. Басараб В. У двобої з Толді: [Ю.Шкробинець – в жанрі худ. пер.]// Новини Закарпаття.- 1994.- 16 лип.
11. Гаврош О. Без скарбошукача: [Пам'яті Ю.Шкробинця]// Ужгород.- 2001.- 31 берез.
12. Гете Й.В. Ти знаєш, де квітує край цитрин?: [Пер. Ю.Шкробинця]// Ужгород.- 1999.- 14 серп.
13. Дубанич С. "...Так важко перекладати Гете": [Пер. зб. поезій Гете "Скарбошукач" Ю.Шкробинцем]// Срібна Земля.- 1999.- 2 жовт.
14. Є закарпатський Гете: [Зб. поезій Гете в пер. Ю.Шкробинця]// Карпат. Україна.-1999.- 21 верес.
15. Літературний міст через Тису: [Інтерв'ю з Ю.Шкробинцем/ Зап. В.Плоскіна]// Новини Закарпаття.- 1996.- 20 лип.
16. Майстер компромісу: [Інтерв'ю із закарпат. перекладачем Ю.Шкробинцем]// Старий Замок.- 1999.- 11 берез.
17. Петефі Ш. Пісня собак; Пісня вовків: [Новий пер. поезії Шандора Петефі Ю.Шкробинцем]// Фест.- 1998.- 15-21 січ.
18. Скунць П. Його не можна втрачати: [Про Ю.Шкробинця]// Срібна Земля.- 2001.- 24 берез.
19. Скунць П. Спокутуючи вавілонський гріх: [Ю.Шкробинцю – 70]// Літ. Україна.- 1998.- 10 груд.
20. Фединишинець В. З останнього четверга Юрія Шкробинця: 13 берез. 2001 р. свіжий спогад// Соціал-демократ.- 2001.- 19 трав.
21. Хланта І. Вагомий ужинок перекладача й поета: [Ю.Шкробинець]// Верховина.- 1999.- 17 квіт.
22. Хланта І. Золотий вінок Юрія Шкробинця// Молодь Закарпаття.- 1998.- 5 груд.
23. Хланта І. Перекладач і поет: [Ю.Шкробинець]// Вісті Ужгородщини.- 1998.- 21 листоп.
24. Цуга І. Ювілею присвячується: [Про зб. Ю.Шкробинця]// Соціал-демократ.- 1999.- 25 верес.
25. Юрій Шкробинець оприлюднив угорські поезії// Фест.- 1998.- 21-27 трав.

ЛИСТОПАД: 13

60-річчя з дня народження ЮЛІЇ ПЕТРІВНИ ЗЕЙКАН, прозаїка (1943)

Юлія Петрівна Зейкан народилася 13 листопада 1943 р. в с.Білки на Іршавщині в родині хлібороба. Після закінчення філологічного факультету Ужгородського університету (1967) вчителювала, працювала в Хустській районній газеті "Ленінська правда", в Закарпатському обласному інституті вдосконалення вчителів. З 1972 р. – в редакції обласної газети "Закарпатська правда", являється головним редактором незалежного часопису "Краянка".

Перша новела "Доброго ранку, люди!" з'явилася на сторінках "Закарпатської правди" у 1965 р. Друкувалася в обласній та республіканській пресі, журналі "Жовтень", у збірниках "Молодий день" (1979), "Ранковий ключ" (1981), "Володарі долі" (1987). Опублікувала багато нарисів, репортажів, критичних та публіцистичних статей, рецензій.

До книги "Синє полум'я ранку" (1981) увійшли оповідання і повісті. У 1999 році в бібліотечці часопису "Краянка" вийшла книга "Голубий вересень". Не вимагаючи від своїх героїв нічого неможливого, авторка симпатизує тим, хто не йде за інерцією життя, а бореться за своє місце на Землі.

Юлія Зейкан – член Спілки журналістів України.

Джерельні приписи:

1. Зейкан Ю. Голубий вересень: Повісті, оповідання.- Ужгород, 1999.- 275 с.
2. Зейкан Ю.П. Синє полум'я: Оповідання, повісті.- Ужгород: Карпати, 1981.- 188с.
3. Юлія Зейкан// Хланта І.В. Літературне Закарпаття у XX столітті: Бібліогр. покажч.- Ужгород: Закарпаття, 1995.- С. 257.

* * *

4. Густі В. Синьому ранку навстріч: [Ю.Зейкан]// Нове життя.- 1981.- 3 жовт.
5. Гвоздулич М. Обіцяючий початок// Карпат. зірка.- 1981.- 16 лип.
6. Косівський В. Перша книжка журналістки: [Ю.Зейкан]// Зоря Рахівщини.- 1981.- 24 верес.
7. Ледней І. "Вересень" у житті і творчості: [Кн. Ю.Зейкан "Голубий вересень"]// Орбіта-логос.- 2000.- 13 лип.

ГРУДЕНЬ: 5

100-річчя від дня смерті ЄВГЕНА АНДРІЙОВИЧА ФЕНЦИКА, письменника, культурного і громадсько-політичного діяча (1844-1903)

Євген Фенцик (псевдонім – Владимир) – відомий закарпатський письменник, публіцист, культурний і громадсько-політичний діяч. Народився Євген Андрійович 5 жовтня 1844 р. у сім'ї священика у с.Мартинка (тепер Свалявський район). Навчався в Ужгородській та Сатмарській гімназіях, закінчив богословський факультет Будапештського університету, де захоплювався слов'янофільськими та москвофільськими ідеями. Працював священиком у різних селах Закарпаття: Богаревиці, Буковині, Дусині, Порошкові, Великому Раківці та Горінчеві.

Він писав поетичні та прозові твори, займався драматургією. Велика заслуга Е.Фенцика і в тому, що він протягом 18 років (1885-1903) редагував і видавав науково-популярний журнал для широкого загалу читачів "ЛИСТОК", "Додаток к "ЛИСТКУ", а також друкував шкільні підручники та церковні проповіді.

Значну частину творчої спадщини Є.Фенцика становить його публіцистика. Будучи редактором названого журналу і не маючи достатньої кількості авторів, які б дописували до часопису, Фенцик сам писав передові статті, матеріали про становище населення Закарпаття, про народну освіту, друкував літературно-критичні, фольклорні та етнографічні праці. У своїх статтях і літературних творах пропагував ідею єдності закарпатських русинів із східними слов'янами. А такі праці як "О бедственном положений и об улучшении быта угро-русского народа", "Обеднение нашего народа", "Наши школы", "Рутены" дозволяють дослідникам вивчати соціально-економічне, політичне і культурне становище нашого краю в другій половині XII ст. Заслуговує уваги й така велика праця Є.Фенцика як "Очерк угро-русской письменности", яка друкувалася на сторінках "Листка" в 1892-1893 рр.

Окрім того, Фенцик друкував популярні статті про російський, західнослов'янські та західноєвропейські народи, про їх культурне життя : "О славянах вообще", "О славянских языках и литературах", "Белые хорваты", "Малороссы", "Очерк словацкой поэзии" і т. д. Ці публікації для свого часу мали певне наукове значення, розширювали кругозір читачів, свідчили про культурні та літературні зв'язки Закарпаття із слов'янськии світом.

Заслуговують уваги й педагогічні праці Фенцика. Подібно до О.Духновича, він видає цілий ряд посібників для школи: "Первоначальные сведения из грамматики и арифметики в пользу учащихся", "Первоначальные сведения из физики в пользу учащихся", "Естествоведение", "Краткая общая и отечественная история и краткая история Угорщинын в пользу учащихся" та ін.

Евгеній Фенцик – автор кількох драматичних творів. Тут у першу чергу назвемо його велику героїко-романтичну драму у п'яти діях "Покорение Ужгорода". Деякі літературознавці вказували на те, що у вказаній п'єсі помітним є вплив драм О.Пушкіна, зокрема трагедії "Борис Годунов". Як і "Борис Годунов", драма "Покорение Ужгорода" написана білим віршем, що наближає діалоги і монологи до живої розмовної мови, хоч в окремих моментах твір написаний "язичієм".

Дякуючи Є.Фенцику, на сторінках редагованого ним "Листка" активно співробітничали відомі діячі науки і культури Закарпаття другої половини XIX-початку XX ст. А.Кралицький, Ю.Жатковић, Іван Сільвай (Уріїл Метеор) та інші. Варто сказати, що лише за перше десятиріччя існування журналу А.Кралицький опублікував на його сторінках близько 130 матеріалів. Праці Ю.Жатковича, за нашими підрахунками, були опубліковані у 80-ти номерах "Листка".

Наведені вище матеріали дозволяють зробити висновок про те, що творчість Є.Фенцика та його видавнича діяльність зробили значний вплив на розвиток духовного життя Закарпаття в другій половині XIX – на початку XX ст. Він помер 5 грудня 1903 р. в Горінчеві. У 1926 р. в Ужгороді йому встановлено пам'ятник (у скверику поблизу обласної філармонії). Скульптор – О.Мондич.

ОЛЕГ МАЗУРОК

Джерельні приписи:

1. Коломиец И.Г. Социально-экономические отношения и общественнос движение в Закарпатье во второй половине XIX в. Т. 2.- Томск, 1962.- 675 с. *Із змісту:* [Про Є.А.Фенцика].- С. 485-487.
2. Нариси історії Закарпаття. Т. 1. (З найдавніших часів до 1918 р.)/ Відп. ред. і керівник авт. колективу І.М.Гранчак.- Ужгород: Госпрозрах. ред.-вид. відділ Закарпат. обл. упр. по пресі.- 1993.- 436 с.
   Із змісту: [Про Є.Фенцика].- С. 423-424.
3. Сенько І. Історія у дзеркалі літератури.- Ужгород, 2000.- 100 с.
   Із змісту: [Про Є.Фенцика].- С. 11-12.

* * *

4. Мазурок І.О. Журнал Є.А.Фенцика "Листок" (1885-1903) як історичне джерело// Актуальні питання історії Закарпаття: Зб. наук. робіт.- Ужгород, 1992.- С. 53-57.

5. Євген Андрійович Фенцик// Данилюк Д. Історія Закарпаття в біографіях і портретах: (З давніх часів до початку XX ст.).- Ужгород: ВАТ Патент, 1997.- С. 212-220.
6. Євген Фенцик// Микитась В. Галузка могутнього дерева: Літ. нарис.- Ужгород, 1971.- С. 111-123.
7. Євген Фенцик// Пагиря В. Світочі Карпатського краю.- Мукачево: Елара, 1996.- С. 65-66.
8. Євгеній Фенцик// Сочка-Боржавин В. Будителі подкарпатськых русинов.- Ужгород, 1995.- С. 66-72.

* * *

9. Бужан В. В Ужгороді зберігся його пам'ятник: [До 150-річчя з дня народж. Є.Фенцика]// Новини Закарпаття.- 1994.- 4 жовт.
10. Гаврош О. Етюд на берегах одного вірша: [У с.Порошково жили, працювали Є.Фенцик, М.Підгірянка, А.Штефан та ін.]// Старий Замок.- 1999.- 28 січ.
11. Грін О. Є.А.Фенцик і музичне життя Підкарпатської Русі у першій половині 20-х років XX ст.: [Політик і музикант]// Тиса.- 1994.- № 3-4.- С. 141-142.
12. Данилюк Д. Євген Фенцик: [Іст. портрет]// Срібна Земля.- 1993.- 4 груд.
13. Керецман Н., Ліхтей І. Останній будитель: До 150-річчя з дня народж. Є.Фенцика// Молодь Закарпаття.- 1994.- 15 жовт.
14. Мазурок О., Мазурок І. Згадаймо добрим словом: [До 110-річчя виходу першого журн. "Листок"]// Новини Закарпаття.- 1995.- 26 верес.
15. Мудра Ю. Просвітитель, будитель, громадянин: [Про літер. та видавн. діяльність Є.Фенцика]// Новини Закарпаття.- 1993.- 4 груд.
16. Сочка-Боржавин В. Вдохновенный последователь Духновича: [Є.Фенцик]// Единство-плюс.- 1993.-4 декабря.
17. Тересвянський Д. Євген Андрійович Фенцик: До 150-річчя з дня народж.// Календар "Просвіти" на 1994 рік/ Упорядкув. Й.Баглая, П.Федаки.- Ужгород: ВВК Патент, 1994.- С. 156-159.
18. Токарь Г. Последний из могикан: [Е.А.Фенцик]// Единство-плюс.- 1994.- 2 апреля.

ГРУДЕНЬ: 18

95-річчя з дня народження МИКОЛИ АНДРІЙОВИЧА ГРИЦАКА, лексикографа, поета, прозаїка, фольклориста (1908–1979)

Серед нас жив і до самозречення працював знаний у наукових колах мовознавець-лексикограф, невтомний трудівник, збирач словесних скарбів, автор капітальної праці – "Словника українських говорів

Закарпатської області", що містить близько 250 тисяч словникових статей, колишній доцент кафедри української мови Ужгородського університету Микола Грицак. Крім згаданого словника, вчений уклав ще й декілька галузевих словників, у тому числі "Словник ботанічної лексики" та "Латинсько-український словник номенклатури грибів" (співавтор – І.Ю.Коршинський), які, на жаль, також ще не опубліковані друком.

Автор 15 наукових праць (окремі статті, тези доповідей на різних наукових зібраннях тощо), Микола Грицак зосередив свої зусилля, перш за все, на питаннях діалектної лексикографії (теорія і практика укладання регіональних словників, засоби включення до цитатно-ілюстративного матеріалу прислів'їв, приказок, фразеологічного матеріалу, різновидів усної словесної творчості тощо) і т.ін. До сказаного додамо, що він підготував був до захисту (1972) й кандидатську дисертацію "Історія української діалектної лексикографії", яка цілком узгоджувалася з його науковими інтересами, та захистити її йому не судилось. А праця, по суті, всього життя Миколи Грицака – "Словник українських говорів Закарпатської області" – одним із його синів була продана й нині є власністю Інституту української мови НАН України (м.Київ).

Щоб читач отримав якомога повнішу інформацію (уявлення) про постать великого трудівника, подамо стисло й окремі його біографічні та деякі інші відомості. Народився Микола Грицак у с.Луг-Росішка, що на Рахівщині, в селянській родині. Навчався (1926-1930) в Ужгородській семінарії за спеціальністю "учитель початкової школи", пізніше (1932-1935) студіював в Ужгородському учительському інституті математику, фізику, хімію, біологію для потреб тоді ще семирічних шкіл. Протягом 1947-1955 рр. він уже студент-заочник філологічного факультету Ужгородського університету (спеціальність "українська мова і література"). Як власноруч нотує в "Автобіографії", крім рідної української, досконало володів ще чеською (його дружина – чешка), німецькою та угорською мовами.

Трудову діяльність Микола Грицак розпочав у м.Тячеві як працівник відділу освіти (20-ті роки), а згодом тривалий час вчителював у різних селах та містах Закарпаття: с.Буштино (1930-1933), м.Тячів (1933-1936), м.Виноградів (1937-1938), о.Косівська Поляна (1939-1941), с.Росішка (1941), с.Великий Бичків (1941-1945)... Упродовж років був директором та завучем середніх та восьмирічних (семирічних) шкіл (с.Великий Бичків, с.Солотвино, с.Росішка). Певний час обіймав посаду завідувача Рахівського райвно та інспектора цього ж райвно.

По війні, як засвідчує в "Автобіографії" Микола Грицак, він керував

"великими хоровими колективами.., а також ансаблями пісні й танцю "Коломийка", "Кісва". Знаємо також, що хоровий колектив Великого Бичкова саме під його керівництвом у Києві (1947) посів перше місце. За освітянські успіхи Микола Грицак отримав відзнаку – "Відмінник народної освіти".

Протягом 1962-1972 рр. Микола Грицак працював на кафедрі української мови Ужгородського університету спочатку викладачем, а з 1967 р. – на посаді доцента кафедри. Як великий практик і справжній професіонал, він забезпечував тут курс методики викладання української мови в школі, керував діалектологічною та іншими видами навчальних практик, курсовими та дипломними роботами. У 1972 р. Миколу Грицака було звільнено з роботи в університеті у зв'язку зі скороченням штатів.

Був одружений. Виховав трьох синів. Похований у рідній Росішці.

До 90-річчя від дня народження Миколи Грицака кафедра української мови Ужгородського університету ініціювала й провела (4-5 лютого 1999 р.) Всеукраїнські наукові читання й видала збірник "Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства" (2000), основу якого склали матеріали Всеукраїнських наукових читань, а також наукові статті викладачів, аспірантів філологічного факультету, факультету романо-германської філології Ужгородського університету, інших навчальних закладів, наукових установ України та закордону. До збірника вперше додано бібліографічний покажчик, який складається з трьох частини: "Твори. Окремі видання. Публікації М.А.Грицака", "Література про життя і науково-педагогічну творчість Миколи Грицака" та "Бібліографічні матеріали про Миколу Грицака". Крім того, тут вміщено також вісім віршів Миколи Грицака, що були опубліковані (20-ті рр.) в молодіжному журналі "Пчолка" (редактор – Павло Кукуруза).

МИХАЙЛО СЮСЬКО

Джерельні приписи:

1. Грицак М.А. Матеріали до питальника для збирання назв народної метеорології говорів Закарпаської обл.- Ужгород, 1968.- 31 с.
2. Грицак М.А. Творення народних назв лікарських рослин: Питання словотвору східнослов'янських мов: матеріали міжвуз. респ. наук. конф./ АН УРСР, Ін-т мовознавства.- К.: Наук. думка, 1969.

* * *

3. Грицак М.А. Великий Бичків// Календар "Просвіти" на рік 1930.- Ужгород: Накладом т-ва "Просвіта" в Ужгороді, 1930.
4. Грицак М.А. Восени; Мамці: [Вірші]// Гуцуліє, рідна земле: Альманах.- Ужгород, 1993.- С. 33-38.

5. Грицак М.А. Дала мати выбирати: (присвячую братови Андріеви): [Вірш]// Пчѣлка.- 1929.- Май-юній.- 4.9-10 жовт.- С. 270.- (Дит. сторінка).
6. Грицак М.А. Евфемізми в українських говорах Закарпаття// Тези доп. до XX наук. конф. Сер.: Мовознавча/ МВ і ССО УРСР; Ужгород. держ. ун-т; [Редкол.: П.М.Лизанець (відп. ред.) та ін.].- Ужгород, 1966.- С. 17-24.
7. Грицак М.А. Закарпатські фразеологізми з антонімами *біда* та *гаразд*// Питання фразеології східнослов'янських мов: Тези доп. респ. наук. конф./ АН УРСР; Ін-т мовознавства.- К.: Наук. думка, 1972.- С. 153-154.
8. Грицак М.А. Засоби включення прислів'їв у мовний потік закарпатських говорів// Міжвузівська наукова конференція з проблем синтаксису української мови: (Тези доп).-Чернівці, 1965.- С. 155-158.
9. Грицак М.А. Латинсько-український словник номенклатури грибів говорів Закарпаття на загальноукраїнському тлі/ Передмова та ред. проф. Й.Дзендзелівського// Карпат. край.- 1997.- № 6-10.- С. 52-58.
10. Грицак М.А. Латинсько-український словник номенклатури грибів говорів Закарпаття на загальноукраїнському тлі/ За ред. проф. Й.Дзендзелівського// Карпат. край.- 1998.- № 1-2.- С. 50-53.
(Продовж. Поч. у № 6-10 за 1997 р.)
11. Грицак М.А. Латинсько-український словник номенклатури грибів говорів Закарпаття на загальноукраїнському тлі/ За ред. проф. Й.Дзендзелівського// Карпат. край.- 1999.- № 1.- С. 34-35.- Фото М.Грицака.
12. Грицак М.А. Літературна і діалектична лексика: (З досвіду роботи)// Міжвузівська наукова конференція з питань обласних діалектологічних словників: (Тези доп.).- Чернівці, 1960.- С. 40-44.
13. Грицак М. Назви гідрорельєфу в говірці с.Ясиня Закарпатської обл.// Питання гідроніміки: Матеріали III Респ. ономаст. (гідронім.) наради/ АН УРСР; Ін-т мовознавства; Укр. ономаст. комісія.- К.: Наук. думка, 1971.- С. 74-81.
14. Грицак М.А. Назви гідрорельєфу і гідронімія (Назви джерел і стоячих вод)// III республіканська ономастична гідронімічна конференція: Тези/ АН УРСР; Ін-т мовознавства; Урк. ономаст. комісія.- К.: Наук. думка, 1965.- С. 35-39.
15. Грицак М.А. Назви метеорології українських говорів Закарпаття, зібрані М.А.Грицаком: Джерельно-метод. матеріали для наук.-дослід. роботи викладачів, аспірантів, курсових та дипломних робіт студентів, а також для навч. роботи – проведення студ. діалект. практики, практичних занять з курсу "Українська діалектологія" для студентів філолог. ф-тів вузів/ МО України;Ужгород. держ. ун-т; [Упоряд., авт. передмови В.Статєєва; Відп. ред. Й.Дзендзелівський].- Ужгород: ВАТ "Патент", 1999.- 32 с.
16. Грицак М.А. Невтомимой "Пчѳлцѣ"; Перший голос школьного дзвоника; Веселися моя доле!: [Вірші]// Пчѳлка.- 1928.- Сентембер.- 4.1.- С. 3.
17. Грицак М.А. Плачте очѣ: [Вірші]// Пчѳлка.- 1928.- Децембера.- 4.4.- С. 90.

18. Грицак М.А. Рідна Тиса...; Чом не шумиш молодий дубе?: Степ и гори: [Вірші]// Пчілка.- 1928.- Октобер-новембер.- Ч. 2-3.- С. 49.
19. Грицак М.А. Подача фразеологічного матеріалу в регіональних словниках// Тези доп. до XIX наук. конф. Сер.: Мовознавча/ МВ і ССО УРСР; Ужгород. ун-т; [Редкол.: Й.О.Дзендзелівський (відп. ред.) та ін.].- Ужгород, 1965.- С. 19-24.
20. Грицак М.А. Позначення територіальної поширеності слів у регіональних словниках// Матеріали XXI наук. конф. Сер.: Філології/ МВ і ССО УРСР; Ужгород. держ. ун-т; [Редкол.: Й.О.Дзендзелівський (відп. ред) та ін.].- К.: Вид-во Київ. ун-ту, 1967.- С. 130-134.
21. Грицак М.А. Принципи пояснення значень реєстрових слів у "Словнику українських говорів Закарпатської обл."// Праці XII Республіканської діалектологічної наради.- К.: Наук. думка, 1971.- С. 374-381.
22. Грицак М.А. Румунські лексичні запозичення в говірці с.Росішка Рахівського району Закарпатської області// Восточнославянско-восточнороманские язиковые литературные й фольклорные связи: Тезисы докл. и сообщ. межвуз. науч. конф. (11-16 окт. 1966 г.).- Черновцы, 1996.- С. 12-15.
23. Грицак М.А. Словник українських говорів Закарпатської області// XII республіканська діалектологічна нарада: Тези доп., квіт. 1965 р./ АН УРСР; Ін-т мовознавства.- К.: Наук. думка, 1965.- С. 154-157.
24. Грицак М.А. Стилістичні функції лексичних діалектизмів у новелах І.М.Чендея// Розвиток української радянської новели: Тези доп. до міжвуз. наук. конф. (трав. 1966 р.)/ [Редкол.: В.С.Поп (відп. ред.) та ін.]; МВ і ССО УРСР; Ужгород. держ. ун-т.- Ужгород, 1966.- С. 111-113.
25. Грицак М.А. Українсько-румунські взаємозв'язки в ботанічній номенклатурі говорів району Карпат// Культура та побут населення українських Карпат: Матеріали респ. наук. конф., присвяч. 50-річчю утворення СРСР: Тези доп. та повідомл./ [Редкол.: І.М.Гранчак (відп. ред.) та ін].- Ужгород, 1972.- С. 112-115.
26. Грицак М.А. Українська лексикографія на Закарпатті в дорадянський і радянський періоди// Підсумки і проблеми наукового вивчення української мови в пожовтневий період: (Тези доп. респ. наук. конф.).- К.: Рад. шк., 1967.- С. 104-106.
27. Грицак М.А. Фольклорно-етнографічні матеріали у "Словнику закарпатських говорів"// Нар. творчість та етнографія.- 1966.- № 6.- С. 54-59.
28. Грицак М.А. Якого типу повинні бути регіональні словники?// Тези доп. та повідомл. XVIII наук. конф. Сер.: мовознавча (трав., 1964 р.)/ МВ і ССО УРСР; Ужгород. держ. ун-т; [Редкол.: Й.О.Дзензелівський (відп. ред.) та ін.].-Ужгород, 1964.- С. 24-27.

* * *

29. Галас К. Микола Грицак// Педагоги-науковці/ Ужгород. держ. ун-т; В.В.Туряниця, упорядк. і передм.; [Редкол.: В.Ю.Сливка, В.В.Туряниця, І.М.Сенько].- Ужгород, 1997. Ч. 1.- С. 43-47.

30. Микола Грицак (1908-1979)// Белень М. Карпатська Україна у портретах: [Біогр. нарис]/ Ужгород. ун-т; Вступ. ст. М.Вегеша].- Ужгород: ТОВ "Колір прінт", 1998.- С. 71-73.- Портр. Миколи Грицака роботи Михайла Беленя.
31. Гуцулія, рідна земле: Літературна Рахівщина: Альманах/ Упоряд. та автор вступних статей В.Піпаш-Косівський.- Ужгород: Госпрозрахунковий редакц.-видав. відділ Закарпат. обл. управління по пресі, 1993.- 140 с.
Із змісту: [Про М.А.Грицака].- С. 30-33.

* * *

32. Дзендзелівський Й. Розвиток українського мовознавства в Ужгородському державному університеті за 20 років// Тези доп. до ювілей. конф., присвяч. 20-річчю Ужгород. держ. ун-ту. Сер.: мовознавча (26-27 жовт. 1965 р.).- Ужгород, 1965.- С. 3-27.
Із змісту: [Про М.Грицака].- С. 8-10.
33. Дзендзелівський Й. Українське і слов'янське мовознавство: Зб. праць/ Українознавча б-ка НТШ, Число 6; Відп. ред. О.Купчинський.- Львів, 1966.- 519 с.
Посилання на дослідження М.Грицака: С. 10, 56, 72, 130, 144, 148, 157.
34. Мовознавство на Україні за п'ятдесят років (1917-1967)/ Відп. ред. Й.А.Багмут.- К.: Наук. думка, 1967.- 455 с.
Про М.Грицака: С. 101, 102, 211, 244
35. Ніколаєнко З.Г. Словотвір складних іменників у південнокарпатських говорах (на матеріалах рукописного словника М.А.Грицака)// XII республіканська діалектологічна нарада: Тези доп. (квіт. 1965 р.)/ АН УРСР; Ін-т мовознавства.- К.: Наук. думка. 1967.- С. 80-82.
36. Плачинда С. Куди йдемо?: Роздуми письменника.- К.: Рад. письменник, 1989.- 96 с.
Із змісту: 2. Про М.Грицака: Подвижників мало, але....- С. 26-50.
37. Фединишинець В. Каждому русинові – по слову, або Гуцул-міліонер: Художньо-документальна повість про М.Грицака.- Ужгород, 1997.- 36 с.
38. Галас А. Вшановано пам'ять М.Грицака// Карпат. край.- 1999.- № 1.- С. 33.
39. Галас К. Микола Грицак// Ужгород. ун-т.- 1993.- 12 лют.[№ 3].- С. 1-3.
40. Галас Б. Неперевершений ентузіаст-лексикограф: (До 90-річчя з дня народж. Миколи Грицака)// Карпат. край.- 1999.- № 1.- С. 32-33.
41. Дзендзелівський Й. Словникар з Росішки// Тиса.- 1993.- № 1-2.- С. 87-106.- Фото М.Грицака в 70-ті роки (С. 88).
42. Дзендзелівський Й. Словникар з Росішки// Карпат. край.- 1993.- № 4-6.- С. 27-31.
43. Добош В. Подвижник на ниві українського народознавчого слова: (Спогади та роздуми з нагоди 85-річчя народж. М.А.Грицака)// Новини Закарпаття.- 1993.- 18 груд.
44. Дудченко Г. За велінням совісті: [Про окреме вид-ня "Словника українських говорів Закарпат. обл." М.Грицака]// Закарпат. правда.- 1987.- 25 листоп.

45. Мейсарош-Фединишинець О. Закарпатські фольклорні струмки// Нар. творчість та етнографія.- 1970.- № 4.- С. 29-34.
46. Піпаш Ю. Микола Грицак був моїм учителем і непересічним українським лексикографом// Карпат. голос.- 1999.- 5-15 січ.- На фото: М.Грицак – патріарх учительського корпусу Рахівщини, 1954 рік.
(Закінч. Поч. у №№ 38-39).
47. Піпаш Ю. Спогади про Миколу Грицака: (До 90-річчя з дня народж. вченого)// Новини Закарпаття.- 1998.- 17 груд.
48. Плачинда С. Подвижник: Як М.Грицак винаходив народні скарби// Літ. Україна.- 1987.- 6 серп.
49. Сенько І. Чотири слова про словникаря: (До 85-річчя від дня народж. Миколи Грицака)// Карпат. Україна.- 1993.- 30 груд.
50. Сюсько М. Микола Грицак: учений і педагог// Погляд.- 1999.- 22 лют.
51. Сюсько М., Статеєва В. На честь закарпатця Миколи Грицака, що заслуговує книги Гіннеса// Ужгород. ун-т.- 1999.- 25 лют.- С. 1-2.
52. Фединишинець В. Подвиг: Про Миколу Андрійовича Грицака, який веде величезну роботу по укладенню багатотомного "Словника говорів Закарпаття"// Рад. студент.- 1965.- 6 жовт.

* * *

53. Карпатская диалектология и ономастика/ АН СССР; Ин-т славяноведения и балканистики; Отв. ред. Г.И.Клепикова.- М.: Наука, 1972.- 582 с.
С. 520-521: Анотована бібілографія М.А.Грицака (7 назв).
54. Москаленко А.А., Терлецька В.М. Бібліографічний покажчик української діалектології.- Одеса, 1966.- 71 с.
Про М.Грицака: С. 15.

* * *

55. М.А.Грицак (в УжДУ працює з 1962 року): Список друкованих праць членів кафедри української мови УжДУ за 20 років// Тези доп. до ювілейн. конф., присвяч. 20-річчю Ужгород. держ. ун-ту. Сер.: мовознавча (26-27 жовт. 1965 р.)/ МВ і СТО УРСР; Ужгород. держ. ун-т; [Редкол.: Й.О.Дзендзелівський (відп. ред.)та ін.].- Ужгород, 1965.- С. 14-15.
56. Слов'янська філологія на Україні (1963-1967 рр.): Бібліографія. Ч. 1. Мовознавство. Фольклористика/ Укл.: Н.Ф.Королевич, Л.В.Беляєва, Л.І.Гольденберг, Ф.К.Сарана; АН УРСР; Укр. комітет славістів; Центр. наук. б-ка.- К.: Наук. думка, 1968.- 293 с.
57. Слов'янська філологія на Україні (1968-1976 рр.): Бібліограф. покажч. Ч. 1. Мовознавство. Фольклористика/ АН УРСР; Укр. комітет славістів; Центр. наук. б-ка.- К.: Наук. думка, 1978.- 372 с.
Про М.Грицака див.: "Іменний покажчик".- С. 340 (6 поз.).

ГРУДЕНЬ: 22

75-річчя з дня народження ЮРІЯ ІВАНОВИЧА БАЛЕГИ, критика, літературознавця (1928)

Є люди, котрі однаково, як в молоді роки, так і в поважні літа прагнуть бути на бистрині життя. Свої труди і дні вони сповна віддають рідному народу, з думкою про майбутнє невтомно трудяться на безмежній ниві нашої духовності. Одним із когорти таких самовідданих сівачів розумного, доброго, вічного є член Національної спілки письменників України, критик, літературознавець, кандидат філологічних наук, доцент УжНУ Юрій Іванович Балега.

Його життєва дорога розпочалась 22 грудня 1928 р. в селі Богаревиця Іршавського району в селянській родині. Випускник першого повоєнного випуску Іршавської середньої школи. Закінчив філологічний факультет Ужгородського державного університету. Вчителював. Але жага творчості, прагнення бути на бистрині життя, привели його в аспірантуру, яку завершив блискуче, став викладачем у рідному вузі. Наукова, письменницька, громадська, адміністративна діяльність – все в його біографії переплелося тісно, збагачуючи його духовно і водночас забираючи дуже багато сил, здоров'я, часу. А що вдіяти. Принцип – бути на бистрині життя – жорсткий і жорстокий. Він вимагає від людини повної самовіддачі. Десятиліттями, з дня у день читає він студентам курси вступу до літературознавства, історії літератури, теорії і методології літературної критики. У літературознавчому доробку Юрія Балеги чільне місце посідають дослідження "Література Закарпаття двадцятих-тридцятих років XX століття", "Художні відкриття чи правда факту", літературні портрети Олександра Маркуша, Йосипа Жупана, Ласло Балли, Марка Бараболі, Василя Гренджі-Донського, Луки Дем'яна, передмови до різних видань письменників Закарпаття середини минулого століття, оглядові статті з історії літератури краю.

Десятиліття змінювали десятиліття, а з ними мінялася епоха, відбувалася переоцінка цінностей. Не міг бути не свідком цих змін Юрій Балега. Він завжди, за будь-яких обставин залишався на бистрині життя. Свідченням цього є понад 300 досліджень, статей і рецензій, які друкувались у газетах "Закарпатська правда", "Літературна Україна", наукових записках, тогочасних журналах "Радянське літературознавство", "Дніпро", "Радуга", "Вітчизна" та ін. А за кожним – доля людська, творчість, оцінка, власна позиція. Ускладнювало творчу діяльність і те,

що десятиліттями був на керівній роботі – деканом факультету іноземних мов (нині факультет романо-германської філології), завідуючим кафедрою. А це дуже і дуже часто примушувало, як сказав поет, "наступати на горло власній пісні". Часи тоталітаризму для кожного письменника були непростими. А для літературного критика, науковця і поготів. Та навіть за таких умов для Юрія Балеги головним критерієм було і залишається незмінне – талант митця, його майстерність, уміння проникати словом до глибин людських почуттів. А все решта – наносне. Найголовнішим для нього і зараз – бути на бистрині життя, прагнути осягнути неосяжне, бути потрібним своїм сучасникам, сповна прислужитися відродженню нашої духовності.

Сімдесят п'ять... Багато це чи мало. Для мудрості житейської багато. Для великих і добрих справ – мало. Тому свій ювілей письменник і науковець Юрій Балега зустрічає з оптимізмом, у творчому горінні, сповненим новими задумами. Така вже його натура – бути на бистрині часу, на бистрині життя. Дай Боже, щоб ці прагнення ще багато-багато літ кликали його у безмежний світ творчості.

ІРИНА ГУСТІ

Джерельні приписи:

1. Балега Ю.І. Загадкові зустрічі: [Оповід.]- Ужгород, 1998.-95 с.
2. Балега Ю.І. Література Закарпаття: 20-30-х років XX ст.- К.: Рад. письменник, 1962.- 244 с.
3. Балега Ю. Професор і Семіджо: Оповід. та есе/ Ред. О.Козоріз.- Ужгород: Мистецька лінія, 2002.- 180 с.
4. Балега Ю.І. Художні відкриття чи правда факту?- Ужгород: Карпати, 1969.- 218 с.
5. Балега Ю.І. Священне чуття Вітчизни-матері у творах письменників Закарпаття// Закарпатська Україна. Осінь 1994 року: Матеріали наук. конф., присвяч. 50-річчю визволення Закарпаття від фашизму та 50-річчя першого з'їзду народних комітетів Закарпат. України (Ужгород, 18 листоп. 1994 р.).- Ужгород: Патент, 1995.- С. 102-108.
6. Балега Ю.І. Сепаратистські тенденції в сучасному Закарпатті// Культура Українських Карпат. Традиції і сучасність: Матеріали міжнар. наук. конф. (Ужгород, 1-4 верес. 1993 р.).- Ужгород: МПП Ґражда, 1994.- С. 61-70.
7. Балега Ю.І.Становлення української літератури на Закарпатті: [20-ті – початок 40-х років XX ст.]// Українські Карпати: Матеріали міжнар. наук. конф. "Українські Карпати: етнос, історія, культура" (Ужгород, 26 серп.-1 верес. 1991 р.).- Ужгород: Карпати, 1993.- С. 42-48.
8. Балега Ю.І. По блату: [Урив. з кн.]// Слово.- 2002.- 9 лют.- С. 13.

* * *

9. Боржава О. Те же лица на идеологическом олимпе: [У т.ч. про Ю.Балегу]// Единство-плюс.- 1992.- 3 октября.
10. Звонар І. "Безмежність яка "в слові владному – жити!": [Життя і творча діяльність Ю.Балеги]// Новини Закарпаття.- 1998.- 22 груд.
11. Звонар І. Високе літо: [До 50-річчя з дня народж. Ю.І.Балеги]// Нове життя.- 1978.- 21 жовт.
12. Звонар І. Юрію Балезі – 60// Літ. Україна.- 1989.- 12 січ.
13. Керита Х. Залишатися самим собою: [До 60-річчя з дня народж. Ю.Балеги]// Закарпат. правда.- 1988.- 22 груд.
14. Кобаль Т. Зустріч зі знайомим незнайомцем: [Зб. оповід. Ю.Балеги "Загадкові зустрічі"]// Ужгород.- 1999.- 18 верес.
15. Кудрявська Л. Критик міняє амплуа: [Кн. Ю.Балеги "Загадкові зустрічі"]// Вісті Ужгородщини.- 1999.- 13 лют.
16. Лазоришин І. "Загадкові зустрічі": [Зб. оповід. Ю.Балеги "Загадкові зустрічі"// Новини Закарпаття.- 1999.- 28 верес.
17. Прочитайте цю книгу: [Ю.Балега "Загадкові зустрічі"]// Карпат. голос.- 1999.- 3-9 квіт.
18. Худанич В., Чучка П., Піпаш В. У вирі літератури: Юрію Балезі – 70 років// Карпат. голос.- 1998.- 26-30 груд.
19. Чикмар О. Наш викладач: Ю.Балега// Орбіта-логос.- 1998.- 24 груд.
20. Шкробинець Ю. У вирі літератури: Ю.Балезі – 50// Закарпат. правда.- 1978.- 23 груд.
21. Юрій Балега не лише критикує, а й пише: [Зб. оповід. доц. УжДУ "Загадкові зустрічі"]// Фест.- 1999.- 10-16 черв.

КАЛЕНДАР ЗНАМЕННИХ ТА ПАМ'ЯТНИХ ДАТ 2003 РОКУ

1997-2006 рр. оголошені Генеральною асамблеєю ООН (1995) Першим десятиліттям ООН боротьби з бідністю

1995-2004 рр. оголошені Генеральною асамблеєю ООН Десятиліттям на користь родини

1995-2004 рр. оголошені Генеральною асамблеєю ООН (1994) Десятиліттям освіти в галузі прав людини

1994-2004 рр.оголошені Генеральною асамблеєю ООН (1993) третім десятиліттям корінних народів світу

1993-2003 рр. оголошені Генеральною асамблеєю ООН (1993) третім десятиліттям боротьби з расизмом і расовою дискримінацією

2002-2005 рр. оголошені Указом Президента України (№ 1092/2002 від 15.11.2001 р.) національною програмою відродження та розвитку українського козацтва

2002-2005 рр. оголошені Указом Президента України (№ 8/2002 від 3.01.2002 р.) комплексні заходи щодо поліпшення медичного обслуговування сільського населення

2002-2005 рр. оголошені Указом Президента України (№ 643/2002 від 20.08.2001) національною програмою боротьби із захворюванням на туберкульоз

2002-2003 рр. – 70 років голодомору в Україні. Відзначається згідно Указу Президента (№ 275/2002, від 20.03.2002 р.)

2003 рік оголошений Роком культури в Україні (Указ Президента України № 153/2002 від 19.02.2002 р.)

У 2003 РОЦІ ВИПОВНЮЄТЬСЯ:

930 років від часу укладення "Ізборника Святослава" (1173) – визначної пам'ятки писемності Київської Русі

890 років від часу укладення "Повісті временних літ" (1113) – пам'ятки історіографії і літератури Київської Русі, літописного зведення

близько 510 років тому (1493) був написаний Фештетич-кодекс, угорськомовний збірник молитв, найкраще проілюстрований історичний пам'ятник мови

385-річчя з часу виходу першої книжки К.Ставровецького "Зерцала богословії" (1618), надрукованої в Почаївській друкарні

175 років від відкриття першої в Україні піблічної бібліотеки (1828)

СІЧЕНЬ

1 – Новий рік. Вважається святковим неробочим днем (ст. 73 Кодексу законів про працю України)

1 – Всесвітній день миру. Проголошено папою Павлом VI. Відзначається з 1968 року

1 – 180 років від дня народження Шандора Петефі (Петрович), угорського поета (1823-1849)

1 – 80 років від дня народження Богдана Дмитровича Ясінського, дослідника української книги, бібліографа (1923-2002)

1 – 65 років від дня народження Людмили Григорівни Романюк, української письменниці (1938)

3 – 135 років від дня народження Миколи Федоровича Чернявського, українського поета і драматурга (1868-1938)

3 – 90 років від дня народження Натана Самійловича Рибака, українського письменника (1913-1978)

6 – 105 років від дня народження Володимира Миколайовича Сосюри, українського поета (1898-1965)

6 – 65 років від дня народження Василя Семеновича Стуса, українського поета і громадського діяча (1938-1985)

7 – Різдво Христове

7 – 75 років від дня народження Леоніда Дмитровича Залати, українського письменника (1928)

7 – 150 років від дня народження Миколи Миколайовича Аркаса, українського композитора, музично-громадського діяча, історика (1853-1909)

8 – 115 років від дня народження Гната Петровича Юри, українського актора, режисера, народного артиста СРСР (1888-1966)
8 – 65 років від дня народження Петра Прокоповича Карася, українського поета (1938)
9 – 75 років від дня народження Миколи Тодосійовича Негоди, українського письменника (1928)
10 – 160 років від дня народження Григорія Івановича Воробкевича, українського буковинського поета (1838)
11 – 115 років від дня смерті Осипа-Юрія Федьковича, українського письменника (1834-1888)
11 – 85 років від дня народження Яра Славутича, українського поета (1918)
12 – 375 років від дня народження Шарля Перро, французького письменника (1628-1703)
12 – 125 років від дня народження Василя Миколайовича Пачовського, українського поета-модерніста (1878-1942)
12 – 125 років від дня народження Ференца Молнара, угорського письменника, публіциста, драматурга (1878-1952)
13 – 140 років від дня народження Василя Петровича Горленка, українського критика, письменника (1853-1907)
14 – День пам'яті, Василя Великого, Старий Новий рік
15 – 145 років від дня народження Джованні Сегантіні, італійського художника (1858-1899)
17 – 140 років від дня народження Костянтина Сергійовича Станіславського, російського театрального діяча (1863-1938)
17 – 85 років від дня народження Василя Степановича Швеця, українського письменника (1918)
18 – 100 років від дня народження Дюли Бістраї, угорського літературознавця, текстолога, члена Угорської академії наук (1903-1978)
19 – День Хрещення Господа (Богоявлення, Водохреща)
21 – 180 років від дня народження Імре Мадача, угорського драматурга, письменника, поета (1823-1864)
22 – 215 років від дня народження Джорджа-Ноела-Гордона Байрона, англійського поета (1788-1824)
22 – 85 років тому Центральна Рада проголосила IV-м Універсалом на Софіївській площі в Києві самостійність Української народної Республіки (1918)
22 – День Соборності України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 42/99, від 21.01.99 р.). День проголошення в 1919 р. Акту злуки

22 – 70 років від дня народження Анатолія Юрійовича Мокренка, українського співака, народного артиста СРСР (1933)
23 – 130 років від дня народження Тимофія Олексійовича Сафонова, українського живописця (1873-1930)
24 – 135 років від дня народження Григорія Олексійовича Коваленка, українського художника, письменника, етнографа, фольклориста (1868-1937)
24 – 100 років від дня народження Віктора Михайловича Григор'єва, українського графіка (1903-1982)
24 – 70 років від дня народження Євгена Михайловича Дудара, українського сатирика (1933)
25 – 65 років від дня народження Володимира Семеновича Висоцького, російського актора, поета, барда (1938-1980)
27 – Всесвітній день митниці. Відзначається з 1983 р.
28 – 150 років від дня народження Хосе Марті, кубинського поета (1853-1895)
28 – 150 років від дня народження Володимира Сергійовича Соловйова, російського філософа, поета (1853-1900)
28 – 100 років від дня народження Юлія Сергійовича Мейтуса, українського композитора, народного артиста України (1903-1997)
28 – 85 років від дня народження Лариси Архипівни Руденко, української співачки, народної артистки СРСР (1918-1981)
29 – День працівників пожежної охорони. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 7/95 від 2.01.95 р.) як професійне свято працівників пожежної охорони
29 – День пам'яті Крутів
30 – Всесвітній день допомоги хворим проказою. Відзначається з 1954 р.
30 – 135 років від дня народження Вячеслава Бузиновського, українського письменника, історика, публіциста (1868-1935)
30 – 105 років від дня народження Віри Микитівни Гужової, української співачки, народної артистки України (1898-1974)
30 – 95 років від дня народження Василя Андрійовича Лісняка, українського поета (1908)
31 – 90 років від дня народження Семена Івановича Онипка, українського актора, народного артиста України (1913-1975)

ЛЮТИЙ

1 – 50 років від дня народження Павла Ананійовича Дворського, українського співака, композитора, народного артиста України (1953)

2– 140 років від дня народження Тимотея Гнатовича Бордуляка, українського письменника (1863-1936)
2 – 85 років від дня народження Ізраїля Цалевича Гольдштейна, українського кінооператора і кінорежисера, заслуженого діяча мистецтв України (1918)
3 – 85 років від дня народження Любові Василівни Забашти, української поетеси (1918)
5 – 215 років від дня народження Кароля Кішфалуді, угорського письменника, поета, редактора (1788-1830)
5 – 120 років від дня народження Лайоша Нодя, угорського письменника, публіциста (1883-1954)
5 – 85 років від дня народження Кара Караєва, азербайджанського композитора (1918-1982)
7 – 140 років від дня народження Мечислава Солтиса, польського композитора, педагога (1863-1929)
7 – 70 років від дня смерті Миколи Карповича Садовського, українського письменника і театрального діяча (1856-1933)
11 – Всесвітній день хворого. Засновано 30 травня 1992 р. Папою Іоаном Павлом II. Відзначається католиками у день Лурдської Богоматері
11 – 100 років від дня народження Агати Федорівни Турчинської, української письменниці (1903-1972)
13 – 160 років від дня народження Миколи Андрійовича Вербицького, українського поета (1843-1909)
13 – 130 років від дня народження Федора Івановича Шаляпіна, російського співака (1873-1938)
14 – День Святого Валентина
15 – Стрітення Господнє
15 – День пам'яті воїнів-інтернаціоналістів. Відзначається у день остаточного виводу радянських військ з Афганістану (1989)
15 – 70 років від дня народження Володимира Івановича Савченка, українського письменника (1933)
16 – 190 років від дня народження Семена Степановича Гулака-Артемовського, українського композитора і пісняра (1813-1873)
17 – 95 років від дня народження Олекси Федоровича Влизька, українського поета (1908-1934)
17 – 60 років від дня народження Раїси Степанівни Недашківської, української актриси театру і кіно, народної артистки України (1943)

18 – 85 років від дня народження Олексія Михайловича Артамонова, українського живописця (1918)

18 – 85 років від дня народження Лінди Дег, угорської фольклористки, етнографа, редактора фольклорних журналів (Індіана Фолклора, Уралік енд Алтаік Серіес, Джорнал оф Америкен Фолклор), лауреата премії Пітре (1918)

20 – 115 років від дня народження Василя Олександровича Барвінського, українського композитора, піаніста, музикознавця (1888-1963)

20 – 95 років від дня народження Марії Аркадіївни Пригари, української письменниці (1908-1983)

20 – 75 років від дня народження Івана Олексійовича Немировича, українського письменника, бандуриста (1928-1986)

22 – Міжнародний день підтримки жертв злочинів. Відзначається з 1990 р., у цей день уряд Англії надрукував "Хартію жертв злочинів"

22 – 95 років від дня народження Василя Антоновича Головатого, українського живописця (1908-1979)

23 – День захисника Вітчизни. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 2002/99 від 23.02.99 р.)

23 – 560 років від дня народження Матяша I, угорського короля, мецената (1443-1490)

23 – 125 років від дня народження Казимира Севериновича Малевича, українського і російського живописця (1878-1935)

24 – 100 років від дня народження Федора Івановича Лаврова, українського фольклориста (1903-1980)

25 – 100 років від дня народження Зіновія Шендеровича Толкачова, українського графіка і живописця (1903-1977)

26 – 140 років від дня народження Івана Миколайовича Бажанського, українського письменника і педагога (1863-1933)

26 – 65 років від дня народження Володимира Володимировича Бегми, українського режисера, заслуженого діяча мистецтв України (1938)

28 – 65 років від дня народження Стефана Васильовича Турчака, українського диригента, народного артиста СРСР, Героя Соціалістичної праці (1938-1988)

БЕРЕЗЕНЬ

1 – Міжнародний день боротьби з наркоманією та наркобізнесом. Відзначається за рішенням ООН

1 – День молитви за душі мучеників, що вмерли від голодомору в Україні у 1932-1933 рр. (70-річчя голодомору в Україні)

1 – Всесвітній день цивільної оборони
1 – Свято початку весни "Мерцішор". Відзначається як національне свято у Румунії та Молдові
1 – 120 років від дня народження Григорія Григоровича Ганулика, українського письменника і видавця (1883-1945)
1 – 90 років від дня народження Павла Степановича Балицького, українського народного гончара (1913-1984)
1 – 65 років від дня народження Бориславa Миколайовича Бронду-кова, українського актора, народного артиста України (1938)
2 – 75 років від дня народження Євгена Івановича Лобуренка, українського актора, заслуженого діяча мистецтв України (1928-1997)
3 – День миру для письменника. Відзначається за рішенням 48-го конгресу Пенклубу, який відбувся 12-18 січня 1986 р.
3 – 115 років від дня народження Наталени Королеви, української письменниці (1888-1966)
3 – 100 років від дня народження Ганни Костянтинівни Драган, української співачки (1903-1986)
5 – 100 років від дня народження Наталії Львівни Забіли, української письменниці (1903-1985)
8 – Міжнародний день прав жінок і миру. 16 грудня 1977 р. Генеральна Асамблея ООН закликала держави проголосити у відповідності до їхніх історичних і національних традицій будь-який день року Міжнародним днем прав жінок і миру. Організація Об'єднаних націй почала відзначати цей день 8 березня 1975 р., який було проголошено Міжнародним роком жінки
8 – Міжнародний жіночий день. Рішення про щорічне святкування цього дня було прийнято на 2-й Міжнародній конференції соціалісток у м.Копенгаген у 1910 р. В Україні вважається святковим неробочим днем (ст. 73 Кодексу законів про працю України)
8 – День землевпорядника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1556/99 від 11.12.99 р.) у Всесвітній день архітектури у другу суботу березня
8 – 105 років від дня народження Михайла Дмитровича Тіца, українського композитора, піаніста, педагога (1898-1978)
8 – 95 років від дня народження Анатолія Георгійовича Широкова, українського графіка, заслуженого художника України (1908-1993)
9 – 189 років від дня народження Тараса Григоровича Шевченка, українського поета, художника, мислителя (1814-1861)

9 – 150 років від дня народження Григорія Івановича Цеглинського, українського драматурга, громадського діяча (1853-1912)
10 – 80 років від дня народження Адама Захаровича Каца (1923-1984), українського живописця, заслуженого діяча мистецтв (1923-1984)
11 – 105 років від дня народження Василя Петровича Бобинського, українського поета і публіциста (1898-1938)
15 – Всесвітній день прав споживача. Вперше було відзначено у 1983 р.
16 – День працівника житлово-комунального господарства і побутового обслуговування населення. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 46/94, від 15.02.94 р.) в редакції Указу Президента (№ 385/95 від 19.05.95 р.) у третю неділю березня як професійне свято
17 – 100 років від дня народження Юрія Петровича Дольд-Михайлика, українського письменника (1903-1966)
20 – Міжнародний день франкофонії. Відзначається у 47 країнах
21 – День Землі. Відзначається щорічно у день весняного сонцестояння. Проголошено Генеральним секретарем ООН у березні 1971 р.
21 – Міжнародний день ліквідації расової дискримінації. Відзначається щорічно за рішенням XXI сесії Генеральної Асамблеї ООН від 26 жовтня 1966 р. Проводиться в день, у який у 1960 р. поліція відкрила вогонь і вбила 69 чоловік під час мирної демонстрації у Шапервіллі, Південна Африка
21 – починається Тиждень солідарності з народами, які борються проти расизму і расової дискримінації. Проводиться за закликом Генеральної Асамблеї ООН (1979 р.)
22 – Всесвітній день водних ресурсів. Відзначається за резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (22 грудня 1992 р.)
23 – Всесвітній метеорологічний день. Відзначається з 1961 р. на честь дня (23 березня 1950 р.), коли вступила в дію конвенція Всесвітньої метеорологічної організації
23 –Всеукраїнський день працівників культури та аматорів народного мистецтва. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 484/200, від 21.03.2000 р.)
23 – 80 років від дня народження Костянтина Гнатовича Кудієвського, російського письменника (1923)
24 – Всесвітній день боротьби з туберкульозом. Відзначається за рішенням Всесвітньої організації охорони здоров'я
25 – День служби безпеки України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 193/2001 від 22.03.2001 р.)

25 – 90 років від дня народження Василя Павловича Козаченка, українського письменника (1913-1995)

25 – 70 років від дня народження Володимира Івановича Сингаївського, українського живописця (1933)

26 – День внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 216/96, від 26.03.96 р.) у день прийняття Верховною Радою України в 1992 р. Закону України "Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України"

27 – Міжнародний день театру. Відзначається щорічно з 1962 р. Засновано у 1961 р. у Відні на IX конгресі Міжнародного інституту театру при ЮНЕСКО

28 – 65 років від дня народження Олеся Васильовича Лупія, українського поета, прозаїка, драматурга (1938)

29 – 275 років від дня народження Кирила Григоровича Розумовського, останнього гетьмана Лівобережної України, графа (1728-1803)

29 – 135 років від дня народження Леоніда Яковича Манька, українського актора і драматурга (1868-1922)

30 – 85 років від дня народження Олеся Івановича Жолдака, українського поета (1918)

30 – 80 років від дня народження Анатолія Олексійовича Слісаренка, українського кінорежисера, кінодраматурга, заслуженого діяча мистецтв України (1923-1997)

КВІТЕНЬ

1 – Міжнародний день птахів. У 1906 р. підписано Міжнародну конвенцію про охорону птахів

1 – 130 років від дня народження Сергія Васильовича Рахманінова, російського композитора, піаніста і диригента (1873-1943)

2 – Міжнародний день дитячої книги. Відзначається у день народження Г.Х.Андерсена

2 – 155 років від дня народження Володимира Вячеславовича Пухальського, українського піаніста, музичного діяча (1848-1933)

3 – 95 років від дня народження Степана Івановича Олійника, українського поета (1908-1982)

3 – 220 років від дня народження Вашінгтона Ірвінга, американського письменника (1783-1859)

3 – 210 років від дня народження Антонія Мальчевського, польського поета (1793-1826)
3 – 85 років від дня народження Олеся Терентійовича Гончара, українського письменника, громадського діяча (1918-1995)
3 – 85 років від дня народження Міклоша Хубаі, сучасного угорського письменника, драматурга (1918)
4 – 140 років від дня народження Герасима Семеновича Головкова, українського живописця (1863-1919)
4 – 120 років від дня народження Дюли Югаса, угорського поета, лауреата премії ім.Баумгартена (1930 р., 1931 р.) (1883-1937)
5 – 110 років від дня народження Пала Сабо, угорського письменника, редактора, лауреата премій: ім.Баумгартена (1949 р.), ім.Аттіли Йожефа (1950 р.), ім.Кошута (1951 р., 1954 р.) (1893-1970)
4 – 95 років від дня народження Дєрдя Ланга, письменника, композитора (1908-1976)
6 – День геолога. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 110/95, від 7.02.95 р.) у першу неділю квітня як професійне свято працівників геології, геодезії та картографії
7 – Міжнародний день пам'яті євреїв – жертв фашизму
7 – Всесвітній день здоров'я. У цей день у 1948 р. вступив у дію Статут Всесвітньої організації охорони здоров'я
6 – 130 років від дня народження Бориса Володимировича Підгорецького, українського композитора, етнографа, музичного критика, педагога (1873-1919)
7 – 180 років від дня народження Геребена Ваша, (Йожеф Родакович), угорського письменника (1823-1868)
8 – 90 років від дня народження Василя Івановича Агібалова, українського скульптора (1913)
11 – Міжнародний день звільнення в'язнів фашистських концтаборів
12 – Всесвітній день авіації та космонавтики. Відзначається щорічно за рішенням Міжнародної авіаційної федерації
12 – День працівників ракетно-космічної галузі України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 230/ 97, від 13.03.97 р.)
13 – 100 років від дня народження Василя Вражливого (Штанько), українського письменника (1903-1937)
15 – 65 років від дня народження Юрія Олександровича Сердюка, українського письменника (1938)
15 – 80 років від дня народження Григорія Гордійовича Шишка, українського живописця (1923-1994)

18 – Міжнародний день пам'ятників та історичних місць. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1062/99, від 23.08.99 р.)

18 – День пам'яток історії та культури. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1062/99, від 23.08.99 р.) у Міжнародний день пам'яток і визначних місць

19 – День довкілля. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 855/98, від 6.08.98 р.) у третю суботу квітня

19 – День Холокоста. Відзначається в пам'ять про євреїв – жертв нацизму. Цей день приурочено до початку повстання у Варшавському гетто 19 квітня 1943 р.

20 – 100 років від дня народження Гео (Юрія) Даниловича Шкурупія, українського поета (1903-1937)

22 – День Землі. Вперше як міжнародна подія відзначалась у 1990 р. Знаменує початок довгострокових зусиль з рішення глобальних проблем пов'язаних з охороною навколишнього середовища. проводиться за ініціативою США, де традиційно відзначається з 1970 р.

23 – Всесвітній день книги і авторського права. Відзначається системою ООН

23 – 80 років від дня народження Василя Сидоровича Земляка, українського прозаїка, кінодраматурга (1923-1977)

24 – Міжнародний день солідарності молоді. Відзначається з 1957 р. за рішенням Всесвітньої федерації демократичної молоді

24 – День пам'яті жертв геноциду вірмен 1915 р.

24 – 355 років тому Богдана Хмельницького обрано гетьманом України (1648)

24 – 90 років від дня народження Золтана Єкеля, угорського поета, лауреата премій: ім.Баумгартена (1939 р.), ім.Аттіли Йожефа (1970 р., 1979 р.) (1913-1982)

25 – 90 років від дня смерті Михайла Михайловича Коцюбинського, українського письменника і громадського діяча (1864-1913)

25 – 70 років від дня народження Юрія Васильовича Бадзьо, українського вченого, філософа, журналіста, громадського і політичного діяча (1933)

26 – День Чорнобильської трагедії

26 – 75 років від дня народження Василя Яковича Грінчака, українського поета (1928-1987)

27 – Всесвітній день поріднених міст. Проводиться щорічно в

останню неділю квітня за рішенням Всесвітньої федерації порідне-них міст

27 – Пасха (Великдень). Вважається святковим неробочим днем (ст. 73 Кодексу законів про працю України)

27 – 65 років від дня народження Анатолія Агафоновича Бортняка, українського поета (1938)

29 – Міжнародний день танцю. Відзначається з 1982 р. за рішенням ЮНЕСКО в день народження Ж.Ж.Новера, французького балет-мейстера

29 – 85 років від дня ухвалення Українською Центральною Радою Конституції УНР і обрання Михайла Грушевського Президентом УНР (1918)

30 – 120 років від дня народження Ярослава Гашека, чеського письменника-сатирика (1883-1923)

ТРАВЕНЬ

1 і 2 – День Міжнародної солідарності трудящих. Встановлено конгресом II Інтернаціоналу (Париж, 14-21 липня 1889 р.). Святковий день (ст. 73 Кодексу законів про працю України)

3 – 130 років від дня смерті Степана Васильовича Руданського, українського поета (1834-1873)

3 – Всесвітній день свободи преси відзначається за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (20 грудня 1993 р.). Ця дата була обрана, щоб вшанувати Віндхукську декларацію про сприяння незалежній і плюралістичній пресі Африки, яка була прийнята 3 травня 1991 р.

4 – 115 років від дня народження Миколи Олексійовича Грінченка, українського музикознавця і фольклориста(1888-1942)

5 – День Європи. Відзначається щорічно на честь дня (5 травня 1949 р.), коли у Лондоні підписано Статут Ради Європи

6 – День Святого Юрія

7 – 170 років від дня народження Йоганса Брамса, німецького композитора (1833-1897)

7 – 100 років від дня народження Миколи Олексійовича Заболоцького, російського поета (1903-1958)

8 – Всесвітній день Червоного Хреста та Червоного Півмісяця. Відзначається з 1953 р.

9 – День Перемоги. Вважається святковим неробочим днем (ст. 73 Кодексу законів про працю України)

9 – День Європи. Відзначається за рішенням, прийнятим лідерами країн-членів ЄС на зустрічі у Мілані у 1985 р.

9 – 110 років від дня народження Антоніни Миколаївни Іванової, української художниці (1893-1972)

9 – 85 років від дня народження Миколи Лаврентійовича Панасьєва, українського актора (1918-1980)

9 – 70 років від дня народження Романа Васильовича Андріяшика, українського письменника (1933)

11 – День Матері. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 489/099, від 10.05.99 р.) у другу неділю травня

12 – 270 років від дня народження Яноша Шайновича, лінгвіста, астролога (1733-1785)

14 – 90 років від дня народження Ігора Вячеславовича Костецького, українського письменника, перекладача, історика літератури, видавця (1913-1983)

15 – Міжнародний день сім'ї. Відзначається щорічно за рішенням Генеральної Асамблеї ООН від 20 вересня 1993 р.

15 – 110 років від дня народження Едварда Грига, норвезького композитора, педагога, піаніста (1843-1907)

17 – Всесвітній день електрозв'язку. Відзначається з 1969 р. за рішенням сесії Адміністративної ради Міжнародної спілки електрозв'язку в день заснування спілки

17 – День науки. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 145/97, від 14.02.97 р.) у третю суботу травня як професійне свято працівників науки

17 – 130 років від дня народження Анрі Барбюса, французького письменника і громадського діяча (1873-1935)

18 – День пам'яті померлих від СНІДу. Відзначається щорічно з 1983 р. в третю неділю травня

18 – Міжнародний день музеїв. Відзначається щорічно за рішенням XI Генеральної конференції Міжнародної ради музеїв, яка відбулась у травні 1977 р.

18 – 130 років від дня народження Миколи Андрійовича Прахова, українського художника і мистецтвознавця (1873-1957)

18 – 70 років від дня народження Гези Пашканді, угорського поета, письменника, лауреата премій: ім.Аттіли Йожефа (1977 р.) та ім.Кошута (1993 р.) (1933)

22 – 190 років від дня народження Ріхарда Вагнера, німецького композитора, диригента (1813-1883)
22 – 80 років від дня народження Миколи Прокоповича Протасенка, українського актора (1923)
23 – 120 років від дня народження Дюли Секфу, угорського історика, публіциста, члена Угорської академії наук (1883-1955)
24 – День слов'янської писемності й культури рівноапостольних Мефодія та Кирила – вчителів слов'ян
24 –65 років від дня народження Михайла Михайловича Медуниці, українського письменника (1938)
25 – розпочинається Тиждень солідарності з народами усіх колоніальних територій, які борються за свободу, незалежність і права людини. Проводиться щорічно за закликом Генеральної Асамблеї ООН (1972 р.) і починається у день визволенням Африки
25 – День хіміка. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 219/94, від 7.05.94 р.) в останню неділю травня як професійне свято працівників хімічної та нафтохімічної промисловості
25 – 85 років від дня народження Василя Павловича Поліщука, українського письменника (1918-1979)
27 – 125 років від дня народження Айседори Дункан, американської танцівниці, основоположниці танцю школи модерн (1878-1927)
28 – 130 років від дня народження Ольги Дмитрівни Форш, російської письменниці (1873-1961)
28 – 125 років від дня народження Івана Олександровича Мар'яненка, українського актора, режисера (1878-1962)
28 – 95 років від дня народження Олекси Яковича Шатківського, українського живописця і графіка (1908-1979)
29 – 125 років від дня народження Петра Сильвестровича Карманського, українського поета, перекладача (1878-1956)
30 – 155 років від дня народження Олександра Яковича Єфименка, українського й російського історика та етнографа (1848-1918)
31 – Всесвітній день проти тютюну. Проводиться за ініціативою Всесвітньої організації охорони здоров'я
31 – День працівників видавництв, поліграфії і книгорозповсюдження. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 563/99, від 25.05.99 р.) в останню суботу травня
31 – 230 років від дня народження Людвіга Тіка, німецького поета-лірика (1773-1853)

ЧЕРВЕНЬ

1 – Міжнародний день захисту дитини. Проводиться за рішенням МДФЖ, прийнятому в листопаді 1949 р.

1 – День захисту дітей. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 568/98, від 30.05.98 р.)

1 – 90 років від дня народження Іштвана Шевтера, угорського письменника, літературознавця, ессеїста, голови Інституту Літературознавства Угорської академії наук (1957-1984 рр.), голови PEN (ПЕН) клубу Угорщини (1960-1970 рр.), лауреата премій: ім.Кошута (1954 р.), ім.Аттіли Йожефа (1985 р.)

4 – Міжнародний день безвинних дитячих жертв агресії. Проголошено Надзвичайною спеціальною сесією Генеральної Асамблеї ООН 19 серпня 1982 р.

4 – 130 років від дня народження Антоніни Василівни Неждановоï, російського співачки (1873-1950)

5 – Всесвітній день навколишнього середовища. Проводиться згідно з резолюцією за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (15 грудня 1972 р.) у день, коли у 1972 р. у Стокгольмі було відкрито Конференцію ООН з проблем навколишнього середовища людини

5 – 105 років від дня народження Гарсіа Лорки, іспанського поета і драматурга (1898-1936)

5 – 105 років від дня народження Володимира Мусійовича Ярошенка, українського поета, байкаря (1898-1937)

6 – День журналіста. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 251/94, від 25.05.94 р.) як професійне свято працівників засобів масової інформації

6 – 100 років від дня народження Арама Ілліча Хачатуряна, вірменського композитора (1903-1978)

6 – 90 років від дня народження Хілди Гоббі, угорської актриси, письменниці-мемуаристки (1913-1988)

7 – 155 років від дня народження Поля Ґоґена, французького художника (1848-1903)

7 – 150 років від дня народження Альберта Берзевіці, угорського політика, міністра, історика, письменника (1853-1936)

7 – 100 років від дня народження Івана Андрійовича Багмута, українського письменника (1903-1975)

8 – День працівників легкої промисловості. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 285/94, від 9.06.94 р.) у другу неділю червня, як професійне свято працівників галузі

8 – 410 років від дня народження Дєрдя Ракоці I, трансільванського князя, мецената, письменника (1593-1648)

10 – 100 років від дня народження Микити Михейовича Шумила, українського письменника (1903-1982)

15 – Трійця

15 – День медичного працівника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 281/94, від 3.06.94 р.) у третю неділю червня, як професійне свято працівників галузі охорони здоров'я

17 – Всесвітній день боротьби з опустелюванням і засухами. Був проголошений Генеральною Асамблеєю ООН у 1994 р.

17 – 185 років від дня народження Шарля Гуно, французького композитора (1818-1893)

19 – 380 років від дня народження Блеза Паскаля, французького математика і публіциста, філософа (1623-1662)

22 – 67 років від нападу Німеччини на Радянський Союз, початок Великої Вітчизняної війни

22 – День скорботи і вшанування пам'яті жертв війни в Україні. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1245/2000, від 17.11.2000 р.)

24 – 890 років від часу укладення "Повісті временних літ"– пам'ятки історіографії і літератури Київської Русі, літописного зведення (1113)

24 – 125 років від дня народження Яноша Горвата, угорського літературознавця, критика, члена Угорської академії наук, лауреата премії ім.Кошута (1878-1961)

25 – День митної служби України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 353, від 22.06.92 р.) у день прийняття Верховною Радою України у 1991 р. Закону про митну справу в Україні

26 – Міжнародний день підтримки жертв тортур. Проголошено Генеральною сесією ООН 12 грудня 1997 р.

26 – Міжнародний день боротьби із зловживанням наркотиками і їх незаконним обігом. Відзначається за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (7 грудня 1987 р.)

27 – Всесвітній день рибальства. Відзначається щорічно за рішенням Міжнародної конференції з урегулювання та розвитку рибальства, яка відбулась у липні 1984 р.

28 – День Конституції України. Вважається святковим неробочим днем (ст. 73 Кодексу законів про працю України)

29 – 205 років від дня народження Джакомо Леопарді, італійського поета (1798-1837)

29 – День молоді. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 323/94, від 22.06.94 р.) в останню неділю червня

ЛИПЕНЬ

1 – Всесвітній день архітектури. Відзначається щорічно, проголошено Міжнародною спілкою архітекторів у 1985 р.

1 – День архітектури України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 456/95, від 17.06.95 р.) у Всесвітній день архітектури

2 – Міжнародний день спортивного журналіста. Відзначається за ініціативою Міжнародної асоціації спортивної преси з 1995 р.

2 – 85 років від дня народження Всеволода Петровича Рождественського, українського композитора і диригента (1918-1985)

2 – 65 років від дня народження Домокоша Сіладі, угорського поета, письменника, перекладача румунської поезії (1938-1976)

3 – 140 років від дня народження Гези Гардоні, угорського письменника, редактора, викладача (1863-1922)

4 – 105 років від дня народження Ірини Іванівни Стешенко, української перекладачки (1898-1987)

4 – 75 років від дня народження Міклоша Ерделя, угорського письменника, поета, художника, режисера, теоретика, лауреат премії ім.Кашшака (1974 р.) (1928-1986)

5 – Міжнародний день кооперативів. Проголошено Генеральною Асамблеєю ООН (1992 р.) і відзначається у першу суботу липня, починаючи з 1995 р., коли в цей день святкувалось 100 років існування Міжнародного кооперативного союзу

5 – 80 років від дня народження Тібора Кланіції, угорського літературознавця, літературного критика, одного з редакторів Нового лексикону угорської літератури (1923-1992)

6 – День військ протиповітряної оборони України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 602/97, від 2.07.97 р.) у першу неділю липня

6 – 80 років від дня народження Давида Зельмановича Шостака, українського живописця (1923)

7 – Різдво Іоана Предтечі (Свято Івана Купала)

11 – Всесвітній день народонаселення. Відзначається за рекомендацією керівної ради Програми розвитку ООН (1989 р.)

12 – День святих апостолів Петра і Павла

13 – День рибалки. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 464/95, від 22.06.95 р.) у другу неділю липня як професійне свято працівників рибного господарства

13 – 65 років від дня народження Мирослава Михайловича Скорика, українського композитора (1938)

15 – 95 років від дня народження Бориса Леонтійовича Горбатова, російського письменника (1908-1954)

16 – 13-та річниця з дня прийняття Верховною Радою Української РСР Декларації про державний суверенітет України (1990)

17 – 115 років від дня народження Мілана Фюшта (Мілан Константін Фюрст), угорського поета, письменника, естета (1888-1967)

20 – День металурга. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 187/93, від 3.06.93 р.) у третю неділю липня як професійне свято працівників металургійної та гірничодобувної промисловості

22 – 125 років від дня народження Януша Корчака, польського письменника (1878-1942)

23 – 140 років від дня народження Шандора Броді, угорського письменника, публіциста, журналіста, редактора журналів "Фегер Кеньв" та "Євенде" (1863-1924)

24 – 175 років від дня народження Миколи Гавриловича Чернишевського, російського письменника, літературного критика (1828-1889)

26 – 90 років від дня народження Олега Володимировича Килимника, українського літературознавця і критика (1913)

27 – День працівників торгівлі. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 427/95, від 5.06.95 р.) в останню неділю липня як професійне свято працівників торгівлі

27 – 150 років від дня народження Володимира Галактіоновича Короленка, російського письменника, публіциста і громадського діяча (1853-1921)

27 – 155 років від дня народження барона Лоранда Етвеша, угорського фізика, голови Угорської академії наук (1889-1905 рр.), міністра у справах релігії та освіти Угорщини у 1895-1895 рр. (1848-1919)

31 – 135 років від дня народження Володимира Гнатовича Заболотного, українського архітектора (1868-1962)

СЕРПЕНЬ

1 – День Військово-Морських сил. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 708/96, від 17.08.96 р.)

1 – 90 років від дня смерті Лесі Українки, української поетеси (1871-1913)

2 – 85 років тому гетьман П.Скоропадський ухвалив закон про створення фонду Національної бібліотеки Української держави (1918)
2 – День Святого пророка Іллі
2 – День автомобільних військ. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 937/99, від 2.08.99 р.)
2 – 115 років від дня народження Костя Буревія (Буровій), українського, публіциста і театрознавця (1888-1934)
3 – День залізничника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 257/93, від 15.07.93 р.) у першу неділю серпня як професійне свято працівників залізничного транспорту
4 – 125 років від дня народження Антона Владиславовича Крушельницького, українського письменника (1878-1941)
5 – 100 років від дня народження Бориса Романовича Гмирі, українського співака (1903-1969)
6 – Всесвітній день боротьби за заборону ядерної зброї
6 – Міжнародний день "Лікарі світу за мир". Відзначається за рішенням виконкому Міжнародного руху "Лікарі світу за запобігання ядерної війни"
6 – 135 років від дня народження Поля Клоделя, французького письменника-символіста (1868-1955)
6 – 65 років від дня народження Бориса Федоровича Дерев'янка, українського письменника (1938)
8 – День військ зв'язку. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 154/2000, від 01.02.2000 р.)
8 – 105 років від дня народження Василя Івановича Лебедєва-Кумача, російського поета (1898-1949)
9 – Міжнародний день корінних народів світу. Відзначається за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (23 грудня 1994 р.) протягом Міжнародного десятиліття корінних народів світу (1994-2004 рр.)
9 – 155 років від дня смерті Фредеріка Марріета, англійського письменника-реаліста (1792-1848)
9 – 285 років від дня народження барона Леврінца Орці, угорського поета (1718-1789)
10 – День будівельника.Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 273/93, від 22.07.93 р.) у другу неділю серпня як професійне свято працівників будівництва і промисловості будівельних матеріалів

10 – День працівників ветеринарної медицини. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1035/2001, від 1.11.2001 р.) у другу неділю серпня як професійне свято

10 – 190 років від дня народження Якова Петровича Бальмена, українського художника-аматора (1813-1845)

12 – 90 років від дня народження Євгена Васильовича Дзиндри, українського скульптора (1913-1983)

14 – Вшанування Хреста Господнього (Перший Спас)

14 – 105 років від дня смерті Олександра Костянтиновича Козловського, західноукраїнського поета (1876-1898)

16 – 75 років від дня народження Ференца Югаса, сучасного угорського поета, драматурга, лауреат премій: ім. Баумгартена (1949 р.), ім. Аттіли Йожефа (1950 р.), ім.Кошута (1951, 1973 рр.) та ін.

16 – 60 років від дня народження Михайла Миколайовича Романишина, українського живописця (1933)

17 – 120 років від дня народження Дмитра Донцова, українського ідеолога і публіциста (1883-1973)

18 – 70 років від дня народження Бели Андріївни Руденко, української співачки (1933)

19 – Преображеніє Господнє (Другий Спас)

19 – День пасічника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 815/97, від 15.08.97 р.) як професійне свято бджолярів

20 – 185 років від дня народження Емілі Бронте, англійської письменниці (1818-1848)

21 – 85 років від дня народження Балажа Лендєла, угорського критика, письменника, перекладача, редактора (1918)

21 – 50 років від дня народження Гези Севча, сучасного трансільванського угорського поета, письменника, перекладача румунської сучасної поезії (1953)

22 – 105 років від дня народження Дмитра Миколайовича Медведєва, російського письменника (1898-1954)

24 – День Незалежності. Відзначається в Україні згідно з Постановою Верховної Ради України (№ 2143-XII, від 20.02.92 р.) як державне загальнонародне свято. Вважається святковим неробочим днем (ст. 73 Кодексу законів про працю України)

25 – 225 років від дня народження Мігаля Вітковича, угорського поета, письменника, перекладача, мецената (1778-1829)

28 – Успіння Божої Матері

30 – День авіації. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 305/93, від 16.08.96 р.) в останню суботу серпня як професійне свято військових і цивільних авіаторів та працівників авіаційної промисловості і транспорту

31 – День шахтаря. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 304/93, від 16.08.93 р.) в останню неділю серпня як професійне свято працівників вугільної промисловості

ВЕРЕСЕНЬ

1 – Всесвітній день миру. Відзначається в день початку другої світової війни (1939)

1 – День знання. Відзначається з 1984 р.

1 – 105 років від дня народження Євгена Антоновича Дроб'язка, українського перекладача (1898-1960)

2 – 58 років тому підписано Акт про беззастережну капітуляцію Японії. Закінчення другої світової війни (1945)

5 – 120 років від дня народження Євгена Форостини, українського композитора, педагога, диригента (1883-1951)

5 – 105 років від дня народження Катерини Федорівни Загорянської, української актриси (1898-1985)

6 – 140 років від дня народження Дмитра Олександровича Граве, українського математика (1863-1939)

6 – 100 років від дня народження Петра Івановича Тищенка, українського кобзаря (1903-1967)

6 – 90 років від дня народження Миколи Костянтиновича Шила, українського архітектора (1913-1982)

7 – День знищення військової іграшки. Відзначається з 1988 р. за ініціативою Всесвітньої асоціації допомоги сиротам та дітям, які не мають батьківської опіки

7 – День підприємця. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1110/98, від 5.10. 98 р.) у першу неділю вересня

7 – 55 років від дня народження Софії Василівни Майданської, української поетеси (1948)

8 – Міжнародний день грамотності. Відзначається системою ООН

8 – Міжнародний день солідарності журналістів. Проводиться за рішенням IV конгресу Міжнародної організації журналістів, який відбувся у травні 1958 р.

8 – 105 років від дня народження Наталії Михайлівни Ужвій, української актриси (1898-1986)

8 – 80 років від дня народження Расула Гамзатова, аварського поета (1923)

8 – 75 років від дня народження Василя Павловича Сологуба, українського письменника (1928)

9 – Всесвітній день краси. Проводиться за ініціативою Міжнародного комітету естетики та косметології

9 – 175 років від дня народження Лева Миколайовича Толстого, російського письменника (1828-1910)

9 – 95 років від дня народження Чезаре Павезе, італійського письменника (1908)

11 – 60 років від дня заснування Державного заслуженого академічного українського народного хору ім.Г.Г.Верьовки (1943)

13 – День фізичної культури і спорту. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 340/94, від 29.06.94 р.) у другу суботу вересня

13 – День українського кіно. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 52/96, від 12.01.96 р.) у другу суботу вересня як професійне свято працівників кінематографії

13 – 190 років від дня народження барона Йожефа Етвеша, угорського письменника, поета, політичного діяча (1813-1871)

13 – 130 років від дня народження Дениса Яковича Лукіяновича, українського письменника (1873-1965)

13 – 115 років від дня народження Софії Андріївни Стадникової, української драматичної актриси і співачки (1888-1959)

13 – 105 років від дня народження Миколи Івановича Терещенка, українського письменника (1898-1966)

14 – Міжнародний день пам'яті жертв фашизму. Відзначається щорічно у другу неділю вересня

14 – День танкіста. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 922/97, від 29.08.97 р.) в другу неділю вересня

14 – День працівників нафтової, газової та нафтопереробної промисловості. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 302/93, від 12.08.93 р.) у другу неділю вересня

15 – 80 років від дня народження Ендре Феєша, угорського письменника (1923)

16 – Міжнародний день збереження озонового шару. Відзначається за рішенням Генеральної Асамблеї ООН в день підписання Монреальського протоколу про речовини, які руйнують озоновий шар (1987 р.)

16 – Міжнародний день миру. Відзначається у третій вівторок вересня в день відкриття чергової сесії Генеральної Асамблеї ООН. Вперше відзначався у 1982 р.

16 – 120 років від дня народження Леоніда Андрійовича Пахаревського, українського письменника, актора, режисера, перекладача (1883-1938)

17 – 150 років від дня народження Михайла Івановича Павлика, українського письменника, публіциста, громадського діяча (1853-1915)

20 – День винахідника і раціоналізатора. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 443/94, від 16.08.94) у третю суботу вересня як професійне свято винахідників та раціоналізаторів

20 – День фармацевтичного працівника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1128/99, від 7.09.99 р.) в третю суботу вересня

20 – 125 років від дня народження Ептона Сінклера, американського письменника (1878-1968)

21 – День миру. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 100/2002, від 5.02.2002 р.) щорічно 21 вересня, підтримуючи рішення Генеральної Асамблеї ООН

21 – День працівників лісу. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 356/93, від 28.08.93 р.) у третю неділю вересня як професійне свято працівників лісового господарства, лісової, деревообробної та целюлозно-паперової промисловості

21 – Різдво Пресвятої Богородиці Марії (Друга Пречиста). Вшанування українських чудотворних Богородичних ікон

21 – 295 років від дня народження Антіоха Дмитровича Кантемира, російського поета, дипломата (1708-1744)

22 – День партизанської слави. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1020/2001, від 30.10.2001 р.)

22 – 140 років від дня народження Ференца Херцега, угорського письменника, голови Товариства ім.Петефі (1904-1920 рр.), члена Угорської академії наук з 1910 р. (1863-1954)

23 – 130 років від дня народження Соломії Амвросіївни Крушельницької, української співачки (1873-1952)

24-30 – Всесвітній день моря. Відзначається за рішенням X сесії Асамблеї Міжурядової морської консультативної організації, яка відбулась у листопаді 1977 р. У різних країнах День моря святкується в найбільш доречний день останнього тижня вересня

26 – 110 років від дня народження Микити Годованця, українського письменника (1893-1974)
26 – 105 років від дня народження Джорджа Гершвіна, американського композитора (1898-1937)
27 – Всесвітній день туризму. Засновано III сесією Генеральної Асамблеї Всесвітньої туристської організації, яка відбулась у 1980 р.
27 – День туризму. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1047/98, від 21.09.98 р.)
27 – Свято Воздвиження Хреста Господнього
28 – Міжнародний день глухонімих. Встановлено в пам'ять про створення Міжнародної федерації глухонімих (1951 р.). Відзначається в останню неділю вересня
28 – День машинобудівника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 361/93, від 8.09.93 р.) у четверту неділю вересня як професійне свято працівників машинобудування і приладобудування
28 – 430 років від дня народження Мікеланджело Мерізі да Караваджо, італійського живописця (1573-1610)
28 – 200 років від дня народження Проспера Меріме, французького письменника (1803-1870)
28 – 85 років від дня народження Василя Олександровича Сухомлинського, українського педагога, письменника (1918-1970)
29 – 105 років від дня народження Христо (Ізмірлієва) Смиренського, болгарського поета (1898-1923)
30 – Всеукраїнський день бібліотек. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 471/98, від 14.05.98 р.)
30 – День святих мучениць Віри, Надії, Любові та матері їхньої Софії

ЖОВТЕНЬ

– Міжнародний тиждень листа. Відзначається за рішенням Всесвітньої поштової спілки та завжди включає в себе, 9 жовтня – Всесвітній день пошти
1 – Міжнародний день осіб похилого віку. Проголошено Генеральною Асамблеєю ООН 14 грудня 1990 р.
1 – Міжнародний день музики. Проводиться за рішенням Міжнародної музичної ради ЮНЕСКО
1 – День народження поштової листівки (Відень)
1 – 290 років від дня народження Гедеона Радої-старшого, угорського поета, літературного організатора, мецената (1713-1792)

3 – 130 років від дня народження Вячеслава Яковича Шишкова, російського письменника (1873-1945)
4 – День початку космічної ери. Проголошено Міжнародною федерацією астронавтики на честь запуску першого в світі штучного спутника Землі (1957)
4 – Всесвітній день тварин
4 –85 років від дня народження Анатолія Панасовича Коломійця, українського композитора (1918)
5 – 130 років від дня народження Михайла Юрійовича Яцківа, українського письменника-новеліста (1873-1961)
5 – Міжнародний день вчителя. Засновано ЮНЕСКО у 1994 р.
5 – День працівників освіти. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 513/94, від 11.09.94 р.) у першу неділю жовтня як професійне свято працівників освіти
5 – 290 років від дня народження Дені Дідро, французького філософа-матеріаліста, письменника (1713-1784)
5 — 85 років від дня народження Йосипа Ілліча Карася, українського живописця (1918)
6 – Всесвітній день середовища проживання. Відзначається за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (1985 р.) у перший понеділок жовтня
8 – День юриста. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1022/97, від 16.09.97 р.)
9 – День психічного здоров'я. Відзначається з 1992 р. у багатьох країнах світу
9 – Всесвітній день пошти. Проводиться за рішенням XIV конгресу Всесвітньої поштової спілки в день її створення
12 – День художника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1132/98, від 9.1098 р.) у другу неділю жовтня
12 – 50 років від дня народження Лайоша Парті Нодя, угорського письменника, лауреат премій: ім.Белені (1983 р.), ім.Дері (1990 р.), ім.Гревс (1991 р.), ім.Аттіли Йожефа (1992 р.) (1953)
13 – 85 років від дня народження Федора Павловича Безверхнєва, українського живописця (1918)
14 – Покрова Пресвятої Богородиці
14 – Міжнародний день стандартизації. Відзначається в день створення Міжнародної організації зі стандартизації

14 – День Українського козацтва. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 966/99, від 7.08.99 р.) у день свята Покрови Пречистої Богородиці

14 – 90 років від дня народження Мирона Левицького, українського живописця (1913)

16 – Всесвітній день продовольства. Відзначається за рішенням ООН з питань продовольства і сільського господарства в день створення цієї організації

16 – 85 років від дня народження Олександра Миколайовича Підсухи, українського поета (1918)

17 – Міжнародний день боротьби з бідністю. Проводиться з 1992 р. і підтримано Генеральною Асамьлеєю ООН (22 грудня 1992 р.)

17 – 200 років від дня народження Ференца Деака, угорського політичного діяча, письменника (1803-1876)

18 – 135 років від дня народження Євгенії Іванівни Ярошинської, української фольклористки і письменниці (1868-1904)

19 – День працівників харчової промисловості. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 714/95, від 8.08.95 р.) у третю неділю жовтня як професійне свято працівників харчової промисловості

21 – 125 років від дня народження Дюли Круді, угорського письменника, лауреат премії ім.Баумгартена (1930 р.) (1878-1933)

23 – 110 років від дня народження Пилипа Омеляновича Козицького, українського композитора (1893-1960)

24-30 – Тиждень роззброєння. Проводиться щорічно за закликом спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН (1978 р.) і починається у день річниці заснування ООН

24 – День ООН. Проводиться в день, коли у 1945 р. вступив у дію Статут ООН

24 – Всесвітній день інформації про розвиток. Запроваджено Генеральною Асамблеєю ООН у 1972 р. резолюцією від 19 грудня

25 – Міжнародний день боротьби жінок за мир

25 – День рятівника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1170/98, від 22.10.98 р.) в останню суботу жовтня

25 – 165 років від дня народження Жоржа Бізе, французького композитора (1838-1875)

26 – День автомобіліста. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 452/93, від 13.10.93 р. в редакції Указу Президента (№ 1173/97, від 22.10.97 р.) в останню неділю жовтня як професійне свято працівників автомобільного господарства

30 – День податкової служби України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1094/2000, від 29.09.2000 р.)

ЛИСТОПАД

1 – 105 років від дня народження Дмитра Івановича Бедзика, українського прозаїка і драматурга (1898-1982)

2 – День працівника соціальної сфери. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 374/99, від 13.04.99 р.) у першу неділю листопада

3 – День ракетних військ. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1215/97, від 31.10.97 р.)

3 – День інженерних військ. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1399/99, від 27.10.99 р.)

3 – 105 років від дня народження Дмитра Григоровича Фальківського (Левчука), українського поета (1898-1934)

3 – 80 років від дня народження Ігоря Борисовича Драги, українського композитора (1923)

4 – Деь прикордонника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 308, від 25.05.92 р.)

7 – 90 років від дня народження Альберта Камю, французького письменника (1913-1960)

9 – Всесвітній день якості. Відзначається за ініціативою Міжнародних організацій зі стандартизації та якості та при підтримці ООН

8 – 105 років від дня народження Миколи Опанасовича Ледянки, українського драматурга, прозаїка (1898-1963)

9 – День української писемності. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1241/97, від 6.11.97 р.) у день вшанування пам'яті Преподобного Нестора-літописця

9 – 85 років тому Українська Національна Рада проголосила Західно-Українську Народну Республіку (1918)

9 – 185 років від дня народження Івана Сергійовича Тургенєва, російського письменника (1818-1883)

10 – Всесвітній день молоді. Відзначається у день створення Всесвітньої федерації демократичної молоді

10 – 100 років від дня народження Терентія Германовича Масенка, українського поета 1903-1970)

10 – 75 років від дня відкриття будинку-музею Т.Г.Шевченка у Києві (1928)

11 – 140 років від дня народження Поля Сіньяка, французького художника (1863-1935)
11 – 85 років від дня народження Юрія Семеновича Бурляя, українського критика, прозаїка (1918)
12 – 195 років від дня народження Осипа Максимовича Бодянського, українського філолога, історика, письменника (1808-1877)
12 – 95 років від дня народження Степана Аністратовича Чорнобривця, українського письменника (1908-2000)
12 – 200 років від дня смерті Петра Івановича Калнишевського, останнього кошового Запорізької Січі (1690-1803)
13 – Всесвітній день сліпого. Відзначається у день народження Валентина Гаюї, французького педагога, який у 1784 р. заснував у Парижі перший у світі інтернат для сліпих
13 – 135 років від дня смерті Джоакіно Россіні, італійського композитора (1792-1868)
13 – 90 років від дня народження Германа Леонтійовича Жуковського, українського композитора (1913-1976)
14 – Всесвітній день боротьби проти діабету. Відзначається у день народження Фредеріка Гранта Бантинга, канадського фізіолога, який винайшов гормон інсуліну
14 – 75 років від дня народження Миколи Герасимовича Глухенького, українського прозаїка (1928)
16 – Всесвітній день іммігранта. Відзначається у третю неділю листопада за ініціативою національних єпископських конференцій
16 – Міжнародний день терпимості. Проголошено Генеральною Асамблеєю ООН 12 грудня 1996 р.
16 – День працівника радіо. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 667/94, від 11.11.94 р.)
16 – День працівника сільського господарства. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 428/93, від 7.10.93 р.) у третю неділю листопада як професійне свято
17 – Міжнародний день студентів. Встановлено на Всесвітньому конгресі студентів у Празі у 1946 р.
17 – День студента. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 659/99, від 16.06.99 р.)
17 – 230 років від дня народження Мігаля Чоконаї Вітеза, угорського поета, письменника, художнього перекладача (1773-1805)
17 – 95 років від дня народження Григорія Порфировича Кочури, українського перекладача (1908-1994)

19 – 305 років від дня смерті Петра Дорофійовича Дорошенка, українського гетьмана (1627-1698)

19 – 65 років від дня народження Валерії Василівни Врублевської, української письменниці-прозаїка, драматурга (1938)

20 – Всесвітній день дітей. У 1954 р. Генеральна Асамблея ООН рекомендувала державам запровадити Всесвітній день дітей і відзначати його у будь-який день року на свій розсуд. 20 листопада 1959 р. Генеральна Асамблея ООН схвалила декларацію прав дитини

21 – Всесвітній день телебачення. Проголошено Генеральною Асамблеєю ООН 17 грудня 1996 р.

20 – Міжнародний день відмови від паління. Відзначається у третій четвер листопада

21 – Всесвітній день привітань. Відзначається з 1973 р. Ідея проведення цього дня зародилася у братів Майкла і Брайяна Маккормак з американського штату Небраска як реакція на посилення міжнародної напруженості

22 – День пам'яті жертв голодомору. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1310/98, від 26.11.98 р.) у четверту суботу листопада

22 – 130 років від дня народження Михайла Могилянського, українського письменника (1873-1942)

24 – 85 років від дня народження Віктора Марковича Лагози, українського поета (1918)

25 – 165 років від дня народження Івана Семеновича Нечуй-Левицького, українського письменника, етнографа, літературного критика (1838-1918)

29 – Міжнародний день солідарності з палестинським народом. Відзначається щорічно за закликом резолюції Генеральної Асамблеї ООН (1977 р.) у день, коли у 1947 р. Генеральною Асамблеєю ООН було схвалено резолюцію про розділ Палестини

27 – 140 років від дня народження Ольги Юліанівни Кобилянської, української письменниці (1863-1942)

28 – 65 років від дня народження Володимира Костянтиновича Житника, українського поета (1938)

28 – 75 років від дня народження Григорія Степановича Васецького, українського письменника (1928)

29 – 225 років від дня народження Григорія Федоровича Квітки-Основ'яненка (1778-1843)

30 – 160 років від дня народження Йожефа Кішша, угорського поета, редактора (1843-1921)

ГРУДЕНЬ

1 – Всесвітній день боротьби зі СНІДом. Проголошено Всесвітньою організацією охорони здоров'я. Відзначається з 1988 р.

1 – День працівників прокуратури. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1190/2000, від 02.11.2000 р.)

1 – 105 років від дня народження Іштвана Кнєжа, угорського лінгвіста. У 1948 р. нагороджений польським орденом Polonia Restituta, а у 1963 р. болгарським орденом Кирила та Мефодія (1898-1965)

1 – 90 років від дня народження Платона Воронька, українського поета (1913-1988)

2 – Міжнародний день скасування рабства. Відзначається у день схвалення Генеральною Асамблеєю Конвенції ООН про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатації інших осіб

3 – Міжнародний день інвалідів. Проголошено Генеральною Асамблеєю ООН 14 жовтня 1992 р.

5 – Міжнародний день добровольчих дій в інтересах економічного та соціального розвитку. Відзначається щорічно за рішенням Генеральної Асамблеї ООН від 17 грудня 1985 р.

5 – 120 років від дня народження Олександра Олеся, українського поета (1878-1944)

5 – 80 років від дня народження Володимира Федоровича Тендрякова, російського письменника (1923)

5 – 200 років від дня народження Федора Івановича Тютчева, російського поета (1803-1873)

6 – День Збройних Сил України. Відзначається в Україні згідно з Постановою Верховної Ради України (№ 3528-12, від 19.10.93 р.) у день прийняття Верховною Радою України у 1991 р. Закону України "Про Збройні Сили України"

6 – 190 років від дня народження Миколи Платоновича Огарєва, російського поета (1813-1877)

6 – 100 років від дня народження Миколи Філаретовича Колеси, українського композитора (1903)

6 – 90 років від дня народження Миколи Михайловича Амосова, українського лікаря-хірурга, письменника (1913)

7 – Міжнародний день цивільно авіації. Відзначається з 1994 р. за ініціативою Міжнародної організації цивільної авіації

8 – 12 років від дня підписання в Бресті Білоруссю, Україною і Росією Біловезької Угоди про створення Співдружності Незалежних Держав. СРСР припинив існування як суб'єкт Міжнародного права і геополітична реальність

8 – 135 років тому засновано товариство "Просвіта" у Львові

8 – 65 років від дня народження Деже Тандорі, сучасного угорського письменника, перекладача, лауреата премій: Міжнародного (PEN) Пен клубу (1966 р.), ім.Гревса (1972 р.), ім.Аттіли Йожефа (1978 р.), ім.Шандора Вереша (1990), ім. Гетца (1994)

9 – 140 років від дня народження Бориса Дмитровича Грінченка, українського письменника, фольклориста, мовознавця (1863-1910)

10 – День прав людини. Рішення про святкування цього дня прийняте 4 грудня 1950 р. на 5-й сесії Генеральної Асамблеї ООН. Відзначається у день прийняття Загальної декларації прав людини

10 – 170 років від дня народження Марко Вовчок, (Марії Олександрівни Вілінської), української письменниці (1833-1907)

10 – 105 років від дня народження Юрія Миколайовича Либединського, російського письменника (1898-1959)

11 – Всесвітній день дитячого телемовлення. Проголошено на Міжнародному ринку телепрограм представниками Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) у квітні 1994 р.

11 – 200 років від дня народження Гектора Берліоза, французького композитора, диригента, музичного критика (1803-1869)

12 – 75 років від дня народження Чингіза Айтматова, киргизького письменника (1928)

12 – День Сухопутних військ України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1167/97, від 18.10.97 р.)

12 – 140 років від дня народження Едварда Мунка, норвежського художника (1863-1944)

13 – 130 років від дня народження Валерія Яковича Брюсова, російського поета (1873-1924)

13 – 110 років від дня народження Миколи Хвильового, українського письменника (1893-1933)

15 – День працівників суду. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1318/2000, від 8.12.200 р.)

15 – 85 років від дня народження Григорія Зіновійовича Крижевського, українського живописця (1918-1992)

16 – 120 років від дня народження Кароля Коша, угорського архітектора, письменника, графіка (1883-1977)

19 – День Святого Миколая

20 – День міліції. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 567/92, від 17.1192 р.) у день прийняття Верховною Радою України в 1990 р. Закону "Про міліцію"

21 – День енергетика. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 522/93, від 12.11.93 р.) у третю неділю грудня як професійне свято працівників енергетики та електротехнічної промисловості

21 – 75 років від дня народження Миколи Васильовича Білкуна, українського письменника (1928-1995)

22 – 75 років від дня народження Олега Івановича Микитенка, українського критика, перекладача (1928)

23 – 135 років від дня народження Віктора Чолнокі, угорського письменника, журналіста, перекладача творів М.Твейна (1868-1912)

23 – 85 років від дня народження Івана Манді, сучасного угорського письменника (1918-1995)

24 – День працівника архівних установ. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1200/98, від 30.10.98 р.)

25 – 155 років від дня народження Ореста Івановича Левицького, українського історика, етнографа (1848-1922)

26 – 105 років від дня народження Євгена Плужника, українського поета (1898-1936)

27 – 85 років від дня народження Вадима Євстахійовича Ладного, українського поета (1918)

29 – Міжнародний день біологічного різноманіття. Проголошено Генеральною Асамблеєю ООН (19 грудня 1994 р.) і відзначається у день, коли вступила у дію Конвенція ООН про охорону біологічного різноманіття

29 – 115 років від дня народження Галини Журби, української письменниці (1888-1979)

Покажчик прізвищ ювілянтів та авторів статей про них

А

Агібалов В.І. 190
Айтматов Ч. 211
Алмашій М. 49, 56
Амосов М.М. 210
Андріяшик Р.В. 193
Арістов Ф.Ф. 14, 153
Аркас М.М. 5, 27, 182
Аркас Н. 13
Артамонов О.М. 186

Б

Бабидорич М.І. 13, 145
Баглай Й. 43
Багмут І.А. 195
Бадзьо Ю.В. 191
Бажанський І.М. 186
Байрон Д.-Н.-Г. 183
Балега Ю.І. 17, 178
Балицький П.С. 187
Бальмен Я.П. 200
Барбюс А. 193
Барвінський В.О. 186
Бегма В.В. 186
Бедзик Д.І. 207
Безверхнєв Ф.П. 205
Белень М. 27, 69, 161
Берзевіці А. 195
Берліоз Г. 211
Бідзіля Ю. 46, 73
Бізе Ж. 206
Білкун М.В. 212
Бістраї Д. 183
Бобинський В.П. 188
Бодянський О.М. 208
Бокотей А.А. 7
Боніславський Т. 14
Бордуляк Т.Г. 185
Бортняк А.А. 192
Брамс Й. 192
Броді Ш. 198
Брондуков Б.М. 187
Бронте Е. 200
Брюсов В.Я. 211
Бузеновський В. 184
Буревій (Буровій) К. 199
Бурляй Ю.С. 208

В

Вагнер Р. 194
Вароді В.І. 12, 119
Васецький Г.С. 209
Васильєва Т. 56
Васько Г.І. 11
Ваш Г.(Родаковіч Й.)190
Вербицький М.А. 185
Висоцький В.С. 184
Вітез М.Ч. 208
Віткович М. 200
Владимир М.М. 6
Влизько О.Ф. 185
Вовчок В.Ю. 12, 125
Вовчок М. 211
Волошин А. 14, 19
Воробкевич Г.І. 183
Воронько П. 210
Врабель М.А. 5
Вражливий (Штань-ко) В. 190
Врублевська В.В. 209

Г

Гамзатов Р. 202
Гануляк Г.Г. 187
Гардоні Г. 197
Гашек Я. 192
Гершвін Д. 204
Гичка В.М. 20
Глухенький М.Г. 208
Гмиря Б.Р. 199
Гоббі Х. 195
Ґоґен П. 195
Годованець М. 204
Головатий В.А. 186
Головков Г.С. 190
Гольдштейн І.Ц. 185
Гончар О.Т. 190
Гораль О.М. 11, 113
Горбатов Б.Л. 198
Горват Я. 196
Горленко В.П. 183
Грінчак В.Я. 191
Грінченко Б.Д. 211
Грінченко М.О. 192
Граве Д.О. 201
Григ Е. 193
Григор'єв В.М. 184
Грицак М.А. 17, 171
Грот К.Я. 11, 114
Грушевський М. 192
Гужова В.М. 184
Гулак-Артемовський С.С. 185
Гуно Ш. 196
Густі І. 179
Густі В. 36, 90, 96
Густі Й.Й. 19

Д

Данилюк Д 77
Дворський П.А. 184
Дег Л. 186
Дерев'янко Б.Ф. 199
Деяк Ф. 206
Джоганик Я. 64
Дзиндра Є.В. 200
Дідро Д. 205
Довганич О. 39, 60, 147
Довгович В. 8, 58
Дольд-Михайлик Ю.П. 188
Донцов Д. 200
Дорошенко П.Д. 209
Драга І.Б. 207
Драган Г.К. 187
Дроб'язко Є.А. 201

Дудар Є.М. 184
Дулішкович І. 6, 39
Дулішкович Г. 7
Дункан А. 194
Дурунда А. 85
Духнович О.В. 9, 74

Е

Ердеї Г. 13
Ердель М. 197
Етвеш Й. 202
Етвеш Л. 198

Є

Єкель З. 191
Єфименко О.Я. 194

Ж

Желтвай В. 9
Житник В.К. 209
Жолдак О.І. 189
Жуковський Г.Л. 208
Жупанин С. 131
Журба Г. 212

З

Забашта Л.В. 185
Забіла Н.Л. 187
Заболотний В.Г. 198
Заболоцький М.О. 192
Загорянська К.Ф. 201
Закривидорога О.Д. 12, 122
Залата Л.Д. 182
Зейкан Ю.П. 15, 168
Земляк В.С. 191
Зріні І. 5, 19

І

Іванова А.М. 193
Івашкович В.М. 17
Ілку М.Й. 10
Ілько І.І. 7, 42
Ілько В.І. 12, 134
Ірвінг В. 189

К

Камю А. 207
Калин А.С. 14
Калнишевський П.І. 208
Кантемир А.Д. 203
Караєв К. 185
Карась Й.І. 205
Карась П.П. 183
Карманський П.С. 194
Кац А.З. 188
Квітка-Основ'яненко Г.Ф. 209
Керецман І.В. 14, 151
Килимник О.В. 198
Кирилова Н.В. 14, 152
Кінах Г. 14
Кішфалуді К. 185
Кішш Й. 210
Кішш Ф. 15
Кланіції Т. 197
Клодель П. 199
Кнєж І. 210
Кобаль В.В. 11, 82, 108
Кобилянська О.Ю. 209
Коваленко Г.О. 184
Козар І.П. 9
Козаченко В.П. 189
Козицький П.О. 206
Козловський О.К. 200
Колеса М.Ф. 210
Коломієць А.П. 205
Коломієць І.Г. 11, 116
Колчар В.Ю. 10
Контратович І. 19
Копинець П.М. 6
Королева Н. 187
Короленко В.Г. 198
Королович В.В. 12, 133
Корчак Я. 198
Корятович Ф. 18
Костецький І.В. 193
Коцюбинський М.М. 191
Кочура Г.П. 208
Кош К. 211
Кремінь Д.Д. 12, 129
Кривін Ф.Д. 11, 104
Крижевський Г.З. 211
Кричевський М. 15
Круді Д. 206
Крушельницька С.А. 203
Крушельницький А.В. 199
Кудієвський К.Г. 188
Кудрявська Л.Б. 13, 139

Л

Лавров Ф.І. 186
Лагоза В.М. 209
Ладний В.Є. 212
Лазорик Ф.С. 8, 61
Лазоришин І. 163
Лакиза М.П. 11
Ланг Д. 190
Лебедєв-Кумач В.І. 199
Левицький М. 206
Левицький О.І. 212
Ледянка М.О. 207
Леманинець І.М. 12
Лемеш П.В. 19
Лендєл Б. 200
Леопарді Д. 197
Либединський Ю.М. 211
Лісняк В.А. 184
Лісовий П.М. 13, 144
Ліхтей І. 119
Лобуренко Є.І. 187
Лорка Г. 195
Лукіянович Д.Я. 202
Лупій О.В. 189
Лучкай М.М. 16
Лялько М.П. 13

М

Мадач І. 183
Мазурок О. 41, 170
Майданська С.В. 201
Майор М. 15
Малевич К.С. 186
Малета В.М. 7
Мальчевський А. 190

Манді І. 212
Манько Л.Я. 189
Марріет Ф. 199
Мартин П.В. 10
Марті Х. 184
Мартон І.Ф. 16
Мар'яненко І.О. 194
Масенко Т.Г. 207
Матій П.П. 9, 80
Матіко І.І. 8, 68
Матяш І 186
Медведєв Д.М. 200
Медуниця М.М. 194
Мезеї Й. 10
Мейтус Ю.С. 184
Меріме П. 204
Микитенко О.І. 212
Митрак О.А 7, 48
Митрик М.І. 14
Мишанич О.В. 8, 64
Могилянський М. 209
Мокренко А.Ю. 184
Молнар Ф. 183
Мочар І.П. 5
Мунк Е. 211

Н

Негода М.Т. 183
Недашківська Р.С. 185
Нежданова А.В. 195
Немирович І.О. 186
Нечуй-Левицький І.С. 209
Нодь Л. 185
Нодь Л.П. 205

О

Огарьов М.П. 210
Олашин М. 116
Олесь О. (Кандиба) 16, 210
Олійник С.І. 189
Онипко С.І. 184
Орці Л. 199

П

Павезе Ч. 202
Павлик М.І. 203
Пагиря В.В. 5, 21
Падяк В. 100, 124, 139, 156
Панасьєв М.Л. 193
Панченко В.Ф. 12
Панчук Н. 113, 153
Паскаль Б. 196
Пахаревський Л.А. 203
Пачовський В.М. 5, 183
Пашканді Г. 193
Перро Ш. 183
Петефі Ш. 182
Підгорецький Б.В. 190
Підсуха О.М. 206
Плужник Є. 212
Поліщук В.П 10, 94, 194
Поп В.С. 6, 34
Поп І.І. 10, 97
Попов О.В. 9, 72
Попович М.Д. 6, 37
Прахов М.А. 193
Пригара М.А. 186
Приємська-Дніпрова М. 8
Протасенко М.П. 194
Пухальський В.В. 189

Р

Радої-старший Г. 204
Ракоці І 196
Рац П. 6
Рахманінов С.В. 189
Рибак Н.С. 182
Рішаві О.І. 5, 29
Рождественський В.П. 197
Розумовський К.Г. 189
Романишин М.М. 12, 200
Романюк Л.Г. 182
Роскін М.Н. 12
Россіні Д. 208
Росул Т.П. 28, 152
Руданський С.В. 192
Руденко Б.А. 200
Руденко Л.А. 184
Рущак Й.Л. 8

С

Сабо П. 190
Сабов В.М. 10
Сабов К.А. 12, 136
Савченко В.І. 185
Садовський М.К. 185
Сафонов Т. О. 184
Свида В.І. 14, 157
Севч Г. 200
Сегантіні Д. 183
Секфу Д. 194
Семрад Е. 12
Сенько І. 67, 133
Сердюк Ю.О. 190
Сингаївський В.І. 189
Сіладі Д. 197
Сільвай І.А. 7, 44
Сінклер Е. 203
Сіньяк П. 208
Сірко І.М. 19
Скорик М.М. 198
Скунць П. 106, 121
Славутич Яр 183
Слісаренко А.О. 189
Смиренський (Ізмірлієв) Х. 204
Соловйов В.С. 184
Сологуб В.П. 202
Солтис М. 185
Сопільняк В.І. 5, 24
Сосюра В.М. 182
Спічкей І.Ю. 10
Ставровецький К. 182
Стадникова С.А. 202
Станіславський К.С. 183
Сташко Ю.Ю. 6
Стешенко І.І. 197
Стрипський Я.(Гіядор) 16
Стус В.С. 182
Сухомлинський В.О. 204
Сюсько М. 173

Т

Тандорі Д. 211
Тевельов М.Г. 7
Тендряков В.Ф. 210
Тереля Й.М. 14, 162
Терещенко М.І. 202
Тищенко П.І. 201
Тік Л. 194
Тіц М.Д. 187
Токар М.Ю. 32, 136
Толкачов З.Ш. 186
Толстой Л.М. 202
Томашовський С.І. 9
Тургенєв І.С. 207
Турчак С.В. 186
Турчинська А.Ф. 185
Тютчев Ф.І. 210

У

Ужвій Н.М. 201
Українка Леся 198
Улинець О.М. 7, 50

Ф

Фальківський (Левчук) Д.Г. 207
Феєш Е. 202
Федака П. 150
Федака С. 30, 53
Фединишинець В.С. 10, 51, 88, 145, 166
Федькович О.-Ю. 183
Фенцик Є.А. 17, 169
Ференц Н. 142
Ференц Ю. 200
Філеп А. 7
Форостина Є. 201
Форш О.Д. 194
Фюшт (Фюрст) М. 198

Х

Хачатурян А.І. 195
Хвильовий М. 211
Херцег Ф. 203
Хланта І. 23, 102, 111, 127
Хмельницький Б. 191
Хубаі М. 190

Ц

Царгородська Н. 6
Цеглинський Г.І. 188
Целевич Ю. 8, 52
Цікайло П. 20
Цуперяк М.В. 16

Ч

Чернишевський М.Г. 198
Черній Й.Й. 6
Чернявський М.Ф. 182
Чолнокі В. 212
Чопей І.Ю. 11, 101
Чорі Ю.С. 8, 53
Чорнобривець С.А. 208

Ш

Шайнович Я. 193
Шаляпін Ф.І. 185
Шатківський О.Я. 194
Швець В.С. 183
Шевтер І. 195
Шевченко Т.Г. 187
Шепа А.О. 9
Шило М.К. 201
Шип Ю.В. 10, 83
Широков А.Г. 187
Шишко Г.Г. 190
Шишков В. Я. 205
Шкробинець Ю.В. 15, 165
Шкурупій Г.Д. 191
Шоссел А. 19
Шостак Д.З. 197
Штефан А.Е. 31
Шумило М.М. 196
Шутєв І.М. 14

Щ

Щуровська-Росиневич П.І. 8, 70

Ю

Югас Д. 190
Югас Ф. 200
Юра Г.П. 183

Я

Яворський Ю.А. 16
Ярошенко В.М. 195
Ярошинська Є.І. 206
Ясінський Б.Д. 182
Яцків М.Ю. 205

З М І С Т

ВІД УКЛАДАЧА 3

КАЛЕНДАР КРАЄЗНАВЧИХ ЗНАМЕННИХ ТА ПАМ'ЯТНИХ ДАТ 2003 РОКУ 5

КРАЄЗНАВЧІ ЗНАМЕННІ ДАТИ 21

80-річчя з дня народження Василя Васильовича Пагирі, письменника, літературознавця (1923) 21

50-річчя з дня народження Василя Івановича Сопільняка, скульптора (1953-1997) 24

150-річчя з дня народження Миколи Миколайовича Аркаса, композитора, історика і культурно-громадського діяча (1853-1909) 27

100-річчя з дня народження Ольги Іванівни Рішаві, поетеси (1903-1993) .. 29

110-річчя з дня народження Августина Емілійовича Штефана, педагога, громадського та культурного діяча (1893-1986) 31

70-річчя з дня народження Василя Степановича Попа, літературознавця, критика (1933) 34

95-річчя з дня народження Михайла Дмитровича Поповича, поета, громадського діяча (1908-1956) 37

120-річчя від дня смерті Іоана Дулішковича, вченого, історика (1815-1883) 39

65-річчя з дня народження Івана Івановича Ілька, живописця, заслуженого художника України (1938) 42

165-річчя з дня народження Івана Антоновича Сільвая, письменника і поета (1838-1904) 44

90-річчя від дня смерті Олександра Андрійовича Митрака, исьменника, журналіста, мовознавця, етнографа (1837-1913) 48

100-річчя з дня народження Олекси Михайловича Улинця, поета, коломийкаря (1903-1978) 50

160-річчя з дня народження Юліана Целевича, автора першої української праці про історію Закарпаття (1843-1892) 52

70-річчя з дня народження Юрія Семеновича Чорі, фольклориста, прозаїка, поета, драматурга (1933) 53

220-річчя з дня народження Василя Довговича, філософа і поета, першого закарпатського академіка (1783-1849) 58

90-річчя з дня народження Федора Семеновича Лазорика, письменника (1913-1969) 61
70-річчя з дня народження Олекси Васильовича Мишанича, літературознавця (1933) 64
50-річчя з дня народження Івана Івановича Матіка, художника (1953) 68
110-річчя з дня народження Платоніди Іванівни Щуровської-Росиневич, видатного диригента (1893-1973) 70
110-річчя з дня народження Олександа Васильовича Попова, письменника, журналіста, культурного діяча (1893-?) 72
200-річчя з дня народження Олександра Васильовича Духновича, видатного громадсько-культурного діяча-будителя, поета, письменника, педагога, публіциста, збирача фольклору (1803-1865) 74
60-річчя з дня народження Петра Петровича Матія, співака, композитора, народного артиста України (1943) 80
60-річчя з дня народження Юрія Васильовича Шипа, поета (1943) 83
60-річчя з дня народження Володимира Степановича Фединишинця, письменника (1943) 88
85-річчя з дня народження Василя Павловича Поліщука, прозаїка (1918-1979) 94
65-річчя з дня народження Івана Івановича Попа, історика-славіста, мистецтвознавця (1938) 97
80-річчя з дня народження Івана Юрійовича Чопея, поета, педагога (1923) 101
75-річчя з дня народження Фелікса Давидовича Кривіна, письменника (1928) 104
60-річчя з дня народження Василя Васильовича Кобаля, композитора-пісняра (1943) 108
60-річчя з дня народження Олега Михайловича Гораля, живописця (1943) 113
150-річчя з дня народження Костянтина Яковича Грота, російського історика-славіста (1853-1934) 114
100-річчя з дня народження Івана Гавриловича Коломійця, історика (1903-1962) 116
60-річчя з дня народження Василя Івановича Вароді, поета (1943-1998) 119
80-річчя з дня народження Олени Дем'янівни Закривидороги, бібліографа (1923) 122
70-річчя з дня народження Василя Юрійовича Вовчка, поета, прозаїка, драматурга (1933) 125

50-річчя з дня народження Дмитра Дмитровича Кременя, поета (1953) 129
100-річчя з дня народження Василя Васильовича Короловича, казкаря (1903-1993) 133
75-річчя з дня народження Василя Івановича Ілька, історика, педагога (1928) 134
165-річчя з дня народження Кирила Антоновича Сабова, педагога, публіциста, видавця (1838-1914) 136
60-річчя з дня народження Людмили Борисівни Кудрявської, поетеси (1943) 139
80-річчя з дня народження Павла Миколайовича Лісового, літературознавця (1923) 144
80-річчя з дня народження Михайла Івановича Бабидорича, патріарха сучасної закарпатської журналістики (1923-1998) 145
75-річчя з дня урочистого відкриття і посвячення Народного дому товариства "Просвіта" в Ужгороді (1928) 148
70-річчя з дня народження Івана Васильовича Керецмана, композитора-аматора (1933) 151
55-річчя з дня народження Надії Василівни Кирилової, графіка (1948) 152
115-річчя з дня народження Федора Федоровича Арістова, літературознавця (1888-1932) 153
90-річчя з дня народження Василя Івановича Свиди, народного художника України, скульптора, різьбяра (1913-1989) 157
60-річчя з дня народження Йосипа Михайловича Терелі, поета, прозаїка (1943) 162
75-річчя з дня народження Юрія Васильовича Шкробинця, поета, перекладача (1928-2001) 165
60-річчя з дня народження Юлії Петрівни Зейкан, прозаїка (1943) 168
100-річчя від дня смерті Євгена Андрійовича Фенцика, письменника, культурного і громадсько-політичного діяча (1844-1903) 169
95-річчя з дня народження Миколи Андрійовича Грицака, лексикографа, поета, прозаїка, фольклориста (1908-1979) 171
75-річчя з дня народження Юрія Івановича Балеги, критика, літературознавця (1928) 178
КАЛЕНДАР ЗНАМЕННИХ ТА ПАМ'ЯТНИХ ДАТ 2003 РОКУ ...180
Покажчик прізвищ ювілянтів та авторів статей про них 214

6-50

Довідкове видання

КАЛЕНДАР КРАЄЗНАВЧИХ ПАМ'ЯТНИХ ДАТ НА 2003 РІК

Рекомендаційний бібліографічний посібник

АВТОР-СКЛАДАЧ:
Т.І.ВАСИЛЬЄВА

Укладач «Календаря знаменних та пам'ятних дат 2003 року»:
Бобонич Г.В.

Відповідальна за випуск
Л. З. Григаш

Коректор:
Н.М.Панчук

Видавництво Валерія Падяка
Ужгород, 88007, вул. Гагаріна 14/3 тел. 8(0312)-933132
E-mail <padyak@mail.uzhgorod.ua>
Директор В. І. ПАДЯК, к.ф.н.
(Свідоцтво Держкомінформу України ДК № 963)

К 64 **Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік:** Рекомендаційний бібілографічний посібник/ Уклад.: Т.І.Васильєва, Г.В.Бобонич ; Відп. за вип. Л.З.Григаш.- Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2002.- 220 с.

ISBN 966-7838-41-2

УДК 015
ББК 92

Підписано до друку 20.09.2001 р. Формат 60x84/16.
Умов. друк. арк. 13,7. Тираж 250.

Друкарня ПП «Графіка»
Ужгород, вул. Університетська, 21

ISBN 966-7838-41-2